

politički

ZATVORENIK

GODINA IX. - RUJAN 1999. - CIJENA 10 KN

BROJ 90

- *U obranu hrvatske emigracije*
- *Mužić o metafizici masonstva*
- *Tito je znao za pokolj Hrvata!*
- *Hoće li tko odgovarati za Bleiburg i Križni put?*
- *Dokumenti, sjećanja, svjedočenja*

politički

ZATVORENIK

GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA

PREDsjEDNICA DRUŠTVA
Kaja Pereković

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Mato Marčinko, Višnja Sever,
Andrija Vučemil, Ljubomir Brdar,
Jure Knežević

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Trg kralja Petra Krešimira IV. br. 3
tel: 01/46 55 301, fax: 01/46 55 279

LEKTOR
Mario Bilić

PRIJELOM TEKSTA I TISAK
«MINIPRINT» Varaždin, T. Ujevića 32

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 10 kn
Godišnja pretplata za Hrvatsku 120 kn
za inozemstvo: Europa 240 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valutici;
prekomorske zemlje: 480 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valutici

Žiro račun: 30101-678-75868

Rukopisi se ne vraćaju.
list uredjuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i preplate tel: 01/46 55 301,
radnim danom od 11-13 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/hdpz/>

*Kada mi traga pokrije grob,
Majko ne placi ti,
Znaj da Hrvatska neće biti rob,
Niti će je nestati....*

Stihovi su koračnice koju je zanosno pjevala naša mladost! Držim da bi baš ovaj nadpis trebao biti na uzglavlju groba (kosturnice) u Mariboru - Tezanski gozd, iznad posljednjeg počivališta nevino ubijenih hrvatskih vojnika i civila, čije su kosti iskopane na 70 metara trase autoceste, zaobilaznice.

Istina je da je ovo tek odsječak dužine tankovskog rova, kojeg su iskopale njemačke vojne postrojbe u vrijeme II. svjetskog rata. Taj je rov dug oko 2.600 m. Ako se na 70 m našlo 1.179 kostura, znači daje najednom metru 17. Pomnožimo li to s 2.600, može se držati kako je u tom rovu pokopano oko 44.000 (ili više?) ubijenih ljudi. STRAŠNO! Da su i pilići, previše je. A tko je za to kriv? TITO i Komunistička partija Jugoslavije...

Danas, 30. srpnja, došli su na groblje u Dobravu ispred Maribora politički zatvorenici sa svojim stjegovima, vijencima i svjećama iskazati počast i pokloniti se nevinim žrtvama mržnje i osvete. Uz nas su došli Udruga Hrvatski domobran i ostali pripadnici bivših Oružanih snaga NDH, a posebno je bila zapažena skupina bivših pitomaca Častničke škole, Klub 242, kako se oni zovu. Hrvatski politički zatvorenici donijeli su našu državnu zastavu, obilježenu, jednako kao i zastava Društva, crnom vrpcem u znak žalosti za našom ubijenom mladošću. U vrlo kratkom vremenu od iznenadnog saznanja da se baš u vrijeme godišnjih odmora, pa i u vrijeme Međunarodnog summita u Sarajevu (možda namjerno?), priprema iznenadan ukop vreća s ljudskim kostima koje uglavnom, u 95%, pripadaju Hrvatima, trebaju biti položene u pripremljenu kosturnicu na groblju u Dobravi.

Uz velike napore i samo zahvaljujući upornoj tvrdoglavosti, pokrenuli smo naše članstvo i građane da nam se pridruže. Dva se dana preko radija ponavljao poziv da idu s nama na dostojarstvenu komemoraciju u Maribor. Odaziv, kako našeg članstva, tako i nekih građana, napunio je tri autobusa. Zahvaljujemo svima... Iz naše Podružnice Slavonski Brod, uz zalaganje predsjednika, gosp. Ivana Rudeca, i tajnice, gde Ane Radoš, došli su članovi sa svojim stjegom, ali kako su mnogi pripadnici bivše vojske NDH naši članovi, jer su bili i politički zatvorenici, bilo je znakovlje kako HDPZ-a, tako i Hrvatskog domobrana. Ova je Podružnica vrlo primjerna i članstvo joj je vrlo homogeno. Udruga Hrvatski domobran išlaje posebnim autobusom. Na žalost, oni su se odvojili i zasebno ušli u groblje, a ne s nama u povorci. Razlog ne znam, ako nije da ih se posebno zapazi.

S parkirališta, svi ljudi, kao i oni pristigli osobnim kolima, krenuli su zajedno na prostor groblja. Naprijed su išli stjegovi, zatim vijenci, pa postrojba preživjelih pitomaca Častničke škole - Klub 242 i zatim članovi HDPZ i ostali. Trored se zapaženo protegao što je, zapravo, iznenadilo organizatore. A posebno je imozantna bila slika savršenog reda i dostojarstva. Na ulazu u groblje dočekao nas je dožupan i pozdravio kratkim nagovorom, na što im je Vaša predsjednica uzvratila uljudnom zahvalnošću što su upriličili ipak svečanu komemoraciju i blagoslov.

I, iako u kratkom vremenu, uspjeli smo potaknuti Vojno zapovedništvo HV, čiji su predstavnici nazočili u svečanim odorama uz njihova vikara, gosp. Santića. Uz mariborskog biskupa, msgr. Krambergera i vojni vikar je izmolio Blagoslov, iako je molitva *Oče naš* izostala. Organizatori su pozvali predstavnika anglikanske i Srpske pravoslavne crkve, te predstavnika muslimanske vjerske zajednice, a eto, zaboravili su pozvati bar nekoga iz Crkve u Hrvata. Stoga sam na brzinu javila našem Kaptolu u Zagrebu, od kojeg nisam dobila odgovor, ali se ipak odazvao vojni vikar, gosp. Šantić. Kako bi bilo nezgodno da nije bio ni jedan naš svećenik. Našem pozivu odazvao se don Anto Baković.

Očekivali smo da će se tom prigodom održati sv. misa, no vjerojatno zbog neke liberalne tolerancije, to se odgodilo. No, mi želimo i očekujemo da se to upriliči prigodom završetka spomen kosturnice, prije Svih Svetih, o čemu će na vrijeme biti obaviješteno sve naše članstvo. U ime Saborske komisije nazočili su predsjednik, gosp. Sviben, i tajnik, gosp. Boras, a dopredsjednik, gosp. Vice Vuković, održao je prigodno slovo. U ime Predsjednika Republike nazočila je i vjenac položila gđa Vesna Škare-Ožbolt i dr. Slobodan Lang. Znamo daje, prema protokolu, bio pozvan i veleposlanik RH u Ljubljani, gosp. Ivica Maštruk, ali nijenazočio (!).

Spomenik žrtvama Drugoga svjetskog rata u Slovenskim Konjicama

Slika na naslovnoj stranici:
Branimirova godina 879-1979-1999

Slika na posljednjoj stranici:
Gerhard Mercator:
Slavonia, Croatia, Bosnia.cum
Dalmatiae Parte (Amsterdam, oko 1630.)

(nastavak na strani 12.)

PROVOKATORI

Navikli na oprez, razumniji su ljudi svojedobno zazirali od gratih tipova, kojih se politička i društvena aktivnost svodila na isticanje barjaka, pjevanje pjesama i "hrabro" pozivanje na poduzimanje "radikalnih" rješenja. Znalo se da je riječ o ljudima koje zbog njihove notorne ograničenosti ne treba uzimati previše ozbiljno, o podsmijeha vrijednim kavanskim mudrijašima koji u svakom trenutku imaju rješenja za sva pitanja koja tište čovječanstvo ili, pak, o tudim plaćenicima. Potonje je bilo češće posrijedi.

Od 1990. kao da se i tu puno toga promijenilo. Prestanak opasnosti od političkih procesa doveo je do smanjenja opreza. Postupno smo postajali sve spremniji očevidnu provokaciju prihvatići kao nešto dragو, kao rodoljuban čin ili, u najmanju raku, čin građanske hrabrosti. I najfantastičnije laži prihvaćali smo ako su bile umotane u prikladnu, trobojnu ambalažu.

Nije nam padalo na pamet, da kuće pred očima europskih promatrača ne ruše **frustrirani** prognanici i ogorčeni ratnici, nego netko dragi. Nismo uočavali da veličanstvene pobjede zločinima i pljačkama ne kalju samo kriminalci, nego i oni koji su poslani to učiniti sa svrhom podkapanja našega ponosa, dostojanstva i ugleda.

U malobrojnim crnim košuljama, odorama i barjacima vidjeli smo tek zasukane pojedince, koji sami zbog manjka izobrazbe ne znaju da crna košulja i crni barjak s hrvatskom tradicijom, hrvatskim težnjama i hrvatskim interesima nemaju ništa zajedničko. U pojedinačnim izljevima antijudaizma, u nehrvatskoj, pače protuhrvatskoj ikonografiji kukastoga križa po zidovima, u bučnom *ustaševanju* onih koji nisu bili ustašama kad je to trebalo biti, kad se branila domovina; u proturskim filipikama i u egzaltiranim pozivima čak na kršenje hrvatskog Ustava i zakona ("u interesu Hrvatske"), nismo vidjeli ono što je trebalo vidjeti: provokaciju.

Upravo zbog te naivnosti dopustili smo da nas okrenu unatrag isti oni krugovi koji nam kao kost među ogladjnjele pse dobace kakvu istrošenu temu, da bi oni - dok se Hrvati strasno bave tom oglodanom kosti - mogli duhovno i tvarno okupirati Hrvatsku, jeftino kupiti naše blago i tako doći u položaj iz kojeg će nas pretvoriti u robe. I to robe, koji nisu svjesni svoga ropskog položaja, robe koji misle da uživaju blagodati slobode.

U tome paklenском planu provokatori obavljaju prljav, ali nezaobilazan posao. Oni će tvrditi ono što je naivnom hrvatskom uhu milo čuti, upravo po uzorana biblijsku pripovijest o Adamu i jabuci. Oni će nekritički glorificirati ne samo naše pokušaje da se osovimo na vlastite noge, nego i naša posrtanja u tim pokušajima. Nas će proglašiti svecima i sve zlo pripisati dragima, znajući da ništa ne dokazuje onaj koji previše dokazuje. Oni će objavljivanje Hitlerove *Moje borbe* (ne slučajno u nakladi dojučerašnjega jugoslavenskoga komunističkog *aparatčikal*) pretvoriti u sudbinsku temu nacionalnog opstanka. Oni će veličati Hitlera, iako to - nesumnjivo s razlogom - ne čini ni jedan razuman Nijemac. Oni će, štoviše, za slab urod krumpira optužiti "svjetsku židovsku urotu". Ne će oklijevati ("u ime Hrvatske") navijestiti rat "svjetskom židovstvu". (Kad za to već ne mogu naći Hrvata od ugleda, takvim će proizvesti nekoga od svojih poslušnika.) Okićeni hrvatskim simbolima, oni će sve učiniti da proizvedu što više neprijatelja Hrvatske, i da tim neprijateljima daju što više povoda da nas spuvaju. A najveća nevolja još nije u tome, što takvih *korisnih budala* ima dosta. Veća je nevolja u tome što ih kao takve ne znamo prepoznati, niti ih imamo hrabrosti prokazati... •

Tomislav JONJIĆ

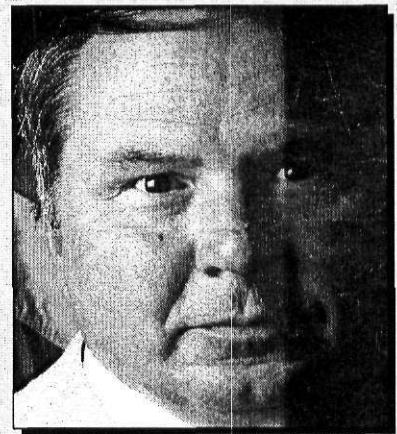
IZ SADRŽAJA:

KREĆU LI OPET GUSKE U MAGLU?	4
Kaja PEREKOVIĆ	
NON BENE PRO TOTO VENDITUR	6
LIBERTAS AURO!	
Dr. Darko GAŠPAROVIĆ	
ZAŠTO POHVALE TITU?	7
Jozo IVIČEVIĆ	
PISMA IZ ISTRE	9
Blaž PILJUH	
METAFIZIKA MASONSTVA	10
Dr. Ivan MUŽIĆ	
TAKTIČKI ZAOKRET JUGOSLAVENSKIH KOMUNISTA	13
Tomislav JONJIĆ	
Hrvatski kralj Zvonimir i Papa Grigor VII. (10.)	16
Tomislav HERES	
BORBA PROTIV KARADORDEVACA	20
Ferdo ŠARIĆ	
DR. ZLATKO TANODI (2.)	21
Mr. sc. Krešimir ĆVR LJAK, prof. Barbara TANODI-KUKOLJA	
HAMDIJA KREŠELJAKOVIĆ	24
Mirsad BAKIĆ	
MASOVNI POKOLJI HRVATA NAKON ZAVRŠETKA DRUGOG SVJETSKOG RATA - "IZMIŠLJOTINE USTAŠA"!?	30
M. Josipović Mandić	
PROTIV PROGANJANJA HRVATSKIH EMIGRANATA	35
POPIS PALIH ZA HRVATSKU 1941.-1945.	37
S. BRAJDIC i V. POSEDEL	
SVJEDOČENJE GABRIJELA OREŠKOVIĆA	40
Andrija VUČEMIL	
MOJE USPOMENE NA HRVATSKU TRAGEDIJU (II.).	42
Josip ŠIMIĆ	
STRADANJE OBITELJI FRANIĆ (III.).	45
MOJA SJEĆANJA NA OBRANU KUPRESA U DRUGOME SVJETSKOM RATU I SVE BITKE KUPREŠKE BOJNE	47
Božo ĆIĆAK	
SVJEDOČANSTVO (JEDNOGA I MNOGIH STRADANJA).	49
IVO GRGUREV	
IZ USPOMENA JEDNOGA HRVATSKOG ROBIJAŠA (XIX.)	53
Augustin TOMLINOVIĆ-SAMAC	
SVIBANJ 1945. U BRITANSKIM DOKUMENTIMA (X.).	54
POPIS OSOBA KOJIMA JE IZPLAĆENA NAKNADA	55
BALKAN I BALKANOMANI	56
Dr. Ratimir KALMETA	
IN MEMORIAM SREĆKU PŠENIČNIKU	57
Kaja Pereković	

Dogodilo se u srpnju i kolovozu 1999.

- 2. 7. - Hrvatska pred međunarodnim sudom pravde u Haagu (ICJ) podnijela tužbu protiv SRJ za agresiju i genocid počinjen od 1991. do 1995.
- 7. 7. - Zbog odbijanja HSS BiH, NHI i Hrvatske narodne stranke, uoči samog početka otkazan Hrvatski forum BiH, koji je trebao okupiti hrvatske političke, vjerske i kulturne predstavnike u BiH.
- 10.7. - U Hvaru posvećen naslovnim sisačkim nadbiskupom msgr. Nikola Eterović, novi nuncij u Ukrajini. Održani glavni odbori SDP-a i HSS-a.
- 12.7. - Finski i američki veleposlanik, te voditelj misije OEES-a i izaslanik Evropske komisije uručili hrvatskom ministru vanjskih poslova proslijed, tražeći da se biračko pravo, u smislu čl. 45. Ustava, osigura svim hrvatskim državljanima.
- 13.7. - Hrvatska misija pri UN u New Yorku odbacila navode iz pisma otpravnika poslova misije SRJ predsjedatelju VS UN, kojim SRJ svojata Prevlaku. Povijesni dokumenti, ali i bilateralne isprave nastale tijekom procesa razdruživanja SFRJ i nakon toga, nedvojbeno pokazuju da je Prevlaka sastavni dio RH. VS UN 15. srpnja produljilo nepromijenjeni mandat UNMOP-a.
- 13.7. - Zbog nesporazuma oko NE Krško, odgođen susret hrvatskoga i slovenskog premijera, urečen za 14. srpnja.
- 16.7. - Izaslanstva RH i BiH postigla konačan sporazum o granici između dviju država.
- 29.7. - Na zatvorenoj sjednici Vlada službeno opovrgla tvrdnje da je Hrvatska bila uključena u međunarodni sukob u BiH, izrečene u završnoj tužiteljevoj riječi u procesu protiv generala Blaškića. Zatražen rok za očitovanje na tvrdnje da je Zagreb s Beogradom pregovorao o podjeli BiH. Nastavlja se suradnja sa sudom, ali na način koji ne ugrožava nacionalnu sigurnost.
- 30.7. - Na rubu dvodnevног sarajevskog summita kojim je predstavljen en Pakt o stabilnosti za jugoistočnu Europu, Tuđman i Izetbegović potpisali sporazum o granicama: Martin Brod pripada BiH, Hrvatska kod Kostajnice prekoračuje Unu. Bihaćki aerodrom zajednički, a pregovori o izlasku BiH na otvoreno more imaju se nastaviti.
- 5.8. - Smijenjen mr. Ž. Lužavec, ministar pomorstva, prometa i veza, navodno zbog prometnoga kolapsa na Pagu.
- 6.8. - Predsjednici HSLS-a i SDP-a u Splitu potpisali sporazum o predizbornoj i postizbornoj suradnji. Negativne reakcije preostale četiri stranke "šestorice". Otvorene granične prijelaze između Dubrovnika i Trebinja izazvalo prosvjede hrvatskih branitelja.
- 9.8. - Iz zagrebačkog pritvora Haaškom sudu izručen Vinko Martinović Štela.
- 25.8. - Predsjednica ICTY u Haagu prijavila Hrvatsku Vijeću sigurnosti UN zbog neizručenja M. Naletilića-Tute i nesuradnje u istrazi o *Bljesku* i *Oluji*. MVP oštro prosvjedovalo zbog izjave supredsjedatelja Vijeća ministara BiH, H. Silajdžića *Jutarnjem listu* (25. kolovoza), da je predsjednik Tuđman odgovoran za rat Hrvata i Bošnjaka, te stoga mora odgovarati u Haagu. •

"Demokrati" i "neodvišnjaci": jučer na *briefingun* Centralnom komitetu, danas na konzultacijama kod Willyja Montgomerya

"Zašto bih ja mislio kao, recimo, američki veleposlanik u Zagrebu? Što se mene tiče što on misli ili što je njega briga što ja mislim? On ima pravo misliti svoje i on misli svoje i javno govoriti, i ja kao građanin ove zemlje imam pravo misliti i govoriti o svemu, pa tako i o ulozi velikoga **Willyja od Zrinjevcu!** Sramotno je da dio naših intelektualaca odlazi kod njega na konzultacije kao što su nekada išli u centralni komitet! (...)

On se ponaša kao alternativna izvršna vlast i ulazi u politički sustav Hrvatske kao alternativna nevidljiva ruka izvršne vlasti. Sramotno je kako dijelovi Vlade i parlamenta, pogotovo dijelovi smušene, nedefinirane oporbe, idu na poklon Willyju od Zrinjevcu, kako dio medija tako snishodljivo, bez dostojarstva, bez samopoštovanja i identiteta, odlazi na poklon gospodinu Willyju od Zrinjevcu, i kako se ništa ne može dogoditi u ovoj zemlji, a da gospodin ne arbitriira, i

Hoće li gospodin, arbitrirati i u slučaju spora građana i vlasnika javnih zahoda? Što oni misle? Da postoje ljudi bez svojstava, da ne znamo ni tko smo ni što smo, da smo zakleti idioci? Da smo nesposobni i da nas oni poučavaju demokraciji?

Naša je politika servilna! Do srži, do gađenja servilna!"

(Dr. Andelko Milardović u Nedjeljnoj Dalmaciji, 20. kolovoza 1999.)

Slavoserbi: Da bi ih platjali Hervati, oni bi bili i Hervati!

"Već Aristotel opazi da ima ljudi sužanske naravi. On je znao Traci, u kojoj bijaše takovih narodah. Mora da od te nečiste pasmine potječe oni Slavoserbi, koji su ne samo u svemu sužnji, nego i rade da svatko, i isti oni, u sužanstvo dojde, ili da u njemu ostane.

Ima Slavoserbah koje su tudjinci takovima učinili. Tudjinci bo gledaju naći u narodu nekoliko čovečuljakah verstnih za njihove sverhe, berzih na čast i na novac. Ove ljudi gledaju oni dignuti u narodu na glas, ovi ljudi, u svoje vreme, zasuču i obmame narod tako, da on i sam u propast herli. Kroz zadnjih 400 godinah, naći je ovakovih ljudih u svako znamenito doba naše povesti.

Kod nas je odgojenje takovo, da se njime odbijamo od posla, da svaku radnju smatramo sramotom, da dobijemo želju za gospodstvo, volju za ugodno življenje. I jer gospodstvo davaju tudje ruke, neimaš načina za dočepati se ičesa, osim hvatajući se tudjinca, i to onoga koj ti daje, ili će ti dati. U tu vrstu Slavoserbah spada naša inteligencija. Da ljudi žele, primaju i derže časti i službe, to je naravno, drugda i plemenito, i dužnost, to je i drugde svagde. Ali drugde službenici derže se svoje službe, uče se, uporabljaju zakon onakov kakov je, gde je mesto i vreme, kažu svoje političko mnenje pristojnim načinom, i naslone ga kako mogu, na razloge.

Ante Starčević

Slavoserbi su iznimka u tomu: po kerčmah, po ulicah, po kutih, oni ocernjuju i hule onoga pred kim će sutra na kolena padati, sutra će klevetati onoga pred kim danas kleče. Da ih Beč nebi podticao i poveržavao, oni bi već davno govorili da neima veće sreće dok se ne pomagarimo. Ako se sutra pokaže Turčin, Francez, itd. oni će tako biti za poturčenje, za pofrancezenje itd. Da bi ih platjali Hervati, oni bi bili i Hervati..."

(Ante Starčević, *Stranke u Hrvatskoj, Djela III.*, str. 107-108.)

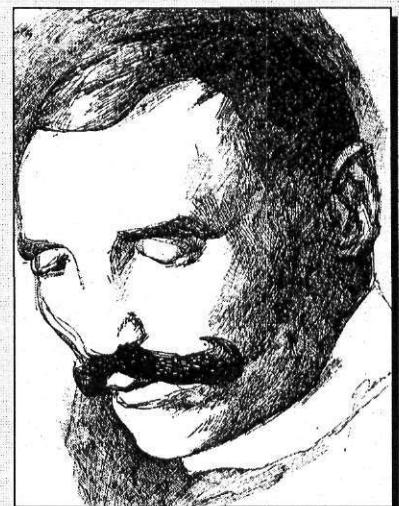
BiH izvršila agresiju na Hrvatsku!

Ma što tko mislio o hrvatskoj politici prema BiH posljednjih sedam-osam godina, moramo imati na umu, da optuživanje Hrvatske za agresiju na BiH i prozivanje Predsjednika Republike za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti predstavlja optužbu naše države i svih njezinih institucija, pa samim time zasluguje našu solidarnost i otpor.

Inače, sve te optužbe nalaze korijen u tobožnjoj hrvatskoj agresiji ma BiH. Sarajevski *Iljjan* u br. 344 od 16-23. kolovoza 1999. objavljuje patetičan nekrolog vojskovodi Izetu Naniću, koji je pao 5. kolovoza 1999. na planini Čorkovači, tristotinjak metara duboko u teritoriju Republike Hrvatske. Ako je tamo bio "vojskovođa", onda je tamo bila i vojska. Je li tamo bila po nalogu Predsjednika Republike Hrvatske? Ili je Armija BiH izvršila agresiju na Republiku Hrvatsku? (Službeno se, dakako, tvrdi da je Armija BiH sudjelovala u oslobađanju Hrvatske u sklopu *Oluje*. Jer da Hrvatska vojska to, eto, ne bi mogla napraviti, pa joj je u pomoć priskočio Peti korpus.) Hoće li Izetbegovića tko optužiti za agresiju na Hrvatsku? (N. D.) •

MI NISMO ŠOVINISTI!

"Ne, ne, g. profesore, mi nismo šoviniste, nismo ni Hrvati dok naša elita smatra naročitim junaštvom sprdanje s hrvatskim pravima, negirajući u ime nekih ljudskih prava narodne pravice, kao da hrvatsko pravo nije rezultat svih tih pojedinačnih prava, kao da Hrvatska nije skup ljudi no čopor bespravne stoke, kao da je historijska • Hrvatska ženska sumnjičive prošlosti.

A. G. Matoš

Ne, veleučena gospodo! Ako je u vašim očima Hrvatska žaba što se naduva kao engleski parip ili francuski kokot, po našem mišljenju ona je skromna, čedna duša, tuđinkana svojoj očevini, pepeljuga u ostacima svoje kraljevske podrtine i bijedno će poginuti bude li princ Narod, njen vjerenik, mislio kao jeftini revolucionari koji scijene da se hrvatsko ime može baciti kao bankrotirana firma, kao ime peštanskog renegata po pet seksera. Ne, to ime unatoč izdajica pod tolikim krabuljama nije kompromitovano, nije soba za izdavanje, ono je odista sveto, jer je ideja, jer je religija, jer je praktični program i onih skeptika koji tek u toj misli nađoše smisao svog individualnog života, odgonetku svoje moralne eksistencije, jedinu realnost u tom svijetu sofizma i opsjene..."

(Antun Gustav Matoš: *Na članak g. N. Nodila, Hrvatsko pravo, br. 3178/XII., Zagreb, 21. lipnja 1906.*)

KREĆU LI OPET GUSKE U MAGLU?

(Razmišljanja o paktu o stabilnosti)

Kad sam 22. srpnja pod ovim naslovom poslala svoj tekst javnim medijima da ga objave, osjećala sam zebnju što će se dogoditi 30. srpnja u Sarajevu, kad su moćnici svijeta upriličili skup na kojem se treba podpisati Pakt o stabilnosti jugoistočne Europe, kojem su trebali nazočiti svi predsjednici država u okruženju SRJ, ali i oni iz drugih država npr. Slovenije, Madžarske itd. Imajući u vidu mišljenje eminentnih osoba i priznatih institucija koje su o tome pisale tih dana, nisam se mogla oteti dojmu da se Hrvatska uvlači u neke nove saveze i balkanske grupacije sa središnjom osi koju bi činila Srbija, odnosno ostaci SRJ.

Kad sam pročitala upozorenje u svezi s Paktom, koje je u razgovoru s novinarkom Anuškom Fijorović otvoreno izložio dr. Petar Vučić, predsjednik Hrvatskoga geopolitičkog društva Dr. Ivo Pilar, nesvesno mi se javila misao koju je Stjepan Radić znakovito izrekao 1918., dok su ondašnji političari Hrvatsku uvlačili u zagrljaj Beograda. Kako su odgovori gosp. Vučića sasvim jasni, a sigurno i posve argumentirani, jer se on bavi važnom znanstvenom i političkom disciplinom, smatram potrebnim da razmislimo i sami prosudimo u čemu je njegova bojazan i primjedba: "Pakt o stabilizaciji nema geopolitičkog opravdanja jer rješava nijedan politički ni gospodarski problem Hrvatske. Namjera je Pakta ujediniti narode koji su ne samo u konfliktu, nego su pripadnici različitih kultura, vjera i civilizacija... Naše Geopolitičko društvo je godinama naglašavalo da je Hrvatska, kao pobjednica u ratu i kao kulturno najsuperiorija zemlja u regiji, trebala preuzeti ulogu svjetskog povjerenika za regiju. To se nije dogodilo jer 'instant' političari i 'mudraci' nisu kapitalizirali ono što smo učinili u Domovinskom ratu."

Piše:

Kaja PEREKOVIC

Na upit novinarke: "Koja će zemlja, po Vama, biti vodeća u Paktu o stabilizaciji?", dr. Vučić odgovara: "To će biti Srbija, jer svjetski geopolitičari smatraju da je ona centralna balkanska zemlja, bez koje se ne može riješiti ni albansko, ni makedonsko, niti crnogorsko pitanje." Na drugi upit: "Što mislite, ima li takvo razmišljanje potporu hrvatske javnosti?", odgovara: "Ima! Recentno istraživanje Instituta 'Dr. Ivo Pilar' pokazalo je da svega šest posto ljudi u Hrvatskoj podupire Pakt o stabilizaciji."

Zbog toga se treba zamisliti što zapravo Hrvatska dobiva i zašto se o tako važnom pitanju nije narodu objasnilo, da se odkloni strah od neke nove balkanske zajednice i "prisajedinjenja" onima od kojih su nas oslobođili naši hrabri branitelji uz cijenu silnih žrtava, materijalnih i kulturnih razaranja i potoka krvi i suza. Radi toga je opravдан prosvjed Odbora za HRVATSKU ISTINU I PRAVDU u čijem su sastavu brojne udruge branitelja Domovinskog rata, te udruge Hrvatski domobran i HDZP.

Pitam se, kako to da se nitko iz oporbe nije potrudio zapitati ili objasniti svojim budućim biračima značenje Pakta, a uvijek se suprotstavlju vladajućoj stranci i jedinstveni su da HDZ ruše, a oni dođu na vlast jer im je, vele, briga za Hrvatsku. A eto, neki dan čitam u *Vjesniku* kako su baš u tom, vladajućem HDZ-u međusobno suprotstavljena mišljenja glede podpisivanja tog Pakta. Zašto se bar jednim objašnjenjem s mjerodavne strane nije javno reklo tko inzistira i zašto, zbog čega i kojih razloga da opet "lete guske u maglu"?

Znamo kako je teška bila Trumbićeva i Supilova zabluda, kad su Hrvatsku vezali uz Srbiju. Taj nas je "zagrljaj" gušio sve do ovih naših dana. Nadajmo se da će naš Predsjednik i djelom potvrditi ono što neprestano govori, da Hrvatska nikad više ne će u nova balkanska udruživanja. Na to ga obvezuje provedeni referendum i Ustav, ali i prolivena krv naše mladosti.

Međutim, iako moj članak nije objavljen u dnevnom tisku (zašto - ne znam), a napisan je za rubriku čitateljskih pisama, svakodnevno se mogla isčitavati bojazan i primjedbe što su pisali političari, ali i građani. Tako predsjednik HNP-SH, g. Mate Ćavar, zabrinuto pita: "Prema 'Načelima i normama' PAKTA O STABILNOSTI U JUGOISTOČNOJ EUROPI, koja su nedavno objavljena u hrvatskom tisku, s razlogom vlada velika zabrinutost u hrvatskome narodu. Izgleda nam kako se radi samo o novom nazivlju za novu proširenu balkansku tvorevinu sa središtem u Srbiji, odnosno Beogradu. Zbog čega je i Hrvatska strpana u tu novu balkansku tvorevinu kada joj ni po čemu povijesno, kulturno i religiozno ne pripada? Zašto se Hrvate i Hrvatsku prisilno gura tamo gdje nam nije mjesto?"

Nema dvojbe da sadržaj 'Načela i normi' govori o novoj balkanskoj tvorevini konfederalnog ili čak federalnog karaktera. Kome je i zbog čega potrebita takva tvorevina na prostoru jugoistočne Europe? Budući da Hrvati i Hrvatska pripadaju povijesno srednjoeuropskim zemljama rimokatoličke vjere i kulture, nitko nas ne bi smio gurati tamo gdje niti povijesno niti teritorijalno ne pripadamo. Ta i Rimsko carstvo bilo je podijeljeno rijkama Drinom i Savom!

Ukoliko dođe do sarajevskog potpisivanja ovih i ovakvih 'Načela i normi' Pakta o stabilnosti u jugoistočnoj Europi, sigurno će doći do neželjenih reakcija u hrvatskome narodu!"

Što se više približava 30. srpnja, sve se više zapažala zabrinutost hoće li naš Predsjednik izdržati pritiske koji su do lazili sa raznih strana. Dok u nekim novinama (Novi list) sugeriraju sve blagodati koje će taj Pakt donijeti, izjednoga drugog centra puš vjetrovi koji pod znakom demokracije pripremaju savjetovanje oporbi kako se boriti za neku dragu demokraciju (koja vjerojatno nije ovo što je narod referendumom odlučio), pa onda Soros,

Sudionici sarajevskog skupa

belzebub novčarske moći, upinje sve snage, čak u svojim izjavama priprema recept kako s vlasti ukloniti Tuđmana. Na to je odlučno reagirala poštovana Vesna Škare-Ožbolt u *Vjesniku* 6. srpnja. Također u *Vjesniku* čitamo da je Soros u njemačkom *Focusu* Tuđmana izjednačio s Miloševićem, a stanje u Hrvatskoj prikazao gorim nego u Jugoslaviji.

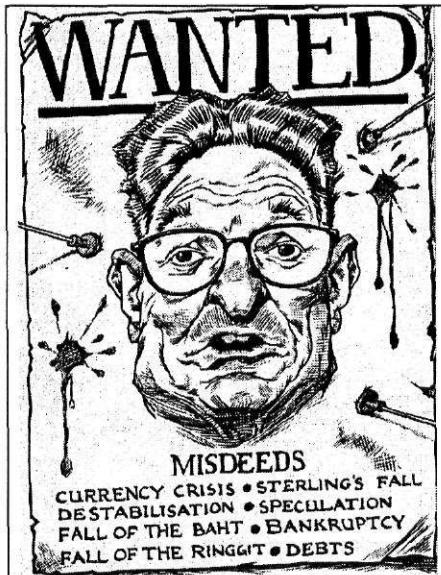
Da se "poslenici" gospodina Sorosa odaju za primljene "škude" jasno je, jer, eto, kako piše Otvoreno društvo Hrvatske: ove će godine nezavisnim medijima dati 600.000 američkih dolara. Najviše novca, 80.000 američkih dolara dodijeljeno je časopisu za kulturu *Zarez*, dok je *Feral Tribune* dobio 30.000 dolara. Časopis *Identitet*, kojeg izdaje Srbski demokratski forum dobio 20.000 dolara, *Hrvatskoj ljevici*, koju izdaje SRP Stipe Šuvara, dodijeljeno je 18.000 dolara podpore. Po 50.000 dolara dobili su časopisi *Transfer* i *Bastard* koje uređuju novinarska ekipa iz *Askrima*, umjetnici *Frakcije* 10.000 dolara, *Zaposlena* 10.000, tromješecnik *Kruh i ruže* 8.000, a časopis *Polesmus* 4.000 dolara. Radijskim i televizijskim projektima određena je podrška od 33.000 dolara. Pomoć od 6.000 dolara dobili su i TV Dunav iz Belog Manastira i emisija "Cenzura" splitskog ATV-a. Međunarodni centar za obrazovanje novinara dobio je 10.000 dolara.

Sve je ovo podrška onima što svojim pisanjem i djelovanjem vrijedaju čelne ljude i ruše vrijednosti neovisnosti i samostalnosti Hrvatske. Ali, ako je ovo put i slika zapadne demokracije, sigurno da se mi u toj i takvoj demokraciji ne snalazimo. Mislim da su smislu i osjećajima našeg čovjeka od davnine, još od naših kraljeva, pa Poljičkog i Vinodolskog statuta, znano što je demokracija i ne trebaju nam bjelesvjetski savjetnici "šaptati" kako se ide u demokraciju. A kad se vidi kolike novce daje Soros - već nama znanima - koji su jučer bili najgori totalitaristi (komunisti), a danas su SRP, jasnoje kakva je tobratija, koju forsira Zapad. Zaista se treba zamisliti što se sve ne podmeće Predsjedniku Tuđmanu i koliko se kroz instituciju suvereniteta, koju on nosi kao stožernik hrvatske rasklimava vlast u ovoj Hrvatskoj, koja još ljeći ratne rane.

Čudno je da se neki "gosti" u ovoj našoj Republici ponašaju poput "okupatora" i dijele packe čim se suprotstavi njihovim namjerama. A ovo je naša zemlja i ova vlast, ma bila i najgora, po njihovom mišljenju, izabrana je demokratski na izborima, voljom naroda, a referendumom je raskinuta sveza sa Jugoslavijom. Zato je

vrlo uočljivo što u *Slobodnoj Dalmaciji* od 6. srpnja pod naslovom "Operacija 'pakiranje' Tuđmanu", podnaslov: "Kako srušiti nepočudnoga Predsjednika bez suvišnih 'zašto'", može se uočiti namjera da je ipak Tuđman tvrd orah i ne razbij se lako. Zbog toga i iz Haaga sijevaju strijele i optužbe, traži se krivnja za Bljesak i Oliju, a stidljivo se spominje i, kao istražuje, odgovornost Miloševića, pa i u zadnjem zločinu na Kosovu, a da se još nije pokrenula njegova odgovornost zbog Hrvatske i Bosne.

Ipak, nađe se i po neki iskreni prijatelj, poput gosp. Strohma, on piše u *Vjesniku* pod naslovom: "Male zemlje i ravnopravnost u međunarodnim odnosima", citiram: "Pravo na slobodu treba vrijediti za sve - male i velike, slabe i moćne." Potvora

George Soros: jedan od simbola tzv.
novog poretku

časnih ljudi po nekim zlim novinarima ne bira objekt ako se treba rušiti ugled vlastite zemlje od onih koji ih plaćaju, to smo imali prigodu pročitati u *Vjesniku* od 20.08.1999. gdje gosp. McAdams traži da mu se ispričaju *Jutarnji list* i *Feral jer* ga krivo optužuju i vrijedaju. Citiram: "Najopasniji napad dolazi iz *Feral Tribunea* u kojem se navodi da veličam Goebbelsa, ali i dovodi u pitanje moje židovstvo. Otac gde Drakulić bio je komunistički komesar koji je rukovodio čitavim vojnim okrugom..." McAdams, nastavlja: "Slavenka Drakulić čezne za komunističkom prošlošću jedva prikrivači prezir prema hrvatskoj radničkoj klasi, to je bjelodano svakom tko pročita njezine knjige, posebno onu naslovljenu 'Caffe Europa'".

Ugledni profesor dalje veli: "Očito je da su neki u Hrvatskoj skloni uništiti međunarodni ugled svoje države kako bi progurali vlastitu političku agendu. Mnoštvo je onih u zapadnim medijima koji više nego voljni pomoći im u tome. Hrvatska ima malu skupinu desničarskih fanatika, ali i ljevičara koji uživaju u tome da ih se sluša i da pritom šokiraju. Ocrniti zbog njih čitavu naciju u Hrvatskoj znakom fašizma znači dopustiti samomržnji da uništi Hrvatsku u očima svijeta. Fašizma u Hrvatskoj nema više nego u Kaliforniji."

Ovako veli C. Michael McAdams, regionalni ravnatelj sveučilišta u San Franciscu. I, kad smo čuli energičnu izjavu Predsjednika, Dr. Franje Tuđmana, 30. srpnja Sarajevu, da Hrvatska ne prihvata nikakve političke saveze u balkansku asocijaciju i Srbiju, odlanulo nam je jer je postigao još jednu pobjedu i osokolio da poštuje svoj narod i njegovu volju. Iako nas veliki ne razumiju, vjerujemo da imamo i prijatelje kao što je Otto von Habsburg, gosp. Strohm, McAdams, Sv. Otac Ivan Pavao II, a ima zasigurno još onih koji su na našoj strani. •

BOSNA KOJA NESTAJE

Pero TADIĆ

*Koliko ću puta reći sebi -
Otići ću iz ovog grada
u koji sam došao
u ovim poznim godinama.
Ah kud god da podem,
poćić će ove ulice,
svi klošari, sve droce će me pratiti,
jer sam srastao sa ovim gradom
koji ždere svoje "došje".
Vječni sam stranac,
nemam domovine, niti sam je imao!
Rođen sam u toj Bosni
poharanoj i svačijoj!
Za nju sam hodao, lutao, robovaо.
Ona Hrvatska Bosna nestaje!
Ostali su grobovi, prazna mjesta,
gradići i sela!
Zbogom Bosno, koja nestaješ!*

NON BENE PRO TOTO VENDITUR LIBERTAS AURO!

Kako se - gle već strjelovito! - bliži kraj stoljeća i tisućljeća, nekako se sve većma izoštruju vječita pitanja ljudske odgovornosti, grijeha, zločina i slobode. I ne treba biti milenaristom (koji s pomrčinom Sunca i kišom meteora iščekivahu smak svijeta) da se očuti ozračje posebna uzbudjenja koje opisjeda ljudstvo pred trenutkom epohalna Prijelaza. I ne mora se biti kršćaninom da bi se pojmlila sveobuhvatnost grijeha iskazana u kolektivnoj kršćanskoj molitvenoj ispovijesti: da grijeh se začinje u misli, potiče riječju, izvršava (zlo)djelom, a omogućuje propustom. Poredak je, očito, određen kauzalnom ulančanošću, no samo glede vremenskoga trajanja, ali ne i hijerarhično obilježen. Jer, svaki je od tih segmenata grijeh u cijelosti, pak ovdje figuraparspro *toto* vrijedi doista doslovce: dio jest cijelina. Tek ljudska pravda (ne i pravičnost) uspostavlja tu razliku inkriminirajući i sankcionirajući uglavnom tek djelo i njegova neposredna izvršitelja, s velikim oklijevanjem i pragmatičkim ogradama mislitelje i poticatelje, a baš nikako one koji teškim propustima moguće izvršenje zlodjela.

S time je u svezi teško pitanje tanahne crte između slobode i terorizma. Konkretno: jesu li Palestinci, Kurdi, Irci, Baski, kosovski Albanci, zločinački teroristi ili borci za slobodu uskraćenu njihovu narodu? Mogu li biti i jedno i drugo, ovisno o situaciji: žrtvama za slobodu kad ih ubijaju i proganjaju s njihovih vjekovnih ognjišta, a teroristima kad sami ubijaju i čine zlodjela u ime vlastite slobode? I obrnuto, namjerno pojednostavljen, jer dokraja zaoštreno: je li Amerika mesijanski prenositelj slobode i demokracije, donositelj mira i društovna napretka cijelom čovječanstvu, ili, naprotiv, planetarni policajac koji zahvaljujući novcu i vojnoj pak gospodarskoj sili - dakle, apsolutnoj globalnoj moći - rafinirano i sofisticirano nameće vlastiti model ponašanja i življena kao totalitarizirajuću paradigmu određujuću, na koncu, za svakoga stanovnika Zemlje? Nije li pred nama idilična - ili zastrašujuća, kako hoćete - slika svijetua čijem će se svakom zakutku jesti ista hrana (hamburger), piti isto piće (coca cola), slušati ista glazba, govoriti jedan jezik (angloamerički), bez pušenja, naravno (iako će duhanska industrija, začudo, opstatiti), napokon umirati na isti način - od jednočnosti. Savršen orveljanski univerzum, bez vidljive prisile, kao dosegnut vrhunac smisla apsolutna besmisla.

Piše:

dr. Darko GAŠPAROVIĆ

U praktičnom životu najteže se uočava, priznaje i sankcionira grijeh propusta. Laički rečeno: čovjek nije ništa učinio, pa kako onda može biti kriv. A može, itekako! Jer, moći i biti vlastan sprječiti zlodjelo pa to, iz bilo kojih razloga, ne učiniti, u moralnome je smislu jednak grijehu činidbe. Stoga je međunarodna zajednica, baš svojim dugogodišnjim nečinjenjem, suodgovorna za balkansku krvavu kupelj koja potraja punih osam godina. I svi oni lordovi (Carringtoni, Oweni...), generali (McKenziei, Morilloni...), ministri i posebni opunomoćenici (van der Brookovi, Jakushi Akashii...), štoviše pokojni i živi predsjednici (Mitterand, Mayor...), osobno su suodgovorni. A sve se to, sada, briše (kravavom) spužvom.

Nego, vratimo se pitanju slobode velikih i malih naroda i država. Očito je, i sve očitije, da u međunarodnoj politici (kao, uostalom, uglavnom u životu) nimalo ne vrijedi Isusovo načelo poštovanja malenih. Naprotiv, sve se bahatije malenima daje do znanja da *Quod licet lovi non licet bovi*. Jasna je činjenica međuvisnosti država u suvremenu svijetu, iz čega proizlazi, logično, i djelomično ograničenje nacionalnoga suvereniteta. No, postoji nedvojbeno granica ispod koje se ne može i ne smije ići ukoliko se ne želi prijeći granica što dijeli (uvjetnu) slobodu od (bezuvjetne) neslobode, prirodnou od kolonijalne ovisnosti. Sve je više, na žalost, naznaka, da moći Zapad na čelu sa Sjedinjenim Američkim Državama smjera cijelu jugoistočnu Europu, uključivo i Hrvatsku, staviti pod neku vrstu međunarodnog protektorata. Haški je sud, osim stoje međunarodni sud za zločine na prostoru bivše Jugoslavije, nedvojbeno i sredstvo političkoga pritiska i ucjena, u službi ostvarenja planova moćnika o uređenju svijeta prema njihovoj volji. To potvrđuje i nedavna analiza jednoga londonskog lista koja se zaključuje time da ubuduće narodi jugoistočne Europe ne će moći slobodno odlučivati ne samo o svome gospodarskom razvoju, nego niti o svojoj vlasti. Dakle: osim gospodarske, i totalna politička ovisnost o diktatu velikih, a to nije drugo nego, kažimo otvoreno, suvremenii neokolonijalizam. Bojati se da bismo s početkom trećeg tisućljeća mogli svjedočiti novouspostavljenim kolonijalnim odnosima na području eu-

roameričkoga svijeta, nakon što je s krajem drugoga umro klasični kolonijalizam. Daj Bože, da se prevarimo!

Što je, u svemu tome, činiti Hrvatskoj (svima, dakle, građanima kao ukupnosti političkoga tijela, a ne tek aktualnoj vlasti)? Svakako: suradivati s međunarodnom zajednicom, poštovati dosljedne odredbe međunarodnog prava, pogotovo ne sklanjati pod skute nacionalnoga suvereniteta počinjene hrvatske zločine i zločince, napokon i stoga jer su se svojim zlodjelima protiv čovječnosti poput zločudna tumora sami isključili iz zdrava nacionalnog tkiva. Ali isto tako, uz pun konsenzus svih nacionalnih političkih i javnih čimbenika (bar u tome!) ustrajati da ne prijedemo tanku crtu koja dijeli dosta-janstvo od poniženja, istinu od laži, slobodu od neslobode. Valja nam vazda imati na umu ono slavno i dično geslo Dubrovačke Republike koje povjesno, političko i diplomatsko iskustvo baštini suvremena Hrvatska (pa makoliko ono danas izgledalo naivnim i idealističkim).

Non bene pro toto venditur Libertas auro!

Ne prodajemo teško stečenu i krvlju i životima tolikih hrvatskih sinova i kćeri otkupljenu slobodu ni za kakvo zlato! Budi nam to temeljnim načelom, od kojega nema odstupanja!

Silina rijeci

Mario BILIĆ

*Moje su riječi jače od tištine;
nebo ih moli da se vaga smiri,
da dalje teku, suše da se kane
kad puknu svjetлом prastari kumiri.*

*Riječi su moje do Neba visoke;
one su glasan izričaj o kobi,
svijetao bodež, suncostaj, široke,
primjerene mojoj mladenačkoj dobi.*

*Što li će biti do u kasnu jesen
kad budem svanut u maglenomjásu?
Hoće li itko, bar malo potresen,
prinjeti Sunca mom zaklanom glasu?*

ZAŠTO POHVALE TITU?

(Prosvjed u povodu opservacija dr. Tuđmana o Josipu Brozu Titu)

Državna televizija emitirala je (23. i 24. lipnja) razgovor s predsjednikom Republike Hrvatske, dr. Franjom Tuđmanom, u kojem je hrvatski predsjednik govorio i o bivšemu jugoslavenskom predsjedniku, Josipu Brozu Titu.

O Brozu Titu dr. Tuđman je, među ostalim, kazao da - "Tito nije dao nalog za ono što se u Bleiburgu i poslije njega dogodilo sa zarobljenim hrvatskim pukom".

Baš uoči toga televizijskog razgovora sredstva javnoga priopćavanja objavila su vijest da je na gradilištu autoceste kraj Maribora otkrivena masovna grobnica ratnih zarobljenika, većinom Hrvata, koje je nakon Drugoga svjetskog rata tamo poubijala jugoslavenska Treća armija; prema izjavi slovenskih istražitelja, na tome mjestu umoreno je i zakopano više od trideset tisuća osoba.

Stratište kraj Maribora tek je jedna od mnogih, znanih i neznanih postaja na "križnome putu" zarobljeničkih kolona nakon Bleiburga.

Zarobljenici iz tih "kolona smrti", vojnici i civili, ubijani su sustavno, tjednima.

Bio je to, vjerojatno, najmasovniji zločin u poslijeratnoj Evropi (izuzmu li se Staljinovi zločini u Sovjetskome Savezu) i pokolj takovih razmjera ne bi se mogao zbiti da nije bio naređen s najvišega političkoga i vojnoga mjesta.

To najviše mjesto, i političko i vojno, u komunističkoj Jugoslaviji bio je Josip Broz Tito.

Potom, dok su se blajburški pokolji zbivali, Broz Tito je bio u Sloveniji, a to napućuje na to da je Tito u tamošnjim masovnim pogubljenjima i operativno sudjelovao.

Pred mnoštvom okupljenim na zboru u Ljubljani, 26. svibnja 1945., Tito se je blajburškim pokoljima pohvalio, a najavio je i nove pokolje.

Na ljubljanskome zboru Tito je kazao:

"Što se tiče ovih izdajica kojih je bilo u svakom narodu, među svim ljudima, to je sada stvar prošlosti. Ruka pravde, osvetnička ruka naroda već je stigla većinu;

Piše:

Jozo IVIČEVIĆ

samo manjina izdajica uspjela je pobjeći i staviti se pod inozemno zaštitničko krilo. Ta manjina nikada više neće zuriti u naše lijepe planine, naša cvjetna polja. Ako se to i dogodi, trajat će kratko vrijeme".

II.

Dr. Tuđman poziva se na Krležin zaključak o Brozu Titu.

Krleža je napisao - navodi dr. Tuđman - da je Tito bio najuspješniji hrvatski političar, i to zbog toga što je srušio monarhističku Jugoslaviju, a ta država da je bila tamnica hrvatskog naroda.

No nakon Drugoga svjetskog rata Jugoslavija je obnovljena, i tome je Broz Tito osobito pridonio.

O toj drugoj, poslijeratnoj Jugoslaviji navesti je:

U staljinističkoj, ali i u titoističkoj svojoj fazi, bila je to totalitarna komunistička država.

Od Bleiburga do Vukovara ta, komunistička Jugoslavija Hrvatskoj je bila mnogo veće zlo od prijeratne, monarhističke Jugoslavije.

IV.

O Brozu Titu dr. Tuđman još navodi: "Sa ZAVNOH-ovskom Hrvatskom i s ustavom iz 1974. omogućio je i pravne osnove za osnutak sadašnje neovisne i demokratske hrvatske države. Da nije bilo antifašističkog pokreta i Tita, ne bismo imali Hrvatske".

U tome navodu "antifašistički pokret" izraz je za partizanski pokret što ga je za Drugoga svjetskog rata bila organizirala Komunistička partija Jugoslavije.

Drži li to dr. Tuđman doista da je politički ideal Broza Tita i KPJ bila hrvatska država - "neovisna i demokratska"?

V.

Među pojavnim oblicima političkoga totalitarizma 20. stoljeća totalitarizam ljevičarskoga, komunističkog tipa nije bio manje zločudan od totalitarizma desničar-

Zarobljenički logor u Maksimiru, svibanj 1945.

skog, fašističkog i nacionalsocijalističkog tipa (komunisti su, recimo, mnogo više ubijali od fašista i nacista, čak su i mnogo više komunista poubijali); nipošto manje zločudni, komunistički politički sustavi još su se i mnogo dulje održali, a i na mnogo većim prostranstvima.

Aproksimacije radi: prema istraživanjima skupine francuskih autora (u bestseljeru "Crna knjiga o komunizmu") glavni totalitarni pokreti 20. stoljeća usmrtili su oko sto dvadeset i pet milijuna osoba; od toga, komunisti su umorili oko sto milijuna, a nacisti oko dvadeset i pet milijuna osoba.

Božidar Jakac: "Portret maršala Tita", 1943.

Po totalitarnim političkim pokretima 20. stoljeće doba je masovnoga političkog kanibalizma, te su samo komunistički totalitarni pokreti pomorili više svijeta nego li, u povijesti čovječanstva, ikad itko.

Antifašizam je civilizacijska stečevina - ustanovio je netko; no civilizacijska stečevina zapravo je protivljenje svakome totalitarizmu.

Na komunističke tradicije ni jedna se demokratska država ne poziva - na komunističkoj (i, k tome, jugoslavenskoj) tradiciji ni demokratska se hrvatska država ne može zasnovati.

Zbog veličanja Broza Tita i jugoslavenskih komunista, u izjavama predsjednika Republike Hrvatske, stoga proslijedujem. •

TITO JE ZAPOVJEDIO POKOLJ!

(Pouka *Dece komunizma*)

Takozvani antifašisti, nostalgični titoisti, a zapravo prikriveni jugoslavenski komunisti, uporno hoće oslobođiti Josipa Broza odgovornosti za pokolj zarobljenih hrvatskih i nehrvatskih vojnika i civila krajem Drugoga svjetskog rata. Tita se hoće sačuvati kao simbol, kao personifikaciju jednog sustava i jedne državne tvorevine. Pritom se ne radi o njemu kao osobi, nego o stožeru mogućega novog okupljanja. Stoga na takve kombinacije ne treba pristajati, pa ni onda kad ih - zbog nekih svojih, što osobnih, a što neosobnih razloga - i s drugim ciljevima promiče današnji Predsjednik Republike, dr. Tuđman.

Nekoliko godina prije sloma Jugoslavije (1987.), u Beogradu je srpski novinar i publicist Milomir Marić objavio knjigu *Deca komunizma*. Jedan od brojnih razgovora i članaka u toj knjizi jest i razgovor s istaknutim slovenskim partizanskim dužnosnikom, Ivanom Mačekom Matijom. U drugom izdanju spomenute knjige, na str. 102., na Marićevu pitanje "Poslednju ratnu godinu bili ste načelnik OZN-e za Sloveniju. Tu su vodjene završne operacije i tu su se skupljali svi mogući neprijatelji koji su, glavom bez obzira, bezaliprema Zapadu? Priča se da su čitave njihove divizije streljane u Sloveniji krajem rata.", Maček Matija odgovara:

"Znam da su streljane ustaše, nešto četnika i nedicevaca, ali da su to bile čitave divizije, to ne znam. Ne mogu reći ni daje to bilo masovno. Znam samo da nije streljan niko mlađi od sedamnaest godina, makar bio kriv. To je bila direktiva Tita i dobro se sećam da mije to sam naredio."

Preživjeli znaju, da se nije biralo po godištu, a novootkrivena grobišta pola su stoljeća krila i posmrtnе ostatke djece, čak dojenčadi. Međutim, ono što je još važnije, jest ovo: ako je Tito osobno zapovjedio da se ne strijelja nitko mlađi od sedamnaest godina, to argumentum a contrario znači da je znao i zapovjedio, da se strijeljaju oni stariji od sedamnaest godina. U ime Jugoslavije i bez suda! Hrvatska nad tim šuti. Njezina šutnja ima tvaran dokaz: najlepši trg našega glavnoga grada i dalje nosi ime tog zločinca, neprijatelja Hrvatske, protivnika slobode i demokracije. A takvo što priliči samo ropskom narodu. (T. J.) •

RADE BULAT SE SMIJE, A DRŽAVNO ODVJETNIŠTVO ŠUTI!?

U razgovoru za zagrebački *Globus* (br. 448 od 9. srpnja 1999.), Bulat komentira podnesak, kojim je Udruga Hrvatski domobran proširila odnosno dodatno dokumentirala kaznenu prijavu podnesenu još 8. svibnja 1998. On slavodobitno naglašava kako "nadležni sudski organi, usprkos 'brizi' i publicitetu dežurnih medija, još nisu reagirali na prvu prijavu 'Hrvatskog domobrana', onu iz svibnja 1998. Čelnici dotične udruge nisu čak pozvani ni da usmeno iznesu objašnjenja svojih stavova i mišljenja iz prijave".

U *Večernjem listu* od 27. srpnja 1999. (baš na obljetnicu srpske pobune protiv NDH, tzv. Dana ustanka), državni odvjetnik Republike Hrvatske, g. Berislav Živković, najavio je kako ni kaznena prijava Hrvatskog domobrana ne će biti zabranjena. To bi značilo da će osumnjičenici ipak biti u prigodi da se o njihovoј odgovornosti ozbiljno raspravlja: državni odvjetnik koji se na to odluci nesumnjivo će ući u povijest. Dosad se, naime, diljem svijeta samo cinično konstatiralo da su i pobjednici činili ratne zločine, ali - što se tu može. Hoće li Berislav Živković sa svojim suradnicima pokazati da se nešto ipak može (i mora!) učiniti? Živi bili, pa vidjeli. Bulat je svoje mjesto u povijesti osigurao (skupa s Hitlerom, Staljinom i družinom), a na Živkoviću je, da svoje izbore. (M. P.) •

PISMA IZ ISTRE

O zlatnoj ribici i svinjskoj kugi

Znan da van je puna pipa politike. I predizbornih prepucavanja i obećanja. I turizma. I svinjske kuge. I Prevlake. I Hrvatske Kostajnice. I Koparskoga zaliva. I nuklearke "Krško". I smanjenja market-inškoga programa na HTV-u. I viceva o plavušami. A priča o zlatnim ribicama? Da van povinjen?

Ulovija je Hercegovac zlatnu ribicu. A ona mu je tri želje obećala ispuniti ko je pusti. On je rekao da mu zapravo niš ne fali, ma nu, kad je jušto navalila da iskoristi priliku.

- "Hoću imati auto i hižu i ženu kakovu nijedan Hercegovac nima!"

- "Dobro, hodi lipo doma, želje su ti ispunjene!"

Kad je doša doma ima je ča i viditi. Hiža nika brižna, mizerna straćara. Auto, nika zazrompana peglica kakova u Hercegovini zaspravlje nidan ne vozi. Ma kad je doša u hižu...uuuuu! Na postelji leži jena ženska, ma ženska i po! Lipa kako glumica! "Oooooo"...je rekao, "barem jenu želju mi je ispunila kako bog zapovida." Gleda ga bujna lipotica, pak mu govorio: "De si, bre čoveče, ceo životte čekam!!!"

E, a moran van ništo reći i o svinjskoj kugi. Poli nas u Istri. Ni mi uopće jasno ča je mislja uni šef hrvacekego stočarstva, uni Brstilo (stvarno se tako zove!). Kad je rekao da će svinjska kuga i mati negativne posljedice na naš turizam. Koja je to štupideca. To je zapravo vrijedanje turista, vero je! Ča ni lipo rečeno da uta svinjska kuga ni opasna za ljude. Naprotiv sad nan je prilika da krenemo agresivno u promidžbu našega turizma. Ča kažete na jedan bombastičan slogan:

"HRVATSKA JE RAJ NA ZEMLJI! DOĐITE U HRVAČKU... AKO NISTE SVINJA!!!"

Ja van rečen da za sve ima lijeka. Kako i za unu šjoru koja se je došla žaliti kod doktora za srce:

- Doktore, ne znan, ma mi se čini da iman... kako se reče, vaginu pektoris.

- Ne brinite gospodo. U pitanju je samo hipohondrija. Triba van staviti ... penis-mejker!!!

Piše:

Blaž PILJUH

Kako san si jaja razbjija

San si jaja razbjija! Niki dan na markatu. Vero san! A za sve su krivi kumpiri. I dvi velike cice! Da nebite i dalje preveč pothranjivali svoju športku maštu, ču van objasniti kako je to zapravo bilo.

Inšoma, san kupija šest jaji, pak san pomalo, lino se vučući z jajima u najlon kesici, po pasjoj vrućini, ud štanda do štanda, razmišlja ča bin još kupija. A, da! Kumpiri niman doma. Eko hi! Po tri kune kilo. - "Dajte mi šjora...auuuu... koje cice (to san reka u sebi!)... dvi kile." Ma nišan ni gleda kumpire, nego su mi se voči zatakle za uni...izlog! Dekolte! U kojen su bile izložene dvi...mmmmm...zaspravlje pozamašne cice. Forši su to za kakovega biologa, eli doktora samo...mlječne žlijezde, ma za mene nisu. Šteta, šteta da kaseta s kumpirima ni bila...na tlu! I kako san obje ruke ima zauzete z namirnicami i kako san jenu ruku ispružija da dohvatin cice...pardon...kumpire...pljas! Jaja su mi pala! Bože, koji ste vi pokvarenjaci! Jaja, kokošja jaja su mi pala! Svaka po kunu, da, da! I ča san moga. Niš! San poša po druga. Da ne gren doma...prez jaji!

A volin van ja tako prošetati po tržnici, vero da. Vajk nikega eli ništo zanimljivo vidin. I smijen se sitnin ljudskin podvalami. Piše tako da su lubenice po 4 kune (velika, uočljiva brojka!) ... (jedva vidljivo sitno) 95 lipa! Eli u ribarnici. Srdela za koju zajno znaš, vidiš da je friška, po 10 kunah kilo. I una druga, za koju zajno vidiš da je stara, a piše da je friška, po 7 kunah! Gledanja tako jedan put kako jena ženska prodaje ribu na kojoj piše: "živa riba"! Čekan ja da te ribe počmu skakati eli barem zihati, ma niš! Ni damrdnu! Pitanja tu šjoru:

- "Ma ča van je uta riba zaspravlje živa?"

- "A daaa-a!"

- "I...ča bi me i...ujila?"

- "Bi, bi! Ala, šu, vržite vi prst...a ja ču stisnuti...he, he!"

- "A, kamo...kamo da vržen prst?" - san pita, značajno, to jest bezobrazno se cerekajući.

- "Sram vas bilo!" - mijе rekla. Ne znan zašto. Ter je i ona...na isto mislila!

Ma ča ja tu lupetan o nikin bezveznin štupidecami z markata. Pored toliko drugih važnijih stvari koje se okolo nas događaju. Seljačka buna! Televizijska, to jest HTV-buna. Pak pobuna "Mungosa", pak...da i ne nabrajan dalje. Na sve kraje se ljudi ništo bune. A naša se vlast ud svih tih silnih bunah...nanke malo ni zbulina! Za sve to postoje univerzalna rješenja. Po glavi stanovnika" Nakon poreza, prieza, PDV-a...poskupljenja! To je ud pamtvjeka poznat recept. Uzmeš jenen da biš da drugen, gasiš tako pomalo vatre, pak dokle gre, gre! Tako su i Rimljani delali u doba velike raskoši na carskim drovima i sveopće dekadencije, francuski kraljevi prije velike revolucije, tako su.... Molim? Ča ste rekli? Znate ča, ako ste vi sad pomislili na pad rimskega carstva, na pad Bastilje, giljotinu, sankilote, Robespjera, Marseljezu, oktobarski puč, Kronštat i slične štupidece, molin vas lipo da takove opasne, antidržavne misli i pri-misli zadržite za sebe. Ako želite da se i dalje vidimo na stranicami uvega lista! Bog! •

OSJEĆAJ TEBE

Tomislav PEĆARINA

To raste u meni, sasvim me ispunii više nisam vlasnik svoga broda.

U svaku žilu zađe, u svaki drhtaj - raste u meni kao za plime voda.

Još malo i sav ču samo Tobom disat, jer blistaš svježe poput gorske česme.

AF jedno boli: svagdašnje saznanje da tek sam jeka neshvaćene pjesme.

1948.

METAFIZIKA MASONSTVA

MUŽIĆ O METAFIZICI SLOBODNOG ZIDARSTVA

*O masonima (slobodnim zidarima) u nas se donedavno (uglavnom posve neobaviješteno) samo šaptalo. Znalo se, daje posrijedi utjecajna tajna družba, na koju Katolička crkva loše gleda. Ponešto smo znali i o tome, da su masoni u Hrvatskoj djelovali uglavnom na štetu hrvatskog naroda. Tek su rasprave i knjige uglednoga hrvatskog povjesnika, dr. Ivana Mužića, unatoč javnim i tajnim otporima objavljene u sutor komunizma, cijelovitije osvijetlile ovaj fenomen. Nakon niza knjiga, u kojima je opisao i hrabro raščlanio političko i društveno djelovanje masonerije, Mužić je pristupio otkrivanju metafizike masonstva, zapravo, otkrivanju utjecaja vrhunarnavnoga u novoj povijesti čovječanstva. Dijelove svog istraživanja nedavno je objavio u knjizi *O sekci masona* (Matica hrvatska Split, Split, 1999.) Iz nje ćemo u nekoliko nastavaka u cijelosti prenijeti auktorov uvodni esej, kako bismo prosječno neupućenu čitatelju pružili mogućnost, da se temeljiti upozna s ovim fenomenom. (Ur.)*

I.

KRIST I ANTIKRIST

1.

Kristov dolazak na zemlju srednjeg je događaj cijele ljudske povijesti. Krist je došao iz ljubavi, da u svijetu uništi kraljevstvo Sotone (Iv 12,31) i da ga tako spasi. Svijet je kao materija Božje djelo, u kojemu Sotona, duhovno i osobno biće zla, djeluje po dopuštenju Božjem, i to ograničeno u vremenu i prostorno samo među ljudima. On je vladar ovoga svijeta (Iv 14,30), tj. njegova duhabezboštva koji obilazi kao ričući lav tražeći koga da prožđe (I Pt 5,8). Onaj koji je od Boga i ne živi u grijehu, nije od ovoga svijeta, jer je sav svijet u vlasti Zloga (1 Iv 5,19). Bog je tako ljubio svijet da je dao svoga jedino-rođenog sina da ne pogine ni jedan koji u njega vjeruje, nego da ima vječni život, jer Bog nije poslao svoga Sina na svijet da sudi svijet, nego da se svijet spasi po

Piše:

Dr. Ivan MUŽIĆ

njemu (Iv 3, 16-17). Krist je Jaganjac Božji koji uzimlje grijeh svijeta (Iv 1,29). On je naučio ljudi da uz molitvu za "kruh svagdanji" mole Boga da ih izbavi od napasti Zloga, koji stoji iza svakoga zla. Sva je ljudska povijest - borba sa Sotonom, kojega se čovjek može oslobođiti samo uz Božju pomoć. Pavao uči da je, ako je zastrto naše evanđenje, ono je zastrto

O sekci masona (Split, 1999.)

onima koji propadaju, onima kojima je bog ovog svijeta posve oslijepio nevjerničku pamet da jasno ne vide svjetlo Radosne vijesti slave Kristove (2 Kor 4,3-4). Kršćanin ne smije ljubiti svijeta ni onoga što je u svijetu (1 Iv 2,15). Kršćani ne pripadaju svijetu i zato ih svijet mrzi (Iv 15,19). Oni su pozvani navještati Krista, da izmijene bezbožni duh svijeta, koji treba iskupiti. Svijet prolazi kao i njegova požuda (1 Iv 2,17).

Krist uči da nitko ne može služiti dva gospodara, da se ne brinemo za svoj život, što ćemo jesti ili pititi, niti za svoje tijelo, u što ćemo se obući, jer to sve traže pogani, a Otac naš zna da nam je sve to potrebno. "Zato najprije tražite kraljevstvo Božje i njegovu pravednost, a ostalo će vam se na-

dodati!" (Mt 6, 24-34). U Matejevoj verziji *Očenaša* prošnja molitve ograničena je samo na ono što nam "danasa" treba. Krist nas uči ne samo vjeri u providnost nego i podlagaju isključivo volji Božjoj (Mt 6, 7-14). On nije došao poboljšati materijalni život ljudi nego obećava sreću na nebesima i traži cijeloga čovjeka za sebe. "Ako, dakle, tko hoće ići za mnom, neka se odreće samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka me slijedi" (Mt 16,24). Luka ponavlja te Isusove riječi u istome smislu (Lk 9, 23-26), a zatim dodaje kako je Krist kazao da ne može biti njegov učenik onaj tko dođe k njemu, a više voli svoga oca, majku, ženu, djecu, braću i sestre, pa čak i svoj vlastiti život, i onaj tko se ne odreće svega što posjeduje (Lk 14,26-33). Krist hoće da mu se čovjek predala iz ljubavi, i on sam odbija ponudu Sotone, kad mu nudi mogućnost da zavlada kruhom, čudom i vlašću. On je došao za sve ljudi, ali ga prihvatiše samo pojedinci. Masa je raspela Krista, a za života priključilo mu se samo dvanaest apostola i nekoliko žena. Krist je na križu, svjestan bijede mase, molio Oca da im oprosti, jer ne znaju što čine. Ali on nije prestao pozivati k sebi svakoga jer njegov je ideal izgradnja osobe, u smislu da svaki čovjek iz mase postane osobnost i da tako mase više ne bude.

Uz *Sveto pismo* najčešće pobožno štivo u kršćanskom svijetu postala je knjiga pod naslovom *De imitatione Christi*, koja upravo svojom stoljetnom čitanosću svjedoči da je kršćanstvo prihvaća kao pravi izraz svoje biti. U tom djelu sve je taština osim Boga ljubiti i jedino njemu služiti, a najveća je mudrost preziranjem svijeta težiti za kraljevstvom nebeskim (I. knjiga, 1. pogl., str. 3-4). Pisac je savršeno shvatio da čovjeka ne treba ljubiti radi čovjeka, nego ljudi treba ljubiti radi Isusa, a Isusa radi njega samoga (II. knj., 8. pogl., str. 4). Nema spasa duše ni nade u vječni život osim u križu (II. knj., 12. pog., str. 2). Križ je svuda, koji ni jedan smrtnik ne može izbjegnuti (II. knj., 12. pogl., str. 5-6). Treba prezirati zemaljstinu, malo cijeniti vremenite stvari, tražiti vječne, izbjegavati časti, podnositi smutnje, svu nadu u Boga polagati i osim Boga ništa ne željeti, a iznad svega Boga žarko ljubiti. Čovjek više napreduje ako ostavi sve negoli ako se

bavi dubokoumnim stvarima (III knj., 43. pogl., str. 3-4)¹

U životu i djelu Ivana od Križa osjećamo također pravi Kristov nauk. Ivan osobno, smatrajući da je Bog iznad svega, nije htio uživati ni u umjetnosti, a radova se progonima i siromaštvu u životu, uvjeren da tijelo, razum i sva dobra trebaju služiti čovjeku za postizanje raja. Ivan je želio dušu oslobođenu svih osjetilnih požuda i naslada volje, potpuno siromaštvo duha u odnosu na stvorenja i stvari, umrtvljenje svih, a ne samo grješnih strasti i želja. Duša se, po njemu, može oslobođiti tame i grubosti tek onda kad sve požude budu ugašene, kad ne hlepi ni za čime, jer tko želi nešto dragu ljubi osim Boga, postaje nesposoban za čisto sjedinjenje s Bogom. U djelu *Uspom na goru Karmel* Ivan od Križa uči umrtvljenje i smirenje četiriju naravnih strasti: užitka, nade, straha i bola. On konkretno predlaže da se žudi za stupanjem u potpunu golotinju, prazninu i siromaštvo prema svemu što postoji u svijetu zbog Krista, i to treba od srca činiti, te će se za vrlo kratko vrijeme naći u tome velika naslada i utjeha (I. knjiga, pogl. 13.). Sav je posao oko polučivanja sjedinjenja s Bogom baš kao u čišćenju volje od svih njezinih sklonosti i nagona, da bi se od ljudske i niske volje stvorila volja Božja, jer volja treba radovati samo onome što je čast i slava Božja, a najviša čast koju možemo ukazati Bogu, nalazi se u tome da mu se služi po evanđeoskoj savršenosti, a sve što je izvan toga, nema nikakve vrijednosti ni koristi za čovjeka (III. knjiga, pogl. 16.). Govoreći kako se zbog slabosti i sklonosti ljudsko srce prilijepi uz vremenita dobra i zanemari Boga, on uči da se treba radovati samo onome što služi na veću slavu Božju, pa ističe da bi se čovjek, kad bi mu se sve zbivalo naoko

samo dobro, prije toga morao bojati nego radovati se, jer baš u tome raste prigoda i pogibelj da zaboravi Boga, jer veselje zasljepljuje srce, ne daje mu razmišljati i promišljati stvari, a nasuprot tomu tuga otvara oči i obzire se na korist i štete od njih (III. knjiga, pogl. 18.). Ivan od Križa tražio je molitvu radi časti koju valja Bogu iskazivati, pa je ponavljao riječi evanđelja da treba tražiti najprije kraljevstvo Božje i pravednost njegovu te je zaključio da će nam se tako dati ne samo ono što je za naše

Masonske božanstvo - Veliki arhitekt svemira

spasenje nego i ono što Bog vidi da nam treba i da je za nas dobro, ako ga mi za to i ne molimo (III. knjiga, pogl. 44.).

2.

U svezi s kazivanjem o posljednjim vremenima posebno je zanimljivo

gledanje na ulogu Antikrista (anti-Mesije) u njima. Novozavjetni pojam o Antikristu kao Božjem neprijatelju u posljednjim događajima nadahnut je slikama i idejama iz židovskoga *Starog zavjeta*.² U židovstvu je mnogo prije Danijela prošireno očekivanje velikog, sveopćeg otpada od Boga u posljednjim vremenima. Iz novozavjetnih tekstova da se zaključiti da su pojedinci suprotstavljeni Kristu antikristi i da je duh svijeta koji se protivi Kristu antikristovski duh. U nekim se od tih tekstova misli na posebnog Antikrista, koji će se pojaviti u posljednjim događajima i kojemu bi svi prijašnji antikristi bili samo preteče. Čini se da Krist misli na takva Antikrista kad govori Židovima da je došao u ime Oca svoga i da ga ne primaju, a da će, dođe li tko drugi u svoje ime, njega primiti (Iv 5, 42-43). Od Isusa do Prvoga svjetskog rata među Židovima pojavila su se šezdeset i četiri lažna Mesije koji su židovskom narodu obećavali vladanje zemljom.³

Pavao koji ne sumnja da tajna bezakonja već djeluje, uči (2 Sol 2,3-12), da će prije dragog Kristova dolaska doći do velikog otpada vjere i da će se tada pojaviti čovjek grijeha, sin propasti, bezbožnik, dolazak kojega će, uz pomoć Sotone, biti popraćen silom, čudesima i zavođenjem onih koji propadaju kažnjeni zato što nisu prihvatali ljubav prema istini da bi se spasili. Bog dopušta djelovanje zablude da povjeruju laži, da svi budu osuđeni koji nisu vjerovali u istinu. Očito je da Pavao, govoreći o bezbožniku, misli na Antikrista.

Ivan je jedini koji u *Novom zavjetu* spominje riječ Antikrist (1 Iv 2, 18-22). Iz njegovih riječi može se zaključiti kako on misli da Antikrist prethodi posljednjim vremenima. Ivan spominje i mnoge antikriste, jer je to i svaki lažac koji nijeće

¹ Johan Huizinga ističe daje knjiga *De imitatione Christi* kao najokrepljivije djelo onoga doba postala utjeha stoljeća, knjiga svih vremena za duše koje se odriču svijeta, i u kojoj riječ njezina pisca "toga od svijeta otudenog čovjeka, krijeći na život više nego riječ bilo koga drugog" (Johan Huizinga, *Jesen srednjeg vijeka*. Matica hrvatska, Zagreb, 1964., str. 230.-232.). Djelo je nastalo u XV. stoljeću, dakle u uzornom srednjem vijeku. Oswald Spengler, koji je inače smatrao čovjeka grabežljivom zvijeri, u svomu glavnom djelu *Der Untergang des Abendlandes*, u kojemu Mariju i Sotonu spominje kao "mit", utvrđuje kako je u srednjem vijeku svatko živio svjestan golemu opasnosti od pakla, kako su bezbrojne tisuće vještice bile uvjerenje da su vještice, tako da su se same prijavljivale, molile da im se skine grijeh, i ispovjedale iz najčistije ljubavi prema istini svoje noćne štetnje i druženja s vragovima, a inkvizitori su suznih očiju nalagali mučenja, i sažaljenja prema palima, da bi im spasili dušu. Spengler zaključuje daje to gotički mit iz kojeg su proizšli križarski pohodi, katedrale, najprisnije slikarstvo i mistika, i da se u sjeni toga mita rascvetljao onaj gotički osjećaj srće, čiju dubinu ne možemo nikako ni zamisliti.

² Mistici su bili intelektualno normalne osobe (H. Bergson), kojima je askeza bila sredstvo za svladavanje "svijeta", u smislu zla u sebi i oko sebe, odnosno način preporoda preko ljubavi, iz kojeg proistječe uspostava harmonije u sebi i u svijetu. Paradoksalno je daje život mistika bio sama žrtva, a da su se oni osjećali savršeno sretnim. Fenomen je tog mentaliteta doista u tome da su se ljudi uza sve poteškoće života osjećali sretnim. Taj osjećaj moguće je shvatiti samo razumijevanjem katoličke mistike, koja je najveći religiozni izraz povijesnog čovjeka uopće. Ivan od Križa (Juan de Vepes, 1542.-1591.) proglašen je god. 1675. od Klementa X. blaženim, 1726. od Benedikta XIII. svetim, a 1926. od Pija XI. crkvenim naučiteljem, što znači da ga katolicizam stoljećima ističe kao uzor kršćanske svetosti i misli. Sveti Terezije od Maloga Isusa u svojim autobiografskim zapisi (*Povijest jedne duše*) uz Sveti pismo posebno ističe vrijednost djela svetog Ivana od Križa i knjigu *De imitatione Christi* (*Naslijeduj Krista*), pa napominje da molitva i žrtva tvore svu njezinu snagu, da su one nepobjedivo oružje koje je Isus dao i koje može mnogo bolje od riječi djelovati na dušu, kako je to često iskusila. To je ista duhovnost koja je stoljećima u katoličkom katekizmu (sve do pojave nepravovernjoga nizozemskog *Novog katekizma*) poučavala vjernike, da smo na svijetu zato da Bogu spoznamo, ljubimo, služimo i da se tako spasimo, i koja je naredivala ljubav prema bližnjem radi Krista, a ne radi bližnjega.

³ M. Friedlander, *Der Antichrist in den vorchristlichen jüdischen Quellen*, Gottingen, 1901., s. 128.

⁴ Stara židovska literatura ne zna za pojavu jednoga osobnog Antikrista. *Encyclopedie catholica*. I, Roma, 1949., s. 1434.

⁵ Rudolf Vimer, *Isus Krist*, Reprint, HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb - Biskupski ordinarijat Đakovo, 1986., s. 165.

da je Isus Krist, koji nijeće Oca i Sina, a takvih je uvijek bilo, i to su u stvari antikristi prethodnici velikoga Antikrista. Ivan nastavlja da svaki duh koji ne priznaje daje Isus Krist došao u tijelu nije od Boga, da je to duh Antikrista. "O kojemu ste čuli da dolazi, a već je sada u svijetu" (1 Iv 4,2-3). Ivan upozorava da su se u svijetu pojavili mnogi zavodnici, koji ne priznaju da Isus dolazi kao utjelovljeni Mesija pa dodaje da je svaki takav Antikrist (2 Iv 7). On iz činjenice da je

Jedan od tekstova o utjecaju masona u Hrvatskoj u hrvatskom tisku

mnogo antikrista zaključuje da je blizu posljednje vrijeme, tako da se i iz toga vidi posebno shvaćanje vremena u *Novom zavjetu*. Središte se vremena za vjernike ne nalazi u budućnosti, ono je u prošlosti i samo kraj još mora doći, tako da je sadanje vrijeme - sve vrijeme između uskrsnuća i povratka Kristova.¹ Osjećajem takve sadnosti nadahnut je i eshatološki smisao *Apokalipse*.²

Iz novozavjetnih tekstova slijedi da će prije Antikristova dolaska porasti zlo, i to konkretno u otpadu odvjere. To se može zaključiti i iz sljedećih Kristovih riječi: "Ali, hoće li Sin čovječji, kad dođe, naći vjere na zemlji?" (Lk 18,8). Kršćanska tradicija prije svršetka prvog stoljeća vjerojatno je, pod utjecajem Pavlove II. poslanice Solunjanima, zamisljala nastanjanje apostazije prije Antikristove pojave;³ Iz *Apokalipse* se također očituje pojava velikog otpada. Demonske snage, koje inače djeluju kroz svu ljudsku povijest, u tim događajima toliko su angažirane da se s malo dobre volje mogu prepoznati. Ljudi, ipak, ostaju zaslijepljeni, čak većina njih pristupa silama tame. Antikrist, nadahnut zlim

(nastavak uvodnika Kaja Pereković)

U ime Hrvatskoga državnog sabora nazalo je nekoliko zastupnika na čelu s gosp. Draženom Budisom. Budući da je ovaj događaj opće hrvatska stvar i tragedija, HDPZ je obavijestio mnoge hrvatske stranke da pošalju svoje predstavnike, ako ne mogu povesti brojnje članstvo. Osim što smo tamo vidjeli gosp. Budis koji je i predsjednik stranke, odazvao se i pismeno potvrdio svoj dolazak u ime HSS-a gosp. Vladimir Rajković, dok je HSP zastupao tajnik, gosp. Branko Butković, uzyo neke. IHČSP je predstavljalo više osoba, dok je Hrvatsku stranku predvodio dr. Hrvoje Šošić. Na žalost, iako je javljeno i Središnjici HDZ-a, ne znamo je li tko i od njih bio tamo.

Znamo daje vrijeme godišnjih odmora i teško je u samo dva dana animirati veći broj ljudi, no nije nam jasno zašto je HRT onako kratko, gotovo usputno, posvetio tek kratko izvješće tom događaju. Nije se proslavio niti naš tisak, jer su o tome bile vrlo, vrlo kratke vijesti, te je javljeno samo tko je prisustvovao.

Mi smo, kao Društvo, dokazali svoju političku zrelost i ljudsku obvezu da dostoјno izkažemo poštovanje onima čije su kosti temelj ove naše Domovine.

duhom, zavest će ljudi i narode lažnom naukom i podložiti ih svojoj kratkotrajnoj (tri i pol godine) i univerzalnoj tiraniji. On će ljudi pridobivati čudima, davanjem kruha i darivanjem moći, a zauzvrat će tražiti za sebe božanske počasti. Protiv kršćana poduzet će nezapamćene progone. Te snage zla toliko su jake daje ostatak vjernih prema njima nemoćan, i taj ostatak spašava izravna Božja intervencija, koja se pokazuje nužna za uništenje poraslog zla u posljednjim vremenima. Bilo da se radi o jednom Antikristu kao osobi, koja utjelovljuje i simbolizira đavolsko zlo na svršetku vremena, bilo da se radi o mnogo antikrista u povijesti, jasna je konačna Božja pobjeda. Antikristova politička vlast i duhovna moć bivaju uništeni zauvijek. To je nedvojbeno i najvažnija poruka *Apokalipse*.

Evandeoska poruka o posljednjim vremenima posebno je zanimljiva u od-

Tajnik HDPZ-a, gosp. Zerec, zaslužan je za dobro organizaciju. Osuđujemo što HTV i tisak nije opširnije obavijestio svoje gledatelje i čitatelje. Zar nas stranci moraju poticati što bismo mi kao narod i Drava morali provesti da se već jednom utvrdi istina tko je žrtva, a tko počinitelj i zatraži odgovornost za stotine tisuća pogubljenih hrvatskih ljudi kad su komunisti i tzv. antifašisti došli na vlast.

A suhe kosti progovaraju kao u biblijska vremena, kad je prorok Ezekiel imao viđenje: "I reče Jahve: Prorokuj ovim kostima i reci im: O suhe kosti, čujte riječ Jahvinu. Ovako govori Jahve ovim kostima - Evo duh ču svoj udahnuti u vas i oživjet ćete!... I ja stodoh prorokovati kao što mi bijaše zapovijedeno. I dok sam prorokoval nastade šuškanje i pomicanje i kosti se stadoše pribirati. Pogledah, i gle... i duh uđe u njih i nastade vojska vrlo, vrlo velika. Ovako govori Jahve: Ja ču otvoriti vaše grobove i izvesti vas iz vaših grobova, narode moj!"

A ove kosti našeg naroda suhe šuškaju i zbole: Evo nas, da se razotkrije istina i sa svakog mjesta gdje su jame još neodkrivene, mi smo svjedoci ljubavi i istine, a vi, živi, tražite počinitelje i skinite šutnju o našoj pravednosti.

Vaša predsjednica, Kaja Pereković

nosu na Židove. Krist, prema Mateju, ističe da će prije njegova drugog dolaska doći mnogi pod njegovim imenom govorеći da su mesije, i mnoge zavesti, da će biti ratova protiv naroda i kraljevstva protiv kraljevstva, gladi i potresa, da će tada nastati progon kršćana dok će se *Evangelje* propovijedati po svemu svijetu, svim narodima za svjedočanstvo. Krist opominje vjerne da, kad vide "grodu pustoši", o kojoj govori Danijel, gdje stoji na "svetom mjestu", neka tada oni koji budu u Judeji bježe u gore (Mt 24, 4-41). Marko jednak interpretira Kristove riječi s neznatnim dopunama, a također donosi opomenu da bježe u gore oni, koji budu u Judeji (Mk 13, 5-37). Iz opisa posljednih vremena u Mateja i Marka očito je da će posebno središte tih događaja biti u Palestini.

(nastavit će se) •

1 Oskar Cullman, *Cristo e U tempo*. Ed. Mulino, Bologna, 1965., s. 91.-131. Neposredno očekivanje drugoga Kristova dolaska od prvih kršćana već je Pavao ispravljao (2 Sol 2, 3-8).

2 Usp. Gerald Culleton, *The Reign of Antichrist*. Tan Books and Publishers, Inc. Rockford, Illinois, 1974., s. 224

3 Beda Rigaux, *L'Antechrist et l'Opposition au Royaume Messianique dans l'Ancien et le Nouveau Testament*. Gembloux, J. Ducolot-J. Gabalda et fils, Parigi, 1932., s. 168.

KOMUNISTI IZ HRVATSKE I HRVATSKA DRŽAVA (III.)

TAKTIČKI ZAOKRET JUGOSLAVENSKIH KOMUNISTA

Težak položaj hrvatskog naroda nije se popravio ni nakon skupštinskih izbora održanih 18. ožujka 1923. Na njima je za HRSS palo 472.733 glasa, čime je stranka dobila 70 (odnosno 22,4%) mandata.¹ Time je ujedno stekla legitimaciju za zastupanje hrvatskog naroda. Taj je uspjeh ostvaren unatoč izbornom teroru koji su svjesno, s nakanom da isprovociraju reakciju, a potom i represiju režima, provodile Pribićevičeve pristaše i orjunaške skupine. U nekim je slučajevima samo žurna intervencija vojske i redarstvenih snaga sprječila hrvatsko-srpske obraćune koji su lako mogli zahvatiti i šira područja i više tisuća ljudi."

Najhitnije obilježje ovih izbora predstavlja je uspjeh nacionalnih stranaka, tj. onih koje su proklamirale zaštitu interesa pojedinih naroda odnosno narodnih manjina (Radikalna stranka, HRSS, SLS, JMO, Džemijet, Njemačka stranka), dok su hametice poražene stranke koje su zagovarale unitariističku, jugoslavensko-integralističku koncepciju, poput Demokratske stranke. Sličan poraz pretrpele su i radničke stranke. Bio je to jasan pokazatelj da je jugoslavenski integralizam odnosno koncepcija narodnog i državnog jedinstva najobičnija fikcija, da ni pobjeda boljševika u Sovjetskoj Rusiji nije uspjela staviti klasnu borbu u prvi plan, te da nacionalno pitanje predstavlja os oko koje se vrti cijelokupan politički i društveni život u jugoslavenskoj državi.

Poluga za međunarodnu afirmaciju Sovjetskog Saveza

Ignoriranje nacionalnog pitanja i posljedično neshvaćanje težnje pojedinih naroda da stvore vlastitu nacionalnu državu, izviralo je iz biti marksističkog učenja. Stoga je - unatoč njihovim među-

Piše:

Tomislav JONJIĆ

sobnim žestokim prijeporima - bilo zajedničko komunistima i socijalistima. To je upravo glavni razlog da ni socijalisti u Hrvatskoj nisu imali znatnijeg uspjeha. U gornjoj Hrvatskoj su zbog svoga jugoslavenstva nailazili na otpor, a u Dalmaciji čak nisu uspjeli formirati ni jednu *ćeliju*?

Njihovo zalaganje za "jedinstvenu državnu organizaciju s jednim parlamentom uz velika samoupravna prava upravnih jedinica", preferiranje centralističkog ustrojstva, pozdravljanje Vidovdanskog ustava i sudjelovanje u vladama (tzv. ministerijalizam), te uvjerenje da postoji samo jedan, jugoslavenski narod, dok će "plemenske razlike" kao zapreka klasnoj borbi uskoro biti izbrisane,⁴ vodili su izravno u marginalizaciju.

Za razliku od socijalista, koji će za koju godinu praktično utrnuti kao posebna politička snaga, komunisti će se održati. Tomu su dva ključna razloga: organizacijsko-tehnička i finansijska potpora SSSR-a i (također iz Moskve) diktirano prilagođavanje nacionalnim i društvenim kretanjima u Jugoslaviji.

Nakon pobjede u građanskom ratu i sloma intervencije, što je izazivalo opisane promjene u unutarnjem tretiranju nacionalnog pitanja, sovjetska je diplomacija shvatila da bi ukazivanje na neriješena nacionalna pitanja moglo biti jednom od snažnih poluga i za vanjsku promociju i afirmaciju SSSR-a.

Na konferenciji u Genovi u proljeće 1922., Sovjeti su krenuli u diplomatsku ofenzivu. Na opće iznenađenje, u Rapalu su 16. travnja 1922. s Njemačkom sklopili ugovor o prijateljstvu i trgovini, što je značilo izlazak iz potpune međunarodne izolacije. Moskva se time nije zadovoljila. Vođa sovjetske diplomacije, komesar za vanjske poslove Gregorij V. Čičerin, iskoristio je prigodu skrenuti pozornost na potrebu rješavanja crnogorskog, pa i hrvatskog odnosno makedonskog nacionalnog pitanja.⁵ Sovjeti je Savez bio snažnim protivnikom versailleskog poretka, kojemu je Kraljevina SHS biljeđan od ključnih stupova. Izražavajući ne-suglasje s tadašnjim stanjem u Europi i hoteći nacionalne pokrete upregnuti u svoja ideološka kola, Sovjeti su počeli demonstrirati skrb za male narode.

U memorandumu od 30. prosinca 1922. upućenom svjetskoj konferenciji, Čičerin i Rakovszky su opetovano oštro osudili versailleski mir i uključivanje Makedonije, Crne Gore, Dobrudže, kao i dijelova Albanije, Dalmacije (!) i Hrvatske u nove državne tvorevine a da pučanstvu nije pružena prigoda slobodnom se voljom izjasniti o tome.⁶ Sa sovjetske je

1 Rezultate izbora v. u: R. Horvat, n. dj., 157-164. Prema drugim izvorima, HRSS je dobio 473.733 (21,8%) glasova. (Franjo Tuđman, *Hrvatska u monarhističkoj Jugoslaviji 1918.-1941*. Knjiga prva, 1918.-1928., Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1993., 381-382.)

2 Usp. Branislav Gligorijević, *Parlament i političke stranke u Jugoslaviji 1919-1929*, Institut za savremenu istoriju-Narodna knjiga, Beograd, 1979., 148.

3 Toma Milenković, *Socijalistička partija Jugoslavije (1921-1929)*, Institut za savremenu istoriju-NIP Export Press, Beograd, 1974., 106-107., 117. Početkom 1922. SPJ je imala oko 10.000 članova, od čega je u Srbiji, Makedoniji, Hrvatskoj i BiH bilo svega oko 1.500. (Isto, 123)

4 Opš. T. Milenković, n. dj., 658-686.

5 Usp. I. Mužić, *Stjepan Radić u Kraljevim Srbu, Hrvata i Slovenaca*, Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb-Ljubljana 1987., 95., 106. i dr. Sovjetsko je izaslanstvo, naime, poteglo pitanje sudjelovanja Turske i Crne Gore na konferenciji (na kojoj sudjeluju i britanski dominioni). (V. P. Potemkin i dr., *Historija diplomacije*, III, Matica hrvatska, 1951., 148.) Predstavnik jugoslavenske države, Košta Kumanduri, te je napadaje odbacio, ističući da su Crnogorci i Makedonci zapravo Srbia, a da i Iravti čine sa Srbima jedan narod, pa nipošto nisu u podređenu položaju, o čemu svjedoče zaključci podgoričke skupštine i zagrebačkog Narodnog vijeća SHS. (Usp. F. Tuđman, n. dj., 316-317.)

6 Vuk Vinaver, *Jugoslovensko-sovjetski odnosi 1919-1929*, Istonja XX. veka. Zbornik radova VII, Beograd, 1965., 118, 123.

strane bila riječ o taktici. Istodobno se - upravo u vrijeme približavanja drugim velesilama (Italiji, Velikoj Britaniji, Francuskoj), što će rezultirati nizom priznanja i uspostave diplomatskih odnosa 1923/24. - Sovjeti pregovarali i s članicama Male Antante, dakle i Kraljevinom SHS. Stoga se čini logičnim zaključiti, da dostupni podaci govore kako se Sovjetski Savez potenciranjem crnogorskog, hrvatskog i makedonskog problema služio kao polugom pritiska na Beograd u svrhu uspostavljanja odnosa, idući ujedno niz dlaku revizionističkim talijanskim težnjama, kako bi se polučila i sovjetsko-talijanska suradnja.¹

1 na unutarjugoslavenskom su planu komunisti planirali taktički zaokret, jer im je u protivnome prijetio potpuni nestanak s političke scene.

Nacionalno pitanje na Trećoj konferenciji KPJ

Iz rezultata skupštinskih izbora 1923. komunisti (organizirani kao Nezavisna radnička partija Jugoslavije) uznastojali su izvući pouku i bar deklarativno napustiti koncepciju jugoslavenskog integralizma, odnosno gledište Sime Markovića, da je nacionalno pitanje u Kraljevini SHS zapravo pitanje konkurenčne borbe između srpske, hrvatske i slovenske buržoazije, pa je stoga u biti riječ o ustavnom pitanju, koje se dade riješiti na razini pokrajinskih autonomija. Takva je politika vodila izravno u slabljenje komunističkog utjecaja, pa je ilegalna KPJ bila tek marginalni čimbenik jugoslavenskoga političkog života. Prema podatcima koje je samo partijsko izaslanstvo predočilo Kominternina njezinu V. kongresu, KPJ je početkom ljeta 1924. imala 62 organizacije s ukupno 647 članova, od čega je u Srbiji bilo 124, Makedoniji 68, Crnoj Gori 40, Dalmaciji 168, Sloveniji 84, (ujož) Hrvatskoj 99, te Bosni 64.² Zanemarivanje važnosti nacionalnog pitanja

1 Naime, pitanje sudjelovanja Turske i Crne Gore sovjetsko je izaslanstvo postavilo tri dana po dolasku u Genovu, prigodom prvog susreta s talijanskim (!) premijerom L. Factom i ministrom vanjskih poslova C. Schanzerom. Istođe dana, međutim, Čičerin izjavio novinarima da se Sovjetski Savez ne mijesha u unutarnje jugoslavenske stvari i da je već ranije u Beču htio uspostaviti dodir s Beogradom, ali je Kraljevina SHS to odbila. I sad želi tješnje odnose sa Srbima (!). Čičerinov je tajnik, pak, izjavio da se potezanje pitanja sudjelovanja Crne Gore veže uz jugoslavensku potporu Wrangelu i njegovim pristašama. Unatoč tome staje Čičerin 2. svibnja 1922. ponovo izjavu o ugnjetavanju Hrvata, Makedonaca i Crnogoraca u Kraljevini SHS, sovjetsku diplomaciju žarko željela uspostaviti diplomatske odnose s Jugoslavijom. (Usp. Bogdan Krizman, *Vanjska politika jugoslavenske države 1918-1941*, Škojska knjiga, Zagreb, 1975., 71-72. i d.)

2 Svoja je gledišta Marković teorijski obrazložio u opširnoj raspravi, koja je pod naslovom *Nacionalno pitanje u s'etlosti marksizma* objavljena u Beogradu, u rujnu 1923. Tu je raspravu, kao i Markovićevu brošuru *Ustavno pitanje i radnička klasa Jugoslavije* (Beograd, studeni 1923), skupa s nizom drugih priloga iz rasprave o nacionalnom pitanju u KPJ, objavila Desanka Pešić u knjizi *Sima Marković: Tragizam malih naroda*, Filip Višnjić, Beograd, 1985.

3 Ivan Očak, *Gorkić: život, rad i pogibija. Prilog biografiji*. Globus Zagreb, Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1988., 78.

4 Često se navodi kako je Treće konferenciju održana prosinca 1923.

5 *Rezolucija o nacionalnom pitanju*, u: *Istorijski arhiv*, n. dj., t. II., 67-73. Usp. J. Vrčinac, n. dj., 280-281.

6 S. Marković: *Ustavno pitanje i radnička klasa Jugoslavije*, u: *Tragizam malih naroda...*, n. dj., 101.

nesumnjivo je bilo jedan od ključnih uzroka izoliranosti KPJ.

Takva je situacija dovela do pobjede pogleda tzv. partijske ljevice na Trećoj zemaljskoj konferenciji KPJ (Beograd, 1.-4. siječnja 1924.) Osim svojih pogleda na organizacijske probleme, agrarno i sindikalno pitanje, ljevica je u svezi s nacionalnim pitanjem počela napuštati gledište da je Jugoslavija homogena nacionalna država. U usvojenoj se rezoluciji polazi od toga da je Jugoslavija država u kojoj jedna vladajuća klasa jedne, srpske nacije, ugnjetava ostale nacije, pa se svima njima načelno priznaje pravo na samopredjeljenje. Međutim, to pravo na samopredjeljenje samo je taktičko sredstvo u borbi protiv režima, a radi pridobivanja pristaša i provedbe uskostranačkih interesa. Stoga ono nije izraz stvarne komunističke orientacije,

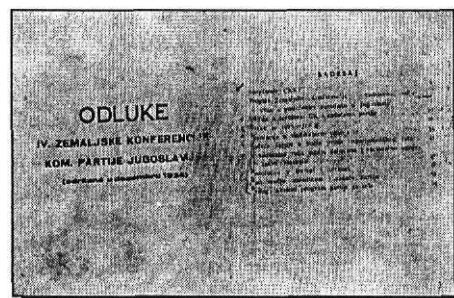
celishodnosti otcepljenja NRPJ će rešavati u svakoj konkretnoj istorijskoj situaciji samostalno s gledišta interesa progrusa i klasne borbe proletarijata.

Prema tome, priznavanje prava na otcepljenje od strane NRPJ ne isključuje njenu agitaciju protiv otcepljenja. Što će punija biti sloboda samopredjeljenja, to će slabiji biti separatizam, jer će u većini slučajeva, a naročito kod Hrvata i Srba i Slovenaca, sve više isticati teškoće otcepljenja, kako usled etnografske isprepletanosti, tako i usled geografskih i ekonomskih veza i preimručstava velikog privrednog područja za ekonomski razvoj.

Ujedinjenje srpskog, hrvatskog i slovenačkog naroda u zajedničku državu leži u pravcu istorijskog progrusa i interesa klasne borbe proletarijata. Ali da bi to ujedinjenje moglo ispuniti svoju misiju, zajednička država mora se zasnovati na bazi dobrovoljnog saveza i pune ravnoopravnosti svoju svojih delova, što dosada nije bio slučaj. Otuda NRPJ zastupa pravo svakog naroda u državi da suvereno, slobodnom narodnom voljom i na osnovu nacionalne jednakosti, bez obzira na pokrajinske granice, odredi svoj odnos prema ostalim delovima i državnoj celini... Međutim, NRPJ će se zalagati za "takav republikansko-federalistički ustav koji će značiti najpuniju ravnopravnost svim nacijama", te među svoje ključne zadaće ubraja nastojanje "da sproveđe potpuno jedinstvo radnog naroda ugnjetavajuće i ugnjetavanih nacija".⁵

Partijska rasprava i Kominternin sud

Skupina oko Sime Markovića i dalje se suprotstavljala stajališta partijske ljevice. Marković se pozivao na Lenjinu, koji je tvrdio: "Proletarijat ne može podržavati snaženje nacionalizma. Naprotiv: on podržava sve što pomaže brisanju nacionalnih razlika, rušenju nacionalnih pregrada, sve što veze među nacijama čini sve tešnjim i tešnjim, sve što vodi slivanju nacija. Postupati drukčije - znači stati na stranu reakcionarne nacionalističke buržoazije". Marković ne poriče doktri-

niti poluga za razbijanje jugoslavenske države, budući da KPJ ujedinjenje Srba, Hrvata i Slovenaca, te postanak Jugoslavije drži "progresivnim" činom.

Iako još uvijek nema govora o makedonskoj i crnogorskoj naciji, Partija, dakle, verbalno "priznaje svakom narodu pravo na suverenost u određivanju svojih odnosa, dakle i pravo na slobodno otcepljivanje i obrazovanje svoje posebne države, odnosno na priključenje svojoj nacionalnoj državi. (...) Priznavanje pravna otcepljenje nema (...) nikakve veze sa takozvanom 'amputacijom', koja bi značila samo novu formu nacionalnog ugnjetavanja.

Priznajući pravo na otcepljenje, NRPJ time ne tvrdi da je to otcepljenje uvek i srsishodno. Pitanje celishodnosti i ne-

narnu važnost pravana samoodređenje, ali se - opet pozivom na Lenjina - bori protiv njegove primjene. Svojim kritičarima, koji se zalažu za federalističko preuređenje Kraljevine SHS (poput Đure Cvijića ili "druga Mbt-a iz zagrebačke Borbe", tj. Ante Cilige), on odgovara kako je elementarna istina: "da su prava nacije jedna, a program i dužnosti proletarijata druga stvar. Revolucionarni proletarijat posmatra sva pitanja, pa i pitanje forme nacionalnog samoopredeljenja, isključivo pod uglom razvijka klasne borbe, interesa proleterske revolucije".¹

Jedan od istaknutijih hrvatskih sudionika u ovoj raspravi, Ante Ciliga, isticao je kako komunisti nisu ni trebali ni smjeli postati nacionalistima ili *radicevcima*, ali su "trebali borbu za obnovu radničkog pokreta spojiti sa borbom potlačenih naroda protiv beloterorističkog režima i hegemonije srpske buržoazije".² I glavni urednik zagrebačke *Borbe* te član CK KPJ odnosno Izvršnog odbora CK KPJ, Đ. Cvijić, upirao je prstom u štetnost Markovićeva pristupa, naglašavajući kako je pravi put kombiniranje borbe za nacionalno s borbom za socijalno oslobođenje, radi stvaranju "federacije radničko-seljačkih republika".³

S obzirom na rasplamsavanje rasprave unutar KPJ, o tom je pitanju raspravljalna i Kominterna na svome Petom kongresu (17. lipnja do 8. srpnja 1924.). Kominterna je bila odlučujući čimbenik međunarodnoga komunističkog pokreta, koji je komunističkim strankama pružao ne samo političku, nego i materijalnu pomoć.⁴ Potvrdivši odluku KPJ, Kominterna je odbacila gledište da stvaranje Jugoslavije "leži u pravcu istorijskog progresu i da je u interesu klasne borbe proletarijata". Zajednička se država mora temeljiti "na osnovi dobrovoljnog saveza i potpune ravnopravnosti", a samoopredeljenje se "mora izraziti u formi izdvajanja Hrvatske, Slovenije i Makedonije iz sastava Jugoslavije i stvaranja od njih nezavisnih republika". Jugoslavija je "isključivo tvorevina zapadnoevropskog imperijalizma".

Ta ocjena nije nužno podrazumijevala razbijanje Kraljevine SHS.

1 Isto, 104-105.

2 Mbt (Ante Ciliga), *Za jasnoću i odlučnost u nacionalnom pitanju*, Borba, br. 37, Zagreb, 11. oktobra 1923., nav. prema: S. Marković, *Tragizam malih naroda* n. dj. 147-151.

3 Đuro Cvijić, *V čemu je suština spor?*, Borba, br. 42, Zagreb, 15. novembra 1923., na istom mjestu, 153-155.

4 I. Očak, *Gorkić*, n. dj., 64.

5 Josif V. Staljin, *O osnovama lenjinizma. Predavanja odriana na Sverdlovjevu univerzitetu početkom travnja 1924.*, u: *Pitanja lenjinizma*, III. izd., Centar društvenih djelatnosti Saveza socijalističke omladine Hrvatske, Zagreb, 1981., 51-53.

6 V. I. Lenjin, *Rezultati diskusije o samoopredelenju*, Dela, tom 24, str. 55-56., cit. prema J. V. Staljin, n. dj., 58.

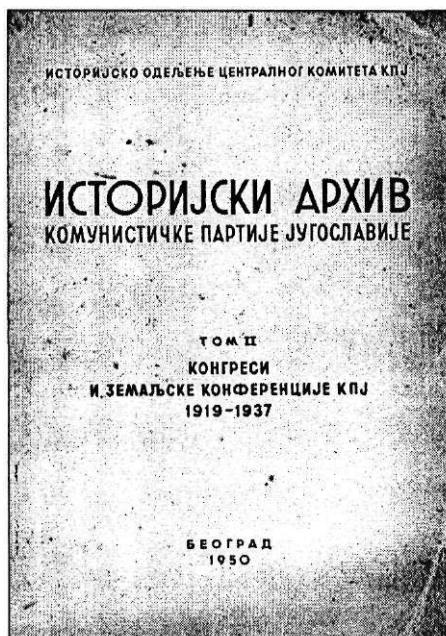
Na stajališta jugoslavenskih komunista presudno je utjecala rasprava o nacionalnom pitanju koja je pokrenuta unutar Ruske komunističke partije (boljševika) odnosno unutar Kominterne. U krijenima pokretanja te rasprave bio je poraz operetnih (ali zato ne manje krvavih) pokušaja izvoza revolucije u europske, pa i izvaneuropske zemlje, odnosno pokušaj izazivanja svjetske revolucije. Taj poraz ugrozio je Lenjinovu zamisao o permanentnoj revoluciji, koju je posebno promicao Lav Trocki. Nasuprot Trockomu,

pokretom, u kolonijama", niti je rješavanje nacionalnog pitanja moguće bez proleterske revolucije. Time je "nacionalno pitanje dio općeg pitanja revolucije, dio pitanja diktature proletarijata". Lenjinizam "priznaje da u narodnooslobodilačkom pokretu ugnjetenih zemalja postoje revolucionarne sposobnosti i da se one mogu iskoristiti za obaranje zajedničkog neprijatelja, za obaranje imperijalizma".⁵

Pritom se Staljin pozivao na Lenjina, koji je tvrdio kako "drugog puta k internacionalizmu i stapanju nacija" nema i ne može biti izvan naizgled proturječnog procesa "internacionalističkog odgajanja radnika", i to takvoga u kojem radništvo ugnjetačkih nacija propovijeda pravo ugnjetenih nacija na samoopredjeljenje i odcjepljenje, a radništvo ugnjetenih nacija propovijeda "dobrovoljno ujedinjenje" odnosno bori se "protiv uskogrudnosti male nacije". Samo tako se može biti interaacionalistom.⁶

Većina komunista iz Hrvatske bila je svjesna da je zagovaranje centralističkog ustrojstva jugoslavenske države i inzistiranje na nacionalnom unitarizmu jednako samoubojstvu Partije. Stoga su većinom - osim osječke komunističke skupine - prihvatali federalističko gledište i sukobili se s Markovićevim pogledima. Različiti pogledi na nacionalno (ali i seljačko odnosno sindikalno) pitanje, koji su izazivali prijepore unutar KPJ i dodatno slabili ionako desetkovani i demoraliziranu Partiju, naveli su Kominternu da poduzme oštire korake. Nastupajući s jedne strane kao instrument sovjetske vanjske politike, a s druge strane kao središnjica i naloga-davac nacionalnih sekacija komunističkog pokreta, Kominterna je posegla za ustrojenjem *Komisije za jugoslavensko pitanje*. To je tijelo djelovalo od 21. ožujka do 6. travnja 1925., sa zadaćom ocijeniti gledišta partijske oporbe i predložiti rješenje.

(nastavit će se) •

Staljin je radi vlastite afirmacije i učvršćenja svog položaja, gradio teoriju socijalizma u jednoj zemlji. Taje teorija uobičljena krajem 1924. Budući da je ona implicirala odgodu svjetske revolucije i diktature proletarijata na svjetskoj razini, bilo je potrebno razbistriti pojmove radi borbe u prijelaznom periodu. Versailleski je, pak, mirovni poredak svojim nametnutim rješenjima upravo ponudio nacionalno pitanje kao mogući detonator svjetske revolucije.

U raspravi *O osnovama lenjinizma*, Staljin je u travnju 1924. upozoravao na to, da je "nacionalno pitanje od specijalnog i unutrašnjedržavnog pretvoreno u opće i međunarodno pitanje". Pobjeda proletarijata u Europi nije moguća bez "neposrednog saveza s oslobodilačkim

HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR I PAPA GRGUR VII. (10.)

Temeljem svega ovoga Marijan Grakalić predpostavlja, da je i kamen s hrvatskim grbom također prenesen s neke ruševine i ugrađen u zvonik crkve Sv. Lucije i da se hrvatski grb s kvadratima (kockama) može datirati u doba kralja Zvonimira. Dr. Vinko Dorčić isto tako smatra vjerojatnim, da svetolucijski grb potječe iz doba kralja Zvonimira. Stoga krčka legenda o kralju Zvonimиру i hrvatskomu grbu ima svoju stvarnu povijestnu podlogu.

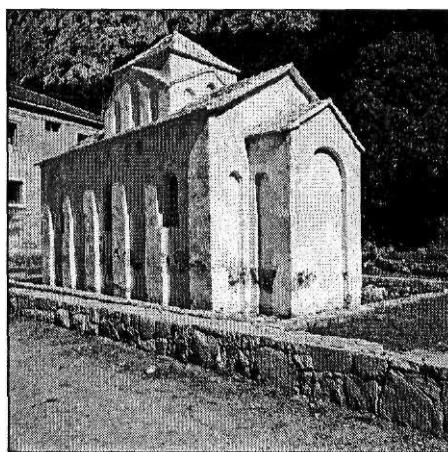
Ostalo nam je još nešto više reći o navodnim glagoljaško - latinskim sukobima u doba hrvatskih narodnih vladara. O tome prijeporu piše Benedikta Zelić - Bučan u svojoj razpravi **Navodni glagoljaško - latinski sukobi u Hrvatskoj do kraja XI. stoljeća**. Kako se mi slažemo s njezinom objasnjbom ovoga prevažnoga pitanja, donosimo najvažnije izvadke iz spomenute razprave (razprava je objavljena god. 1985., a mi je cit. iz knjige B. Zelić-Bučan **Članci i rasprave iz starije hrvatske povijesti**, Zagreb 1994.):

"Kao polaznu točku za svoje vlastito razmatranje moram istaknuti da se sva mišljenja iznesena u dosadašnjoj historiografiji mogu svrstati u dvije skupine. Prvu čine autori starije generacije, od Farlattija do prvog desetljeća ovog stoljeća, uz poneku iznimku iz novijeg vremena. Prema njima, glavno pitanje splitskih sabora dvadesetih godina X. stoljeća bila bi zabrana glagoljice i upotrebe slavenskog jezika u bogoslužju, koji su, navodno, već tada bili uzeli maha u čitavoj Hrvatskoj. Zagovaratelj glagoljice i slavenskog jezika na tim saborima bio bi ninski Grgur kao 'hrvatski biskup', uz podporu tada već brojnog hrvatskog glagoljaškog klera. Žestoki pak protivnici glagoljice i slavenskog jezika u literaturi bili bi episkopat i kler u bizantskim dalmatinskim gradovima, koji su kao brojčano jači uspjeli izglasati zaključak o zabrani upotrebe glagoljice i slavenskog jezika, pa čak i ukinuće ninske biskupije. Na osnovi činjenice što je na reformnom saboru u Splitu 1060. god. ponovljena zabrana, odnosno ograničenje ređenja

Piše:

Tomislav HERES

svećenika za slavensku službu i propovijedanja Tome Arhidjakona u XVI. pogl. njegove **Historia salonitana**, starija historiografija je isprela čitavu priču o navodnom općem otporu Hrvata tome i drugim zaključcima reformnih sabora, o općem narodnom glagoljaškom pokretu koji su predvodili svećenici glagoljaši protiv 'latinaša' kao navodnih protivnika

Crkva Sv. Petra u Priku (Poljica)

slavenskog bogoslužja i promicatelja crkvenih reformi. Štoviše, na temelju gore navedenih i još nekih nejasnih izvora, postavljena je i tvrdnja da su na osnovu diferencijacije prema bogoslužnom jeziku na 'glagoljaše' i 'latinaše' nastale i dvije suprotstavljene političke stranke, narodna glagoljaška, koje bi eksponent (predstavnik) bio 'nesretni' kralj Slavac, i druga, protunarodna iatinaška', na čelu koje bi stajao splitski nadbiskup Lovro kao vjerni tumač želja pape Grgura VII. i papin štićenik hrvatski kralj Zvonimir, kao 'vjerni papin vazal'.

(...) "Odbacivanjem romantičarskih predrasuda, te kritičnjom analizom i interpretacijom izvora, ovi stavovi starije historiografije uglavnom su odbačeni. Prema ovom drugom stajalištu, u vrijeme održavanja I. i II. splitskog sinoda u prvoj polovici X. stoljeća, bogoslužje na slavenskom jeziku bilo bi zapravo više

rašireno među Hrvatima na području jurisdikcije biskupa bizantske Dalmacije, osobito onih na kvarnerskim otocima, nego u Hrvatskoj. Ninski biskup Grgur na saborima nije bio zagovaratelj bogoslužja na slavenskom jeziku nego hrvatske crkvene samostalnosti. Borio se sa splitskim nadbiskupom za metropolitansku vlast u hrvatsko - dalmatinskoj crkvenoj pokrajini. (...)"

Hipoteza starije historiografije o latinsko-glagoljaškom antagonizmu kao podlozi za politički antagonizam i sukob njihovih dvaju eksponenata za hrvatsko prijestolje, kraljeva Slavca i Zvonimira, novija historiografija odbacuje samim time što, povodeći se za Mihom Baradom, Slavca uklanja s hrvatskog prijestolja i smatra ga samostalnim vladarom Neretvana, i to krajem XI. st. (Kada se pažljivo čitaju zapis u Kartularu sv. Petra u Selu, gdje se Slavac jedino spominje, očito je da on može biti samo hrvatski kralj. Dvojbeno je samo pitanje vremena njegova vladanja, a to se ne može riješiti prije nego se riješi općenito kronologija zapisa u tom kartularu.). (...) Međutim, uza sve razlike, većina autora, koji su pisali o slavenskom jeziku u bogoslužju i o glagoljici u Hrvatskoj, bez obzira koje od dva naprijed izložena stajališta zastupaju, slažu se u tome što miješaju, pa i poistovjećuju neke inače različite kategorije pojmljiva, što se očituje u pogrešnoj interpretaciji izvora. Tako, uz bogoslužje na slavenskom jeziku predpostavljaju kao samo po sebi razumljivo i glagoljsko pismo, upotrebljavajući čak i nazive tih dvaju različitih pojmljiva često kao sinonime. Potom, nezavisnost hrvatske Crkve preko vlastite metropoliye ili instituta 'hrvatskog biskupa' povezuju s bogoslužjem na slavenskom i glagoljicom, uvjetujući ih međusobno. I napokon, teritorij ninske biskupije poistovjećuju s opsegom hrvatske države, pa i u vrijeme prvih splitskih sinoda, ispuštajući iz vida činjenicu da je Tomislavova Hrvatska, koja je u svojim granicama obuhvaćala uz Bijelu i Crvenu Hrvatsku još i Panonsku Hrvatsku, opsegom bila daleko prostranija

od dotadašnjeg područja ninske biskupije, koja je bila osnovana za Bijelu Hrvatsku."

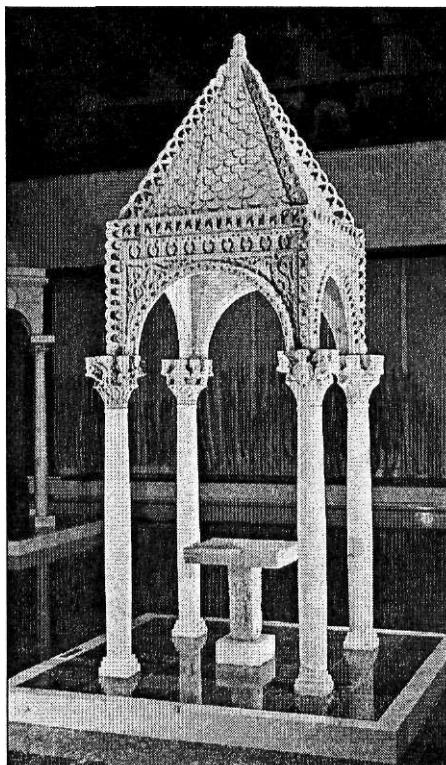
(...) "Prve vijesti o bogoslužju na slavenskom jeziku kod Hrvata saznajemo iz tzv. saborskih spisa, koji su nam se sačuvali u djelu **Historia salonitana maior...** prihvaćeno je mišljenje, da su ti spisi autentični, ali slabo tradirani (predavani), a autor im je suvremenik i sudionik zbiranja sam splitski nadbiskup Ivan. Ti spisi se sastoje od izvoda iz pisama pape Ivana X. i Leona VI., od petnaest točaka zaključaka I. sabora i teksta sastavljača spisa, koji je te dokumente povezao u jednu cjelinu i ispravljao tijek zbiranja."

"Prije održavanja sabora, koji je održan na želju hrvatskog vladara kao i hrvatskog i dalmatinskih biskupa, papa je po svojim legatima ankonском biskupu Ivanu i palestrmskom biskupu Leonu poslao dva pisma. Jedno je bilo upravljeno hrvatskom kralju Zvonimиру i zahumskom knezu Mihajlu, a drugo splitskom nadbiskupu i ostalim biskupima Dalmacije. Tomislava opominje da ne dopusti da se među Hrvatima, koji su 'posebni sinovi sv. Crkve', služba božja služi nekim drugim jezikom osim jezikom Crkve, tj. latinskim. Dalmatinske biskupe kori što su šutke dopustili da se po njihovim biskupijama širi Metodova doktrina, koje nema u knjigama sv. otaca. Neku takvu opomenu ili prijekor papa nije upravio ninskom biskupu Grguru. Papini legati su trebali na saboru sa sakupljenim biskupima i predstavnicima vlasti Hrvatske i Dalmacije pretresti sva prijeporna pitanja i ispraviti ono što ne valja, a ono što je 'Bogu ugodno kanonski uzakoniti'."

"Na saboru se raspravljalo o raznim crkveno - organizacijskim i disciplinskim pitanjima i doneseno je usve petnaest zaključaka... Napitanje liturgijskog jezika odnosi se samo zaključak pod toč. 10. Tu je definirano, da se slavenskim jezikom u liturgiji mogu služiti samo redovnici, a svjetovni klerici samo u nižim redovima. Unaprijed će se u više redove moći rediti oni koji znaju samo slavenski jezik jedino u slučaju nestasice svećenika latinskog jezika, i uz izričito odobrenje pape."

(...) "Drugi crkveni sabor u Splitu (927728.) pod predsjedanjem papina legata, biskupa Madalberta potvrđuje prvo bitni zaključak o primatu (prvenstvu) splitskog nadbiskupa kao metropolita, a pitanje ninske biskupije i njezina biskupa preinacuje... Iz saborskih spisa nikako ne

mogemo izvući zaključak da je ninski biskup bio branitelj slavenskog jezika u bogoslužju. U spisima o tome nema никакva spomena. Štoviše, ni mnogo kasnije, splitski arhidiakon Toma, kada u djelu **Historia salonitana** govori o obnovi ninske biskupije 1075. god., i kada pravi jednu digresiju podsjećajući na njezina nekadašnjeg biskupa Grgura, ne kazuje ništa u tom smislu. On napominje samo to, da je nekada taj biskup pravio splitskom nadbiskupu velike poteškoće, tražeći za sebe metropolitansku čast... O tome ni riječi ne govori ni splitski nadbiskup Ivan,

Ciborij iz Biskupije kod Knina

onaj kojem je Grgur i pravio poteškoće i koji je ispričao zbiranja na saborima i oko njih i kojega je papa oštro ukorio što tolerira upotrebu slavenskog jezika u bogoslužju, zapravo Metodove doktrine. Da je ninski biskup imalo radio u tome smislu, nadbiskup Ivan sigurno ne bi propustio da i to ispriča te barem djelomično i na Grgura prebací krivicu zbog upotrebe slavenskog jezika u bogoslužju u doba održavanja sabora." (...)

"Izvori, dakle, ne daju nikakova temelja da gledamo dalmatinske biskupe kao tobožnje 'latinače' i ljute protivnike hrvatskog biskupa Grgura, kao navodnog predvodnika glagoljaša... Jedino u čemu su bili i ostali suprotstavljeni Grgur i splitski nadbiskup - ali ne i svi biskupi Dalma-

čije, jer i oni su bili nezadovoljni svojim granicama - to je pitanje primata... Hrvatska nacionalna nesreća nije u tome što je metropolita hrvatsko - dalmatinske crkvene pokrajine postao splitski nadbiskup, nego u tome što su poslije i Split i čitav priobalni pojas Hrvatske južno od Zrmanje, uslijed mletačke i turske okupacije, vjekovima bili odijeljeni od Hrvatske. A posljedice te teritorijalne rascjepkanosti i mletačko turske okupacije bile bi iste i da je ninski biskup postao metropolit, jer je i Nin kao priobalni grad dijelio sudbinu ovih od hrvatske države odcijepljenih područja, dok se matica hrvatske države i državnost pomicala sve više na sjever."

"Što se pak tiče same glagoljice, to pismo se ni u jednom dokumentu Saborskih spisa ne spominje. Štoviše, ne spominje se nikakvo pismo uopće. Riječ je samo o dva bogoslužna jezika: latinskom i slavenskom... Teorija o čirilometodskom porijeklu glagoljice samo je jedna od teorija koja danas zapravo ima najmanje temelja. Novija istraživanja kako najstarijih glagolskih tekstova tako i povjesnih izvora sve više daju potvrdu dvjema drugim, zapadnjoj i autohtonoj teoriji (M. Japundžić, **Hrvatska glagoljica**, Hrvatska revija, XIII., 1963. Literatura o ovom pitanju je već dosta opsežna, a sažeto je prikazana u popularnoj knjižici Tomislava Heresa, **Glagoljica i bosancica**, sep. otisak iz zbornika "Kršni začvaj", Hercegovina, 1985.)."

"Starija je historiografija svoje uvjerenje da je bogoslužje na slavenskom jeziku s glagoljskim pismom bilo rašireno upravo na području ninske biskupije temeljila na činjenici što papa Ivan X. opominje hrvatskog kralja Tomislava i zahumskog kneza Mihajla neka ne dopuste da se u njihovo zemlji služba božja vrši barbarskim slavenskim jezikom, nego jezikom svete matere Crkve, tj. latinskim. No kod toga se zaboravlja da je ninska biskupija bila osnovana za područje kneževine Dalmatinske ili Bijele Hrvatske. Tek pošto je Tomislav svojoj vlasti podvrgnuo i Panonsku Hrvatsku, te dobio od Bizanta Dalmaciju, postavilo se pitanje jurisdikcije ninskog biskupa i izvan teritorija nekadašnje Bijele Hrvatske. Upravo zbog činjenice što se za Tomislava opseg hrvatske države znatno uvećao (Bizantska Dalmacija, Panonska Hrvatska, područje južne Hrvatske, a vjerojatno i Bosna) te činjenice što su se dalmatinski

biskupi po prvi put našli pod političkom vlasti hrvatskog vladara, i nastao je spor oko toga gdje će biti središte nove metropolije, odnosno hoće li ninski biskup svoju jurisdikciju protegnuti na čitavu Hrvatsku, pa i Dalmaciju, ili će pak splitski nadbiskup kao nasljednik salonitanske Crkve zadobiti jurisdikciju na čitavu području nekadašnje salonitanske Crkve. Da bi se ta nemala dilema riješila, vladar i biskupi zatražili su od pape da se to pitanje raspravi na pokrajinskom saboru pred papinim delegatima, pa su zbog toga i održana dva splitska sabora. Sabori spisi ne daju nam nikakvu osnovu za pretpostavku o raširenosti slavenskog jezika u bogoslužju i glagoljice po dotadanjoj ninskoj biskupiji. Ne daju nam za to povoda ni sačuvani najstariji liturgijski spomenici, jer oni vuku svoje porijeklo ili s kvarnersko - istarskog područja (glagoljski) ili pak iz bosansko - humskog (glagoljski i čirilski = bosanički). Najstarije pak sačuvane isprave i nadpisi s područja ninske biskupije, odnosno kneževine Bjelje Hrvatske, pisani su latinskim jezikom. Kako su sačuvani nadpisi svi od reda sa sakralnih objekata, to nužno moramo pretpostaviti da je ne samo diplomatski nego i liturskijski jezik na tom području, barem do splitskih sabora, bio latinski."

"Iz papina pisma Tomislavu i Mihajlu mora se zaključiti da je slavenski jezik u bogoslužju bio u upotrebi i u Hrvatskoj, preciznije rečeno u Hrvatskoj kralja Tomislava. Južne biskupije splitske metropolije: stonska, dubrovačka i katarska imale su jurisdikciju na području južnih hrvatskih oblasti: Zahumlja, Travunje i Duklje. Uz ove južne oblasti, Tomislav je neposredno pred održavanje splitskih sabora proširio svoju vlast i na Panonsku Hrvatsku između Drave i Save. Tu je još i planinska oblast Bosna, po nekima najstarija Sklaviničija (M. Hadžijahić) o kojoj imamo malo izvornih podataka iz tog vremena, ali za koju na temelju poznatih okolnosti u susjednim oblastima moramo pretpostaviti da je tada također bila u sastavu Tomislavove Hrvatske. Bilo je prema tome i izvan područja ninske biskupije još dovoljno drugih oblasti pod Tomislavovom vlasti gdje je mogao u doba koncila biti u upotrebi i slavenski jezik u bogoslužju."

"Bez obzira na pitanje postanka glagoljice, jesu li se složila sveta braća Ćiril i Metod, ili su pak to staro pismo, kojim su

se Hrvati služili i u predčirilometodsko vrijeme, sveta Braća samo preuzele i eventualno reformirala, činjenica je, da su se oni u svojem misijskom radu u Panoniji služili slavenskim (= hrvatskim, nap. T.H.) jezikom. To nam složno potvrđuju papina bula **Industriae tuae**, životopisi Sv. Metoda i njegovih učenika Nauma i Klimenta, kao i **Kronika** domaćeg ljetopisca Popa Dukljanina i **Hrvatska kronika**. Dok se vjerovalo da se pod Moravijom, o kojoj se govori u izvorima u vezi sa sv. Metodom i knezovima Rastislavom i Svatoplukom, treba razumijevati Moravsku sjeverno od Dunava, za pristaše čirilo - metodske teze o postanku glagoljice postavlja se težak problem kako odgovoriti na pitanje: kako su Metodovi učenici stigli u Hrvatsku i kako je bilo moguće daje u tako kratkom vremenu od Me-

Plutej s motivom pentagrama kod Splita

todove smrti (885.) i provale Madjara (906.) samo manji broj nepoznatih nam (glavnina je otišla u Bugarsku!) Metodovi učenici mogao proširiti i učvrstiti slavensko bogoslužje među Hrvatima, pa makar samo i među onima na području dalmatinskih biskupija, da je ono u doba sabora predstavljalo velik problem?"

"Domišljanjem o možebitnom susretu Metoda i ninskog biskupa Teodozija u Rimu kod pape 880. god. ili pak o Metodovoj osobnoj djelatnosti u tom smislu na njegovu propuštanju kroz Hrvatsku na povratku iz Rima 880. god., pokušalo se s malo uspjeha produžiti čirilo - metodsku glagoljašku tradiciju u Hrvatskoj."

"Nakon što je u novije vrijeme izvršena kritičnija analiza izvora postalo je očito da stara moravska teza ne samo što počiva na slabim temeljima, nego je direktno u suprotnosti sa slovom i duhom izvora.

Termini MORABOU (Moravia) i moravski (MARGENSES, MARAHENSES) ne odnose se na zemlju nego na grad, grad u Panoniji. Tako se i knez - kralj Svetopluk i nadbiskup Metod nekad nazivaju po zemlji i crkvenoj pokrajini (Panoniji) a nekad po sjedištu, po gradu. To najočitije proizlazi iz onih mjesta u dokumentima gdje se zajedno spominju i grad i pokrajina, odnosno grad Moravia u Panoniji ili panonskoj dijecezi. Papa Hadrijan II. obnovio je sirmijsku nadbiskupiju koja se nije popunjivala od kraja VI. st., kada su Avari i Slaveni porušili grad Sirmium, te za njezina nadbiskupa posvetio 871. god. sv. Metoda. Sjedište mu je bilo u gradu Moraviji negdje neposredno blizu porušenog Sirmiuma, a jurisdikcija se protezala preko čitave Gornje i Donje Panonije. Ako su igdje u Hrvatskoj djelovali sv. Metod i njegovi učenici, još za Metodova života ili neposredno nakon njegove smrti, onda je to mogla biti samo Panonska Hrvatska između Drave i Save, SCLAVONIA (Sclavinica) knezova Mutimira (= Munimia, nap. T.H.) i Braslava. Nakon provale Madjara u Panonsku nizinu, gdje su, kako se tuže neki suvremenici, porušili sve crkve, oni Metodovi učenici, koji su se bili i nakon Metodove smrti još zadržali u Panoniji, sada su pred Madžarima bježali zajedno s masama naroda u susjednu Bugarsku i Dalmatinsku Hrvatsku."

"Činjenica što je bilo područja i u Hrvatskoj, a ne samo u biskupijama Bizantske Dalmacije, gdje je u vrijeme splitskih koncila bio u upotrebi slavenski jezik u bogoslužju, nikako ne protuslovi tvrdnji da ni slavenski jezik u bogoslužju ni glagoljsko pismo tada još nisu bili u znatnijoj mjeri u upotrebi u ninskoj biskupiji. Borbu Grgura ninskoga - dotada hrvatskoga biskupa - za samostalnu hrvatsku Crkvu, tj. za hrvatsku crkvenu pokrajину, metropoliju, ne smijemo povezivati s narodnim jezikom u bogoslužju. To su dvije sasvim različite kategorije. Ako ninski biskup, kao što iz dokumenata jasno proizlazi, na saborima nije bio zagovaratelj slavenskog jezika i glagoljice, još manje su to mogli biti tek od nedavna u Dalmatinsku Hrvatsku zaklonjeni bjegunci iz Panonije. A Hrvati u biskupijama Bizantske Dalmacije nisu mogli ustati protiv svojih biskupa koji su do jučer tolerirali njihov narodni jezik u crkvi, a zaključke o ograničenju izglasali su na izričiti papin zahtjev."

"Iz drugih suvremenih izvora znademo da u vrijeme održavanja reformskih sabora 1060. - 63. god. u Hrvatskoj postoji institut hrvatskog biskupa ustanovljen na zahtjev hrvatskog vladara i u suglasnosti sa splitskim nadbiskupom, te da je njegova jurisdikcija sezala preko čitave Hrvatske do Drave, izuzevši priobalni pojas, koji je bio razdijeljen među primorske biskupije. Baš iz Tomina opisa (Toma Arcidjakon splitski, nap. T.H.) može se zaključiti da hrvatski biskup nije bio sufragan splitskog metropolite nego je imao izuzetan položaj. Na temelju toga možemo predpostaviti da se saborski zaključci nisu ni odnosili na područje njegove jurisdikcije, i to bi mogao biti razlog zbog kojeg se papa u potvrdi saborskih zaključaka obraća samo biskupima Dalmacija, a hrvatskom kralju samo kao vladaru obiju Dalmaciju (Donje i Gornje)."

"Od Tome Arcidjakona saznajemo i to, da je krčkoj biskupiji tada (u doba splitskih sabora) pripadao i veći dio župa na kopnu, koje su poslije ušle u sastav senjske biskupije. Krčka biskupija imala je tada većinom hrvatsko stanovništvo i na samom otoku Krku, iako je taj otok bio sastavni dio posebne političke jedinice, Bizantske Dalmacije. S tog područja imamo i najstarije sačuvane glagolske liturgijske i svjetovne spomenike. Nije slučajno što je upravo senjska biskupija prva od pape dobila (1248. god.) dozvolu slobodne upotrebe narodnog jezika i glagolskog pisma u bogoslužju, a odmah za njom (1252.) i krčka biskupija, i što su se te povlastice postupno proširile na većinu priobalnih biskupija nekadašnje Donje Dalmacije. Opravdano je stoga predpostaviti da je nezadovoljstva i nemira zbog ograničenja redenja hrvatskih svećenika slavenskog bogoslužnog jezika zaista i bilo u biskupijama Donje Dalmacije, posebno na Krku, gdje je došlo i do privremene shizme. Kada se sve to uzme u obzir, a k tome još i činjenica da je upravo u to vrijeme u Rimu trajala borba pape Aleksandra II. s protupapom Honorijem II., ne preostaje nam ništa drugo nego da se složimo s mišljenjem Nade Klaić, da protureformski pokret u Dalmaciji treba povezati s tom borbom u papinskom Rimu. Ipak se ne bismo mogli složiti s njezinim mišljenjem da se tu radilo isključivo o obračunu među dalmatinskim biskupima. Prije bismo mogli reći da je nezadovoljstvo s nekim odredbama splitske sinode iz 1060. god. zaista postojalo, ali su za to osim liturgijskog jezika postojali i drugi, mnogo jači razlozi, pa je protupapa to nezadovoljstvo iskoristio da i

na ovom području pridobije barem jednog pristašu. A to je svakako mogao biti onaj šizmatički heretik Cededa, kojemu sva prokletstva legalnog pape nisu mogla ništa, on se usprkos višekratnoj osudi i prokletstvu održao na krčkoj biskupskoj stolici sve do svoje smrti."

"Kad promotrimo zaključke splitskoga sabora iz god. 1060. i prosudimo im težinu i posljedice za obiteljski i društveni život, a sve to povezano s imovinskim implikacijama (obsegom) i teškim crkvenim kaznama, koje se u ono doba nisu uzimale olako, moramo zaključiti da uvjetovanje redenja hrvatskih svećenika znanjem latinskog jezika nikako nije moglo izazvati opće nezadovoljstvo i zatvaranje svih hrvatskih crkava. Osim toga iz papine redakcije ovog zaključka ne može se zaključiti da je bilo zabranjeno vršenje svećeničke službe već zaređenim svećenicima slavenskog bogoslužnog jezika. Zabranu redenja odnosila se je na budućnost, a sankcije su pogadale biskupe koji bi ubuduće takovo nedopušteno redenje izvršili. Prema tome nisu zbog uvjetne zabrane redenja hrvatskih svećenika sve crkve Hrvata mogle biti zatvorene, pa niti na području dalmatinskih biskupija. Ali, ako su se saborski zaključci strogo provodili u djelu, moramo predpostaviti da su neko vrijeme barem, mnoge crkve bile zatvorene i u Hrvatskoj i u Dalmaciji iz drugih razloga: zbog zabrane ulaska u crkvu svećenicima s bradom i dugom kosom i onima koji nisu odustigli svoje žene. Te dvije odredbe teško su pogadale i hrvatske svećenike Bizantske Dalmacije, ove posljednje možda još i više, jer su se upravo u Dalmaciji, uslijed stoljetne pripadnosti Bizantu uvriježili i mnogi običaji istočne Crkve. A takovi običaji su bili i nošenje brade i ženidba svećenika. Brada i duga kosa u ono vrijeme bili su općenit običaj. Na svim starim srednjovjekovnim djelima likovne umjetnosti vidimo muškarce, pa i svece, i Isusa, redovito s bradom. Obrijati svećenika u ono vrijeme značilo je učiniti ga pred narodom smiješnim. Brk ibrada su bili u našim krajevima do nedavno znakovni muškog dostojanstva i časti. Zbog toga je ta naredba rezanja brade svećenicima tako teško padala. Ali Crkva je htjela, da bi

učvrstila disciplinu klera, i vanjskim načinom, posebno svećeničkom odjećom i brijanjem izdvojiti svećenike iz mase vjernika. Posebno rigorozna u tom pogledu bila je u ovim krajevima gdje su se mijesali utjecaji Istoka i Zapada, jer je nastojala da nakon definitivnog rascjepa s Istokom (1054. g.) izbriše i sve izvanjske sličnosti svojih svećenika s onima Istočne Crkve."

"Ipak, iako izvori druge pol. XI. st. ne daju naslutiti postojanje bilo kakvih potresa u hrvatsko - dalmatinskom društvu na osnovi podjele prema bogoslužnom jeziku, svejedno je starija historiografija, na temelju same predpostavke o takvoj polarizaciji i dva nejasna dokumenta isprela čitavu priču o dvije političke stranke: hrvatskoj glagoljaškoj i protoreformističkoj s jedne i latinskoj reformističkoj stranci s druge strane. Prema toj tezi, nakon smrti Petra Krešimira IV. hrvatski glagoljaški oporbenjaci izabrali su za vladara neretvanskog velikaša Slavca (Slavića), ali ga je papa Grgur VII. pomoću Normana iz južne Italije kao heretika dao udaljiti s hrvatskog prijestolja i na nj postavio svojeg štićenika, latinska Dmitra Zvonimira (F. Šišić, **Povijest Hrvata**, 1925., s. 538. - 555.; isti, ENCHIRIDION, s. 255. - 260.). Do ovakove kombinacije Šišić je došao na temelju dvije neodređene vijesti iz onodobnih izvora. U pismu pape Grgura VII., od 25.1. 1075., danskom kralju Svenu II., papa uz ostalo pita kralja može li se u slučaju potrebe Sv. Stolica od njega nadati vojnoj pomoći, jer postoji blizu, uz more jedna bogata zemlja kojom su ovladali kukavni heretici, i u kojoj bi papa želio da jedan od Svenovih sinova bude vladar i zaštitnik kršćanstva. U ispravi papina legata Gerarda na crkvenome saboru u Splitu u studenom 1075. (74.) god. (U ispravi dođuše stoje godina 1075., no kako je datirana po pizanskom kalkulusu, to treba uzeti jednu godinu ranije - M. Barada, **Prilog kronologiji hrvatske povijesti**, Rad., knj. 311., Zagreb 1757., s. 193. - 198.) ima podatak, da je u to doba zarobljen hrvatski kralj od strane normanskog grofa Amika."

(nastavit će se) •

OBAVIJEST

Listopadski broj našeg lista zaključuje se 25. rujna. U obzir za objavljivanje dolaze samo oni prilozi koji do tog dana prispiju uredništvu. •

BORBA PROTIV KARAĐORĐEVACA

Istaknuti je talijanski revolucionar Cavour po ujedinjenju Italije uskliknuo: - Stvorili smo Italiju, stvarajmo Talijane! Jasmačno s pravom, jer se rasparčane italske zemlje još dugo nisu mogle snaći u ujedinjenoj državi. Nije, dakle, ovo što prolazimo mi Hrvati nikakav novum, to je faza koju moramo pregrmjeti. Veliki hrvatski politički misilac, Ivan Oršanić, davno je predvidio da ćemo se mi još dugo nakon ostvarenja revolucije morati nositi s naplavinama i nanosima tudinske misli, i to nije ništa čudno. Treba za to imati strpljenja i živaca. Hrvatsku smo dobili, sada treba stvarati Hrvate, prije svega hrvatsku misao, hrvatski jezik, hrvatsko školstvo, hrvatsko nakladništvo, hrvatske napoličarske kulturne ustanove, i tako redom, sve do sporta i zabave. To treba raditi smišljeno, u širokim zahvatima, nimalo uskogrudno, s maksimalnom snošljivošću ali i beskompromisno kada treba. Ovdje mislim i na nacionalne manjine i vjerske zajednice, jer treba biti otvoren prema svakomu tko želi prihvati i poštovati ovu Hrvatsku. Već smo neke, ne velike ali važne korake za početak napravili. Trebat će strpljenja, volje i rada da se to proširi, da dosegne onu snagu tzv. "kritične mase", kada će sve biti mnogo lakše, pa i raditi na ovim i ovakvim projektima.

Već se petu godinu nakon oslobođenja vidi kako nama više nije glavni neprijatelj srpstvo (ali ne zato što ne bi bilo kad bi moglo, nego zato jer ne može i jer jedino u okviru Hrvatske može tražiti mogućnosti za svoj napredak i razvoj), i utjecaj će Zapada i Istoka slabiti što budemo gospodarski stabilniji, a i mnogi će strani doušnici, danas kupljeni i posijani po Hrvatskoj biti nadvladani. Naš najveći i najbrojniji problem su još za dugo vremena srbofili i Jugoslaveni među onima koji su hrvatskog podrijetla. Protiv njih se treba boriti na sve načine, prije svega upravo idejnim i ideološkim radom, autohtonosu hrvatske i kršćanske misli. Tim "našim" srbofilima, zabljudjeljim ovacama, nije, kako se obično misli, najveći uzor ni Vuk St. Karadžić, ni Ilija Garašanin, ni Dimitrijević Apis, ni Nikola Pašić, ni Josip Broz, ni Aleksandar Ranković, ni Moša Pijade, ni Vladimir Bakarić, ni Edvard Kardelj, ni bilo tko od drugih koji su otvoreno sprovodili srpsku hegemoniju i srbizaciju Hrvatske. I premda o onima koji su se nazivali "Srbima katolicima", a njihovi sljedbenici već bjehu Srbi ateisti, spremni prihvati pravoslavlje kada, mislili su, "kucne čas", znamo dosta i puno; ipak ih ni u Starčevićovo ni u Radićeve vrijeme nismo baš sasvim ra-

Piše:

Ferdo ŠARIĆ

zotkrili. Da se radi de facto o četništvu među takvima, govori to da najveći broj takvih nije nijednog od ovih prononsiranih pacifizatora hrvatstva držao za svojeg središnjeg idola i kumira. Središnja njihova "zvijezda vodilja" bio je, vjerovali ili ne, Karađorđe, Crni Đorđe. Neki vele daje čak postojao poseban ritual u masonskim ložama "Jugoslavija" i "Sloga" u Beogradu, i u loži "Concordia" u Zagrebu, gdje su se, nakon stanovitog vremena kušnje i dokazivanja hrvatski renegati kleli Karađorđu, a da stvar bude morbidnija

Plodovi "bratstva i jedinstva": kip Božidara Božo Gorodice, crkva Sv. Nikole, selo Čilipi, Konavle, 1992.

neki su već tada potajno prelazili na pravoslavlje, istodobno zalazeći u katoličke crkve, nerijedko se ubacujući i osluškujući raspoloženje naroda za potrebe beogradskog dvora, kasnije za potrebe Titove falange. Hinili su "katolike" i "umjerene ateiste", a već su bili zapravo posrbljeni. Da ne govorim napamet, evo primjera koji sam osobno doživio: dolazeći u Zagreb prije petnaestak godina pozvala me jedna djevojka iz Makarske, s tada velikim ambicijama da postane pjesnikinja, da dođem na "tulum" kod nje. Tražila je da dođem malo ranije, kako bismo malo razgovarali. I došao sam, ranije dakako. Prvo što sam zapazio kad sam ušao u njezin stan bio je kip u boji Karađorđa (kojega se, ako se sjećate, prodavalо i po jadranskim plažama tijekom ljetnih mjeseci). Znao sam daje ova iz jugoslavenski orijentirane obitelji, ali nisam mogao vjerovati daje to-

liko zaluđena Srbijom i Karađorđem. Kad sam je upitao što će joj to, pokazujući na taj kip, ona mi je odrecitirala takvu odu Karađorđu i srpstvu koje da je "oslobodilo sve Južne Slovene" (baš tako je rekla: Slovene), da sam ja jednostavno poludio. Nema koga nisam spomenuo, od hrvatskih kraljeva preko Pavla Šubića i Nikole Zrinskog do bana Jelačića, ali njoj je Karađorđe bio "moja ljubav" on je njoj bio "idol i uzor moj", i što sve nije tada rekla. Danas radi u jednom hrvatskom ministarstvu, (sic!). Ne znam baš je li se promijenila, ali ako jest - nekaje. Nu, ovo s Karađorđem me je kasnije zainteresiralo i još tada sam počeo istraživati taj fenomen.

Dobro sam znao gdje pitati, kada i koga. A znao sam i isprovocirati situaciju. Većinom sam birao osobe koje su bili ili komunisti, ili Jugoslaveni po uvjerenju. I dok su komunisti obično bili malo umjereniji, već po naturenoj metodi razmišljanja da prije njih povijest ne postoji niti je postojala, ostali, manje istaknuti, često i osobe u zrelim, "jesenjim" godinama oduševljeno su dizale Karađorda do neba. Pitao sam se zašto, i dugo nisam našao odgovora. Tek sam kasnije, u ovom vremenu i ratnom vihoru shvatio: nikakva Jugoslavija ni Srbe, ni njihove renegatske sluge nije zanimala! Srbija i samo Srbija! Karađorđe i prije hrvatskih jugoslavenskih zabluda, to je bio smisao te igre! Srbija i samo Srbija, a Srbi su bili dovoljno prepređeni da nam putem naših renegata serviraju taj mit. I danas kada vidite nekog zapjenjenog serboslavica gdje hini "demokratu" i priča nam o svemu i svačemu, a do juče služio velikosrpskoj batini, budite uvjereni, još uvijek se nije oslobođio Karađorđa! A protiv takvih, protiv Karađorđevaca nam se najviše danas boriti. Nitko ne smeta hrvatskom jedinstvu više od njih. I ne nasjedajte na njihove štose, jer to su većinom sluge bivšeg režima, i ne bojte ih se. Vaša je država i denuncirajte ih gdje god stignete, i na sve dopuštene načine. Ako ih već i svijet štiti, pobijedit će ih naš razum, dosljednost i upornost. I doista, nije za kraj suvišno pripomenuti: crven - bijeli - plavi, to je barjak pravi! Tek toliko da se zna što je bitna razlika između Hrvata i onih koji to nisu i ne žele biti. A sada barem možemo kako hoćemo odgovarati na njihove intrige i podmetanja. Starčevićem i "Olujom" otjerati Karađorda u pašaluk, gdje si je i sam složio mjesto. •

HRVATSKO-ARGENTINSKI ARHIVIST I POVJESTNICAR INTERAMERIČKE I SVJETSKE REPUTACIJE

DR. ZLATKO TANODI (2.)

**Organizator i promotor arhivističke
strukture u Argentini**

Tanodi zatim piše da je u Cordobi pustio korijenje (*Eche raices en Cordoba*). Obitavalište mu je bilo u vlasništvu Sveučilišta. Od 1956. predaje i srednjovjekovnu povijest. Više godina predavat će i Uvod u povijestne znanosti (*Introducción a los Estudios Historicos*). U tim njegovim nastojanjima, posebice oko provedbe zadatka iz arhivistike, puno su mu podržku pružili dr. Cerefino Garzon Marceda, direktor Instituta za amerikanoložka izražavanja (*Instituto de Estudios Americanistas*) i prof. Adelmo Montenegro, dekan Filozofskog fakulteta.

Svoj nastavno-izraživački rad zamislio je u tri smjera: rad s učenicima, pripremni rad s nastavnicima i najzad ono što mu je oduvijek posebice ležalo na srđcu, tj. vlastiti izraživački rad kao i rad s mlađim ljudima na tom strastnom polju.

Dr. Z. Tanodi je čovjek koji ničemu ne pristupa i ništa ne radi nasumce. Tako je već 1954. razradio program za sustavno upoznavanje arhiva. Do njega u međuvremenu stižu izvješća o nekim nedostatcima u bogatim cordobskim arhivima. Uz pomoć nekolicine mlađih kadrava postavio je dijagnozu postojeće situacije u najvažnijim arhivima u zemlji. Uočljiv je prije svega bio nedostatak stručno osposobljenog osoblja.

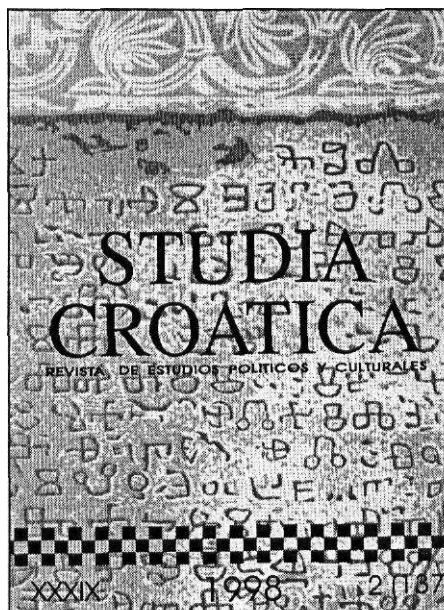
Logično je dakle bilo što mu se javila ideja o potrebi otvaranja arhivističke škole. Do njezina otvaranja dolazi već 1959. na Filozofском fakultetu. Kao njezin utemeljitelj i prvi upravitelj, tu je Školu Tanodi zamislio kao Institut. Osim kao učilište, Škola je imala funkcioniрати i kao centar za izražavanje, savjetovanje i koordinaciju rada i djelovanja na području arhivista. Budući daje bilajdina u zemlji, stajala je dakako u funkciji osposobljavanja

Pišu:

mr. sc. Krešimir Čvrljak

prof. Barbara Tanodi-Kukolja

kadrova za potrebe cijele zemlje, sve dok nisu utemeljene i druge, posebice u Buenos Airesu.

Jedna od najvažnijih iseljeničkih publikacija: Studia croatica

Kraj sveg dobro programiranog i upornog rada, nije se dalo sve provesti. U nedostatku ekonomskih sredstava nedostajalo je i stipendista. Mnoge su namjere pale u vodu. Novih katedara nije bilo u očekivanom broju. Nešto bolje je stvar stajala s Arhivističkim danima (*Jornadas*) koji su prvi put organizirani 1959., a drugi 1969. Tanodi je držao da ih je potrebno održavati svake dvije godine. Tako su treći održani 1971. u Buenos Airesu. Nu, između trećih i četvrtih vremenski razmak je potrajan punih 13 godina.

Tanodi se također živo zauzimao da se po raznim argentinskim gradovima održavaju jednotjedni tečajevi. Plod njegovih poticaja su i brojna savje-

tovanja, objavljene knjige, monografije i članci.

Godine 1960. profesor Federico Fino, inače visoki dužnostnik UNESCO-a u Parizu, povezao ga je s tom međunarodnom ustanovom, a dr. Charles Kecskemeti s Međunarodnim vijećem za arhive (*Consejo Internacional de Archivos*), dok ga je dr. Theodor Schellenbeg, za trajanja Prvog međunarodnog skupa o arhivima 1961. (*Primera Reunión Interamericana sobre Archivos en 1961*), povezao s brojnim kolegama i latinskoameričkim institucijama, te s Komitetom za arhive Sveameričkog instituta za zemljopis i povijest (*Instituto Panamericano de geografía e Historia*).

Arhivistička djelatnost u Cordobi dobiva novu dimenziju osnivanjem Međuameričkog centra za osnivanje arhiva (*Centro Interamericano de Formación de Archivos*) da bi doskora postao Centro Interamericano de Desarrollo de Archivos (Međunarodni centar za razvoj arhiva). Inicijativa pripada tadašnjem direktoru Odjela za kulturne poslove OEA-e dr. Javieru Malagonu Barcelou.

Na Interameričkom tehničkom skupu za arhive (*Reunión Interamericana Técnica de Archivos, 1971*) Arhivistička škola u Cordobi određena je za sjedište naprijed navedenog Centra, gdje su se tiskala nastavna pomagala za godišnje tečajeve, periodičke kratke tečajeve, za savjetovanja i bibliografsku produkciju, koja je bila koliko oskudna koliko i nuždna.

Nova zaduženja oko vođenja CIDA-e od 1972. primorala su Tanodija da skrati vrijeme što ga je posvećivao svom omiljenom izraživačkom radu. Valjalo je tako olakšati rad drugima po argentinskim i latinskoameričkim arhivima.

Nanizala se tako 31 godina Tanođeva rada za katedrama, 25 u vođenju

Arhivističke škole i 12 u CIDA-i. Tanodi je svjestan svog trnovitog puta, ali isto tako svojih sjajnih rezultata, radošti i zadovoljstava (*Hubo luminosas exitas, alegrías y satisfacciones*). On danas računa na punu podršku odozdo i odozgo. Tu je čitava plejada bivših učenika od kojih su mu neki dobri nastavnici i suradnici, te prijatelji i članovi velike arhivističke obitelji.

Tanodi je često putovao. Izbivao je iz Cordobe, a nerijetko i iz Argentine. Održava kratke tečajeve i predavanja, pruža savjete i djelatno sudjeluje na brojnim skupovima. Objavljuje svoje i tude radove i publikacije.

Pred svojim učenicima osjećao se poput otca koji je žalostan ako bi ih nehotice uvrijedio ili ih morao rušiti na izpitima. Riječima i ponašanjem dr. Tanodi je svojim učenicima i suradnicima preporučao put uztrajanja u sustavnom radu, unatoč svemu. Htio ih je pod svaku cijenu uvjeriti da se k postignućma uzpinje stubama neuspjeha. Bilo je međutim i mnogo većih neugodnosti od tih. Mnogo je žalostniji znao biti kad je nailazio na nerazumijevanje i nedostatak oslonca kod drugih, prije svega kolega i suradnika. Do toga je moralno doći, budući da se, primjerice, 20 puta smijenio dekan Filozofskog fakulteta. Bilo ih je svih boja i stijegova. Jednom je tako gotovo ostao bez radnog mjestra. Iz sigurnosti se prijavio kao kaligrafski vještak u pravosuđu. Drugi put je prijetio da se CIDA premjesti iz Cordobe. Konačan podpis sporazuma između argentinske vlade i OEA-e kasnio je 4 godine, 7 mjeseci i 2 dana. CIDA je preživjela odlučnim zauzimanjem direktora i stručnjaka u Odjelu OEA-e.

Pisano djelo Zlatka Tanodija

U nazuži krug onih kojima na poseban način ima zahvaliti za pomoć i uspjeh u svom radu, stavlja svoju suprugu. Nu, za podpuniju sliku djela doktora Z. Tanodija pobrinula se njegova kći Branka Marija Tanodi de Chiapero koja je predila preglednu bibliografiju radova svoga otca. Obsegnula je dakako od najstarijeg njegova rada iz 1939.

("Najstariji dokument varaždinske povijesti", Hrvatsko jedinstvo 78, Varaždin) do triju radova iz 1987. Četrdeset neizdanih radova (*Escriptos sin publicar*) dopunjaju Tanodijevu bibliografiju od 155 bibliografskih jedinica, u kojoj se može naći raznovrstnog i tematski bogatog štiva s područja povijesti i njegovih pomoćnih znanosti. Svojom razpravom o Zlatnoj buli (doktorska dizertacija) ostavit će najljepši trag ili sjećanje na negdašnju radnu sredinu i ustanovu u kojoj se Bula čuva. Šteta je da Hrvatski državni arhiv nema u svojoj knjižnici (izuzev jednog) posebne otiske Tanodijevih važnijih radova, koje primjerice ima Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu (35 bibliografskih jedinica).

Zborovanje iseljenih Hrvata, održavano svakog petka pred argentinskim Kongresom (od rujna 1991. do siječnja 1992.).

Zamjetna je u prvim radovima Tanodijeva zaokupljenost poviješću grada Varaždina. Neće Tanodi posvema zapustiti teme iz hrvatske povijesti ni kad se na tisuće milja otisne od hrvatske obale. Ali, novi poslovi nametnut će sami od sebe i nove teme Tanodijevih razmišljanja i pisanih radova. Rezultat toga su i brojni Tanodijevi radovi rasuti po europskim i američkim arhivističkim časopisima. Nu, Tanodi je svojom pisnom riječju najnazočniji u Cordobi. Čitaju ga međutim i u Parizu, Washingtonu, Mexiku, Limi, Santiago de Chileu, Buenos Airesu, Kolnu, Beču itd.

Svojim osjećajima i odnosom prema životu dr. Z. Tanadi spada među one ljudе koji se osjećaju vječno mladima. Kad je navršio 70 godina života (1984.),

držao je da ulazi u svoju treću mladost (*He entrado en mi tercera juventud*). Ocjienio je sve to tek kao neko važnije događanje oko sebe. Ta, koliko samo Bog ima godina, a još nije ostario (*i Cudntos años tiene Dios y todavía no es viejo!*).

Kao svojevrstan aneks ovom Tanodijevu *Homenaje-u* dometnimo semblanzu one osobe koja je najvjernije kročila Tanodijevim utrenikom: njegove kćeri Branke Marije Tanodi de Chiapero. Uz ime prof. dr. Zlatka Tanodija valja nerazdvojno vezati i ime njegove kćeri prof. dr. Branke Tanodi-Chiapero, koja je zapravo u podpunosti krenula putem svojega otca.

Rođena u Zagrebu 24. VII. 1943, otisla je još kao dijete s majkom u Argentinu da se na životnom putu pridruži otcu. Iako postaje državljanicom Argentine, zadržava državljanstvo i domovine Hrvatske. Diplomiravši na Sveučilištu u Cordobi, stječe stručni naziv profesora te titulu doktora povijesti Sveučilišta u Cordobi, Argentina.

Danas djeluje kao redoviti profesor paleografije i diplomatike na Školi povijesti i arhivistike. Članicaje počastnog Upravnog vijeća Filozofskog i humanističkog fakulteta u Cordobi (Argentina). Ravnateljica je Obćeg povijestnog arhiva i Savjetnica arhiva državnog sveučilišta u Cordobi.

Do sada je objavila knjige "Pismenstvo u Cordobi (1573.-1650.)" i "Grafistika prije K. Kolumba u Americi", te tiskala preko četrdesetak članaka u časopisima i knjigama o arhivistici, paleografiji i diplomatici, kao na pr. "Povjesni arhivi Latinske Amerike" i drugo.

Kamoli sreće da je prof. dr. Branka Tanodi de Chiapero svoju darovitost i marljivost mogla združiti s darovitošću i znanjem svojega otca, prof. dr. Zlatka Tanodija uglednog svjetskog arhivista i verifikatora Zagrebačke "Zlatne bule" i podariti ih svojoj pravoj domovini Hrvatskoj, odnosno hrvatskoj arhivistici i paleografiji. •

TEŽKO JE BITI HRVAT

Mato MARČINKO

Ni rieči više! Vi ste dosta
Nagrakatale se, crne vrane!
Dogrdila nam vika prosta
Kleveta vam na sve strane...
August Šenoa: Klevetnikom Hrvatske

*U svjetskoj noći s Capital Hilla
kaubojica gnjevno urbi et orbi
kô izlizani grakće gramofon:
Hrvatsku smo prerano priznali!
Hrvatsku smo prerano priznali!
Družba burzovnoga Velikog Meštra
ulizički u Beću sekundira,
wienerneustadtsku staru pjevajuć pjesmu:
Hrvatskoj državi neka je kraj!
Što hrvatsko je hrvatsko ne smije biti!
Hoćemo Krajinu! Vratite Krajinu!
Krezuba rimska vučica zavija li zavija:
Ne puštajmo Hrvatsku u Europu! Gurnimo je
opet u balkanski mrak tropostraškim proždiraćima!
HoHOooo, HoHOaaa! kriešti crnih vrana jato
i slijeće na uha Pokrovitelja svojih,
da klevete im proda za Judine škude.
Iz grobova posijanih od Bleiburga do Vukovara,
gdje pravdu čekajući mrakuju zaklani Hrvati,
sve novi i novi izlaze mrtvaci.
Ponavljam uči isto, kô pokvareni zvučnik,
tužiteljica bijesna viče u Haagu:
Nije još dosta! Nije još dosta!
Hrvati su za sve krivi! Hrvati su za sve krivi!
Aje amo, sluge moje,
Hrvate mi dovedite,
štono sam ih obtužila težko
bez dokaza ni krive ni dužne.
Magla, što li, Herceg-Bosnu skriva?
Nije li to Hrvata jauk turobni?
Multi-kulti Pax americana prijeti Hrvatima,
jer oni slobodu hoće u družtvu slobodnih ljudi,
poravnavačući put
tenkovima fast food McDonald's monokulture.
Teksaški rangeri, žvaleći debele cigare,
Hrvate kao stoku Paktom po glavi
u versailleski ponovno utjeruju tor.
Usamoći šestinskoga groba
Otac Hrvatstva s Pjesnikom se pita:
Koje crno opet dođe doba?
Na Gornji Grad se obojica penju,
da im još jednom vide mrtve oči,
je li Sabor bdije ili Sabor spava.
U Saboru zastupnike traže,
ali ondje nigdje nikog nema,
samo noć u redu praznih klupa,
očito je da državno pravo
njima znači samo pregršt od papira,
to što tuđin naše pravo dira
zastupnike baš ne boli glava.
Pred sjedištem ICRC - Medjunarodnog crvenog križa
u noći Hrvata tisuću plamti svijeća,
to majke i žene svoje nestale traže.
A ICRC šuti kao i godine tisuću devetsto devetdeset i prve,
kada su iz vukovarske bolnice odvođeni na klanje
hrvatski branitelji, lječnici i sestre bolničarke
i građani ubijani u podrumskim skloništima.
I dok sjena Pakta na Hrvatsku pada,
iz groba se javlja pjesnik naših boli,
gromorom grmi u gluhoći noći:
"Krav eno oblak diže se nad nama,
Ja ga vidim, ja ga prorokujem vama!" n*

Mr. Zorka Zane: Bibliografija Političkog zatvorenika 1990.-1998.

Mnogi vjeruju da je dovoljno imati Hrvatsku i da je time sve riješeno. Oni kao da zaboravljaju da je Hrvatska **sveukupnost**, ona je svojevrstan zbroj svih djeplatnosti i činjenica, a ne samo razlog i povod da se iživi zapretena osjećajnost i pravo na isticanje političke volje.

Možda su ove riječi na neki način pretjerane, ali cjevlinu tvore dijelovi i sve dok to ne shvatimo, naše će znanje i ideja Hrvatske, a isto tako i Hrvatstva biti nepotpuna, puna zabluda i opterećena predrasudama.

Ne znači li ovo, prevedeno na jezik svakodnevnih činjenica, potrebu stalnog podsjećanja na notornu ali i zanemarenu činjenicu, da su i najvelebnije građevine zapravo izgrađene od zrnaca pijeska i grumenčića ilovače?

Isto tako valja nam konačno shvatiti da veliku nacionalnu povijest ne Čine samo veliki događaji koje pokreću snažne ličnosti i koju bilježe u svoj rovaš vojskovođe, iako bitke počivaju na svakome pojedinom ratniku i oni su svaki na svoj način ne samo graditelji povijesti nego i njezini nepretenciozni ali ipak autentični svjedoci.

Tako je i časopis **Politički zatvorenik**, koji izlazi već desetu godinu, neprijeporno svojevrsni svjedok zbivanja o onoj manje ili više nevidljivoj i ujedno krvavoj i mračnoj povijesti stradanja Hrvata koji su zbog svojih domoljubnih, političkih ili pak vjerskih uvjerenja bili u komunističkom režimu kao "neprijatelji socijalizma" ili pak "bratstva i jedinstva" bili procesuirani i osuđeni na najteže kazne.

Da se sve to ne zaboravi i da se preživjelim svjedočima omogući objavlјivanje zapisa o osobnim iskustvima s "križnog puta" ili pak sjećanja iz UDB-inih zatvora i kaznionica poput Stare Gradiške, Lepoglave, Zenice, Mitrovice, Požege, Golog otoka, Grgura i inih "kaznenopopravnih domova" i kazamata, upravo je na stranicama **Političkog zatvorenika** tijekom višegodišnjeg izlaženja objelodanjen velik broj dokumenata i svjedočanstava, podataka, uspomena, fotografija koji svaki na svoj način svjedoče "hod po mukama" hrvatskog naroda.

Autorica Zorka Zane, magistar bibliotekarstva, inače i sama bivši politički zatvorenik, potrudila se da sav taj ogromni i dragocjeni materijal stručno sredi i učini dostupim, kako bi bio pristupačniji budućim autoricima novije hrvatske povijesti, a posebice onima koji istražuju oblike i posljedice boljevičkog terora nad Hrvatima, te je tako mnogima izbila iz ruke "providni" alibi da o toj problematici ne postoje izvori niti dostupna građa.

BIBLIOGRAFIJA

*Političkog zatvorenika
1990.-1998.*

B.D.

Prof. HAMDIJA KREŠEV LJAKOVIĆ

/1888 - 1959/

Zahvaljujući temeljitoj znanstvenoj pouzdanosti, prof. Hamdije Kreševljakovića, znanstveno je potvrđena hrvatsko islamska komponenta u hrvatskoj nacionalnoj kulturi, čime zapravo Kreševljaković postaje povjesničarom islamske komponente u hrvatskoj kulturi. Zbog svog rada biva od jugoslavenskih vlasti proganjan i onemogućavan. Perfidno je šikaniran preseljavanjima na radna mesta u Srbiju kako bi bio pod neprestanom kontrolom srpske vlasti i onemogućen u radu. Međutim, njega to nije niti slomilo niti pokolebalo. Dapače, motiviralo je Kreševljakovića na intenzivniji rad i stvaralaštvo. Ovakav ogroman rad nije ostao bez odjeka. Znameniti hrvatski akademik prof. Ferdo Šišić piše o Kreševljakovićevim radovima.

Na prijedlog iz Zagreba, biva izabran godine 1939. za člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Unatoč pozivima Akademije nije napuštao Sarajevo. Kada je uspostavom NDH Bosna ujedinjena s Hrvatskom, prof. Kreševljaković je, cijenjen zbog svojih znanstvenih radova, počeo predavati kao profesor u Zagrebu i potom je uslijedio ponovni izbor, ovaj put za člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. U Zagrebu je nastavio produbljivati svoje davno uspostavljeno prijateljstvo s prof. Hakijom Hadžićem, Ademagom Mešićem i dr. Džafer-begom Kulenovićem.

Uspostavom NDH, JAZU je na temelju zakonske odredbe pretvorena u Hrvatsku akademiju znanosti i umjetnosti /HAZU/. Tim članom HAZU dobiva nove odredbe, a deset prvih akademika biva imenovano po poglavaru države. Drugi akademici bivaju izabrani. Nakon prevrata 1945. prof. Kreševljakoviću nije više obnovljen raniji izbor za Akademiju, samo iz razloga jer je bio Hrvat islamske vjere. Tovožnji internacionalci, pod krinkom komunizma, ustvari protuhrvatski Srbo-jugosloveni, nikogovići i karijeristi, nominalno Hrvati, gore služe najgorih zločinaca, učinili su da ne prođe kod izbora prvih akademika za JAZU. Samo zahvaljujući jednom potpisu na tzv. Promemoriji upućenoj 1944. dr. Nikoli Mandiću, izbjegao je da je kao ostali Hrvati muslimani i njegovi prijatelji Alija Nametak i Edhem Mulabdić i dr., bude osuđen na dugogodišnju robiju.

Piše:

Mirsad BAKŠIĆ, dipl iur.

Dopustili su mu da radi kao profesor na gimnaziji ali su mu zabranili objavlјivanje znanstvenih radova kroz četiri godine (od 1945. do 1949.).

Naslovna stranica Kreševljakovićeve knjige *Kapetanije u Bosni i Hercegovini*

Ogromno i višestruko značenje izbora prof. Hamdije Kreševljakovića za akademika za sve Hrvate islamske vjere. Tim činom je hrvatska znanstvena zajednica, moglo bi se reći i službeno, prihvatala i uključila islamsku civilizacijsku komponentu u hrvatsku nacionalnu kulturu, na čemu je predano radio Kreševljaković. Ovim činom Akademije zadani je i udarac šovinističkim snagama i natražnjačkom razmišljanju, da se nacionalni osjećaji moraju isključivo poistovjećivati s jednom vjerom ili civilizacijom.

Bio je to strahoviti udarac velikosrpskom i jugoslavenskom obezvrijedivanju, nijekanju i ponižavanju stečevine svega kulturnog što je Islam na našem tlu kao velika civilizacija i religija ostvario. Aktom hrvatskih akademika afirmirano je priznanje pojmu viševjerske nacije na našem tlu.

Prof. Hamdija Kreševljaković nipošto nije slučajna pojava u našoj kulturnoj povijesti. On je rezultanta, svojim znanstvenim radovima i logičan slijed dje-lovanja brojne porodice intelektualaca preporoditelja muslimanskog stanovništva BiH, koji su koncem prošlog i početkom ovog stoljeća djelovali, ističući svoju hrvatsku nacionalnu pri-padnost uz pažljivo njegovanje svoje pri-padnosti tradicijskom i kulturnom krugu Islama. U literaturi se ovaj preporoditeljski pokret u kojem sudjeluju osje-dočeni Hrvati muslimani, naziva Hrvatski kulturni pokret BiH muslimana ili Hrvatski muslimanski napredni pokret ili jednostavno Preporodni pokret. Spirala uspona aksioma da promjenom vjere ne dolazi do promjene identiteta nacije, to jest da primanjem Islama ostajemo i nadalje ono što smo i bili (Hrvati), počinje još od brojnih uglednika koji su bili velikodostojnici na Ottomanskom dvoru i koji su isticali svoju pripadnost hrvatskom narodu, dodatkom Hrvat uz ime i prezime.

Nastavlja se preko brojnih uglednika, političara, pjesnika književnika, povjesničara, vjerskih poglavara i ogromne većine brojnih sljednika iz običnog puka, počev od prošlog stoljeća pa sve do današnjih dana. Nabrojat će samo neke. Prve među jednakima, uz go-leme rizik da ispuštene uvrijedim, no svakako ne iz razloga što bi njihova uloga bila manjom, već iz razloga ograničenosti prostora i svrhe ovog rada. Dr. Ahmed-beg i Ibrahim beg Defterdarević, dr. Halid-beg i Mahmud-beg Hrasnica, dr. Safvet-beg Bašagić, Šemsi-beg Salihbegović, Hajdar ef. Fazlagić, Osman ef. Miđić, Asim-beg Resulbegović, Osman Nuri Hadžić, Hasim-beg Badnjević, Mohamed-beg Kulenović, Ademaga Mešić, Edhem Mulabdić, Hadži ef. Džemaludin Čaušević, Fehim ef. Spaho, Musa-Čazim - Čatić, pa sve do prof. Hamdije Kreševljakovića.

Na žalost, ponovno se javljaju nasto-janja da se ovim književnicima, pjesni-cima, povjesničarima, posmrtno, njihovu izrijekom potvrđenu hrvatsku na-cionalnost mijenja u novo stvorenu naciju, posve neobjektivno i neznanstveno i pro-tivno onom što su oni sami svojom slobod-nom izraženom voljom očitovali.

S druge pak strane, provodi se tiha izolacija, namjernim izostavljanjem iz pregleda hrvatske povijesti i književnosti ovih bardova hrvatske kulture, čime se upada u provaliju negacije svojih vlastitih vrijednosti, brisanjem svog kulturnog naslijeđa i civilizacijskog dostignuća i time utire put u istinsku, iskonsku i duboku provaliju izolacionizma.

Bilo bi doista krajne nepravedno ne spomenuti da se ovome protive brojni priпадnici hrvatske katoličke provincije, počev od akademika Dubravka Jelčića, književnika Dubravka Horvatića, urednika ovog glasila odvjetnika Tomislava Jonjića i brojnih nenađenih koji pružaju usmenu i pismenu potporu, do predstavnika katoličkog clera pa do neopravdanog naziva tzv. "malih ljudi". Nepravedno bi bilo ne spomenuti da se i jednoj i drugoj tendenciji opiru i protive i brojni tzv. "obični" pripadnici islamske konfesije, hrvatskoga nacionalnog opredelenja, te pojedine islamske vjerske vođe izlažući se golemom riziku, da ih prvi proglose izdajicama nečeg što nikada nisu bili, a drugi da im ne pružaju u svom sljepilu podrške, ne razumjevajući da sami sebe negiraju.

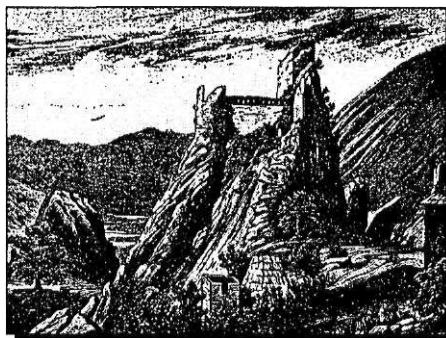
Hamdija Kreševljaković rođen je 16. rujna 1888. u Sarajevu, od oca Mehage i majke Džemile. Potiče iz vrlo cijenjene trgovačke obitelji koja očigledno, kako im to i prezime kaže, potječe iz Kreševa, a kasnije nakon zaposjednuća BiH od Austro - Ugarske 1878., upravitelj pučke škole Salih ef. Aličehić dodaje prezimenima učenika, -ović, ić-vić, pa tako postadoše Kreševljakovići.

U rodnom Sarajevu pohađao je mekteb i pučku školu, a potom trgovacku i kasnije učiteljsku školu. Od 24. godine kada je završio potonju školu, počinje raditi kao učitelj pučke škole, a kasnije nastavnik. Godine 1918. radi u Vinkovcima u školi koja je imala internat u kojem su bila smještена djeca iz Bosne. Nakon toga враћa se u Sarajevo i polaže ispit za nastavnika Trgovačke škole i tu predaje 1920-1927., kada ga velikosrpske vlasti progone zbog njegovog hrvatstva, premještaju u Surdulicu kraj Vranja, u nadi da će izolacijom slomiti duh i onemoći mu daljni rad.

Kako zbog slabog zdravlja nije mogao napustiti Sarajevo, suspendiranje a potom u 44 godini i umirovljen. Radio je mnogo na vlastitom obrazovanju i postigao zavidan uspjeh u kojem ga čak ni bolest nije omela. Iako umirovljenik, osim u znanstvenom radu, bio je i nadalje aktivan

kao profesor, predavajući povijest, zemljopis, njemački jezik i pedagoške predmete na muslimanskim vjerskim školama.

Na njegovu sreću u školama koje je počeo predavale su tri istaknute osobe i u hrvatskoj književnosti i pedagogiji koje su izvršile silan utjecaj na njegovo duhovno oblikovanje. Bili su to: Silvije-Strahimir Kranjčević, Ljudevit Dvorniković i Josip Milaković. Već tada Hamdija Kreševljaković počinje polako objavljivati u listu **Behar** i to sa šesnaest godina. Već je u 22 godini života objavio pet članka o hrvatskoj književnoj povijesti u BiH. Već 1911. Akademija u Zagrebu

Grad Ključ

prihvatala je njegove studije o Jurjevu u Sarajevu. Objavljuje u znanstvenim zbornicima, a u vlastitoj nakladi tiska svoje značajno književno-povijesno djelo: **Kratak pregled hrvatske knjige u Herceg Bosni od najstarijih vremena pa do danas**. Knjigu posvećuje svom učitelju Josipu Milakoviću. Prihod od knjige namiruje dijelom "Hrvatskoj narodnoj straži", a dijelom "Privatnom muslimanskom koviktu". Kad se upoznao s osnivačem Balkanskog instituta u Sarajevu, dr. Patschom, ovaj mu povjerava rad na prikupljanju spisa o Bosni, poglavito onih koji se odnose na muslimane. Tako postaje i kolecionarom rijetkih isprava koje mu otvaraju uvid u povijest.

Puno je putova u potrazi za dokumentima i tijekom tog radio je neumorno na produbljivanju svog obrazovanja. Cijelokupna bibliografija Kreševljakovića iznosi od preko 300 raznovrsnih znanstvenih radova, a ovdje ću istaknuti rad koji je posvetio Turskoj Hrvatskoj /Slavoniji i mnogim Hrvatima - muslimanima u vojsci u svom djelu, jedinstvenom i kapitalnom: **Kapetanje u Bosni i Hercegovini**. Studija obrađuje tursko - hrvatski prostor koji je višestoljetna povijesna veza između uže Hrvatske, Trojedne kraljevine Hrvatske-

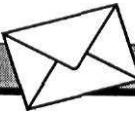
Slavonije-Dalmacije, prostora zapadno evropske civilizacije i Bosne i Hercegovine, prostora unutar islamske civilizacije. Veza su kapetani Hrvati - muslimani i njihovi vitezovi iz područja Turske Hrvatske i Slavonije koji vode obilnu prepisku s kršćanskim Hrvatima i vitezovima s drugu stranu granice i to na najlepšoj štokavsko - čakavskoj ikavštini hrvatskog jezika, pisano ponekad bosančicom, ponekad latinicom ili glagoljicom.

Kako je Hrvatska vojna krajina bila proučena, tek pojmom studije a kasnije knjige Kapetanje u Bosni i Hercegovini, ova nazovimo "Turska vojna krajina" tek se kroz ovo djelo otkriva znanosti. Kapetani su imali vojsku koja je u biti predstavljala posebnu vrstu hrvatske islamske odbrambene vojske, poput domobranstva. Kapetani su bili poseban tip feudalno-vojno-ratničke gospode i takovih kapetanija nema u drugim područjima turskog carstva. Kreševljakovićev rad i isprave otkrivaju tursko-austrijsko-mletačko ratovanje na hrvatsko-bosanskom tlu, u kojim ratovima Hrvati obiju vjera u službi dva carstva, vode nesretni bratoubilački rat i u tim radovima nestaju, da bi njihovo mjesto popunili dogoni iz mračnog dijela Turske carevine, iz Srbije.

Istdobno ovim djelom i na temelju svojih nalaza, Kreševljaković uspostavlja sklad dviju civilizacija, zapadne i islamske i njihovo zajedništvo u modernoj viševjerskoj hrvatskoj nacionalnoj kulturi, oslobođenoj od bilo kakvih isključivosti, ekstremizama, šovinizama i ostalih posljedica tiranija. Preporučujem hrvatskoj javnosti da ovo djelo uđe u školske programe.

Unatoč golemoj časti koja je prof. Kreševljakoviću iskazana, svi se njegovi prijatelji, znanci, slučajni poznanici, slažu da je ostao skroman a radilo se o izuzetnoj osobi, posebnih duhovnih osobina, profinjenom intelektualcu, velikom i praktičnom islamskom vjerniku i nadasve uvjerenom Hrvatu. Sa suprugom Razijom dobio je sina Mehmeda.

Umro je 9. kolovoza 1959. u Sarajevu, gdje je i pokopan. Nakon što je u Begovoj džamiji klanjana dženaza, pogrebna povorka krenula je od džamije sve do groblja Hendek. Na pogrebu nisu mogli govoriti njegovi prijatelji Alija Nametak i Ahmed Muradbegović, onemogućeni su od velikosrpskih moćnika jer su i oni bili proskribirani kao Hrvati islamske vjere. Stoga nisu dopustili ni da bude sahranjen u dvorištu Gazi Husrev-begove džamije, gdje mu jest mjesto posljednjeg počinka.

PRIJE PRED BACIVANJA I KRITIZIRANJA VALJA UPOZNATI ČINJENICE!

(Samo akademске rasprave neće pomoći hrvatskim nacionalistima, PZ br. 88/89.).

U svom pismu s navedenim naslovom gospodin **Marko Barić** ističe: "Stoga pozdravljam izjavu dr. Korskog, da hrvatski nacionalisti trebaju nastupiti kao posebna i organizirana politička snaga... Pitanje je, kako nastupiti kao posebna organizirana snaga? **Kako, kad postoji bar desetak stranaka, koje kao da sve čine da se hrvatski nacionalisti razdrobe?**..." I sad gosp. Barić nabraja imena, ističući **Dapića i Gabelicu** kao jedino spomena vrijedne organizirane snage (sve dosad podvukao N.B.), te na kraju zaključuje daje u nužnosti da se nešto poduzme **prvi korak u gašenju stranaka koje postoje samo radi zadowoljenja taština "predsjednika", "tajnika", "rizničara" i "sličnih",** kojima je jedini cilj da zbujuju birače i mute vodu u kojoj love oni, koji inače ne bi ni mogli, ni znali loviti.

Gospodine Bariću, u duhu se slažem s Vama i **boli me to da je hrvatska desnica rasuta** (Vi bite rekli razdrobljena!), dok **ljevica povezuje i učvršćuje svoje redove.** Ja stvari vezane uz to pozajem izbližega i pouzданo Vam mogu reći, da bi vjerojatno svi koje ste Vi imenom naveli (**Bog zna, da li baš svi?**) željeli da postoji **jedna čvrsta i jaka Stranka prava** i da među onima koje Vi imenujete, ignorirajući ih! - gotovo i nema onih koji bi svoj predsjednički i ini vodstvenički položaj i svoju stranku predpostavili jedinstvenoj i jakoj Stranci prava.

Godine 1997. bilo se počelo okupljati hrvatsko pravaštvo i ujedinjavati kroz organizacijski oblik Udruge "Okupljanje za Hrvatsku". Ta je Udruga u prostorijama HSP u Zagrebu održala nekoliko tiskovnih sastanaka i bila je solidno predstavljena u hrvatskim medijima. 23. prosinca 1997. održala je u medijima istaknut nastup za građane Gospića, i potom je umrla! Zašto je umrla ne znaju ni Gaberlić, ni Bičanić, ni Krešimir Pavelić, ni pok. Pšeničnik (**jutros, 9. kolovoza 1999. je umro**), ni Mate Čavar, ni njegova gospoda dr. Ružica, a vjerujem da ne znaju ni Merćep, ni Korsky, ni Katalinić, ni Trusić, ni onih nekoliko za koje kažete da su "ovakva i slična imena". Sam Bog zna komu smeta ujedinjavanje hrvatskih državotvornih stranaka s različitim imenima u jedinstvenu političku državotvornu organizaciju s jednim imenom, za koju čvrsto vjerujem da ne bi imala prepreka nastupiti na skorašnjim izborima. Da nastupi i da u koaliciji s HDZ-om i pobijedi i da (definitivno!) komunističko zlo odagna od hrvatskih strana!

Mr. Nikola Bićanić

NEPRILIČNO O (NE)SLOZI HRVATSKIH NACIONALISTA!

U Političkom zatvoreniku broj 88/89, srpanj/kolovoz 1999, na 32. stranici objavili ste u rubrici "Pisma" članak nekoga gospodina Marka Barića iz Zagreba pod naslovom "Samo akademske rasprave ne će pomoći hrvatskim nacionalistima." Ne ulazeći u dobromanjernost toga člankopisca, koji je među nekoliko drugih imena spomenu i moje, svrstavajući me sa svima koji tobože "... sve čine da se hrvatski nacionalisti razdrobe?"

Ne znam otkuda takvo pravo gospodinu Bariću, da na taj način proziva te ljude a posebice mene, koji sam svojim pokretom činio sve na ujedinjenju svih hrvatskih domoljuba i rodoljuba. Bolje bi bilo da uredništvo toga našega glasila izostavlja takva pisma koja unose nepotrebna vrijedanja hrvatskih domoljuba i rodoljuba, koji su cijeli život posvetili ujedinjenju svih Hrvata za suverenu državu Hrvatsku!

Molio bih toga gospodina, kao i glavnog urednika "Političkog zatvorenika", da pročita i jedan od najnovijih mojih članaka objavljen u trećem broju HRVATSKOG BRANITELJA od lipnja 1999. Taj članak je objavljen pod naslovom "SAMO UJEDINJENI POSTAJU JAKI - SAMO JAKI POSTAJU SLOBODNI!" Tako sam pisao sedamdeset petih godina u inozemstvu, a tako pišem i mislim i sada, i to ne samo za hrvatske "pravaše", nego općenito za sve hrvatske domoljube i rodoljube!

U prilogu ču dostaviti i fotokopiju toga mogu članka, pa se i sami uvjerite kakvu sam politiku vodio i vodim cijelog života!

A što se tiče gospodina Marka Barića, neka on pita one pravaške prvake koje spominje kao uzore, zašto su se razjedinjavali i zašto se ne ujedine!

MATE ĆAVAR

predsjednik HNP - SH

OBRAĆUN BOLJŠEVika i na- cionalista na trgu hrvat- skih velikana

Mnogi taj sukob nazivaju sukobom ljevičara i desničara, neki kažu obračun antifašista i fašista, neki misle da je najadekvatniji naziv sukob komunista i ustaša. Ja mislim, da je najizpravniji naziv onaj koji sam stavio u naslovu, i evo zašto.

Neprijateljstvo između te dvije skupine ne traje od jučer, ne traje od promjene imena grada nego traje od II. svjetskog rata, pa im treba zadržati imena iz tog vremena.

Većina hrvatskog naroda, kroz stoljeća, borila se je za svoju nacionalnu državu, za samostalnu i neovisnu, bez primjese bilo kakve ideologije. Kad je stvorena NDH, nastavili su borbu za njezino očuvanje, i naravno, da je za njih pravi naziv **NACIONALISTI**.

S druge strane, čim je proglašena NDH, četnici, koji su bili organizirani prije rata, odmah stupaju u akciju i počimaju rušiti tu državu. Njima se pridružuju pojedinci bez nacionalnog osjećaja, kojimaje bilo dobro i u Kraljevini Jugoslaviji, koji su imali razne privilegije i dobre zarade. U to vrijeme, između Njemačke i SSSR-a vrijedi ugovor o prijateljstvu i uzajamnoj pomoći, pa tako i komunisti miruju. Ne smeta ih Njemačka jer onaje saveznik. Ubrzo dolazi do sukoba između SSSR-a i Njemačke pa Komunistička partija bošnjevika poziva sve svoje članove i pristaše u borbu protiv Njemačke i njezinih saveznika. Naravno, svi oni koji su se odazvali pozivu Komunističke partije bošnjevika i koji su se borili pod njezinom zastavom i za njezine interese treba zvati **BOLJEVICI**. Tako su se oni i zvali i time se ponosili.

Godine 1943. Amerikanci su, podpomoćnugoti Englezima, osvojili Italiju, slomili fašizam i uzpostavili demokratsko družtveno uredenje, 9. svibnja 1945. godine kapitulirala je i Njemačka, srušen je nacizam i kod njih je uzpostavljen demokratski poredak, nešto kasnije kapitulirao je i Japan i tako je završio II. svjetski rat. Europa je kao dan pobjede uzela 9. svibnja 1945. Toga dana slave se dvije pobjede: pobjeda demokracije i pobjeda boljševizma. Između tih dva družtvena uredenja postavljena je **"ŽELJEZNA ZAVJESA"**. Na našu veliku žalost, mi smo se našli na boljševičkoj strani i izkusili sve one progone koje je taj režim donio, ne samo nama nego i svim narodima, koji su se pod njim nalazili, s tim više što su nama naši boljševici, ujedinjeni sa Srbima, donijeli i velikosrbski hegemonizam.

Ta dva zla ujedinjena, donijeli su nam križne puteve, iztjerivanje iz domovine, masovne grobnice - od Vardara pa do Triglava - zatvaranja, oduzimanja imovine, zatiranja hrvatskog jezika i imena. Jednom riječju, donijeli su nam najveću tragediju u

povijesti hrvatskog naroda. To njihovo "oslobodenje" koštalo nas je mnogo žrtava i materijalnih dobara, dok se nismo stvarno od njega oslobođili. Sjetimo se tolikih žrtava, tolikih razorenih sela i gradova tijekom Domovinskog rata. To smo sve morali pretrpjeti da se oslobodimo boljševizma i njihovog bratstva i jedinstva.

Rušenjem Berlinskog zida i sudbinom Čaušeskua, stvari su se počele mijenjati. Nekadašnji okorjeli boljševici počimaju se prikazivati demokratima. Počimaju se odricati imena kojim su se nekada ponosili, a oni koji su imali više putra na glavi, počimaju se zavlačiti u mišje rupe.

U to vrijeme, narodi koji su bili pod boljševizmom (a on je više puta mijenjao ime, već prema potrebi) KORISTE tu situaciju i osnivaju nacionalne stranke i održavaju demokratske izbore.

Kod nas, na slobodnim izborima pobjeđuje Hrvatska demokratska zajednica. Odmah proglašava samostalnu i neovisnu Republiku Hrvatsku i konstituirala demokratsku vlast. Ta vlast, uz ostalo, imenuje komisiju za preimenovanje ulica i trgova, da se izprave nepravde i vrati imena nekim ulicama i trgovima, koja su, obadvije Jugoslavije, kroz sedamdeset godina mijenjale s namjerom da se zaborave imena najpoznatijih i najzaslužnijih Hrvata.

Međutim, ta Komisija je zaključila da se i Trg žrtava fašizma preimenuje u Trg hrvatskih velikana. Zar se moglo naći ljepše ime nego da jedan slobodan narod u svojoj slobodnoj domovini dade ime trgu svojih velikana, svih onih koji su svojom veličinom u stvaranju i očuvanju Hrvatske, njezinog imena i kulture dali doprinos, bez obzira na ideološka opredjeljenja. To može služiti na ponos svakom onom tko voli svoju domovinu Hrvatsku.

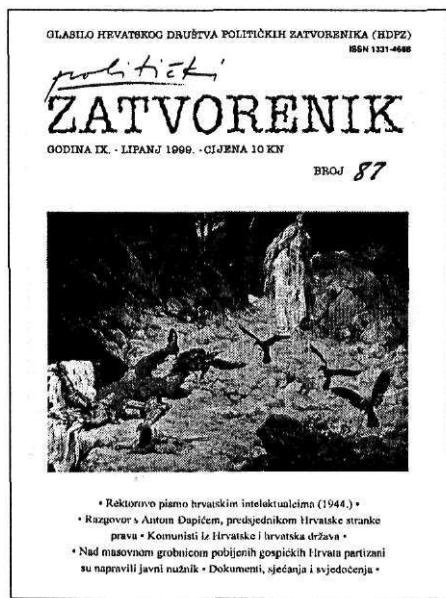
Međutim, našla se skupina nostalgičara, koja je ranije tom trgu mijenjala ime, ne iz pieteta prema stvarnim žrtvama fašizma, kojima se, kao i svim drugim nevinim žrtvama, svaki pošteni čovjek klanja, a njih je bilo i kod nas, osobito u Istri i dijelu Dalmacije gdje je vladao fašizam, nego da se nacionalizam nazove fašizmom i da se NDH prikaže kao fašistička država i da se baci ljaga na sve nas koji smo se častno i pošteno iz nacionalnih pobuda za nju borili. Činjenica je, daje NDH bila u savezu sa silama osovine - Italije u kojoj je vladao fašizam i Njemačke u kojoj je vladao nacizam, ali u NDH nije vladao ni fašizam ni nacizam nego nacionalizam. Po logici kojom NDH nazivaju fašističkom mogli bi Ameriku i Englezku nazivati boljševičkom jer su bile u savezu sa SSSR-om i borile se na strani boljševizma, ali toje izvan pametni, pa tako treba biti i za NDH.

Da su ti boljševici imali poštene namjere i taj trg nazvali Trg žrtava rata, nitko im se ne bi suprotstavljal, premda je žrtava boljševizma bilo puno više nego žrtava na-

cionalizma, jer su boljševici svoj posao nastavili i nakon rata.

Ta uporna skupinica (stvarnoj eskupinica jer ih je bilo manje od jedne četvrtine promila građana grada Zagreba), već desetak godina organizira proteste na tom trgu s izgovorom da mu se vrati ime, a u stvari, da propagiraju svoje ideje koje smo slušali pedeset godina, da iznose svoje zasluge za oslobodenje Hrvatske, a oni su je stalno rušili namećući joj neki svoj internacionalizam i bratstvo i jedinstvo, te da ponavljaju one laži koje su skupa sa Srbinima izmišljali i trubili pedeset godina.

Svaki čovjek ima svoju čast i svoj ponos koji je u stanju braniti po cijenu života, pa će se svake godine nalaziti i oni koji će se suprotstavljati tim lažljivcima koji bacaju ljagu na one koji su se častno iz nacionalnih pobuda borili za NDH, a čije kosti, baš ovih dana, prekapaju slovenski buldožeri. Tu su sada njihovi unuci, jer se najčešće čulo pitanje: "Gdje su naši djedovi?", nešto slično kao sada u Beraku gdje se traže otčevi i djeca koji su nestali bez suda i suđena.

Ja sam za slobodu zabora i dogovora, jer sam izkusio tu njihovu narodnu demokraciju i diktaturu proleterijata. Pristaša sam svih okupljanja i izražavanja mišljenja, ali ako jedna skupinica deset godina okuplja tu svoju šaćicu istomišljenika i svojim provokacijama izaziva nerede i sukobe i ruši pomirenje za koje se većina opredijelila, onda tim bukačima treba onemogućiti provočiranje, preporučiti im da suzavac predaju policiji, da svoje zahtjeve podnose Komisiji za preimenovanja, jer je ona jedino nadležna. A Komisiji za utvrđivanje žrtava rata i porača, koju je imenovao Hrvatski državni sabor, prepustimo da utvrđuje žrtve i nacizma i fašizma i boljševizma, a skupne grobnice i oznake u njima pokazat će čije su to žrtve, pa ćemo onda po njima nazivati i trgovce.

Jure Zovko

JE LI PAVELIC I MENI KRIV?

Ovo bi bio kratak odgovor gospodinu Fumiću i njegovim "antifašistima" koji se čestojavljaju u tisku puni hvale o svojim "junačkim" djelima u doba Drugog svjetskog rata. Imala sam 6 godina 1941. Potječem iz radničke obitelji, hrvatske i katoličke.

U mom sjećanju živi prije susret s partizankama koje su pjevale na ulicama grada: "Ja sam Anka partizanka; imam kapu na tri roga i borim se protiv Boga". Taj divni antifašistički režim nije bio prihvaćen od hrvatskog naroda (od većine!).

I ja sam imala samo 15 godina, gospodine Fumiću, kad su me Vaši antifašisti 1951. zatvorili skupa s jednom skupinom mladih Hrvata. U grupi su bile i moje dvije sestre i brat. Svi su osuđeni na dugogodišnju robiju. Jedna sestra 7 godina, brat 6 godina i druga sestra 5 godina, a ja kao malodobnica nisam mogla biti suđena, pa su me onako "usput" držali u jednom podrumu 8 mjeseci potpuno samu. U tom podrumu sam se smrzla i tako strašno bolesnu su me pustili pod izgovorom da su se zabunili i da nisu znali koliko mi je godina. Moje sestre su izdržavale kaznu u ženskom zatvoru u Stolcu, gdje su radile u kamenolomu (tukle kamen), a brat je robijao u Gradiški.

Vaši partizani, ili kako se danas moderno nazivaju "antifašisti", rastjerili su više od pola hrvatskog naroda po svijetu, jer su im smetali što su preživjeli Bleiburg i križni put. Tako, drugovi "antifašisti", ako progovore bivši politički zatvoreničici o Vašim zlodjelima, ne znam hoće li se i dalje moći kititi vašim "antifašizmom". I na kraju bi se moglo reći onu narodnu "čega se pametan stidi, time se lud ponosi".

Predsjednica HDPZ istarske županije

Marija Mikac

HDPZ - ŽUPANIJA ISTARSKA,
POREČ, N. Tesle 14

ISTINA ĆE UGLEDATI SVJET-LOST DANA!

Iako je prošlo pola stoljeća, hrvatska sloboda, oživotovrena Domovinskim ratom, omogućuje nama starijima da opišemo i za povijest sačuvamo spomen i sjećanje na žrtve koje su jugoslavenske komunističke vlasti pobile bez suda. Iz dana u dan čitamo o novoodkrivenim jamama i grobištima, iz dana u dan pred našim se očima nižu nova imena. Povjerenstvo za istraživanje žrtava rata i porača na području Županije sisačko-moslavačke zasad je zabilježilo i potanko opisalo oko 10.000 žrtava na području ove županije. Procjenjuje se da je tim popisom zasad obuhvaćeno oko 80% žrtava. Ujedno je otkriveno i istraženo 27 grobišta na

području naše županije. Iz samoga grada Siska popisano je zasad oko 1.000 žrtava (što čini negdje oko 65%). Istraživanje za grad se nastavlja s poteškoćama, jer je u gradu bio smješten logor Viktorovac, ali i Staklana, a na oba su mjesta nesumnjivo, uz druge, poubijani i Siščani.

Prema podatcima kojima raspolazemo, masovne grobnice postoje u Željezari Sisak i oko nje, kao i u šumi Brezovica. Na žalost, nad nekim su grobnicama naknadno izgrađeni različiti objekti, što onemogućuje cijelovito istraživanje.

Koristim pruigodu u ime Povjerenstva se zahvaliti svima koji su pomogli da ispunimo svoju zadaću, a posebno članovima HDPZ-a koji su sudjelovali u istraživanjima.

Ivica Tuškan, Sisak

PISMO IBEOVCIMA

Gospodo informbirovci,

Pitate li se - ili bolje rečeno - imate li imalo grižnje savjesti zbog onog što ste radili poslije oslobođenja Zadra?

Danas plačete nad svojom sudbinom. Kome se želite, koga obtužujete?

Tita, Rankovića ili komunističku diktaturu, koju ste vi primjenjivali nad drugima? Sjetite se oslobođenja Zadra, godine 1944., poslije ste nastavili svoj rat, ubili ste na stotine ljudi na području Zadra. U crno zavili stotine majki, otčeva, sinova i kćeri, žena, braće; te isto tako na stotine djece ostavili bez svojih skrbnika - roditelja. Ubijeni nisu suđeni, ni saslušani, niti su se mogli braniti (ubijeni su na zvјerski način: žicom i kamenom oko vrata, utopljeni). Na stotine ste ih otjerali u zatvore kako biste ih lišili imovine i razbaštinili. Mi koji smo i ostali živi, bili smo progonjeni kao djeca ubijenih, razbaštinjenih, opljačkanih, svedenih na bijedu i siromačtvu.

Ni to nije bilo dosta, nastavili ste sustavno progoniti obitelji, natjeravali da se odreknu svega, da napuste svoja ognjišta, makar se proglašili Kinezima; da biste se domogli njihovih dobara (nekretnina).

Pitam se - kome biste prepisali ovaj genocid?

Oslvio sam vas sa gospodo, ali to ne zaslužujete, drugovi - to je suvišno, previše banalno, ne znam gdje da vas svrstam. Lažem - ipak znam.

Razmislite malo o čemu pišete, jer još ima ljudi sa svježim oziljcima vaše vladavine. Ova demokracija je velika blagodat, osobito za vas, jer ste jeftino prodali svoje duše.

Za stari režim mi smo bili banda, kurvini sinovi ili tek brojevi. Opisati ću samo jedan kratak isječak sjećanja iz robijanja 1945., kada ste vi vladali. Od 1950. pristiže nova

vrsta zatvorenika, koja upoznaje diktaturu, koju su do jučer sami provodili nad drugima. Ne vidim svrhu strahota koje vi informbirovci opisujete, jer ste bili tvorci svih tih metoda. Pitate li se što misle ljudi koji su sve te metode iskušali na svojoj vlastitoj koži i čamili po zatvorima od 1944. do 1970. (Gradiška, Lepoglava i ostale tamnice)? Što misle ljudi koji su suđeni na dvadeset godina ili sedamnaestogodišnjaci, koji su dobili petnaest godina robije?

Do 1952., pored svih sankcija postojali su i okovi čija je uporaba prestala u doba inkvizicije! A u svim zatvorima bio sam pod nadzorom Ozne - Udbe! Koliko je ljudi zvјerski pobijeno, ostaje i danas nepoznanim.

Jedna kobna krilatica vladala je Lepoglavom. Naime, tko je tamo bio teško da se neće sjetiti parole: "Pošao je brat bršljan."

Odjeću smo počeli dobivati tek 1949. u podpunosti, a do tada smo bili polugoli i bosi (ne moram napominjati što je to značilo s obzirom na klimatske uvjete u Lepoglavi). Hrana je bila "jako" kalorična (u prosjeku čak 750 cal dnevno). Bilo je ljudi koji su proboravili mjesecima u samicama, bez kreveta, bez stakla na prozorima, s ciglom na podovima, a 15 dag kruha i dva puta na dan neka juha bez okusa i mirisa. Poznajem robijaša koji je proveo u takvim samicama 27 mjeseci, bez kupanja, prava na pisanje kući i dobivanje pisama. Posjedovati olovku bila je opasna subverzivnost, a tko ju je imao to je bio pravi kapital. Nositeljao značilo je biti intelektualac ili zamjenik Pavelića. Zbog toga su ljudi izbjegavali nositi naočale, ali su dolazili do ruba sljepila, samo da bi izbjegli vrijedanja, batine i ostale reperkusije, roznati dr. Mrzljak (kojega spominje Čengić u

Krležijani) razbio je slučajno staklo naočala, za posjetu supruge zatražio je da mu nabavi staklo - dioptriju 12, a komandant je prekinuo posjet i strpao dr. Mrzljaka u samicu. Po njemu riječ "dioptrija" značila je jednu stranu, špijunsku šifru.

U Lepoglavi je bilo liječnika za jedan grad od 100.000 stanovnika, ali lijekova nije bilo. Prije prijave liječniku, predhodio bi pregled gospodina (milicionara) koji su bili dobri dijagnostičari, a terapija: samicu, batina, kundačenja -jer za bandu i ne treba drugo!

Živjeli smo u sobama površine 2,80 m², krevet na kri kata, širine jedan metar (ukupno šest robijaša). U tim istim čelijama živjeli su vaši komunistički rodoljubi: jedan čovjek, krevet, stol, stolica i bokal vode. Od 1950. stižu ljudi svih boja i profila: kriminalci, ljudi s komunističkim moralom, svaki od njih bio je konfident (cinkaroš), a mi za njih banda, klasni neprijatelji. Oni su uživali naklonost uprave, na našu štetu.

Jedno od ljudskih poniženja i zločina bilo je to, da smo živjeli zajedno s kriminalcima svih vrsta (od lopova, razbojnika, ubojica, do silovatelja svoje vlastite djece). Čitajući Štajnerovu knjigu "7000 dana u Sibiru" došao sam do zaključka da smo mi bili u gorem položaju.

Negdje oko 1952. Rusijaje imala 22 milijuna zatvorenika koji su, kako je poznato, gradili Sibir, ali su, zbog izuzetno nepovoljnih klimatskih uvjeta, morali biti odjeveni i bolje hranjeni. Lepoglava nije imala potrebe za radnom snagom, jer se vodila politika terora, straha i zaglavljanja, jedan totalni genocid nad ljudskim razumom. Da potkrijepim ovu tvrdnju: uprava Lepoglave proklamirala je da je rad velika blagodat i beneficij, pa su mnogi bili lišeni toga.

Upravnik Joža Š. bio je pravi stručnjak u izmišljaju samica, izolacija i bataljuna težkog rada, gdje su mnogi podlegli. Sve ovo je jedan mali izsjecak raznih nevolja i neljudskosti koji su vladali u komunističkim zatvorima, a koje ste nam vi informbirovci, kreirali i sprovodili nad nama.

Kad je Đilas pao u nemilost, rekao je da u zatvoru nije htio jesti i da je odbio liječničku pomoć iz straha da ga ne otruju ili usmrte. Odakle mu takve misli? Jednostavno - znao je vrlo dobro praksu zatvora. Da se netko usudio to reći prije 1985., bio bi davno pokojni.

Nemoguće je opisati Križni put - Gradiška - Lepoglava ili izražne zatvore Viktorovac Sisak, Sibinj, Lonjsko Polje, Bežanijska kosa, Tošin Bunar, Zemun, Batajnica, Borongaj, Zapolje, Gređane, Veliki Zdenci, Pisanica, Čepin, Brijuni,

Raša rudnik, Ulica kneza Miloša u Beogradu, Senjak, Gorski kotar, Delnice, Lokve i mnoga druga mjesta.

Ipak smo bili veliki teret za vlast: trošili su mnogo za nas: ponajviše za pendreke, žicu za vezivanje, stražarsku službu i ostalo. Ovo navodim samo zbog uzporedbe s informbirovcima; za njih nije trebalo ni straže ni osoblja uprave, jer iz njihova izlaganja vidljivo je da su sve zločine koje opisuju sprovodili jedni nad drugima (špaliri, kordoni batinaša sami su to obavljali nad novoprdošlicama).

Za njih mi smo bili banda, ustaše, fašisti, kurvini sinovi i drugi raznorazni epiteti s kojima su nas oslovjavali. Ipak, pored toga što smo živjeli s kriminalcima, nisu nam uspjeli nametnuti ovu informbirovsku etiku.

Konačno sloboda: netko je izišao poslije tri, a netko poslije dvadeset godina. Ali na slobodi nemaš pravo zaposlenja, gubiš građanska i politička prava, jedino imaš pravo služiti vojsku. Udba te ne gubi iz vida, stalno si pod prismotrom. Ne možeš biti član radničkog savjeta, čak ni kućnog! A ako si intelektualac, jao tebi, nemoguće je nabrojiti gdje ne možeš raditi, zato je bila sreća biti običan radnik. Ali stalno te netko prati, pa ova sloboda nije neka velika sreća. Dolazi li u tvoj grad Tito ili koja druga ličnost, tvoji dosjei omogućuju uhićenje, prolazi li štafeta - ti si u hladovini Zadarskog tribunala. Dobiti putovnicu - to je bila velika sreća, a i to jedino ako je netko od obitelji u inozemstvu umro.

Informbiroci, video sam vas na svim funkcijama državnog aparata i to: sudci, sudski porotnici, sekretari poduzeća, direktori i ostale službe. Ponovo ste primljeni u partiju, ponovno ste sticali bodove na nama, špijunirajući nas i prokazivajući nas kao opasne, klasne neprijatelje.

Ubrižno smo po drugi put osjetili na svojim plećima vaš prljavi bezskrupolozni moral. Vrlo ste opasni soj ljudskog roda, pa ako vam se pruži prilika, ponovo ćete nam pokazati zube. Jer vi se brzo rehabilitirate. Ta bili ste sinovi i pastorčad ovog poredka, u odnosu prema nama. Vi ste rekli *mea culpa*, a mi nismo imali zašto to reći.

O Bože, oprosti im ako možeš, jer oni su ipak znali što čine.

*Bivši robijaš
Mario Musap*

MOLIM GOSPODINA PERIĆA, DA MI SE JAVI!

Dragi prijatelji! Ugledavši svoju fotografiju u našem listu br. 88/89, nemalo sam se iznenadio. Riječ je o fotografiji pripadnika Redarstvene škole na Svetom

Duhu u Zagrebu, na kojoj sam prikazan kao peti u redu. Molim gospodina Damjana Perića, da mi se javi! Moja adresa je: Dom umirovljenika (depadansa), soba 020, Drinska 10, 31000 Osijek.

Danijel-Dane Sekulić, Osijek

KOJA JE NAMJENA IMOVINE BIVŠIH "DRUŠTVENO- POLITIČKIH ORGANIZACIJA" (Zastupničko pitanje gđe Marije Bajt)

U Požeškom listu od 6. ožujka o.g. oštrosam uzvratio na tvrdnje Ivankovića-Vonte i sličnih naših "anti-fašista", da se ruše partizanski spomenici. Tko je od njih kada reagirao na ratno, ali i poratno rušenje crkava, sakralnih i drugih spomenika, tko je reagirao na uništavanje čitavih sela (Španovica!), tko se bunio zbog uklanjanja spomenika banu Jelačiću?

Dostavljujući Vam taj članak, koristim prigodu upozoriti Vas na zastupničko pitanje koje je moja kći, narodna zastupnica Marija Bajt, na posijednjem saborskem zasjedanju postavila premijeru Mateši. Upitala ga je, između ostalog, zašto se u pogledu nekretnina ne primjenjuje Zakon o pretvorbi prava nad društvenim sredstvima bivših društveno-političkih organizacija iz lipnja 1997.

Ujedno je predložila da se te nekretnine prodaju na javnoj dražbi, a da se tako dobivena sredstva iskoriste za obeštećenje političkih zatvorenika ili presnu u vlasništvo udrugu koje se bore protiv ovisnosti, udruga invalidnih ili hendikepiranih osoba odnosno sudionika Domovinskog rata. I na jedan i na drugi način uštedjela bi se znatna proračunska sredstva.

Premijer je najavio da će se pitanje odnosno kriteriji raspodjele uskoro biti razriješeni i predloženi Hrvatskomu državnom saboru.

Mislim da bi bilo uputno, da i HDZ iskoristi ovaj poticaj, te učini sve što je moguće da bivšim hrvatskim političkim uznicima pripadne bar dio te imovine.

Marijan Božić, Požega

KAKO JE POGINUO MATE JONIĆ (PZ, br. 86)

U listu "Politički zatvorenik" br. 86 od svibnja 1999. na stranici 35. pod naslovom Popis ratnih i poratnih žrtava II. svjetskog rata s područja Biska, Splitsko-dalmatinska

zupanija, pod rednim brojem 36 naveden je ustaški časnik Jonić Mate:

"Jonić, Mate pok. Ante i majke ANĐE, rođene Blajić, rođen 25. veljače 1924. u Bisku, ustaški časnik. Mjesto vojnog dje-lovanja bilo mu je Đurđenovac, Virovitica i okolna mjesta. Poginuo je u okolici Đurđenovca (po nekim Virovitica). Bio je gorljiv domoljub."

Budući da sam bio pripadnik iste ustaške postrojbe, želim detaljnije opisati odnosno dopuniti gornji sadržaj.

Mate Jonić bio je ustaški časnik, po činu poručnik u PTS -u (Poglavnikov tjelesni sdrug), PTB (Poglavnikova tjelesna bojna) Prve pukovnije.

Nakon oslobođanja Ludbrega početkom veljače 1944. Prva tjelesna bojna ostaje sa stalnim sjedištem u Ludbregu. Prilikom oslobođanja Ludbrega poginuo je zapovjednik bojne Kruno Devčić.

Mate Jonić je bio kao časnik vrlo hrabar u borbi i omiljen među vojnicima (čarkarima). Uvijek je bio na čelu svoje postrojbe i davao primjer podređenima svojom hrabrostu.

U listopadu 1944. postrojbe Prve pukovnije PTS-a i Crne legije, čije je sjedište bilo u Koprivnici i Đurđevcu, borili su se u Podravini i Bilogorju s partizanskim brigadama i odredima 32. partizanske divizije. U Đurđevcu smo bili opkoljeni višestruko brojnijim neprijateljskim snagama. Ostalo nam malo strjeljiva, a neprijatelj se nije povukao. Dva zrakoplova Dorniera bacili su nekoliko sanduka strjeljiva, ali to nije bilo doстатно za dalji tijek borbe. Bili smo prisiljeni probiti se iz Đurđevca preko Molva u Koprivnicu. Prilikom proboga poginuo je poručnik Mate Jonić.

Stjepan Gradečak, Varaždin

ISPRAVAK UZ POPIS ŽRTAVA U SUNJI (PZ, br. 88-89)

U dvobroju je na str. 54. objavljen popis žrtava Drugoga svjetskog rata u Sunji. Naša je želja bila, da u zaglavju piše: Ubijeni i nestali u drugom svjetskom ratu iz sela Timaraca i Slovinaca (domobrani, ustaše i civili). Također je ispušteno da je popis priredio Stjepan Sertić. Stoga Vas ljubazno molim za ispravak odnosno dopunu u sljedećem broju.

Stjepan Sertić, Hrvatska Kostajnica

Isprčavamo se gospodinu Sertiću zbog nehotičnih propusta nastalih pri obradi teksta. (Ur.) •

M. Josipović Mandić: MASOVNI ZAVRŠETKA DRUGOG SVJETSKOG

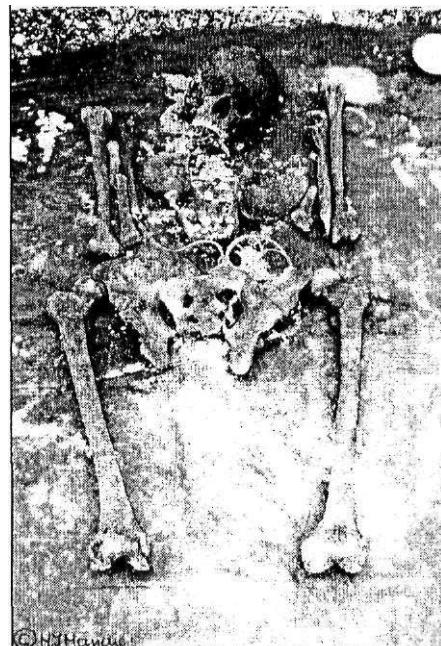
Ekshumacija hrvatskih vojnika i civila nadomak Maribora, u Sloveniji, točnije u Tezenskom gvozdu ili skraćeno Teznu, nakon skoro tri mjeseca iskapanja, konačno je završena krajem lipnja ove godine. Tu se naime, neposredno nakon završetka Drugog svjetskog rata izvršio jedan od najvećih masovnih smaknoća zarobljenih vojnika i civila NDH koji su bez ikakve pre-sude nemilice streljani od strane Titovih partizanskih jedinica.

Iako je to mjesto, dugo godina bilo poznato kao masovno stratište, do danas na ovom području o tome nitko nije javno govorio. Jedno je sigurno a to je da, ekshumacija ne bi ni danas bila pokrenuta da nije bilo nužno, odnosno da Slovenija nije imala u planu gradnju autoceste to jest, mariborske obilaznice, kojajednim svojim dijelom prolazi preko masovne grobnice Hrvata.

Zanimljivo je da Slovenci imaju jako mnogo podataka, pa čak i nacrte manjih i većih stratišta Hrvata na cijelom teritoriju Sloveniji, čiji se broj računa u stotinama. S obzirom na činjenicu da Slovenija od 1990., odnosno od raspada bivše tavnice Jugoslavije nije imala nikakvih istraživanja na tu temu, možemo ustvrditi da su ti nacrti ostali u nasleđu pismohrana iz bivšeg sustava. To upravo potvrđuje istinu o planiranom masovnom uništenju Hrvata nakon završetka Drugog svjetskog rata, koja je do 1990. svijetu bila servirana kao "izmišljotina ratnih zločinaca, Pavelića i ustaša". U tim "svojim planovima" partizanska vojska sprovodila je sustavna naređenja dobivena iz Titovog glavnog stožera, pa stoga i nije iznenadujuća činjenica da su sami partizanski egzekutori pravili nacrte svojih "velikih" dijela. Isto tako, nije ni čudno to što su se upravo ta masovna stratišta Hrvata prekrivala izgradnjom velikih tvornica, groblja ili su pak pušteni da zarastu u nepregledne šume. Očito je, da su počinitelji tih masovnih ubojstava bili dobro nagrađeni, te su svoja pohvalna dijela brižno u obliku nacrta pohranjivali u državne tajne institucije, kako bi se njima ovjekovječili kao "heroji naroda". "Heroji", čega i čijeg naroda?! Oni nisu bili nikakvi heroji već zločinci koji su mučki i kukavički ubili 300.000 Hrvata.

Procjene o broju stradalih u Teznu su različite, jer se ekshumacija izvela samo na jednom dijelu stratišta, točnije, iskapanje je izvršeno na nekih 70 m (dio koji siječe mariborsku obilaznicu) na kojem je iskopano 1179 kostura, dok je cijelokupna masovna grobnica duga 3 - 4 km. Ta stratišta su naime, ostaci tenkovskih kanala koje su Njemci gradili 1944. s namjerom da

zaustave mogući prodror ruskih tenkova. Tenkovski kanal proteže se gotovo od sela Bohova do današnjeg novoga mariborskog groblja Dobrava, a danas je prekriveno ne-prohodnom šumom. Franc Podrekar, direktor mariborskog Pogrebnog poduzeća, rekao mi je kako ta lokacija nije slučajno određena za današnje groblje, te nastavio riječima: "Ova lokacija nije se mogla iskoristiti ni za što drugo jer je čitava šuma u Teznu puna ljudskih kostiju."

Kostur žrtve

Očevidci ovog masovnog pokolja Marta i Franc Kozar kažu: "To klanje trajalo je mjesec dana. Ljude se ubijalo bez suđenja iako se rat već bio završio. Najveći je to zločin u 20. stoljeću. Ubijalo se tim intenzitetom da još živi zarobljenici (koji su čekali na smaknuće) nisu stigli zatrpatiti leševe, pa se nepodnošljivi smrad širio čak do našeg sela. Zbog zaudaranja mrtvih ljudskih tjelesa nismo mogli raditi u svojim poljima u blizini šume." Isto tako, očevidac Silio Kajzer iz Maribora, koji je kao 12-godišnjak video streljanje na Teznom kaže: "Tada sam imao gotovo 12 godina te sam sa svojim vršnjacima, koji kao i ja stanju u blizini, oko Teznog sakupljao čahure, tražio streljivo a u obližnjem ribnjaku lovili smo ribe. Vidjeli smo puno ljudi, ne samo vojnika nego i masu civila, stalno smo slušali krikove i stenjanje te puščane rafale. Jednog sam se dana skrio u grmlju te sam prvi put video golu ženu koju su streljali

zajedno s troje djece i bacili ih u rov. Svima su ruke bile vezane žicom."

U Teznu je streljano i 5000 mladih polaznika Častničke škole iz Zagreba. Uz ove pouzdane podatke postoji i popis časnika NDH, koji su od 15.-18. svibnja 1945. bili streljani u Teznom: dopukovnik Ugarković Milan, nadsatnik Tomašević Matija, satnik Perković Lovro; poručnici: Antolić Marko, Baksa Eduard, Banko Eduard, Budimir Radoslav, Bobinac Ante, Čanić Petar, Čoso Mirko, Čuš Klaudije, Čorapović Vjekoslav, Drenjančević Antun, Đuraković Branko, Lujmović Vladimir, Fras Tomislav, Franić Marijan, Frankić Ljubomir, Fuks Walter, Grzib Antun, Halauš Mato, Herenčić Pavao, Hruška Vladimir, Hodić Franjo, Jakovljević Milan, Japec Zlatko, Jazbinski Franjo, Jurković Ivan, Kulte Grga, Karavidić Petar, Kurelić Teodor, Kuvač Zvonko, Kolb Tomislav, Karal Božidar, Lalić Cvjetko, Luković Zvonimir, Majurdić Vlado, Mihelčić Ivan, Mekinić Veljko, Mihatović Milan, Mandić Zlatko, Milas Ante, Piškur Miko, Puhovski Vitomir, Perak Božidar, Pipić Milan, Pavlović Eduard, Rogoz Stjepan, Sečen Ivan, Sarić Nikola, Slipčević Dražen, Safher Franjo, Stilinović Milan, Santić Franjo, Škrtić Dragutin, Štiba Rudolf, Turk Ivan, Weinpert Dragutin, Žabić Milan, Frankić Marijan... U knjizi "Zamolčani grobovi in njihove žrtve 1941-1948" (Prešućeni grobovi i njihove žrtve 1941-1948) koju je 1998. izdalо slovensko Društvo za uređivanje prešućenih grobova, objavljeni su podatci za preko 200 grobniča u kojima počiva više od 200.000 žrtava.

Točan broj žrtava tenkovskog kanala je nemoguće utvrditi ali na osnovu izjava preživjelih i određene dokumentacije, ipak postoje neke pouzdane brojke. U literaturu koju je izdavala hrvatska emigracija broj iznosi od 30.000 do 40.000 žrtava. Mnogi preživjeli potvrđuju te brojke dok Angel Polajko iz slovenskog Ministarstva prometa i veza tvrdi da je ondje pogubljeno od 30.000 do 60.000 ljudi, a Florijan Boras, tajnik hrvatske saborske Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava rata i porača, spominje broj od 40.000 do 70.000 likvidiranih Hrvata.

Mojim nastojanjima, u kojima sam pokušala doznati nešto više o cijelom slučaju bila su uzalud, kako u Sloveniji tako i, u Hrvatskoj. Naime, osim osnovnih podataka o ekshumaciji nisam mogla dobiti никакve druge podatke, dok u Hrvatskoj, nisam mogla dobiti čak niti odgovor na pitanje: "Da li službena Hrvatska uopće ima

POKOLJI HRVATA NAKON RATA - "IZMIŠLJOTINE USTAŠA"!?

Način stradavanja žrtava

bilo kakve ideje ili planove za ostvarenjem osnovnih ljudskih pravica ovih ljudi, odnosno pravo na grob, pokop i spomenobilježje?" Važno je naglasiti činjenicu da je Slovenija cijeli ovaj slučaj vodila vrlo profesionalno i da se ekshumirane žrtve Titovih partizana pomno istražuju i čuvaju u mitvačnici na gradskom groblju Dobrava u Mariboru. Isto tako, Slovenija je odlučila da već postojeći spomenik koji je 1990. podignut žrtvama Titovih partizana na gradskom mariborskom groblju Dobrava, proširi u Spomen obilježje u čijem sklopu bi se trebale sahraniti i ove ekshumirane žrtve. Doista bi bilo lijepo kada bi se na tom Spomen obilježju mogla vidjeti, uz slovensku državnu spomen ploču, spomen ploča Republike Hrvatske.

S obzirom da, od službenih nadležnih vlasti u Hrvatskoj nisam dobila nikakav odgovor, pokušala sam bilo kakve informacije pronaći na drugoj, neslužbenoj strani Hrvatske. Tako sam razgovarala sa predstavnicima udruga "Hrvatsko društvo političkih zatvorenika" (HDPZ) i "Hrvatski domobran" koji su uputili nekoliko dopisa na službene hrvatske institucije povodom masovnog stratišta u Teznom. Isto tako, kao i ja, ostali su bez ikakvih odgovora. Međutim, HDPZ se nije zadovoljio šutnjom hrvatskih vlasti pa je u svezi Teznom, 3. lipnja 1999. podnijelo kaznenu prijavu Županijskom državnom odvjetništvu u Zagrebu, protiv nepoznatih počinitelja zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog pučanstva, ranjenika i bolesnika

odnosno ratnih zarobljenika, iz čl. 158., 159. i 160. Kaznenog zakona Republike Hrvatske. Uz to, predstavnici udruga HDPZ i Hrvatski domobran, su u nekoliko navrata samostalno kontaktirali sa slovenskom Komisijom za žrtve rata. Vjerojatno je i to, da se u tim kontaktima neće moći puno napraviti jer je Republika Slovenija samostalna država, što znači, da će se ovaj slučaj rješavati putem diplomacije.

Nažalost, Hrvatska dosad nije pokazala značajno interesovanje za ekshumiranim

žrtvama a niti za mogućim daljnjim procesom ali iskreno se nadam da će učiniti sve što je u njezinoj moći da taj hrvatsko-slovenski diplomatski "pužev put" ubrza.

Za razliku od Hrvatske, u Republici Sloveniji je bez oklijevanja pokrenut kazneni postupak, te je Marko Bezjak, istražni sudac Okružnog suda u Mariboru, saslušao i svjedoke, bivše partizane, čiji je identitet zasad nepoznat javnosti, a koji su pružili dragocjene podatke kako o broju i nacionalnoj pripadnosti žrtava, kao i o identitetu nalogodavaca i izvršitelja pokolja, te o načinu njihova izvršenja. Nadam se, da "slučaj Tezno" neće imati istu sudbinu kao i "slučaj Jazovka", čija je dokumentacija nestala iz državne institucije te najvjerojatnije završila u rukama sudionika a možda čak i samih počinitelja.

S obzirom na ovo iskapanje (70 m), te činjenicu da se u Zagrebu sudi Dinku Šakiću za ratni zločin protiv civilnog stanovništva, petomjesečnom zapovjedniku Radnog i sabirnog logora Jasenovac za vrijeme NDH, postavlja se logično pitanje: "Gdje su ekshumirane žrtve Jasenovca, kojih po srbo-komunističkim procjenama bilo od 600.000 pa do 1.110.929, kad je pri prvom očevidu poslijeratene Anketne komisije, 18. svibnja, 1945. pronađeno 55 kostura na prostoru Radnog i sabirnog logora Jasenovac?

Slike koje gledate snimljene su 15. lipnja 1999, odnosno zadnji tjedan ekshumacije hrvatskih žrtava u šumi kod Tezognog.

Ostaci civilne i vojne obuće žrtava

STRADANJA HRVATA U KOPRIVNICKO-KRIŽEVAČKOJ ŽUPANIJI (XVII.)

PRIPADNICI HRVATSKIH ORUŽANIH SNAGA, NJEMAČKIH POSTROJBNI CIVILI, stradali za vrijeme rata 1941.-1945. u KOPRIVNICI i okolini i pokopani na groblju Sv. Duha u Koprivnici

91. **GALAC Josip**, dovodnik 3. bojn. 11.satnije PTS-a rod. ? u ? rkt. poginuo 13-16.10.1944. u Koprivnici. Knj. 176/392
92. **GALEŠIĆ Mato**, ust.rojnik 2. sat. 20. bojna V. sdrug Kpc-a rod. 1919., Golenjevo: Livno, rkt. Poginuo 23.05.1944. Knj. 153/168
93. **GALI JAT Ante**, 2. sat. 1. boj. V. sdrug, rođ. 1925., Uništo: Crni Luk-Grahovo rkt. poginuo 05.10.1944. Knjiga 182/452
94. **GALINEC Jelka**, kućanica - stradalica rod. 1877., Koprivnica, rkt. poginula 17.10.1944. knj. 171/342
95. **GALINEC Mijo**, radnik-stradalnik, rođ. 1901. u Koprivnici, rkt. stradao 14.10.1944. Knjiga: 179/421
96. **GALOŠEVIĆ Fabijan**, 3. sat. Koturaška bojna Kpc-a star 21 godinu, rkt, poginuo 22.10.1942. Knjiga: 84/284
97. **GALZOV** -, Kozak, gefreiter 1/RSS rođ. ? negdje u Rusiji, pravosl. poginuo 28.12.1944. Knjiga: 191/546.
98. **GARBA Florijan**, vojnik HOS-a, poginuo je i proglašen nestalom, rod. 02.05.1908. u Koprivnici - 02.1942. Knj. 235/424
99. **GAŠPAR Vinko**, 2. sat. 20. boj. 1. udar. pukov. PTS-a Ludbreg, rod. ? u ? poginuo 31.12.1944. Knjiga 189/529
100. **GAŠPAREC Tomo**, 6. sat. 5. boj. V. sdrug, rod. 1918., Katalena-Đurđevac rkt. poginuo 03.09.1944. Knjiga: 164/271
101. **GAZDEK Bolto**, 2. sat. 4. boj. V. sdrug rod. ? u ? poginuo 13-16.10.1944. Knjiga: 176/394
102. **GERECI Joakim**, dorojnik 3. sat. 1. boj. 1. pukov. PTS-a Ludbreg, rod. 1921., Novakovec-Jalžabet, pog. 30.12.1944. Knj. 189/527
103. **GIBA Šimun**, 2. boj. V. sdrug rod. 1909. u Pitomači, rkt. poginuo: 16.02.1945. Knjiga 204/117
104. **GIZDAVEC Ivan**, stražar - ubijen od partizana rod. 1921, Struga- Sv. Đurđ, 13.03.1945. Knjiga: 229/363 Rkt.
105. **GLATKI Franjo**, stožerna satnija 4. bojne V. sdrug, rod. 1922. u Donji Mosti: Kapela, Rkt. poginuo 15.10.1944. Knj. 176/398
106. **GOLUBIĆ Slavica**, ratarka - stradalnik, rođ. 1913., Zagreb, krštena u Sa-

Priredio:

Stjepan DOLENEC

-
- moboru, Rkt, poginula, 05.01.1945. Knjiga: 193/10
 107. **GOLUBIĆ Mustafa**, 4. sat. 1. boj. V. sdrug rod. 1922., Pazarište - Hadžići, musliman, poginuo 10.10.1944. Knjiga: 169/327
 108. **GRABROVAC Dragutin**, ust. vojni čar, 2. sat. 1. boj. V. sdrug rod. 1923., Guvno-Bugojno, Rkt. poginuo: 30.06.1942? Knj. 157/203
 109. **GRGIĆ Vladimir**, ust. vojničar 5. sat. samovoz, bojna, V. sdrug, rod. 1923. u Zagrebu, rkt, poginuo 28.06.1944. Knj. 156/197
 110. **GRIGORJEV Viktor**, Kozak, obeleitnant, rod. 1917. negdje u Rusiji, pravos. poginuo 20.12.1944. Knjiga: 150/534
 111. **GRIMM Drago**, vodnik stož. sat. 2. boj. V. sdrug rod. ? u nepoznato rkt, poginuo 16.02.1945. Knjiga: 201/84
 112. **GRITSCH Karl**, grenadir I. kompanije u Kpc-i, rod. 24.07.1924., WienXXV: Klauden str. 6 rkt. poginuo: 06.02.1943. Knj. 96/60
 113. **GROBENSKI Alojzije**, ratar-stradalnik, rod. 1915. u Bednji/Štaglinc Koprivnica/ poginuo 04.05.1945. knjiga: 212/200
 114. **HABERŠTOK Mirko**, trgovac-stradalnik, rođ. 05.03.1891. u Novoj Gradiški rkt, poginuo 21.05.1944. Knjiga: 153/163
 115. **HADŽIĆ Omar**, 4. sat. Koturaške bojne Kpc-a rod. 1926., Suho-polje Doboj, musliman, poginuo 27.09.1943. knjiga-125/340
 116. **HAINZ Rudi**, unterofficir, Stabsbater. rod. 11.10.1913. mj. nepoznato poginuo 26.12.1944, Knjiga: 191/541
 117. **HALEMBERG Ferdo**, 4. sat. Kotur, bojne Kpc-a rod. 1921., Devol-Veliko Trgovišće, poginuo: 22.07.1943., Knjiga: 117/264
 118. **HAJDUK Đuro**, 2. sat. 5. boj. V. sdrug rod. 1922., Carevdar: Sokolovac rkt. poginuo 14.10.1944. Knjiga: 181/443
 119. **HANŽEKOVIC Vid**, ratar-streljan, star 51 god., Mučna Reka: Sokolovac rkt. poginuo 11.04.1945., Knjiga: 212/191
 120. **HEGEDUŠIĆ Stjepan**, ratar-stradalnik, rođ. 1879., Subotica-Rasinja, Rkt, poginuo 15.10.1944. knjiga: 170/337
 121. **HOJSAK Mato**, radnik-stradalnik star 44 god., Ivanec-Varaždinski Rkt. poginuo 05.05.1945. Knjiga: 211/186
 122. **HOLOVČANSKY Petar**, Kozak - podoficir rod. ? negdje u Rusiji, pravosl. poginuo: 20.12.1944. Knjiga: 190/539
 123. **HORAT-ROSEHER Rudi**, Pioner-Fekhvebel rod. 26.12.1914., Nieder-Wurschnitz poginuo: 29.09.1944. knjiga: 29.09.1944
 124. **HRZENJAK Ivan**, ratar /milicija sela/ rod. 1912., Novo Virje, rkt poginuo: 21.05.1944. Knjiga: 153/162
 125. **ILIĆ-DŽIMIĆ-PEIĆ Šimun**, 3. satnija, Kotur. boj. star 22 god., Lepanica-Bukinje-Tuzla, poginuo 07.11.1942. Knjiga: 85/293
 126. **İŞTANNOVIĆ Josip**, ratar-stradalnik rod. 18.05.1903., Starigrad - Sokolovac, poginuo 18.12.1944. Knjiga: 187/508
 127. **IVANČIĆ Josipa** udova /stradalnik/, rod. 12.04.1884., Klenovnik (Dub. Breg) rod. 12.04.1884. Pog. 25.02.1945 Knj. 198/60
 128. **IVANČIĆ Marko**, ratar-tesar-stradalnik rod. 22.03.1884., Dub. Breg, poginuo 25.02.1945. Knjiga: 198/59
 129. **IVANIĆ Tomica**, ust. vojničar, rojnik 1. Lovačke bojne, rod. ? u ? rkt, poginuo 13-15.10.1944. knjiga: 174/373
 130. **IVANKOVIĆ Josip**, 2. sat. 2. boj. 2. pukov. PTS-a, rod. 1925., Mrzlopje-Karlovac, poginuo 02.01.1945. knjiga: 193/5
 131. **IVANKOVIĆ Karlo**, umro u bolnici kao zarobljenik, rod. 1906., Sv. Đurđ - Podr. Podgajci rkt. Poginuo: 06.07.1945, Knj. 222/296
 132. **IVOŠEVIĆ Marko**, mlin. pomoćnik umro u bolnici kao zarobljenik, rod. 1926., Brođani-Valpovo, umro 27.07.1945. Knj. 226/334
 133. **JAJETIĆ Barica**, dijete-stradalnik, stara 5 g. Vinica-Koprivnica rkt. stradala 15.10.1944. Knjiga: 180/438
 134. **JAJETIĆ Marica**, kućanica-stradalnica, 37 god. stara u Peteranec, rkt. poginula 16.10.1944. Knjiga 178/414
 135. **JAJETIĆ Petar**, nadničar-stradalnik rod. 1916., Vojnovec-Lobor, Rkt, poginuo 24.01.1944. Knjiga: 148/112
 136. **JAKIN Josip**, 2. sat. Kotur. boj. Kpc-a, rod. 1922., Gornji Kovačevac-Pisarovina poginuo 14.03.1943. Knj. 102/110
 137. **JAKIŠA Filip**, 1. sat. 1. boj. V. sdrug, rod. 1921., kotar Čapljina, rkt. poginuo 05.10.1944. Knjiga: 182/458

STRASNE BROJKE OD KOMUNISTIČKI ZLOČINCOV

Piše: Slavko Čamba

138. **JAKOPOVIĆ Jakob**, 2. sat. 2. boj. V. sdrug, rođ. 1921., Virje, rkt. poginuo 16.02.1945. Knjiga: 201/88
139. **JAKOVLJEVIĆ Ante**, razvodnik 2. sat. Kotur. boj. rođ. 1921., Sokoline Opć. Vaganja pogin. 22.07.1943. Knjiga: 117/266
140. **JAKOVLJEVIC Ante**, 3. sat. 1. boj. V. sdrug, rođ. 1922. u Jajcu, Rkt, poginuo 30.06.1944. Knjiga: 156/200
141. **JAMBREKOVIĆ Mijo**, gradski radnik-stradalnik, rođ. 1929. u Koprivnici Rkt. poginuo 16.10.1944. Knjiga: 180/439
142. **JELIĆ Petar**, satnik 10. satnije, 3. boj. 1. pukovnije PTS-a Lepoglava rođ. 18.10.1912., Bugojno-Luk, Rkt. pog. 15.10.44. Knjiga 180/432
143. **JEZING Luka**, 1. bojna, V. sdrug, rođ. 1920., Bukovica-Grubišno-Polje, Rkt., poginuo: 13-16.10.1944. Knjiga: 177/401
144. **JUMIĆ Dragan**, 2. sat. Kotur, bojne, rođ. 01.01.1921., Botovo-Drnje poginuo 03.01.1943. Knjiga: 92/16
145. **JUREŠIĆ Antun**, padobranac lovачki učenik, rođ. 27.02.1919., Tetovo-Stranjani - Zenica, poginuo 19.12.1942., rkt. Knj: 89/334
146. **JUREŠIĆ Ivica**, stožerna satnija V. sdruga, rođ. 1920., Zenica, Rkt. poginuo 12.11.1944. Knjiga: 184/474
147. **JURKIN Tomo**, rojnik 2. sat. 4. boj. V. sdruga, rođ. 1918. u Koprivnici rkt. poginuo 11.09.1944. Knjiga: 164/280
148. **KARADŽA Ivan**, ust. rojnik 2. sat. 20. boj. V. stajači sdrug, rođen 1919., Lopatica-Livno poginuo 13.07.1944. Knj. 195/221
149. **KARŠIĆ Đuro**, poljodjelac-milicionar, rođ. 1908., Seseteve Podr. rkt., poginuo 25.12.1944. Knjiga: 189/524
150. **KAPETANOVIĆ Nikola**, razvodnik Kotur, bojne, rođ. 1919 u Kule, općina Bugojno, Rkt, poginuo 29.01.1943 Knjiga: 95/48
151. **KASUNIĆ Mato**, Koturaška bojna u Kpc-i, rođ. 15.03.1908 u Tozanji-Zdenac-Ogulin, poginuo 05.12.1942 Knjiga: 59/37
152. **KAZIĆ Ivan**, 19. sat. 1. boj. 2. pukov. PTS-a Ludbreg, rođ. 08.09.1925, Jastrebarsko, rkt. poginuo 31.12.1944. Knj. 190/530
153. **KELAVA Petar**, ust. vojničar, 3. sat. 7. boj. V. sdrug, rođ. star 28 g. u Listani, rkt. poginuo 19.07.1944. Knjiga: 159/226
154. **KELERAJTER Milan**, ratar-stradalnik, rođ. ?, Velika Mučna, rkt. poginuo 10.12.1944. Knjiga: 187/504
155. **KELIN Josip**, 2. sat. 3. boj. V. sdrug, rođ. 1924, Sudovčina-Ludbreg rkt. poginuo 09.08.1944. Knjiga: 161/244

Ne zdavna je vu Francuske zišla debela kniga, pod naslovom "CRNA KNIGA KOMUNIZMA" kojo so napisali francuski povesničari. Ona pripoveda brojano svecko stanje žrtvi od komunizma od 1917.-1992. leta. Crna kniga veli daje vu tom cajtu od komunizma pobito oko 100 miliona nedužni žrtvi, dok žrtve nacizma znašajo 25 milijona.

Ta je kniga, more se reci raskrila pravo lice komunizmu. Najviše žrtvi broji Kina na 65 milijonov, Rusija 20 milijonov, Severna Koreja 2 milijona, Kambodža 2 milijona, istočna Evropa 1 milijon i strašne druge brojke od sakakovi komunistički "prectav".

No, mi danes javno moremo reci da i naša Hrvatska neje bila poštedenja od takovi terorov, a koji još ni zdaleka pri nas neso dosta opisani. Setimo se samo, mi Hrvati, kaj smo se preživeli pod Titovem komunizmom dogački 45 let? Kuliko je samo naša brace mučeno, pobito, ranjeno, vu svet oterano, bez suda i presude osuđeno? Kulike so Hrvate udbaški zlikovci onesposobili za dostoјno življenje čoveka?

Na žalost, danes još pri nas vidimo, da ima oni koji dižo svoje stare sede glave, koji kriče kak im je bilo v Juge bolje. Koji još popevajo - "druže Tito mi ti se kunemo". No mi još tuliki, fala Bogu živi, i oni, naši Joci, sinci, koji so vu blajburškom i v domovinskom boju, dali življenja za našo denešno Hrvacko-Domajo slobode, mi im, tem, antifašistom poručujemo:

Lopovi, sram vas bilo! Kaj očete, kaj bi šteli? Vaši so cajti zanavek pokopani! Nemrete si oprati obraze rijave, pošpricane z hrvatskom krvlu! Imate, imate srečo na denešno hrvatsko vlado koja vas drži, štiti i plača. Vas, koji ste do "fćera" bili za one koji so nam Hrvatsko vništili, razorili, bili za bractvo-jedinstvo. Vi, koji ste do "fćera" boguvali, poturice, veličali krvnika Tita, komunizma, koj je tulike milijone po svetu, pošteni lučki životov zel.

RATNA SEČANJA

Iako mu je več prek 80. let, pun vedrine i duva, Peter Zlatec z Đurđevca, seča se, još navek, preživljeni ratni dosetki:

1944. leta - pripoveda Peter - bil sem soldat ustaša, vu Koprivnice, vu Novačke bojne. Moja se bojna neje nikoga bojala, a najmenje partizanov, koji so toga leta šteli, ali neso mogli, osvojiti Koprivnico.

Vu svibnju 1945. leta - seča se Petrina - vu pokretu prema Slovenije, našel sem se svojemi pajdaši kakti zaroblenik, vu kolone smrti, doteran vu veliki logor Jankomir, krej Zagreba. Dneve i tjedne, sako noć vu otom logoru događale so se strahote lučkoga pekla. Vojnički kamioni pokriti s ceradami, s krvniki partizani, odvažali so z drotom povezane logoraše nekam, nekam, kak su rekli vu "prekomando" prema Krašiću i Slovenije. I tak, tam, logor seje spražnival i punil z novimi logoraši. I što bi bil, onda, veruval i znal da bode prešlo 45. let, dok se je ta "prekomanda" odkrila, danes tek doznala, da so vu nje bile žrtve, hrvatski mučeniki, skriti, odpelani vu gliboko jamo Jazovke. I tam, više tisuča kosti denes svedoče kaj so delali partizani. O Bože, ne povrnolo se nigdar više takovo zlo!

I onda - veli dalje Petrina - premeknoli so me vu drugi logor Prečko, a odonot vu kolono drumom peške za Bjelovar, gde sem pak jedva pred Manolićevom Oznom zvlekel živo glavo. Spustili smo se vu rodni Đurđevac gde smo "pod lipom" na livadaj nočili. Popasli smo travo, oblizali roso. Zaran, koj se neje mogel zdići, a takvi je bilo dosta, partizanka-drugarica s pištolom zemuvala im je živote. Za nami so, kak i z logora Bjelovara, vojnički kamioni odvažali mrtve, vu drugo "Jazovko" vu jarke Limbuš, na večni počinek.

Fala Bogu, več vu Kloštru Podravskom pobegel sem s kolone. Skrival sem se po Bilogore po goricaj, a onda, doma sem bil v reštu navek na joku komunistov, prignene glave, čkomel kaj sem se videl i preživel. Denes, dok imamo demokracco Hrvatsko, neki nišće ne pripoveda kaj so delali fašisti, jer se blajburške žrtve, naše patne i robije nemro pozabiti.d

STATISTIČKI UPISENICKI ZA KRIVIČNE PREDMETE (STUP)

Započeto 1. aprila 1946.

STUP6/46 Babić Jose Ivan rođen 7. 8.1904. u Donjem Kosinju. Hrvat, osuđen na smrt streljanjem 16. 6. 1946., žalba odbijena 24. 7. 1946. godine. Streljan 29. 8. 1946.

STUP 13/46 Lečević Jose Petar rođen 1910. u Lipovu Polju. Hrvat, osuđen na smrt streljanjem 12. 6. 1946., žalba odbijena 17. 6. 1946. godine. Streljan 22. 8. 1946.

STUP 20/46 Marković Josipa Nikola rođen 1. 6. 1921. u Malom Polju. Hrvat, osuđen na smrt streljanjem 6. 7.1946. žalba odbijena 26.9.1946. Pobjegao iz zatvora 7.7. 1946. godine.

STUP 23/46 Praunhart Antuna Antun rođen 21. 9. 1923. u Glažuti, Kočevje. Slovenac, osuđen na smrt streljanjem 19. 7. 1946. žalba odbijena 14. 8. 46. Streljan 26. 9. 1946. Prije hapšenja živio u Brinju.

STUP 24/46 Jelić Ivana Marko rođen 5.6.1920.useluPerkovići, Brinje. Hrvat, osuđen na smrt streljanjem 30. 10. 1946. žalba odbijena 25. 11. 1946. Streljan 20. 12. 1946.

STUP 26/46 Šarić Martina Pave rođen - 6.1909 u Zrmanji. Hrvat, osuđen na smrt streljanjem 29. 7. 1946. žalba odbijena 7. 8. 1946. godine. Streljan 27. 9. 1946.

STUP 31/46 Lulić Petra Ivan rođen -. 9.1897. u Konjskom Brdu. Hrvat, osuđen na smrt streljanjem 7.12.1946. žalba odbijena 23. 12. 1946. godine. Streljan 23. 12. 1946.

STUP 33/46 Levar Bože Petar rođen 25. 6. 1920. u Pazarištu. Hrvat, osuđen na smrt 10. 10. 1946. žalba odbijena 18. 10. 1946. godine. Streljan 27. 10. 1946.

STUP 41/46 Biljan Antona Tomo rođen 12. 6. 1914. u Gornjem Kosinju. Hrvat, osuđen 20. 9. 1946. na 20 godina lišenja slobode i na 5 godina gubitka građanske časti. Pravomoćno po Višem sudu 9. 10. 1946. osuđen na smrt streljanjem. Streljan 27.10.1946.

STUP 46/46 Grbac Jakova Luka rođen 24. 10. 1923. u Čanku. Hrvat, na smrt streljanjem 28. 12. 1946. žalba odbijena 11.1. 1947. Streljan 11.1. 1947.

STUP 54/46 Šaho Josipa Josip rođen 7. 7. 1924. u Daruvarskim vinogradima. Mađar, osuđen na smrt streljanjem 19.9.1946. žalba odbijena24.9. 1946. Streljan27. 10. 1946.

STUP 83/46 Boljkovac Petra Mate rođen 25. 10. 1912. u Ribniku. Hrvat, osuđen na smrt streljanjem 31.12. 1946. žalba odbijena 7. 1. 1947.

UPISENICKI	
Za 1947. god. i 1948. god.	
K-70/47	Babić Antuna Stjepan rođen 20. 12. 1893. u Brinju. Hrvat, osuđen na smrt streljanjem 30.7.1947. žalba odbijena 15. 8. 1947. Streljan 10. 9. 1947.
K-120/47	Tomljenović Mate Stjepan ing. šumarstva rođen 20. 1. 1914. u Kolarevu. Hrvat, osuđen na smrt vješanjem i konfiskaciju imovine 4.11.1947. Žalba odbijena 15. 11. 1947. i streljan 15. 11. 1947.
K-4/48	Podnar Jure Luka rođen 18. 10. 1911. u Kosinju. Hrvat, osuđen na smrt streljanjem 16.1.1948. žalba odbijena 3. 2. 1948. Streljan 16. 5. 1948.
K-45/48	Golik Josipa Grga rođen 12. 3. 1903. u Gornjem Kosinju. Hrvat, osuđen na smrt streljanjem 24. 4. 1948. žalba odbijena 12. 5. 1948. Streljan 3. 6. 1948.
K-48/48	Vukelić Martina Marko rođen 1904 u Donjem Kosinju. Hrvat, osuđen na smrt streljanjem 22. 4. 1948. žalba odbijena 12. 5. 1948. Streljan 3. 6. 1948.
K-59/48	Šnjarić Martina Mate rođen 2. 10. 1919. u Čanku. Hrvat, osuđen na smrt streljanjem 27.5.1948. žalba odbijena 9. 6. 1948. Streljan 1. 7. 1948.
K-60/48	Mraović Nikole Ivan rođen 25. 12. 1920. u Bilajskom Novoselu. Hrvat, osuđen na smrt streljanjem 26. 10. 1948. žalba odbijena 12. 11. 1948. Streljanll. 12. 1948.
K-68/4	Cvitković Marka Josip rođen 4.4. 1912 u Mutiliću. Hrvat, osuđen na smrt streljanjem 11.8.1948. žalba odbijena 28. 8. 1948. Streljan 1. 9. 1948.
K-73/48	Frelih Stipe Nikola rođen 15. 5. 1914. u Brlogu. Hrvat, osuđen na smrt streljanjem 27. 10. 1948. žalba odbijena 19.11.1948. Streljan 10.12.1948.
K-91/48	Balen Tome Miroslav rođen 6. 5. 1924. u Bratincu kod Srebrenice. Hrvat, osuđen na smrt streljanjem 2.2.1949. žalba odbijena4.3.1949. Streljan 23.4. 1949. •

PROTIV PROGANJANJA HRVATSKIH EMIGRANATA

(Tekst prosvjedne note, koju je HDPZ uputio argentinskoj vladi u povodu vijesti o kampanji protiv prof. Mirka Eterovića)

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika izražava svoje poštovanje Veleposlanstvu Republike Argentine u Republici Hrvatskoj i ima čast uputiti Vladu Republike Argentine prosvjed sljedećeg sadržaja:

Kao nevladina udruga, koja okuplja više tisuća bivših političkih uznika i žrtava komunizma, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika (HDPZ) podupire svako nastojanje za ostvarenjem mira, pravednosti, slobode i demokracije u svijetu. Slijedom toga, HDPZ se zalaže za društvenu osudu svakog nasilja, uključujući i kazneni progon svakoga tko je osumnjičen za počinjenje zločina protiv međunarodnoga humanitarnog prava.

Držeći da je riječ o važnu pitanju, koje zahtijeva načelan pristup i dosljedno poštivanje, HDPZ s krajnjom zabrinutošću gleda na neke korake argentinskih vlasti, kojima se u posljednje vrijeme medijskom šikaniraju, pa i kaznenom progonom odnosno izručenju podvrgava niz Hrvata u Argentini, uključujući i one koji - poput prof. Mirka Eterovića - nikad, čak ni u vrijeme najgorih komunističkih ideoloških zloupotreba pravde i pravosuđa, nisu bili osumnjičeni za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti..

Činjenice da su takvim potezima u posljednje vrijeme izloženi samo Hrvati, upućuje na stanovite pokušaje da se hrvatska nacionalna zajednica u Republici Argentini prokaže kao nacifašistička i zločinačka.

HDPZ najoštrije osuđuje svako površno, uopćeno i ispolitizirano prosuđivanje osobne odgovornosti pojedinaca i skupina, te zahtijeva od Vlade Republike Argentine da osigura dosljednu primjenu vlastitoga zakonodavstva, ali i općepoznatih pravila međunarodnoga kaznenog i humanitarnog prava.

HDPZ koristi prigodu podsjetiti Vladu Republike Argentine, da je među desetcima i stotinama tisuća useljenika koji su tijekom ovog stoljeća došli u Argentinu, bio i znatan broj Hrvata. Samo manji dio njih napustio je svoju domovinu zbog ekonomskih razloga. Velika većina bili su zapravo bjegunci pred političkim nasiljem velikosrpskog režima, koji je od 1918. do 1941. imao monarhofašistički, a od 1945. do 1990. komunistički oblik. Taj je režim odgovoran za masovne pokolje više stotina tisuća Hrvata, za pola milijuna robijaških godina, koje su u strašnim uvjetima pretrpjeli naši supatnici i članovi naše udruge, ali i za više milijuna naših iseljenih sunarodnjaka.

Desetci tisuća Hrvata svoje su najbolje godine, sve svoje znanje i sposobnosti, stavili u službu argentinskog naroda i argentinske države, koja im je u najtežim životnim trenutcima postala drugom domovinom. Zbog toga sada ne mogu shvatiti da ih ta njihova ljubljena druga domovina odbacuje.

Bol zbog tog odbacivanja dijelimo i mi, Hrvati iz hrvatske domovine. I zbog toga dižemo svoj glas prosvjeda i tražimo od argentinske vlade, da ne dopusti nesmiljenu hajku na svoje zaslужne i lojalne državljanje.

Očekujući da Vlada Republike Argentine prihvati ovaj prosvjed i poduzme sve što je zakonom dopušteno, da bi se svakom njezinu državljaninu osigurala pravna zaštita, te pravedan i zakonom predviđen postupak, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika koristi ovu prigodu da Veleposlanstvu Republike Argentine izrazi svoje duboko poštovan;

PAN

scherzo

Tomislav PEĆARINA

I.

Jutros travke prohodaše.

*Išle su ko četa žedna do potoka
srebrnjjena,
kupale se s rakovima, brezina ih
krila sjena.*

Vidila ih pastirica.

*Igrala se s mladim vjetrom i s njime
se zaručila,
travkama se okitila, kući svate
poručila.*

Oblaci su svati bili.

*U svilenim haljinama poveli su
pastiricu,
a vjetar se posramio i sakrio za
živicu.*

II.

*Na livade nabujale umorne se oči
svrate,
sa hrastića pomlađenog nečije te oči
prate.*

*Koncert drži crni drozd,
a tema je slasni grozd.*

Grozd, grozd - pjeva drozd.

*Glazbenici svirkom stase,
balkon grana,
parter trava.*

*Sred partera u prvi red bez karte je
ušla krava,
drozd se stidno nakašljao i nestao
bez pozdrava.*

1946.

TRAŽI SE FRANJO FRANOLIĆ

Franjo Franolić ml. rođenje 6. travnja 1922. u Krku. Bio je poručnik P.T.S. kao nastavnik radiotelegrafist. Izobrazbu je završio u Austriji. Ustašku prisegu je položio kao gimnazijalac 1939. u gimnaziji, u današnjoj zgradici muzeja "Mimara". Povlačio se s vojskom i došao do Bleiburga. Poslije predaje oružja partizanima, koji su im rekli da idu u Italiju, našli su se u logoru u Mariboru. Po razglasu, uvrštava se u prve redove za Zagreb. Te podatke su mi došli reći njegovi najbolji prijatelji (Kozina), koji su se par dana prije povlačenja presvukli u domobranske odore. Prošli su Križni put do Kovina, preživjeli i došli mi sve objasniti. Na žalost, danas su mrtvi.

Moj suprug je bio (navodno) u Zagrebu u logoru Prečko, gdje sam svaki dan dolazila bosa s krvavim nogama, jer sam bila trudna 4-5 mjeseci s jednim sinom, a drugi, stariji, imao je 1,5 godina. Rodila sam nakon točno 4-5 mjeseci, opet sina. u logoru nisam niti smjela pitati za njega. Koliko sam čula od drugih logoraša, da su ustaše bili u drvenim barakama, ali su ih svake noći ubijali. Ako je ostao živ, od Prečkog su krenuli na samo Tijelovo (padala je jaka kiša) prema Bjelovaru. To sam sve vidjela, ali njega nisam prepoznala, jer su svi izgledali strašno izmučeno, a oni su bili vezani drotom 4 po 4 i glavom prema zemlji. Približiti se nisam smjela, a niti što reći. Otjerali su nas daleko od njih.

Željel bih opisati moje stanje poslije poroda drugog sina. Za vrijeme NDH radila sam u Predsjedništvu Vlade - "Računski dvor". Naravno da nisam ostala raditi, ali nakon 4 mjeseca i rođenja sina dobila sam posao, jer sam bila stenodaktilograf, a takve su trebali. Dopodne sam radila u državnom, a poslije podne na drugim namještenjima (kod odvjetnika, na radilištu, pisala prvu enciklopediju i na drugim namještenjima, da mogu teško preživjeti). Bacali me iz stana, pa sam bila prisiljena preseliti se. Vodili me (vidljivo u Državnom arhivu) kao ustašku špijunku. Kakva ironija, abila sam u 22. godini. Prestala je ta kalvarija 1951. Vjerujem da nisam imala jednog sina, a s drugim bila trudna, da bih završila u logoru.

Moj suprug je bio jedinac, i s njim je otiašao i njegov otac, Franjo Franolić stariji. Čula sam za njega da se vraćao u nekim seljačkim kolima sa svojim prijateljem - zvao se Pipinić, trafikant. Franolića su partizani skinuli s kola, jer je imao dobre čizme, dok je Pipinić od straha potjerao konje i došao živ u Zagreb, ali dalje nikuda. Imao je on onda 54 godine. Stanovali smo u Harambašićevoj ul. br. 37/1. kat.

Molim, ako netko barem nešto zna, da javi na adresu: **Ana Franolić, Babukićeva 2, 10000 Zagreb.** •

OBAVIJEST

Pozivamo suradnika, koji je uredništvu dostavio popis žrtava plehanskoga kraja, da se javi, budući da tekst nije potpisao. I inače nije rijedak slučaj, da suradnici pošalju nepotpisane priloge. Takvi ne mogu biti objavljeni, neovisno o njihovu sadržaju. Ako tko želi da mu se ime ne objavi, može tako naznačiti. •

OBAVIJEST KRAPINSKE PODRUŽNICE

Obavješćuju se članovi i prijatelji, da se ured Podružnice Krapina od 1. kolovoza 1999. nalazi u Krapini, Gajeva 10, I. kat. Broj telefona nepromjenjen je (049/370-319), a uredovni su dani ponедjeljak i četvrtak od 9,30 do 12,30 sati. •

TRAŽI SE ANTE ŠUNJO

Moj otac, Ante Šunjo (ili: Ante Milas Šunjo), sin Ive i Anice, rod. 1913. u selu Proslap, općina Prozor, kotar Mostar, stupio je 1942. u oružane snage NDH i bio pripadnikom Željezničke ustaške vojnica. Kao rojnik glavninu je rata proveo u obrani pruge Sarajevo-Mostar.

Posljednji je put navodno viđen u Marijušu u svibnju 1945., a od tada mu se gubi svaki trag. Molim svakoga koji nešto znaće o sudbinu mog oca, da mi se javi na adresu: Dannenfelsstr. 21, 67292 Kirchheimbolanden, Deutschland.

Ivan Šunjo, SR Njemačka •

OBAVIJEST

Treća izborna skupština Podružnice HDPZ Zagreb održat će se 25. rujna 1999. u Zagrebu, Šubićeva ul. 29.

POPIS PALIH ZA HRVATSKU 1941.-1945. (II.)

(Općine Žepče, Zavidovići i Maglaj)

Priredili:

S. BRAJDIĆ i V. POSEDEL

Mjesto: Selište i Vašerište

Red. br.	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Zovko (Mato) Ivo	1908.	Selište	1943.	Vuko-savljevci	SS-trupe
2.	Zovko (Mato) Petar	1922.	Selište	1945.	nepoznato	ustaša J.F.
3.	Zovko (Marijan) Ivo	1918.	Selište	1944.	Banja Luka	domobran
4.	Matijević (Jozo) Anto	1924.	Selište	1942.	Sokolao Drina	ustaša J.F.
5.	Barbarić (Franjo) Jozo	1926.	Selište	1945.	Garešnica-RH	ustaša
6.	Džaran (Marko) Jozo	1920.	Selište	1945.	Maribor	ustaša
7.	Curić (Marko) Marijan	1923.	Selište	1942.	Zvomik	ustaša
8.	Džaran (Petar) Juro	1926.	Selište	1943.	Sarajevo	ustaša J.F.
9.	Bonić (Anto) Jozo	1925.	Selište	1945.	Maribor	ustaša
10.	Barbarić (Tadija) Marko	1926.	Selište	1945.	Maribor	ustaša
11.	Stipić (Marko) Petar	1922.	Vašarište	1944.	Banja Luka	ustaša J.F.
12.	Talajić (Stipo) Ivo	1910.	Selište	1945.	Rusija	SS-trupe
13.	Talajić (Stipo) Ilija	1911.	Selište	1945.	Blajburg	domobran
14.	Talajić (Stipo) Niko	1922.	Vašarište	1944.	Gornji Vakuf	ustaša
15.	Talajić (Stipo) Stipo	1926.	Vašarište	1944.	Gornji Vakuf	ustaša
16.	Šimić (Nikola) Jozo	1927.	Vašarište	1945.	Blajburg	ustaša
17.	Lisac (Anto) Marko	1914.	Selište	1945.	Karaula-Zepče	ustaša
18.	Pavković (Grge) Petar	1918.	Selište	1945.	Orijovac	ustaša
19.	Barbarić (Franje) Ivo	1920.	Selište	1945.	Blajburg	ustaša

Mjesto: Ponjevo

Red. br.	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God Pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Markanović Jozo	1904.	Ponjevo	1942.	Istočna Bosna	ustaša
2.	Ravnjak (Anto) Anto	1919.	Ponjevo	1942.	Sisak	ustaša
3.	Džambo (Anto) Pero	1916.	Ponjevo	1943.	Gornji Vakuf	ustaša
4.	Ćubela (Petar) Ivo	1909.	Ponjevo	1943.	Gornji Vakuf	ustaša
5.	Perković (Ilija) Ilija	1906.	Ponjevo	1943.	Gornji Vakuf	ustaša
6.	Čavar Anto	1902.	Ponjevo	1943.	Gornji Vakuf	ustaša
7.	Kujadin Anto	1900.	Ponjevo	1944.	Ponjevo	domobran
8.	Živković (Petar) Petar	1925.	Ponjevo	1944.	Ponjevo	domobran
9.	Ivešić Jozo	1910.	Ponjevo	1945.	Ponjevo	domobran
10.	Matijević Stipo	1900.	Ponjevo	1945.	Ozimica	domobran
11.	Borovac (Ivan) Petar	1912.	Ponjevo	1945.	nepoznato	ustaša
12.	Budimir (Anto) Anto	1908.	Ponjevo	1945.	nepoznato	ustaša
13.	Čavara (Ivo) Ilija	1908.	Ponjevo	1945.	nepoznato	ustaša
14.	Samardžić (Ivan) Josip	1909.	Ponjevo	1945.	nepoznato	ustaša
15.	Katavić (Niko) Nikola	1910.	Ponjevo	1945.	nepoznato	ustaša
16.	Budimir (Anto) Ivan	1910.	Ponjevo	1945.	nepoznato	ustaša
17.	Dropuljić (Niko) Franjo	1920.	Ponjevo	1945.	nepoznato	ustaša
18.	Katavić (Jakov) Antun	1913.	Ponjevo	1945.	Maribor	ustaša
19.	Čavara (Anto) Mato	1914.	Ponjevo	1945.	Slovenija	ustaša
20.	Matijević (Tadija) Mato	1914.	Ponjevo	1945.	Dravograd	ustaša
21.	Tomas (Franjo) Ivo	1915.	Ponjevo	1945.	Maribor	ustaša
22.	Dropuljić (Luka) Stjepan	1915.	Ponjevo	1945.	Slovenija	ustaša
23.	Dropuljić (Mijo) Antun	1915.	Ponjevo	1945.	Dravograd	ustaša
24.	Bakula (Anto) Luka	1916.	Ponjevo	1945.	nepoznato	ustaša
25.	Samardžić (Jozef) Luka	1916.	Ponjevo	1945.	nepoznato	ustaša
26.	Čavar (Jozo) Ilija	1917.	Ponjevo	1945.	Maribor	ustaša
27.	Dropuljić (Stjepan) Petar	1917.	Ponjevo	1945.	Slovenija	ustaša
28.	Borovac (Ivan) Ilija	1918.	Ponjevo	1945.	Dravograd	ustaša
29.	Curić (Ivo) Luka	1919.	Ponjevo	1945.	Maribor	ustaša
30.	Dropuljić (Mijo) Ivan	1919.	Ponjevo	1945.	Slovenija	ustaša
31.	Bakula (Mato) Anto	1920.	Ponjevo	1945.	Dravograd	ustaša

Red. br.	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God. pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
32.	Zovko (Anto) Ivan	1920.	Ponjevo	1945.	Maribor	ustaša
33.	Ramljak (Anto) Anto	1920.	Ponjevo	1945.	Slovenija	ustaša
34.	Mihaljević (Jozo) Ivo	1920.	Ponjevo	1945.	Dravograd	ustaša
35.	Budimir (Petar) Antun	1920.	Ponjevo	1945.	Maribor	ustaša
36.	Budimir (Jure) Ilija	1921.	Ponjevo	1945.	Slovenija	ustaša
37.	Samardžić (Jozo) Ivan	1922.	Ponjevo	1945.	Dravograd	ustaša
38.	Lončar (Anto) Anto	1922.	Ponjevo	1945.	Maribor	ustaša
39.	Bonić (Anto) Ivo	1923.	Ponjevo	1945.	Maribor	ustaša
40.	Budimir (Jure) Niko	1923.	Ponjevo	1945.	Slovenija	ustaša
41.	Sliškić (Marko) Petar	1923.	Ponjevo	1945.	Dravograd	ustaša
42.	Katavić (Mato) Niko	1923.	Ponjevo	1945.	Maribor	ustaša
43.	Markanović (Mato) Ilija	1924.	Ponjevo	1945.	Slovenija	ustaša
44.	Matijević (Mato) Ilija	1924.	Ponjevo	1945.	Dravograd	ustaša
45.	Dropuljić (Mijo) Ivo	1925.	Ponjevo	1945.	nepoznato	ustaša

Mjesto: Pire

Red. br.	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God. pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Budimir (Petar) Pero	1918.	Pire	1943.	Kozara	domobran
2.	Budimir (Petar) Mato	1920.	Pire	1942.	Kozara	domobran
3.	Budimir (?) Ilija	1918.	Pire	1943.	nepoznato	ustaša
4.	Marinović (Niko) Mato	1911.	Ljubna	1945.	Dugo Selo	ustaša
5.	Katić (Anto) Niko	1916.	Pire	1942.	Durmitor	ustaša
6.	Dujić (?) Jozo	1918.	Pire	1945.	Maribor	ustaša
7.	Živković (?) Jozo	1920.	Pire	1945.	Hrvatska	ustaša
8.	Živković (Petra) Perica	1925.	Pire	1944.	Zepče	ustaša
9.	Tadić (Josip) Jozo	1910.	Pire	1943.	Virovitica	ustaša
10.	Tadić (Ilija) Ilija	1925.	Pire	1944.	Travnik	ustaša
11.	Džambo (Ivo) Ilija	1915.	Pire	1943.	Travnik	ustaša
12.	Džambo (Ilija) Pero	1922.	Pire	1944.	Kozara	ustaša
13.	Uzunović (?) Pero	1921.	Pire	1942.	Kozara	ustaša
14.	Marinović (Ivo) Antun	1922.	Pire	1944.	Romanija	ustaša
15.	Marinović (?) Šimo	1925.	Pire	1944.	Kozara	ustaša
16.	Duzel (?) Pero	1921.	Pire	1942.	Romanija	ustaša
17.	Ćuro (?) Jozo	1913.	Pire	1945.	Maribor	ustaša
18.	Curo (Ivan) Ivo	1918.	Pire	1945.	Dravograd	ustaša
19.	Marinović (Marko) Frano	1926.	Pire	1945.	nepoznato	ustaša
20.	Budimir (Petar) Petar	1918.	Pire	1943.	Caprage	ustaša
21.	Džambo (Ivo) Stjepo	1906.	Pire	1945.	nepoznato	ustaša
22.	Zekić (Niko) Ivan	1907.	Pire	1945.	Maribor	ustaša
23.	Budimir (Mijo) Ivan	1907.	Pire	1945.	Dravograd	ustaša
24.	Marinović (Ilija) Grgo	1909.	Pire	1945.	Slovenija	ustaša
25.	Marinović (Ivo) Nikola	1910.	Pire	1945.	nepoznato	ustaša
26.	Antolović (Ivo) Antun	1910.	Pire	1945.	nepoznato	ustaša
27.	Curić (Anto) Jozo	1912.	Pire	1945.	Maribor	ustaša
28.	Parlov (Ivo) Marko	1913.	Pire	1945.	Dravograd	ustaša
29.	Antolović (Ivo) Petar	1914.	Pire	1945.	Slovenija	ustaša
30.	Živković (Mijo) Mato	1914.	Pire	1945.	Slovenija	ustaša
31.	Džambo (Ilija) Niko	1915.	Pire	1945.	nepoznato	ustaša
32.	Curić (Ivo) Niko	1919.	Pire	1945.	Slovenija	ustaša
33.	Curić (Marko) Ilija	1920.	Pire	1945.	Dravograd	ustaša
34.	Dropuljić (Petar) Luka	1921.	Pire	1945.	Slovenija	ustaša
35.	Antolović (Ivo) Ivo	1921.	Pire	1945.	Dravograd	ustaša
36.	Dujo (Ilija) Antun	1921.	Pire	1945.	nepoznato	ustaša
37.	Marinović (Marko) Ivo	1924.	Pire	1945.	nepoznato	ustaša
38.	Budimir (Mijo) Ilija	1924.	Pire	1945.	Slovenija	ustaša
39.	Kujundžić (Petar) Antun	1924.	Pire	1945.	Dravograd	ustaša
40.	Dujo (Ilija) Ilija	1925.	Pire	1945.	nepoznato	ustaša

Mjesto: Osova

Red. br.	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God. pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Jukić (Tadija) Ivo	1919.	Osova	1945.	Maribor	
2.	Jukić (Juro) Pero	1921.	Osova	1945.	Maribor	
3.	Jukić (Franjo) Ivo	1912.	Osova	1945.	Maribor	

DOKUMENTI

Red. br.	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God. pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
4.	Jukić (Franjo) Niko	1923.	Osova	.	Vlasenica	
5.	Jukić (Anto) Jozo	1917.	Osova	1945.	Dakovo	
6.	Jukić (Anto) Mato	1921.	Osova	1945.	Maribor	
7.	Jukić (Marko) Jozo	1918.	Osova	1945.	Maribor	
g.	Jukić (Mato) Niko	1926.	Osova	1945.	Maribor	
9.	Jukić (Ilie) Mato	1921.	Osova	.	Zvornik	
10.	Jukić (Petar) Stipo	1911.	Osova	1945.	Maribor	
11.	Jukić (Niko) Pero	1921.	Osova		Romanija	
12.	Kremenjaš (Marko) Anto	1923.	Osova	1945.	Koprivnica	
13.	Kremenjaš (Marko) Ivo	1925.	Osova	1945.	Sl. Požega	
14.	Kremenjaš (Niko) Marko	1927.	Osova	1945.	Maribor	
15.	Širić (Ivo) Niko	1925.	Osova		Romanija	
16.	Širić (Ivo) Pero	1928.	Osova	1945.	Maribor	
17.	Šimić (Jero) Jozo	1920.	Osova	-	Visoko	
lg.	Šimić (Grgo) Niko	1917.	Osova	1945.	Dakovo	
19.	Antolović (Tadija) Mato	1922.	Osova	-	Garešnica	
20.	Antolović (Tadija) Niko	1918.	Osova	1945.	Maribor	
21.	Jurkić (Franjo) Marko	1914.	Osova		Blažuj	
22.	Jurkić (Alojzija) Anto	1916.	Osova	1945.	Bjelovar	
23.	Zlatić (Jero) Ivo	1911.	Osova	-	Travnik	
24.	Gašić (Pero) Stipo	1913	Osova	-	Zvornik	
25.	Tomas (Mato) Marko	1920.	Osova		Tvornik	
26.	Šimić (Franjo) Niko	1924.	Osova	1945.	Bjelovar	
27.	Šišić (Tado) Frano	1916	Osova		Sarajevo	
28.	Tadić (Petar) Jozo	1921.	Osova	1945.	Sl. Požega	
29.	Tadić (Ivo) Franjo	1922.	Osova	1945.	Kutina	
30.	Tadić (Ivo) Marko	1924	Osova	1945.	Garešnica	
31.	Šimić (Tadija) Marko	1917	Osova	1945.	Zagreb	
32.	Draljić (Ilijan) Ivan	1920	Osova	1943.	Srem	
33.	Drljić (Ilijan) Marko	1922	Osova	1945.	Maribor	

Mjesto: Orahovica

Red. br.	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God. pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Marković (Stipo) Ivan	1920.	Orahovica	1945.	Banja Luka	ustaša
2.	Širić (Ivo) Antun	1914.	Orahovica	1943.	nepoznato	ustaša
3.	Širić (Ivo) Ilijan	1918.	Bistrica	1945.	Maribor	ustaša
4.	Dragičević (Ilijan) Ivo	1911.	Goličevica	1945.	Dravograd	ustaša
5.	Mijatović (Marko) Nikica	1916.	Orahovica	1945.	Slovenija	ustaša
6.	Andrić (Ivo) Antun	1930.	Orahovica	1945.	Slovenija	ustaša
7.	Babić (Niko) Ivo	1913.	Orahovica	1943.	nepoznato	ustaša
8.	Jurić (Anto) Jozo	1920.	Orahovica	1945.	nepoznato	ustaša
9.	Jurić (Anto) Petar	1917.	Orahovica	1944.	Varaždin	ustaša
10.	Zrno (?) Marko	1912.	Orahovica	1943.	nepoznato	ustaša
11.	Mijatović (Marko) Marko	1907.	Orahovica	1944.	nepoznato	ustaša
12.	Pavković (Anto) Ilijan	1922.	Orahovica	1945.	nepoznato	ustaša
13.	Bulajić (Ivo) Ivo	1925.	Orahovica	1945.	Doboj	ustaša
14.	Bulajić (Ivo) Anto	1927.	Orahovica	1944.	Kutina	ustaša
15.	Bulajić (Ivo) Jozo	1922.	Orahovica	1945.	Doboj	ustaša
16.	Budim (?) Ilijan	1925.	Orahovica	1945.	nepoznato	ustaša
17.	Bebek (Filip) Ivica	1920.	Orahovica	1945.	Trst	ustaša
18.	Bebek (Filip) Mato	1926.	Orahovica	1945.	Trst	domobran
19.	Blagojević (Vaše) Ljuban	1926.	Orahovica	1945.	Trst	domobran
20.	Jurić (Ivo) Juro	1912.	Orahovica	1943.	Doboj	domobran
21.	Jurić (Ivo) Franjo	1923.	Orahovica	1944.	Doboj	ustaša

Mjesto: Mladoševica

Red. br.	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God. pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Anić (Marko) Jozo	1925.	Mladoševica	1943.	Hrvatska	ustaša
2.	Antolović (Jozo) Mato	1911.	Mladoševica	1941.	Zavidovići	ustaša
3.	Ivandić (Anto) Frano	1925.	Mladoševica	1943.	Vinkovci	ustaša
4.	Ivandić (Rafo) Ivo	1920.	Mladoševica	1941.	Ludbreg	ustaša
5.	Batarilo (Luka) Ilijan	1920.	Mladoševica	1941.	Kozara	ustaša
6.	Mamić (Jozo) Anto	1921.	Mladoševica	1943.	Foča	ustaša
7.	Mamić (Jozo) Ivo	1923.	Mladoševica	1943.	Foča	ustaša
8.	Perković (Jozo) Mato	1922.	Mladoševica	1943.	Foča	ustaša
9.	Perković (Jozo) Ilijan	1919.	Mladoševica	1944.	Matina	domobran

Red. . br.	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God. pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
10.	Letica (Ivan) Tadija	1918.	Mladoševica	1943.	Višegrad	ustaša
U.	Letica (Ivan) Frano	1913.	Mladoševica	1943.	Novi Šeher	ustaša
12.	Letica (Ivan) Anto	1922.	Mladoševica	1945.	Zagorje	ustaša
13.	Dunder (Anto) Mato	1922.	Mladoševica	1945.	Zenica	ustaša
14.	Budimir (Jozo) Anto	1923.	Mladoševica	1944.	Hrvatska	ustaša
15.	Budimir (Jozo) Marko	1917.	Mladoševica	1945.	Crna Gora	ustaša
16.	Mamić (Petra) Jozo	1919.	Mladoševica	1943.	Kozara	ustaša
17.	Mamić (Petra) Ivan	1921.	Mladoševica	1943.	Kozara	ustaša
18.	Batarilo (Niko) Ivan	1918.	Mladoševica	1944.	Mladoševica	domobran
19.	Ivandić (Marko) Ilijan	1920.	Mladoševica	1944.	Mladoševica	domobran
20.	Budimir (Tadija) Jozo	1920.	Mladoševica	1944.	Lika	ustaša
21.	Perković (Luka) Anto	1922.	Mladoševica	1943.	Rogatica	ustaša
22.	Bilić (Andrija) Anto	1919.	Mladoševica	1943.	Kozara	ustaša
23.	Batarilo (Marijan) Luka	1920.	Mladoševica	1945.	Dravograd	ustaša
24.	Erceg (Ilijan) Niko	1915.	Mladoševica	1945.	Teslić	ustaša
25.	Matić (Petar) Mato	1920.	Mladoševica	1945.	Dravograd	ustaša
26.	Perković (Ivo) Ivan	1917.	Mladoševica	1943.	Doboj	ustaša
27.	Antolović (Jivo) Ivan	1921.	Mladoševica	1943.	Kozara	ustaša
28.	Đević (Marko) Ivo	1921.	Mladoševica	1944.	Brezove Dane	domobran
29.	Anić (Ilijan) Andrija	1915.	Mladoševica	1945.	Crni Vrh	ustaša
30.	Andelić (Anto) Jozo	1925.	Mladoševica	1944.	Maribor	ustaša
31.	Andelić (Anto) Ilijan	1920.	Mladoševica	1944.	Teslić	ustaša
32.	Andelić (Anto) Andrija	1923.	Mladoševica	1944.	Teslić	ustaša
33.	Đević (Marko) Jozo	1913.	Mladoševica	1944.	Tešanj	domobran
34.	Budimir (Jozef) Tadija	1892.	Mladoševica	1944.	Tešanj	domobran
35.	Batarilo (Niko) Marko	1913.	Mladoševica	1944.	Srem	ustaša
36.	Anić (Jozef) Nikola	1910.	Mladoševica	1945.	Maribor	ustaša
37.	Antolović (Mato) Matija	1910.	Mladoševica	1945.	Dravograd	ustaša
38.	Batarilo (Luka) Mijo	1911.	Mladoševica	1945.	nepoznato	ustaša
39.	Mijatović (Ivan) Anto	1911.	Mladoševica	1945.	Slovenija	ustaša
40.	Jakovljević (Mato) Ivan	1912.	Mladoševica	1945.	nepoznato	ustaša
41.	Domišić (Jozo) Mato	1912.	Mladoševica	1945.	nepoznato	ustaša
42.	Perković (Ilijan) Ivan	1912.	Mladoševica	1945.	Maribor	ustaša
43.	Belelić (Andrija) Luka	1912.	Mladoševica	1945.	Dravograd	ustaša
44.	Andelić (Ivan) Ivan	1912.	Mladoševica	1945.	Slovenija	ustaša
45.	Mijatović (Ivan) Ivan	1912.	Mladoševica	1945.	Slovenija	ustaša
46.	Mijatović (Ivo) Luka	1913.	Mladoševica	1945.	nepoznato	ustaša
47.	Papić (Ante) Niko	1913.	Mladoševica	1945.	Slovenija	ustaša
48.	Batarilo (Ivo) Jozo	1914.	Mladoševica	1945.	nepoznato	ustaša
49.	Perković (Ilijan) Antun	1915.	Mladoševica	1945.	Slovenija	ustaša
50.	Duzel (Anto) Anto	1915.	Mladoševica	1945.	nepoznato	ustaša
51.	Đević (Petar) Tadija	1916.	Mladoševica	1945.	nepoznato	ustaša
52.	Budimir (Stjepan) Stjepan	1917.	Mladoševica	1945.	Maribor	ustaša
53.	Andelić (Ivo) Nikola	1919.	Mladoševica	1945.	Dravograd	ustaša
54.	Antolović (Ivo) Marijan	1919.	Mladoševica	1945.	nepoznato	ustaša
55.	Domišić (Jozef) Marko	1920.	Mladoševica	1945.	nepoznato	ustaša
56.	Zrno (Petar) Marko	1922.	Mladoševica	1945.	Maribor	ustaša
57.	Zrno (Stepan) Ivo	1923.	Mladoševica	1945.	Dravograd	ustaša
58.	Dunder (Marijan) Ivo	1923.	Mladoševica	1945.	nepoznato	ustaša
59.	Antolović (Petar) Petar	1923.	Mladoševica	1945.	Maribor	ustaša
60.	Papić (Ante) Petar	1923.	Mladoševica	1945.	Dravograd	ustaša
61.	Antolović (Niko) Ilijan	1923.	Mladoševica	1945.	nepoznato	ustaša
62.	Bilić (Ivo) Ilijan	1924.	Mladoševica	1945.	Maribor	ustaša
63.	Mijatović (Tadija) Anto	1925.	Mladoševica	1945.	Dravograd	ustaša
64.	Papić (Stjepan) Marijan	1925.	Mladoševica	1945.	Maribor	ustaša
65.	Batarilo (Luka) Marko	1925.	Mladoševica	1945.	Dravograd	ustaša
66.	Andelić (Anto) Jozo	1925.	Mladoševica	1945.	nepoznato	ustaša

Mjesto: Matina

Red. br.	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God. pogib.	Mjesto pogibije :	Postrojba
1.	Križanović (Mara) Ivan	1921.	Matina	1945.	Maribor	ustaša
2.	Marinović (Tadija) Anto	1920.	Matina	1945.	nepoznato	domobran
3.	Čavara (Petra) Franjo	1912.	Matina	1945.	Maribor	domobran
4.	Šimunović (Jerko) Ivo	1923.	Matina	1942.	Kozara	ustaša
5.	Šimunović (Jerko) Petar	1920.	Matina	1942.	Kozara	ustaša
6.	Mostarac (Marko) Ivan	1924.	Matina	1945.	nepoznato	ustaša
7.	Džambo (Ilijan) Jozo	1921.	Matina	1945.	nepoznato	ustaša
8.	Grgić (Tadija) Mijo	1901.	Matina	1942.	Vačar Vakul	ustaša
9.	Đerek Mato	1910.	Matina	1942.	Varcar Vakul	ustaša
10.	Džambo (Petar) Mato	1910.	Matina	1943.	Rogatica	domobran
11.	Letica (Ivo) Tadija	1916.	Matina	1942.	Prača	ustaša

Red. br.	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God. pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
12.	Zelić (Mato) Ivan	1905.	Matina	1945.	Maribor	ustaša
13.	Šimunović (Niko) Ilija	1905.	Matina	1945.	Slovenija	ustaša
14.	Džambo (Ante) Ivan	1905.	Matina	1945.	Maribor	ustaša
15.	Mandura (Mijo) Nikola	1906.	Matina	1945.	Dravograd	ustaša
16.	Džambo (Ivo) Anto	1906.	Matina	1945.	nepoznato	ustaša
17.	Džambo (Anto) Mato	1906.	Matina	1945.	nepoznato	ustaša
18.	Džambo (Petar) Stipe	1906.	Matina	1945.	nepoznato	ustaša
19.	Abramušić (Anto) Niko	1907.	Matina	1945.	Maribor	ustaša
20.	Džambo (Anto) Mato	1907.	Matina	1945.	Slovenija	ustaša
21.	Abramušić (Josip) Franjo	1907.	Matina	1945.	nepoznato	ustaša
22.	Šimunović (lozo) Šimo	1909.	Matina	1945.	nepoznato	ustaša
23.	Džambo (Nikola) Ilija	1909.	Matina	1945.	Maribor	ustaša
24.	Milardić (Niko) Nikola	1910.	Matina	1945.	Dravograd	ustaša
25.	Mandura (Mijo) Nikola	1911.	Matina	1945.	nepoznato	ustaša
26.	Grgić (Niko) Josip	1911.	Matina	1945.	Maribor	ustaša
27.	Šumarčić (Ivan) Petar	1911.	Matina	1945.	Slovenija	ustaša
28.	Džambo (Anto) Ivo	1912.	Matina	1945.	nepoznato	ustaša
29.	Mostarac (Ivo) Ivan	1913.	Matina	1945.	nepoznato	ustaša
30.	Džambo (Ivo) Tadija	1915.	Matina	1945.	Maribor	ustaša
31.	Džambo (Marko) Petar	1916.	Matina	1945.	Dravograd	ustaša
32.	Grgić (Marko) Mato	1916.	Matina	1945.	nepoznato	ustaša
33.	Lonačar (Mato) Mato	1921.	Matina	1945.	Maribor	ustaša
34.	Džambo (Ilija) Ivo	1924.	Matina	1945.	Dravograd	ustaša
35.	Derek (Šimo) Tadija	1924.	Matina	1945.	nepoznato	ustaša
36.	Mostarac (Ivo) Antun	1925.	Matina	1945.	nepoznato	ustaša
37.	Džambo (Ivan) Petar	1926.	Matina	1945.	nepoznato	ustaša
38.	Džambo (Ivan) Luka	1907.	Matina	1945.	Slovenija	ustaša
39.	Šimunić (Jozo) Stipo	1906.	Matina	1945.	Maribor	ustaša

Mjesto: Ljubna

Red. br.	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God. pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Jukić (Tadija) Mato	1924.	Ljubna	1943.	Virovitica	ustaša
2.	Jukić (Peta) Marko	1905.	Ljubna	1945.	nepoznato	ustaša
3.	Jukić (Markule) Ivo	1903.	Ljubna	1945.	Ludbreg	ustaša
4.	Jukić (Markule) Jozan	1911.	Ljubna	1945.	Maribor	ustaša
5.	Jukić (Markule) Antuka	1919.	Ljubna	1945.	Maribor	ustaša
6.	Marinović (Jozo) Ivica	1925.	Ljubna	1945.	nepoznato	ustaša
7.	Marinović (Jozo) Karlo	1915.	Ljubna	1944.	Staljingrad	ustaša
8.	Marinović (Jozo) Petar	1910.	Ljubna	1945.	nepoznato	ustaša
9.	Jukić (Jozo) Ilija	1919.	Ljubna	1945.	Sarajevo	ustaša
10.	Jozić (Ivo) Jozo	1926.	Ljubna	1945.	Varaždin	ustaša
11.	Jozić (Matana) Anto	1921.	Ljubna	1945.	Maribor	ustaša
12.	Mandurić (Bozo) Petar	1915.	Ljubna	1945.	Blajburg	ustaša
13.	Marić (Anto) Karlo	1918.	Ljubna	1944.	Italija	SS jedin.
14.	Galić (Pero) Marko	1921.	Ljubna	1945.	Blajburg	ustaša
15.	Coruša (Jozo) Tadija	1921.	Ljubna	1945.	Maribor	ustaša
16.	Udovićić (Marijan) Anto	1920.	Ljubna	1943.	Istočna Bosna	ustaša
17.	Udovićić (Marijan) Luka	1915.	Ljubna	1943.	Zvomik	domobran
18.	Udovčić (Luka) Niko	1913.	Ljubna	1945.	Podravina	domobran
19.	Udovićić (Marijan) Jozo	1918.	Ljubna	1943.	nepoznato	domobran
20.	Kozina (Mato) Ivica	1920.	Ljubna	1941.	nepoznato	ustaša
21.	Bonić (Niko) Marko	1920.	Ljubna	1945.	nepoznato	ustaša
22.	Knežević (Anto) Andrija	1924.	Ljubna	1945.	nepoznato	ustaša
23.	Dvojica braće Dada	1919-20.	Ljubna	1945.	nepoznato	ustaše
24.	Šušnjar (Mato) Ivo	1920.	Ljubna	1943.	Kupres	ustaša
25.	Šušnjar (Mato) Marko	1919.	Ljubna	1943.	Kupres	ustaša
26.	Galić (Petar) Marko	1921.	Ljubna	1943.	Kupres	ustaša

Mjesto: Ljubatović

Red. br.	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God. pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
1.	Boroz (Šimo) Andrija	1912.	Ljubatović	1945.	Ljubatović	domobran
2.	Boroz (Pero) Pero	1914.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
3.	Boroz (Pero) Šimo	1897.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
4.	Brkić (Ivan) Pero	1918.	Ljubatović	1945.	Ljubatović	domobran
5.	Jurišić (Marko) Ivo	1925.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
6.	Jurišić (Stipko) Tado	1921.	Ljubatović	1945.	nepoznato	domobran
7.	Jurišić (Niko) Jozo	1911.	Ljubatović	1945.	nepoznato	domobran
8.	Jurišić (Ilija) Ilija	1917.	Ljubatović	1945.	nepoznato	domobran

Red. br.	Prezime (ime oca) ime	God. rod.	Mjesto rođenja	God. pogib.	Mjesto pogibije	Postrojba
9.	Klaijić (Franjo) Ilija	1918.	Ljubatović	1945.	Slovenija	ustaša
10.	Karatović (Anto) Ivo	1915.	Ljubatović	1945.	Slovenija	ustaša
11.	Markanović (Mato) Anto	1921.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
12.	Markanović (Anto) ranjo	1921.	Ljubatović	1945.	Slovenija	ustaša
13.	Markanović (Ivan) Luka	1917.	Ljubatović	1945.	Maribor	domobran
14.	Markanović (Ilija) Ivo	1918.	Ljubatović	1945.	Dravograd	domobran
15.	Markanović (Mato) Ilija	1925.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
16.	Mrkonjić (Ivo) Petar	1918.	Ljubatović	1945.	nepoznato	domobran
17.	Mamić (Pero) Ilija	1919.	Ljubatović	1945.	Maribor	ustaša
18.	Radić (Franjo) Ivo	1917.	Ljubatović	1945.	Dravograd	domobran
19.	Radić (Franjo) Tadija	1920.	Ljubatović	1945.	nepoznato	domobran
20.	Strujić (Stojan) Anto	1908.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
21.	Šajinović (Ivo) Marko	1926.	Ljubatović	1945.	Slovenija	ustaša
22.	Šajinović (Križana) Ivo	1922.	Ljubatović	1945.	Slovenija	ustaša
23.	Šajinović (Križana) Ilija	1923.	Ljubatović	1945.	Maribor	ustaša
24.	Tomas (Niko) Ilija	1920.	Ljubatović	1945.	Dravograd	ustaša
25.	Tomas (Niko) Ivo	1926.	Ljubatović	1945.	Maribor	ustaša
26.	Tomas (Luka) Tado	1925.	Ljubatović	1945.	Dravograd	domobran
27.	Tomas (Luka) Anto	1920.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
28.	Topić (Ilija) Niko	1925.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
29.	Topić (Anto) Ivan	1918.	Ljubatović	1945.	nepoznato	domobran
30.	Topić (Anto) Štipan	1911.	Ljubatović	1945.	Slovenija	domobran
31.	Topić (Anto) Mato	1912.	Ljubatović	1945.	Slovenija	domobran
32.	Tomić (Ivo) Ivan	1910.	Ljubatović	1945.	Maribor	ustaša
33.	Tomić (Ivo) Štipan	1910.	Ljubatović	1945.	Dravograd	ustaša
34.	Tomić (Anto) Ivan	1913.	Ljubatović	1945.	nepoznato	domobran
35.	Zekić (Petar) Jozo	1922.	Ljubatović	1943.	Vitina	domobran
36.	Zekić (Stjepan) Ilija	1916.	Ljubatović	1945.	nepoznato	domobran
37.	Vidović (Niko) Stipo	1919.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
38.	Vidović (Luka) Franjo	1916.	Ljubatović	1945.	Maribor	ustaša
39.	Radić (Stipo) Niko	1917.	Ljubatović	1945.	Dravograd	ustaša
40.	Radić (Tado) Marko	1914.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
41.	Tomas (Luka) Ivo	1912.	Ljubatović	1942.	nepoznato	ustaša
42.	Mrkonjić (Pero) Niko	1924.	Ljubatović	1942.	nepoznato	ustaša
43.	Markanović (Marko) Ivan	1918.	Ljubatović	1942.	Rusija	ustaša
44.	Brkić (Ivo) Tadija	1906.	Ljubatović	1941.	Žepče	ustaša
45.	Jurišić (Niko) Ivan	1908.	Ljubatović	1941.	Žepče	ustaša
46.	Zelić (Franjo) Ilija	1910.	Ljubatović	1945.	Slovenija	ustaša
47.	Tomić (Jozo) Marko	1911.	Ljubatović	1945.	Slovenija	ustaša
48.	Radić (Tadija) Ivan	1911.	Ljubatović	1945.	Maribor	ustaša
49.	Mrkonjić (Pero) Marko	1912.	Ljubatović	1945.	Dravograd	ustaša
50.	Tomas (Luka) Ivan	1912.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
51.	Augustinović (Anto) Jozo	1913.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
52.	Radić (Jozo) Ilija	1912.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
53.	Jurišić (Ilije) Jozo	1913.	Ljubatović	1945.	Slovenija	ustaša
54.	Radić (Tadija) Marko	1914.	Ljubatović	1945.	Slovenija	ustaša
55.	Jurišić (Ante) Marko	1914.	Ljubatović	1945.	Maribor	ustaša
56.	Tomas (Marko) Ilija	1914.	Ljubatović	1945.	Dravograd	ustaša
57.	Tomas (Ilija) Tadija	1914.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
58.	Klaijić (Tadija) Juro	1915.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
59.	Augustinović (Anto) Jozo	1915.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
60.	Augustinović (Ivan) Petar	1916.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
61.	Markanović (Marko) Ivan	1918.	Ljubatović	1942.	Rusija	ustaša
62.	Tomić (Luka) Petar	1919.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
63.	Tomić (Ivo) Anto	1919.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
64.	Radić (Anto) Niko	1920.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
65.	Jurišić (Ilija) Malko	1920.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
66.	Tomas (Ivo) Karlo	1920.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
67.	Tomas (Anto) Franjo	1921.	Ljubatović	1945.	Slovenija	ustaša
68.	Tomas (Anto) Niko	1921.	Ljubatović	1945.	Slovenija	ustaša
69.	Tomić (Anto) Niko	1921.	Ljubatović	1945.	Maribor	ustaša
70.	Jurišić (Ivo) Ilija	1921.	Ljubatović	1945.	Dravograd	ustaša
71.	Mrkonjić (Petar) Ivan	1922.	Ljubatović	1945.	Maribor	ustaša
72.	Radić (Anto) Mato	1922.	Ljubatović	1945.	Slovenija	ustaša
73.	Tomas (Stjepan) Ilija	1922.	Ljubatović	1945.	Slovenija	ustaša
74.	Tomić (Ivo) Antun	1922.	Ljubatović	1945.	Maribor	ustaša
75.	Tomas (Jozo) Petar	1923.	Ljubatović	1945.	Dravograd	ustaša
76.	Karatović (Ivo) Jozo	1924.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša
77.	Markanović (Mato) Ilija	1925.	Ljubatović	1945.	nepoznato	ustaša

(nastavit će se) •

SVJEDOČENJE GABRIJELA ORESKOVICA

Kada danas promišljamo o budućnosti hrvatske države u kontekstu vremena i prostora, a pogotovu dnevno političkih zbijanja i nastojanja moćnih europskih i svjetskih sila, ništa nije manja opasnost za njen obstanak u našim danima od onih nakon završetka II. svjetskog rata. U ono vrijeme srušili su je vjetrovi rata, pogrešno savezništvo i kronična povijesna hrvatska nesloga. Danas za njeno moguće urušavanje i brisanje iz povijesne zbilje bit će moći kriti sami mi, ne zbog krivog savezništva i ratne nesloge (Domovinski rat pokazao je da i te kako možemo biti složni), nego zbog toga što joj temelje nismo učvrstili onako kako traži povijesno iskustvo. Ne može se graditi velebna građevina na lošim, lažnim i trulim temeljima. Prvi jači potres srušiti će je i od te silne ljepote ostati će hrpa materijala kojeg će raznijeti vjetrovi i pokrasti loši susedi.

U uvodu ovog razgovora postavljam ovakva pitanja i slitim nesreću, jer i ja i moj i sugovornici nismo sigurni da smo napravili temelje nove nam države onako kako treba. Mnogo je truleži i lošeg materijala u njenim temeljima. Zločini partizana-komunista (naglašavam komunista) i njihovih saveznika nisu povijesno obradeni i verificirani, a o sankcioniranju nema ni govora. Krivotvoritelji hrvatske povijesti i zataškivači komunističkih zločina ustrajni su u svojim djelima. Od komunističkih revolucionara i boljševika postali su demokratski antifašisti. Jedni da bi prikrili vlastiti zločin i savezničko sudjelovanje u njemu, drugi da bi zaštitili nekog od svojih predaka (očeve, djedove, stričeve), a treći iz čiste mržnje prema činjenici opstojanja hrvatske države.

Danas u Hrvatskoj, usudim se tvrditi, nema ozbiljnog i tvomog nastojanja da se to temeljno pitanje rješava na povijesno dostojan i ozbiljan način, kako bismo potomcima ostavili državu kojoj će temelji počivati na istini. Laži i obmane su veliki zalog za buduća nesuglasja i ulaženja u zaštitarska savezništva koja u konačnici znače smrt za naciju i državu.

Zar danas nismo već svjedoci takvih procesa?

Nastojanja uredništva "Političkog zatvorenika" da ovaj časopis u svakom broju donosi svjedočenja i istinu o zlu koje je trio ovaj narod preko sedamdeset godina, samo je skromni doprinos u odnosu

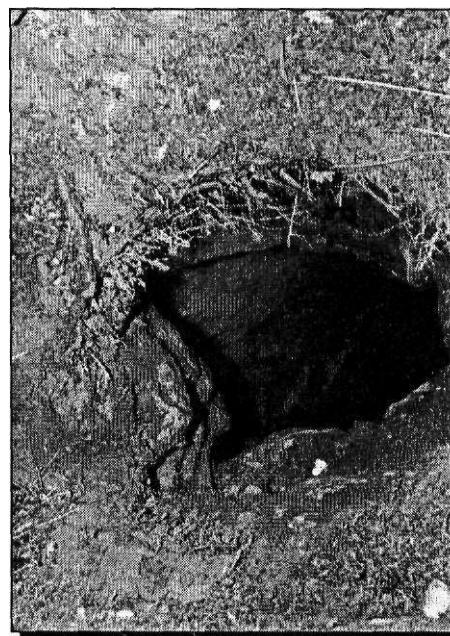
Razgovarao:

Andrija VUČEMIL

na veličinu problema koji pritiše mladu državu.

Malo je živih svjedoka koji mogu svjedočiti o tome što se događalo u proljeće 1945. u Sloveniji i Austriji, a kasnije diljem bivše Jugoslavije.

Jedan je od tih živih svjedoka Gabrijel OREŠKOVIĆ. S njim smo razgovarali u Karlobagu, na terasi njegove kuće tik uz more. Tu gospodin Orešković provodi ljetne umirovljeničke dane pomažući sinu Krešimiru u vođenu pozname gostionice "O. K."

Grotlo Jazovke

• *Gospodine OREŠKOVIĆU, recite nam nešto o sebi te kako je i kada počelo Vaše sudjelovanje u ratu za vrijeme Nezavisne?*

U ovom razgovoru više bih volio govoriti o onom što se događalo i čemu sam bio sudionik i svjedok u posljedne dvije godine postojanja hrvatske države i njenog nestanka, a za znatiželjnike evo ono najosnovnije: rođen sam 23. ožujka u Čovićima kraj Otočca u Lici. Pohađao sam gimnaziju, a kasnije nakon rata završio sam ekonomski fakultet u Zagrebu. Radio sam u Bosni i Hrvatskoj kao uspješan ekonomist. Od 1986. sam u mirovini,

živim u Zagrebu, a ovdje preko ljeta u Karlobagu.

Kao dragovoljac pristupio sam ustaškoj postrojbi (1. bojna Crne legije Jure Francetića) u Vojarni popa Marka Mesića u jesen 1943. Završio sam bio šest razreda gimnazije i bio sam malodoban pa me je otac prisilio da se vratim kući, ali ja sam ponovo u siječnju mjesecu 1944. pristupio u 1. satniju Posadne bojne u Gospiću, koja je bila u sastavu 4. stajaćega ustaškog zdruga.

• *Jeste li sudjelovali u kakvim okršajima s partizanima?*

U ožujku mjesecu 1944. naša 1. satnija Posadne bojne imala je sjedište u Senju. Držala je položaje od Senja do Sušaka i bila suprotstavljena 43. istarsko-goranskoj diviziji koja je imala sjedište oko Delnica; zapovjednik joj je bio poznati Veljko Kovačević a imala je oko 4.500 vojnika. Zamislite našu satniju od 120 ustaša prema toliko partizana. Imali smo jedan zanimljiv i važan okršaj kada smo deblokirali topnike u Lokvama a prije toga smo potjerali partizane iz Delnica. Partizani su mislili da dolazi mnogo veća postrojba pa su se razbježali. Nakon borbe oko Delnica i Lokava postrojba se vratila na stare položaje i nije bilo nekih većih problema s partizanima, jer ih kao Hrvate nismo htjeli napadati.

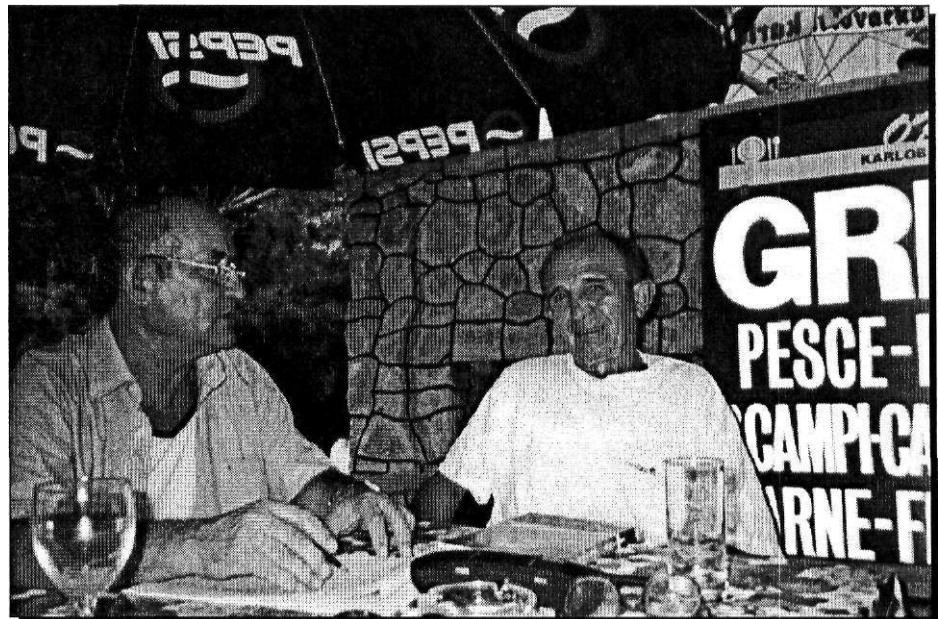
• *Gdje ste dočekali kraj rata?*

U travnju mjesecu 1945. naša se postrojba povlačila preko Rijeke i Istre prema Trstu a od Italije prema Ljubljani, sve pješke. Oko 12. travnja bili smo u Samoboru. Kolona u kojoj smo bili, bila je po prilici duga dvadesetak kilometara s 3 do 4 tisuće vojnika i oko tisuću mjesnih straža u civilnoj odjeći te više stotina civila žena, djece i staraca. Mi nismo znali što se tih dana zbivalo u Zagrebu. Cijeli naš 4. stajaći ustaški zdrug s punim naoružanjem upućen je iz Samobora na karlovačku bojišnicu sa zagrebačke strane. Prije nego što smo mi stigli i mogli sudjelovati u obrani, Karlovac je već bio zauzet od strane partizana. Počeli smo se ponovo povlačiti i nastao je pravi kaos. Naš se zdrug dobro držao, ali se teško kretalo, jer je bilo puno drugih vojnika, domobrana,, kadeta pa čak i crnogorskih četnika. Povlačilo se prema Brežicama u Sloveniju. Moja 1. satnija Posadne bojne Otočac bila je na okupu, ali

bez zapovjednika. Nismo znali što se s njim dogodilo.

Na cestama kojim smo prolazili bilo je puno mrtvih vojnika, puno razbijene i uništene vojne opreme, kola, auta, a naročito je bilo puno ubijene stoke. Oko 17. - 18. travnja došlo je do zastaja u povlačenju. Ne mogu odrediti točnu lokaciju, ali znam da smo prošli Celje i došlo je do takve situacije da smo bili odsječeni a sa svih strana bile su partizanske jedinice. Zauzeli smo ratne položaje i tu smo ostali ukopani do konca rata. Branili smo se uspješno. Držali smo teritorij od oko 3-4 kilometra u promjeru. Na tom prostoru bilo je oko 10 tisuća vojnika i 5-6 tisuća civila.

Dana 9. svibnja objavljeno je da je Njemačka kapitulirala i da je data naredba da se njemački vojnici predaju što su oni i učinili. Nijemci koji su bili s nama položili su oružje i otišli prema Austriji. Mi smo i dalje držali položaj i nismo se predavali. Među nama bilo je i nekoliko ustaških generala, ali ja to tada nisam znao. Dana 14. svibnja dogovorena je predaja koja je trajala od jutra do mraka. Tada sam imao navršenih 19 godina i čin vodnika. Dogovarao sam se s prijateljima, da se ne pravimo važni nego da se prilagodimo situaciji i shvatimo težinu prilika u kojima smo. Kao ustaše nismo imali šanse ostati živi pa smo odlučili da se predamo kao domobrani, što smo i učinili. Potjerali su nas u neke štale i barake. Cijelu noć trajalo je partizansko orgijanje i vatromet uz neprekidnu pucnjavu. Ujutro su nas postrojili. Civila, starih ljudi i žena više nije bilo među njima. Ostalo je oko 10 tisuća vojnika. Tražili su da ustaše istupe naprijed. Istupilo je oko 2.500 hrabrih i njih su odmah odvojili i uputili prema jednom šumarku, a mi ostali polako smo krenuli prema Zagrebu. Nastala je iza nas pucnjava strojnica i mitraljeza, i trajala nekoliko sati, sve dok se nismo udaljili. Rekao sam Vam da ne znam točno koje je to mjesto, ali znam da je jedno petnaestak kilometara iza Celja prema Austriji. Oni koji su istupili bili su mahom Ličani, priпадnici 4. stajalčega ustaškog zdruga, i ja kasnije nikog od njih nisam sreo niti čuo da je živ. Tvrdim da su partizani tada ubili oko 2.500 hrvatskih vojnika bez suda i nakon završetka rata. Sada je naša kolona imala oko 7.500 ljudi bez hrane i vode, iscrpljenih i umornih. Sve iznemogle i klonule partizani su ubijali, a nas su gonili dalje. U Hrvatsku smo ušli preko planine Plješivice i tu je došlo do druge masovne likvidacije iznemoglih, žednih i gladnih zarobljenika. Išli smo cestom koja je sa

Andrija Vučemil i Gabrijel Orešković

strane imala duboke jarke, pune vode od kiše koja je pala prije našeg dolaska prošle noći. Ja sam bio na začelju kolone i imao sam priliku vidjeti što se događalo onima ispred nas. Svi koji su istupili iz kolone i prilegli, onako omamljeni od žedi, da se napiju, bili su ubijeni. Odgovorno tvrdim da su tada partizani ubili oko 2.500 zarobljenih hrvatskih vojnika. Pretpostavljam da je to bilo u blizini sela Sošica i da su leševi hrvatskih vojnika završili u jami Jazovki. Nas su gonili nemilosrdno dalje, prošli smo Karlovac i dalje u Vojnić. Tu su nas natjerali u neku bani. Bili smo u vodi do koljena. Ujutro su došli mjesni žitelji, uglavnom Srbi, s bacama i kamenjem u rukama i počelo je kamenovanje bespomoćnih zarobljenika. Budući da smo bili gusto zbijeni, nijedan kamen i boca nisu promašili. Odatle su nas doveli u Sisak i ostavili same u središtu grada, pratioći partizana su nestali. Drugi dan su nas pokupili i odveli kraj jedne vojarne, u kojoj je bilo sjedište 3. udarne muslimanske brigade, koja je bila u sastavu 8. udarne kordunaške divizije.

• Što se dalje događalo?

U dalnjih nekoliko dana većinu nas su mobilizirali u partizane, ali nam nisu dali oružje. Bilo nas je oko 1.200 od onih desetak tisuća. Formirali su dva dopunska bataljuna pri 3. muslimanskoj udarnoj brigadi. Budući da sam ja bio jedan od rijetkih koji je imao gimnazisku školovanje, postavljen sam za pisara u bataljunu. Tek nakon nekoliko dana pušteni smo u vojarnu, ali još uvijek bez pristupa oružju.

U kolovozu mjesecu počelo se nešto čudno događati. Održavani su sastanci i predavanja i svi smo ispitivani o svojoj situaciji, a naročito su inzistirali imamo li koga u partizanima. Neki su imali, ali su prikrivali svoje, da ih ne uvale u problem. Mi koji nismo imali, izmišljali smo da imamo, možda će nam to pomoći. Nakon tih provjeravanja izdvojeno je 120 ljudi jedne večeri, uz objašnjenje da idu čuvati Švabe, ali se drugi dan nisu vratili. Drugu večer izdvojeno je drugih 120 ljudi i oni se nisu nikad vratili. Likvidiranje bi se i dalje nastavilo, da se nije dogodio slučaj s jednim muslimanom, koji je bio ustaša, a imao je brata u partizanima. Treći dan došao je taj brat partizan tražiti zarobljenog brata, koji nije rekao da ima brata partizana. Mi smo mu rekli da je sinoć otiašao čuvati Nijemce. On se uhvatio za glavu jaučući: "Ajme, sinoć smo ga ubili." Tada su, koliko ja znam i mogu svjedočiti, prestale likvidacije i ubijanja onih koji su bili sa mnom. Kasnije sam sa svojom novom postrojbom išao prema Trstu, a demobiliziran sam u Rijeci na zamolbu kao "nesvršeni đak".

Rekao sam Vam što sam doživio i o čemu mogu svjedočiti kao vojnik a sada ču Vam posvjedočiti još nešto. Ne znam, zna li se u javnosti o strijeljanju bez suda osumnjičenih seljaka iz Čovića i Ličkog Lešća zbog navodnog pomaganja križarima nakon rata. Njih 17 ubijeno je i pokopano pokraj groblja, ne u groblju, u selu Sinac.

Hvala, gospodine Oreškoviću, na razgovoru. •

MOJE USPOMENE NA HRVATSKU TRAGEDIJU (II.)

Donio je obijela i obuću (cipele), što smo ponudili da platimo koliko košta, ali je odbio naplatiti. Naša častnička odora, ostala je kod njega u kući, koji nam je dao do znanja, da možemo doći po svoju odoru, odnosno sve što smo ostavili, kad se situacija smiri i normalizira. Zatim nas je odveo u MNOO kod tajnika s kojim smo razgovarali, dao nam propustnice odnosno odpuštice iz zatvora, kao da smo tu bili i uputio nas u neku sobu da prespavamo i ujutro kad se dignemo da slobodno odputujemo prema Zagrebu, da se tamo prijavimo u komandu mjesata.

Po polazku na put otišli smo do kuće starca, da se zahvalimo za sve što nam je učinio. Zahvaljujući se starcu, u nekoj vrećici zapakirano, primili smo sa zahvalnošću i uputili se u Zagreb preko Krapine, pješice uz malo korištenje puta-ceste izbjegavajući susret s vojnicima. Po dolazku u Zagreb, prijavili smo se u vojnu komandu na kapiji stražaru, koji nas je priveo nekom partizanskom častniku. Počeo nas je izpitivati u kojoj smo vojsci bili. Odgovorili smo, da u vojski nismo bili, nego smo se povlačili prisilno kao civili. Zatražio je od nas osobne karte, našto smo odgovorili, da nemamo, jer nam je vojska oduzela. Smrknuto nas je pogledao, obsovač nam majku i opalio svakom dobar šamar, da smo se jedva na nogama održali i rekao vojniku, da nas odvede u logor i pred čuvetu logora. Na kapiji je pozvao čuvetu, a nas gurnuo jačim udarcem puščanom cijevi u pleća izpod plećke.

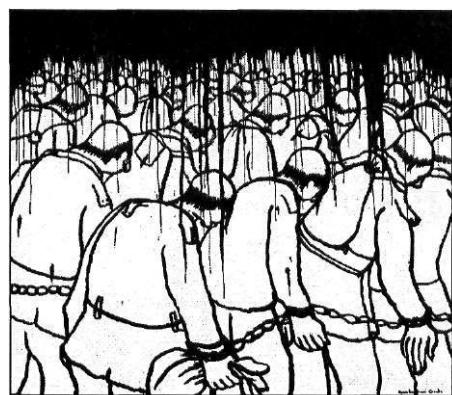
Dolazkom u logor Vrapče, susreli smo se s kolegama sarajevskih časnika, gdje je bilo 43 poznata časnika raznih činova i struka, odnosno rodova vojske. Nakon par dana priobćeno nam je, da ćemo krenuti iz Zagreba, ne dajući do znanja kuda i gdje. Dobili smo sprovodnika s popisom svih, prozvani i krenuli, kada nam je rečeno, da idemo prema Bjelovaru, uz upozorenje, da se ne bi dogodilo, a netko negdje izostane. Putujući u redu po četiri prošli smo pola puta do Bjelovara, kroz neko veće mjesto, gdje se nalazila veća skupina

Piše:

Josip ŠIMIĆ

zarobljenika, gdje smo zastali, odmorili se nekoliko minuta. Našoj koloni priključila se ta veća skupina zarobljenika uz povećani broj pratitelja na 12 dobro naoružanih vojnika koji su s nama krenuli raspoređeni oko kolone zarobljenika.

Putujući od Bjelovara nije bilo problema, dok nas nisu pridružili većoj koloni zarobljenika, kojih je bilo oko 160 s velikom pratnjom, koja je uzvikuvala prijetnje i pogrdne riječi. Kolona je krenula navečer prema Daruvaru pod vodstvom jednog časnika na konju sa izvađenim samokresom ubijajući bolestne i iznemogle, kad je koji pao ili sjeo, namjestuje bio likvidiran i ostao je na mjestu. Do dolaska u Daruvar,

Ivan Lacković Croata: Zdravo Europa
Hrvati što će umrijeti pozdravljuju te

kolona je stala uz kontrolu stražara-pratitelja, te je zapovjeđen pokret oko 1 sat poslije pola noći, bez daje dobiveno nešto za pojesti, kako u Bjelovaru tako i u Daruvaru. Prijetnje su se stalno čule, da će se svako skretanje smatrati bijegom i bjegunca ubiti. Tjeraju nas da trčimo po klizavom terenu. Pokliznem se i padnem i zahvaljujući mom kolegi Slavku Šušku, s kojim idem ruku pod ruku ne odvajajući se, podignem se i krenemo dalje. Uporno kiša pada, a uzbrdni ilovasti vijugavi šumski put blatinjav i klizav. Na samom ulazu u

šumu pratitelji prijeteći opominju, da ne skrenemo s puta, jer ćemo biti kažnjeni.

Pred ulazom u Požegu također nas dočekaše nezaobilazni batinaši s drvenim i željeznim toljagama u ruci. Prilazimo u četvrtoredovima, a nedaleko od nas dvojice u sredini mojega reda visoki supatnik. Najviše udaraca pade na njegovu glavu i vrat. Sjedne strane kao i sa druge kojom prolazimo leže mrtvaci prostrijeljenih glava. Dakle, kolone zarobljenika izpred nas nisu dočekale samo batine.

Na ulazu u požeravački logor stražari nam podij elise vruće pčenične pogače. Odmah se lakomo zagriza i na sreću nije mi dopala nijedna, dok jedan supatnik iztrgne svome kolegi iz ruku i bjesno viče na njega i time mu spasio život, jer oni koji su patili od težke grize, vruća pogača bila je smrtonostna. Koji su jeli još vruću i čitavu pojeli, umrli su u strašnim mukama. Iz požeškog logora izdvojeni su svi časnici i sprovedeni do željezničke postaje i svi ukrcani u stočne vagone, zatvorili ih i krenuli prema Slav. Brodu. Prolazeći kroz želj. postaju Sibinj, u dogovoru s kolegom Slavkom izskočili smo iz vagona i uputili se prema Sijekovcu do Jelinića mlinu sa lijeve strane Save. Pozvali smo **Jozu Jelinića** sina Ilike, ne znajući da je ubijen tj. likvidiran po nalogu domaćih partizana Hrvata. Na naš poziv odazvao se netko, misleći da je Jozo Jelinić, međutim kad je čamac stigao na obalu Save iz Sijekovca, u čamcu je bio **Leko Okanović, Luka Čerić i Nedo** zvani Stankin. Kad smo prešli preko Save, dočekao nas je Tair Mlivić, koji se s nama pozdravio i mene pozvao, da se malo prošetamo pored Save, našto je Leko Okanović rekao: "Taire, Šimić ne ide u šetnju, bez nas koji smo ga prevezli. Šimiću ne smije faliti dlaka s glave. On se treba odvesti u komandu mjesata Bos. Brod." Malo su se izdvojili i nešto pričali po strani. Leko je poslao Luku Čerića kod kuće **Pave Soldana**, da ga obavijesti da sam stigao u Sijekovac. Leko nam je priobćio da nas je pozvala žena **Joze Čelebije** na doručak, te kad

doručujete, Tair će vas odvesti kolima u Bos. Brod i predati u komandu mjesta. Vozeći se i kolima od Sijekovca do komande mjesto Bos. Brod, Tair je stalno šutio i ni riječi nije progovorio. Doveo nas je pred komandanta, raportirao s riječima da su u zasjedi pohvalili ovu dvojicu, što je slušao jedan civil koji je razgovarao s komandantom, čuo raport i okrenuo se prema nama, odmah prišao k meni u zagrljaj i nakon našeg međusobnog pozdrava izljubili se i on se okrenuo komandantu i rekao: "Ovo je taj Jozo Šimić." A bio je Aleksa Pajić. O Šimiću Jozi je sve rečeno na konferenciji kod predsjednika MNOO Trive Tomičevića, koji vam je govorio o njegovu ponašanju i vladanju sa svim uplašenim Srbima našeg kraja i zatražio njegovu zaštitu i sigurnost, jer ne spada među one zločinče koji su nad preplašenim Srbima pravili silu, zastrašivali i ubijali.

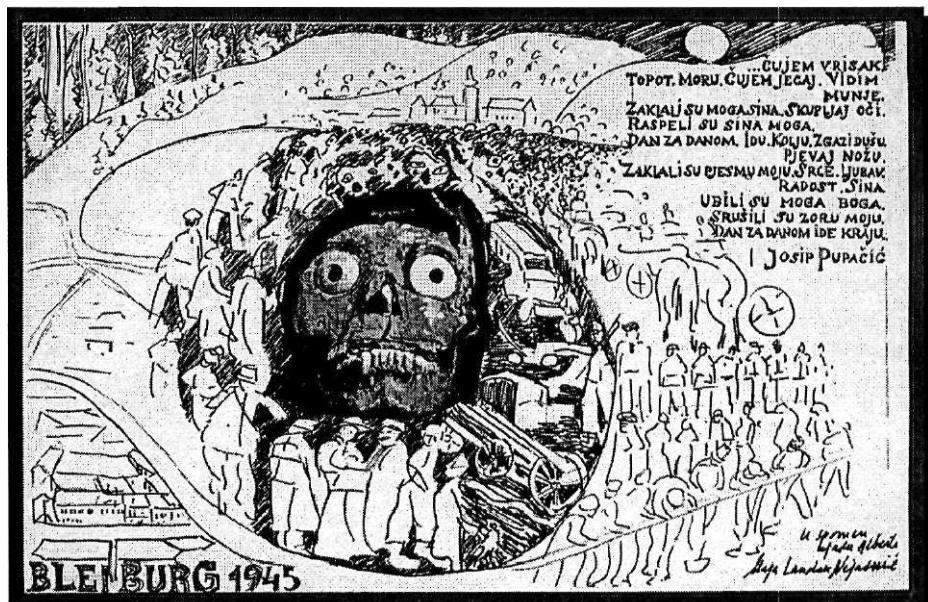
Komandant mi je pružio ruku i pozdravio se sa mnom, s riječima, da mogu biti slobodan, što se tiče nadležnih vlasti, samo da dam svoje podatke u kancelariji, našto je Aleksa Pajić zamolio komandanta, da me zadrži u Ozni kod naših ljudi, koji ga dobro poznaju, kako mu se ne bi što nepoželjno dogodilo, obzirom da još ima neodgovornih i zlonamjernih s neodgovornim ponašanjem, kako vam je poznato, što čine hrvatski partizani iz Novog Sela. Komandant mi je rekao da se prijavim u Oznu, koji će biti o svemu obaviješteni. Kolega Slavko Šušak je zadržan u komandi mjesto i od toga se s njim nisam ni čuo ni video do danas.

Uputio sam se u Oznu, gdje sam srelo svoju bratiću Maru. Stao ispred Ozne, nastavio razgovor, a iz Ozne izašao je stari Gligor Kušljić brišući se ručnikom, a na prozoru se nalazio vojnik gledajući u mene. Odmah sam se pozdravio s bratićkom i krenuo u zgradu Ozne, gdje me dočekao stražar Nedо Bačić sin Petra i nakon rukovanja, priveo me u kancelariju kod zamjenika šefa Ozne Nikodina, koji me je primio i u razgovoru me pitao, jesam li video onog starca što je izašao i poznajem li ga. Odgovor je bio da sam ga video, a bio je Gligor Kušljić, stari prijatelj moga otca.

Zamjenik šefa Ozne Nikodin rekao je da je stari o meni dobro govorio i zamolio, da me dobro čuvaju, jer svojim vladanjem i ponašanjem zasluzuje. Kako je bio prisutan u kancelariji Nedо Bačić, rekao mu je da me odvede u prostorije gdje su bili ostali zatvorenici.

Nakon nekoliko dana, sjedio sam u družtvu stražara Ozne s Nedom Đačićem i Bogdanom Pjanićem, koji su mi dali do znanja, da partizani Hrvati iz Novog Sela zahtjevaju oštru kaznu, što sam bio u neprijateljskoj vojsci kao ustaški čestnik. Ovaj tekst je napisan,

imaju dobre informacije o mom ponašanju tijekom rata, te da bi ovaj slučaj okončao, potrebno je da odemuh Usaru, kod glavnog iztražitelja zločina neprijateljskih vojnika u vrijeme prošloga rata, gdje su partizani moćnom i organiziranom vojskom natjerali neprijatelja na kapitulaciju. Odmah sam sutradan sproveden u Oznu na Usori i nakon par dana pozvan sam na saslušanje kod okružnog iztražitelja Jukića iz Doboja, koji je rekao nakon kratkog razgovora, da napišem svoju biografiju služenja u vojski bivše Jugoslavije.

Margareta Landau Šimić: Bleiburg

što su mi ova dvojica pokazali i predočili. Prvih nekoliko dana bio sam pod strogom zaštitom od partizana iz Novog Sela, koji su povremeno posjećivali zatvorenike radi prepoznavanja.

Jedne noći u kasnim satima, pozvan sam na saslušanje. Došao sam u kancelariju pred iztražitelja, koji me je ponudio cigaretom i stolicom da sjednem. Kako nisam pušio, samo sam se zahvalio. Rekao mi je da mu dam svoju biografiju, čega se sjećam. Počeo sam usmeno pričati, čega sam se sjetio po redu od rođenja, školovanja uz boravak u vojnim formacijama prije rata u bivšoj Jugoslaviji, te služenje u drugom svjetskom ratu do dolaska u Oznu. Rekao mi je da sam dobro izpričao, dakle u mnogom se slaže, što oni već imaju u svojoj evidenciji, prema izvještaju svih mjerodavnih vlasti, koji

slavije, kao i za vrijeme NDH. Pitao me znam li pisati na stroj, na što sam odgovorio da znam. Odmah mi je dao stroj i arak papira, uz napomenu da vodim računa što pišem, jer će izjava biti temelj za moje amnestiranje, koje se sada sprovodi po mjestima. Napisao sam, samo je pogledao i u koverat zapakirao. Odmah sam sutradan ujutro krenuo sa sprovodnikom za Bos. Brod. Na putu iz Usore zadržao sam se na želj. postajti Novo Selo kod obitelji Jose Čička, gdje sam proveo u razgovoru sa suprugom i rođinom, kao i s prijateljima, te sam krenuo za Bos. Brod ujutro lokalom i odmah sam sproveden u Slav. Brod. Kad sam došao na mjesto rada komisije, obaviješteni smo da je komisija završila radom i odputovala u Vinkovce.

(nastavit će se)

GODIŠNICA JEDNE TRAGEDIJE

Nedjelja ujutro, 28. travnja 1946. Krećem autobusom za Okučane i onda vlakom za Zagreb. Nakon tromjesečnog rada u rudniku Lauš-Petričevac kod Banja Luke odlučio sam pod svaku cijenu stići u Zagreb, a onda, nadajući se Božjoj pomoći, doći u vezu s ljudima, koji bi mi pomogli pobjeći preko granice. U rudniku sam imao dobar posao i već su me postavili za pomoćnog skladištara. Razlog tomu je bio, što sam nakon bijega iz zatvora Okružnog suda u Slavonskom Brodu 9. veljače 1946. javio se Savezu Boraca u Banja Luci i na temelju krivotvorene Odpusnice sa pečatom 32 Divizije i podpisom Josip Benković dobio osobnu izkaznicu na ime Salih Muftić, rođen 13. rujna 1920. u Buzimu. Demobiliziran sam kao podporučnik i kao takav se preporučujem za zaposlenje. Ujedno sam dobio blok za hranu i kluč od sobe gdje će spavati dok mi se ne nađe posao. Kako sam gore spomenuo, posao sam dobio u rudniku i za kratko vrijeme dogurao do pomoćnog skladištara, ali sam to smatrao kao prednost "budući sam bio partizan". Međutim, težko sam se privikavao na svoje novo ime i prezime, Salih Mustafić, da sam ponekad zaboravljao i kada bi me netko oslovljavao tim imenom, upravo bih se zbumio. Tako je bilo za vrijeme jednog sindikalnog sastanka. Birali su se članovi i netko je predložio "druga Mustafića". Na pitanje da li se primam, naglo sam se trznuo i odgovorio da se primam.

Najteža odluka mi je bila kada me je direktor Ibrahim Dedić pozvao k sebi i uručio mi formular da napišem svoj životopis. Tada sam se našao u problemu i nisam ga mogao riješiti. Osobito mi je bilo zagonetno kada mi je rekao da su još trojica kandidata, ali budući sam bio borac od 1942. da će on mene sigurno progurati.

U subotu 27. travnja radili smo do 12 sati. Nakon objeda spremio sam se i otišao kod obitelji Brajdić. Ispričao sam im sve u vezi slanja na "školovanje" i pitao ih za mišljenje. Nitko mi od njih nije sa sigurnošću znao reći što bi bilo dobro - ići i uspjeti, ili ići pa stradati.

Piše:

Martin GRABAREVIĆ

Konačno sam donio odluku: ne ići na školovanje nego bježati i nastojati se dočepati granice.

Nakon što sam stigao u Okučane, odmah sam kupio putnu kartu za Zagreb i oko 10 sati vratiljak krenuo. Smjestio sam se do prozora. Vagon nije bio pretrpan, jedino je u kutu nekoliko mladića pjevalo i častilo se rakijom pijući svi iz jedne flaše. Vožnja je bila ugodna i skoro smo stigli u Novsku.

Kada je vlak krenuo iz Novske na vratima se pojavio milicionar i ostao stajati sve dok se druga vrata kupea nisu otvorila. Tada sam ugledao drugog milicionara u pratrni civila koji je od putnika tražio izprave. Malo sam ga bolje pogledao i onog časa me je oblio neki hladan znoj. Bio je to Milan Kraguljac, rodom iz Laovića, kod Gline. Radio je u tvornici likera Teslić. Pripadao je zloglasnoj "Orjuni" koju je financirala staklena "Petar Teslić i sinovi". Uvijek je na prsima nosio četničku značku, pa me je iznenadilo odkud sad na ovakovom položaju. Odmah sam pomislio na bijeg, ali budući su vrata do mene bila blokirana, nije postojala nikakova mogućnost.

Došao je red i na mene. Zatražio je moje putne izprave i, kada sam mu ih pružio, ugledao se je čas u izkaznicu i meni u lice, pa je napokon progovorio. "Čini mi se, dužkane, da se nas dvojica od nekud pozajmimo". Odgovorio sam, da može biti, ali da se ne mogu sjetiti. Tada je skinuo moje naočale - nasmijao se, s riječima: "Od kada ti, Martine, posta Salih Mustafić? Krvavu ti nedjeljicu". Istdobro povuče pištolj iz futrole uperivši ga u mene, zapovjedivši milicionaru da me sveže. Ali sam ovoga puta bio bolje sreće, jer me nisu vezali u žicu kao što se je to događalo u Slavonskom Brodu i Ogulinu, nego su me vezali u prave pravcate lisice. Svi nazočni u kupeu su utihnuli. Uzeli su moju prtljagu, izgurali me iz tog kupea, vodili kroz nekoliko vagona i strpali u

kabinu za pratnju vlaka. U kabini sam bio sa stražarom dok vlak nije stigao u Popovaču.

Izgurali su me iz vlaka, utjerali u prometni ured i odtuda je Kraguljac nekoga nazvao, i rekao: "Odmah šalji kola, poslati ču ti imenjaka!" Nisam shvatio značenje, ali sam poslije u Sisku doznao. Naime, taj koji je s Kraguljem razgovarao bio je novi šef O.Z.N. Martin Bove inače Slovenac, a kako sam kasnije ustanovio bio je to jedini koji nije bio "Vlah" iz Gline i okolice koji su bili na dužnostima O.Z.N., tužilaštvu, sudu i miliciji.

Nakon po prilici jedan sat vremena pod pažnjom stražara stigao je džip i u njemu opet poznata osoba u svojstvu načelnika unutrašnjih poslova Steve Pešuna, kojega smo prije rata, dok je još bio stolarski naučnik, zvali Stipe. S njim je u kolima sjedio milicionar. Ugurali su me u kola i krenuli smo preko Brezovice u Sisak.

U Sisak smo stigli po prilici oko 3 sata. Dvorišta vrata Okružnog suda su se otvorila i kola su se zaustavila baš pred prozorima. Na svih 6 čelijskih prozora nugurali su se zatvoreni i dok mi je pratilac skidao lisice zapazio sam nekoliko poznatih i jedan od njih je rekao: "Pa to je Grabarević".

(nastavit će se)

**UMIREM,
ZAKLONJEN
DLANOM**

Bruno ZORIĆ

Nečujno nestajem.

Zaklonjen dlanom.

Branim se od otrovnih sjena.

Branim se.

I umirem.

25.3.1999.

STRADANJE OBITELJI FRANIĆ (III.)

Kata Šćurić, rođena Franić, nastavlja svoju životnu priču: "Život izbjeglica u Zagrebu bio je za nas mlade dobar i zanimljiv, unatoč ratnim zbivanjima koncem 1944. i početkom 1945. Završetak rata se nazirao.

Kako smo mi obični ljudi i mladi, vidjeli sebe u to doba - pitanje je koje mnogi danas postavljaju, čudeći se nepro-mišljenosti, nerealnosti, po nekim i ludo-sti velike većine Hrvata, koji su se uz vojsku povlačili u proljeće 1945. prema granici Slovenije i Austrije. Tijekom vremena na tom su putu otkrivene bezbrojne kosti, grobnice i počivališta Hrvata, prešućivana i osporavana odmah iza rata. Ja ću pokušati objasniti, iako mi to nije lako, nakon toliko vremena.

Naši mučenici i žrtve to traže od nas koji smo preživjeli i koji još možemo svjedočiti.

Kako smo mi razmišljali?! Bili smo puni nade da će nam i nakon završetka rata ostati naša Hrvatska, u cijelosti slobodna. Ta, imali smo toliku vojsku neporaženu, spremnu na obranu domovine, koja se uredno povlačila na zapad, u nadi da će sa zapadnim demokratima naći zajednički jezik i sporazum, te će se vratiti i potisnuti Ruse iz Hrvatske. Mislili smo da će doći do obračuna s komunizmom, koji se opasno širio u Europi jer je opće mišljenje o komunizmu bilo, da je opasniji i pogubniji od upravo slomljenog fašizma.

Mi Hrvati nismo željeli fašizam, a komunizma smo se užasavali i bojali. Mi smo zapravo željeli samo svoju Hrvatsku i za nju smo se bili spremni žrtvovati, a to je bio naš najveći grijeh koji smo skupo platili 1945., ispaštajući ga još više od pola stoljeća nakon Drugoga svjetskog rata.

Očekivali smo borbu - konačni obračun i pobedu nad fašizmom ali i komunizmom. Vjerovali smo u zapadne saveznike, njihovu proklamiranu demokraciju i krenuli potražiti spas.

Iz Slavonije prema zapadu

Mi Slavonci, izbjeglice, znali smo da naš put ne završava u Zagrebu. Strah od Srba koji su se od četnika transformirali u partizane i prisilili nas da odemo iz rodnih kuća i sela, sada su, potpomognuti Rusima, Crvenom armijom, stupali sve dublje u Europu. Bilo nam je jasno i logično da će nas ti isti ljudi goniti i dalje. Za nas nije postojalo pitanje krećemo li iz Zagreba, mi jednostavno nismo imali izbora, nego se povlačiti sve dalje i dalje.

Jedan prijatelj je došao i obavijestio nas da spremimo ono najnužnije, potrebno za

nekoliko dana, i ukrcao nas u vlak, koji će prevesti civile u Austriju na sigurno. Tamo ćemo ostati dok se ne dovrše pregovori i osigura povratak kući. 1 naša vojska pod oružjem i punom ratnom spremom, kretala je u susret zapadnim saveznicima kojima će se staviti na raspolaganje.

Nitko od nas nije bio siguran, ali nije ni sumnjaо, da će oni koje ćemo sresti poštivati ratne i civilne zakone. I tako smo bez oca krenuli dalje, na put koji će dobiti ime i spominjati se kao Križni put.

Kata Franić 1944.

Ponijele smo najnužnije rublje, obukle se ja sam obula čizme radi kojih sam imala velikih neprilika na putu, a hrane smo imale vrlo malo. Sjetile smo se očevih riječi da uvijek treba uzeti šećera, jer se s njim može dugo izdržati bez hrane. Na Glavnom kolodvoru vlak se punio uglavnom civilima. Čuli smo da će vlak ići preko Zidanog Mosta do Maribora i granice Austrije.

Vlak se zaustavio i svi smo morali izaći van. Nastala je gužva, ugledali smo partizane. Trčali smo dalje od pruge i sakrile se u neki jarak. U daljinu su se vidjele kuće. Počela je i pucnjava. Dolazila je noć i mi smo pošle premakućama. Ne sjećam se je li tko to predložio, naredio, rekao ili smo se kretali nasumce, prateći ostale. Noć smo provele s drugim izbjeglicama u nekoj školi - učionici. Vani je pucalo i čule su se zaglušne eksplozije. Rekli su da su partizani digli u zrak prugu i vlak. Kad je

svanulo, partizana nije bilo. Oko nas samo naša vojska i izbjeglice. Vojska je uredno vojnički u redovima išla, a mi smo krenuli uz njih, ali preko polja i livada, nastojeći slijediti njihov tempo i pravac. Ne znam koliko dugo smo hodali, ali čini mi se daje to trajalo dva-tri dana. Vodila sam bilješke i upisivala datume i mjesta, ali sam to na putu izgubila i sad mogu pisati samo o onom čega se sjećam.

Sjećam se da smo pristigli na jedno raskrije, možda je to bilo kod Celja. Tu smo drugi put vidjeli partizane. Nismo znale kamo dalje pa smo pitale jednog našeg vojnika i on nam je pokazao pravac. Gladne i umorne, nastavile smo hodati. Došle smo do mjesta gdje je mnoštvo ljudi stajalo i sjedilo te smo i same sjele da se odmorimo. Tu smo naložile vatrui u nekoj limenci počele kuhati grah. Polukuhanii grah bez soli bio je obrok nakon dugog posta. Prostor na kojem smo se nalazili bio je prostran i sve se više punio pridošlicama. Znali smo da smo blizu granice i tu smo čekali prijelaz u Austriju. Razgovarali smo i susreli mnoge poznate, izmjenjujući informacije. Ono što smo ubrzo doznali bilo je ono što smo najmanje željeli čuti, a to je da se moramo vratiti kući, u Jugoslaviju, jer Hrvatske više nema. Rat je završio, vojska treba predati oružje. Civilni i oni koji se nisu ogriješili o ratne i civilne zakone bit će slobodni i sigurni, a "zločinci" će odgovarati pred sudom itd., itd. Mnogi vojnici su povjerovali i počeli odlagati oružje, dok su neki na tu vijest krenuli prema šumi koja je okruživala prostor na kojem smo se nalazili. Bili su to ustaše, bobanovci, ali i mnogi domobrani koji se nisu željeli rastati sa svojim oružjem, i svi oni koji su već imali iskustva u susretima s partizanima i njihovim obećanjima.

Predaja

Ne mogu opisati naše zaprepaštenje i očaj koji nas je obuzeo. Elitna vojska, dobro obučena, naoružana i disciplinirana, odjednom predaje oružje, skida znakovlje i tako razoružana formira redove uz šaćicu partizana, kojekako obučenih. U usporedbi s našom vojskom, više su sličili na šumske i drumske razbojниke nego na pobednike. Gotovo nevjerojatno! Hrpe odloženog oružja i znakovlja slika je koju nikada ne ću zaboraviti.

Uključena u kolonu koja se nakon predaje formirala, praćena već opisanim partizanima, kolona se kretala cijelu noć. Ja mislim da smo hodali naprijed nazad. Bilo je mračno, s lijeva i s desna klanac i šuma. Sa strane jauci, ponekad vrisak i plotun. Tu

noć, taj hod doživjela sam kao da sam se našla u paklu. Jedno vrijeme bismo hodali, zatim su naredili da sjednemo na mjestu na kojem smo se zatekli. Kad smo ustali, okrenuli smo leđa pravcu u kojem smo se kretali i po zapovijedi, krenuli na put koji smo već prije prevalili. Tako smo osjećali da nas sluđuju, žele izmoriti i još više namučiti. Biće je fizički strašno, ali misli i očaj da je domovina izgubljena bilo je ono što nas je najviše pogodilo i plašilo.

Hodajući tako u mraku, vjerojatno sam zaspala kad me prenulo hrzanje konja. Preda mnom je stajao konj pred kojeg sam stupila, a on se propeo i zarzao. Na njemu je jašio partizan. Svitalo je, nisam znala ni gdje sam ni što se događa. Valjda po instinktu ili uz božju pomoć, potrčala sam natrag u kolonu iz koje sam vjerojatno spašavajući izašla i našla se pred konjem.

Partizan je viknuo i nešto govorio, a ja sam se već utopila u hodajuće mnoštvo.

U Mariboru

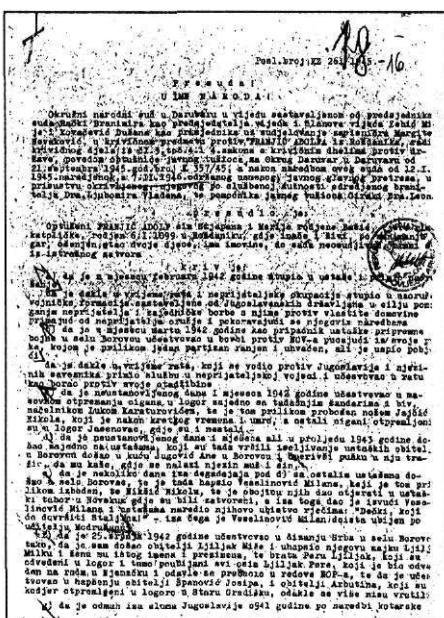
Tijekom jutra smo se odmarali na nekoj livadi i tu su počeli odvajati civile od vojnika. Civile su potrpali u vagone i ovezli do Maribora. Dotjerali su nas u dvorište Vojarne. Dvorište je bilo nasuto šljunkom i tucanim kamenom. Umorna tijela spustili smo se na tlo i većinom spavali. Jeli nismo od onog polukuhanog graha ništa, a bili smo gladni i još više žedni, jer otkad smo stupili u kolonu koju su tjerali partizani, do vode se nije moglo. Oni koji su riskirali i izašli iz kolone da se usput iz barica, kanala i potočića napiju, ostajali su zauvijek tamо jer su pratioi pucali čim bi netko iskoračio.

Ja sam u dvorištu kasarne krenula tražiti vodu, ali sam se morala vratiti na mjesto odakle sam krenula. Voda je bila previše skupa. Noć smo proveli u dvorištu. Probudio me partizan, držeći bateriju i osvjetljavajući moje čizme. Naredio je da čizme odmah skinem i predam njemu. Čizme nisam mogla skinuti s nogu. Kako sam ih u Zagrebu obula, nisam ih uopće skidala. Noge su mi od puta i umora bile toliko nabrekle da sam se bojala skinem li ih, više ih ne mogu navući, a rezervnu obuću nisam imala. Pokušao ih je svući. Nastalaje gužva koja je probudila ostale civile te je partizan nestao bez plijena. Cijelu noć su nas uz nemiravali tražeći zlato, satove i nalivpera.

Na "slobodi"

Od Maribora su nas civile pustili da se sami vratimo do svojih mesta. Upozorili su nas da idemo glavnim cestama i putevima na kojima smo sigurniji. Bez pratnje partizana put nam se činio kao izlet, a moglo smo i stati kad hoćemo te se napiti vode

iz potoka i izvora. Prolazile smo kroz mnoga mjesta i sela, ali nigdje nismo našle ljude koji bi nam dali štograd za jelo. Kad smo stigli u Krapinu, sestra Maca je otišla na potok namoći umorne noge. Tu smo je izgubili, tražeći je do Zagreba. Onaj je došla prije nas, čekajući nas u stanu u Radićevu ulici. Mama i ja stigle smo u Vrapče gdje su časne sestre dijelile umornim povratnicima grah. Opet grah (a između ništa), prvi pravi obrok. Tu su nas popisivali, jer će nas tobožje vlakom prebaciti u Zagreb. Pitali smo popisivače smijemo li same nastaviti put do Zagreba, ne čekajući vlak. Dopustili su nam i mi smo pošle na zadnju etapu puta, dobivši propusnice.

Presuda Adolfa Franića

Došavši u Zagreb, Maca namje rekla da se već zna o nama, kako smo se povlačile te su naše stvari trebale biti iseljene i oduzete jer je gospodar kod kojeg smo stanovali, prijavila naš odlazak i bojala se držati naše stvari. Maca je to sprječila, govoreci da je ona učenica koja će nastaviti i završiti svoj razred u gimnaziji. Tako smo bar zatekle stvari, ne sluteći još da je to sva imovina koju posjedujemo. (Ono u rodnom selu već je davno bilo opljačkano).

Odmorivši se, mama i ja krenule smo u Borovac za koji smo imale propusnicu, a Maca je s ono malo stvari ostala u Zagrebu.

Iako smo 1945. uselile u novu kuću u Borovcu, u njoj nismo našle ništa. Čak su i vrata i prozori odneseni. Prenoćile smo na sjeniku i ubrzo otišle očevim roditeljima u selo Roždanik. Radile smo u polju s djedom i bakom od jutra do noći. Išle smo pomagati i drugima kojima je bilo potrebno, dobivajući žito, kukuruz i bilo što od hrane i tako se izdržavale. Plaće (očeve) i pomoći niotkuda nije bilo.

Moj otac Adolf, zarobljen je u Zagrebu u bolnici. Bio je slab od preboljenog tifusa. Iz bolnice je otpremljen u logor Prečko, odakle se javio sestri Maci te ga je ona pronašla i donosila mu hranu. Iz Prečkog su ga prebacili u logor u Topusku, gdje ga više nismo posjećivale. Saznanje da je otac živ bila je naša tajna koju smo znale mi najbliži, dok se u selu još ništa nije čulo. Nadale smo se da će i otac uskoro doći kući jer smo znale da se u ratu nije ogrijeo. Izbjegao je, radi bolesti, povlačenje u Sloveniju i tako se spasio napora koje ne bi podnio zbog iscrpljenosti. Glavni ratni vihor je prohujao, svi smo ipak ostali živi.

Osiromašeni i utučeni, prihvatali smo sve nedaeće, pouzdajući se u Boga i pravdu, no našim mukama još nije došao kraj.

Čevo uhićenje

Župa Rajić kojoj smo pripadali, u osmom mjesecu svake godine organizirala je hodočašće u svetište Majke božje u Bistrici. Mnoštvo pješaci, a dvoja kola prevoze stvari i hranu hodočasnika. Hodočašće traje četiri dana. Majka i ja smo krenule na put, a sestra Maca je ostala s bakom i djedom u selu Roždanik. Župljeni su te 1945. u velikom broju pošli zahvaliti Bogu i našoj Gospo što smo se spasili, možeći za one koji su još patili i za koje se nije znalo jesu li živi i gdje se nalaze.

Upravo u to vrijeme moj se otac pojavio u selu, s logoraškom propusnicom iz Topuskog. Baka ga je dočekala i obavijestila da svakog tko dođe kući hapse, pa bi bilo bolje da se sakrije još neko vrijeme. Tako otac odmah ode u vinograd gdje smo imali kućicu. Baka obeća da će mu hranu poslati po Maci. Kad je Maca s hranom u kanticu pošla u vinograd, ugledala je na putu partizana s puškom. Odbacila je kanticu u grmlje i nastavila put. Partizan ju je zaustavio i pitao kuda ide, a ona mu je odgovorila nešto neodređeno. Pitao ju je za oca i rekao da ona sigurno ide njemu koji se krije u blizini. Maca je pokušala nešto izmislići, ali joj je partizan rekao da on zna da se njen otac vratio kući pa ga traži i neka ga ona odvede tamo kuda je pošla. Maca odluči poći u susjedov vinograd i tako spasiti oca. Pošla je naprijed, a partizan za njom. Otac je očekivao Macu, pa je zaklonjen motrio put kojim je trebala doći. Primjetio je partizana. Nije premišljao, nego izade na čistinu i krene prema njima. Strah za Macu bio je veći od straha za vlastitu sudbinu. Partizan uhapsi oca i odvede ga, dajući sestri časnu partizansku riječ da mu se ništa neće dogoditi. Oca su odveli u Okučane na preslušavanje u OZNU, nakon toga u Požegu, Osijek i najzad u Daruvar, u Okružni sud.

(nastavit će se) •

MOJA SJECANJA NA OBRANU KUPRESA U DRUGOME SVJETSKOM RATU

i

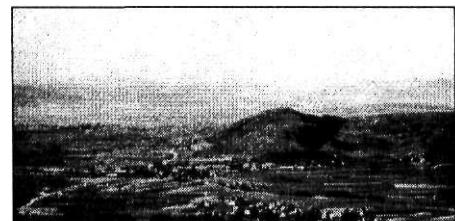
SVE BITKE KUPREŠKE BOJNE

Piše:

Božo ČIČAK

lovačkom domu. Dovezeni su u Kupres i pokopani u svoja groblja na Kupresu.

Pošto se stvara sve veća opasnost da će Srbi napasti hrvatska sela i sam grad, organizira se veća obrana i dobiva oružje. Postavlja se i novi zapovjednik milicije: satnik **Ivan Mikulin**. Napad je obnovljen 30. srpnja 1942., noću. Bio je žešći i krvaviji od prethodnih. Sutradan Treći krajinski odred pod vodstvom **Sime Šolaja** i **Dušana Metlića** osvaja položaj kod Demirovca i Malih Kupreških Vrata.

Panorama Kupresa

Petog kolovoza 1942. ustaše i kupreška milicija s domobranima prelaze u protunapad na Rastičeve i Blagaj.

Šestog kolovoza 1942. izdana je naredba partizanskoga Vrhovnog štaba za veću koncentraciju partizanskih jedinica. Oko Kupresa se tada nalazi pet brigada. Na Crnom Vruhu iznad Kukavica 11.8.1942. stvara se pakleni plan za osvajanje Kupresa. Četvrta crnogorska brigada, napada od stožera do Poganca, Druga proleterska nadire prema Čardačici od Velikih i Malih vrata, Deseta hercegovačka brigada napada s juga i zapada, Treći bataljon sandžačke brigade. Druga proleterska i dva krajiska bataljona ušla su u jedan dio grada. Bataljon Iskra kojim je zapovjedao Simo Šolaj i bataljon Pelagić kojim je zapovjedao Dušan Metlić. Napad je bio odbijen i poginuli su komandanti Simo Šolaj i Dušan Metlić.

Dolazak NDH 10. travnja 1941. Kuprešaci su s velikim oduševljenjem dočekali. Uspostavlja se lokalna vlast. Kupres postaje kotar. Prvi predstojnik kotara bio je **Grabovac** iz Bugojna (ime mu nisam zapamlio).

Javljuju se dragovoljci koji odlaze u razne jedinice hrvatske vojske. Jedni idu u Crnu legiju, drugi u Tjelesnu bojnu u Zagreb, treći u Željezničke jedinice, četvrti u domobranske združove.

Položicom 1941. pojavljuju se četničke skupine, koje upadaju u hrvatska krajna sela. Pljačkaju i ubijaju. Hrvati se počinju organizirati za obranu. Postavljaju se po selima straže, dobilo se i nešto oružja. Koncem 1941. dolaze Talijani i te zime su boravili u Kupresu sve do proljeća. Koncem 1941. polaze u akciju na Blagaj. Srbi je dočekuju iz busije i na svoj način ratovanja, vikom, urlanjem, prisiljavaju Talijane da se povuku. Tada se s Talijanima povuklo i sve hrvatsko stanovništvo iz Rastičeva prema Kupresu. Smještaju se u okolini grada.

1942. pojavljuju se sve veće četničke bande i napadaju promet Šuica-Kupres i Kupres-Bugojno. U ožujku 1942., kad su se Talijani povukli iz Kupresa, formira se kupreška milicija, koja će kasnije prerasti u Kuprešku bojnu. Sačinjavale su je četiri satnije. Prvi zapovjednik bio je Jozo Herceg iz grada. Zapovjednik Prve satnije bio je **Nediljko Ivković** iz Odžaka, Zapovjednik druge satnije bio je **Rade Rajić** iz Osmanlija. Zapovjednik Treće satnije bio je **Mate Ložić** iz Mrdebara. Zapovjednik četvrte satnije bio je **Ivan Žulj (Bajkin)** iz Zlosela. Nisu imali vojna odijela, nego u civilu. Danju su radili svakodnevne poslove, a noću išli na položaje.

Nije mi poznato da je i jedna susjedna općina formirala takvu jedinicu za obranu. Jedino u Rami, poslije zločina kojeg su četnici učinili nad hrvatskim pukom, **Stjepan Sičaja** zvani Gegan osniva jednu veću družinu. Kako ga **Janko Lopićić** opisuje, bio je neustrašiv borac. Imao je toliku družinu da je u rujnu 1943. spriječio zauzeće Prozora.

Prvi veći napad na kuprešku miliciju zbio se noću 25.5.1942. u Koprivnici kod lovačkog doma. Tu je poginuo 21 naš vitez. Izgorjeli su u opkoljenome

Glavni napad na Kupres zbio se noću od 13. na 14. kolovoz 1942. Kupres je napadalo tada 16 partizanskih bataljona. Kupres je to izdržao i obranio se. Tada su obranu sačinjavale ove jedinice: a. Crna legija pod zapovjedništvom Jure Francetića i **Rafaela Bobana**.

- b. satnija željezničke bojne
- c. jedna topnička bitnica kojom je zapovjedao pukovnik **Ivan Šimić**.
- d. Kupreška milicija pod zapovjedništvom satnika Ivana Mikulina.

Te noći u borbi prsa u prsa gine satnik Ivan Mikulin iza zgrade žandarmerije.

Partizanskim jedinicama zapovijedali su Peko Dapčević i Vlado Šegrt. U blizini Kupresa nalazio se partizanski Vrhovni štab s **Titom**.

Neprijateljskih vojnika u borbama na Kupresu poginulo je toliko da je bio leš do leša, najviše na Brama, odkuda je napadala Četvrta crnogorska brigada. Osam partizanskih heroja poginulo je u tim napadima. Upadom u grad kod Hercegove kuće poginulo je 95 partizanskih vojnika. Komandant **Špilo Mugoša** i vodič mu **Momir Franjić** s grupom partizana upadaju u Hercegovu kući i odatle pružaju jak otpor. Partizanske se jedinice povlače, oni ostaju u kući. Branitelji Kupresa dovoze top i tako uništavaju kuću i partizanski odred. Nažalost u kući je bilo i kupreških civila. Poginuli su zajedno s partizanima.

Kad su vidjeli da ne mogu zauzeti Kupres, Tito je naredio da se spale sva hrvatska sela. To je naređenje i izvršeno.

Jedan suborac Vlade Šegerta veli da je sudjelovao u mnogo borbi, ali da takve kao na Kupresu nikad nije doživio.

Posljednji napad na Kupres zbio se 28.XII.1942. Napadala je Druga dalmatinska brigada. Borba je počela oko 16 sati i trajala cijelu noć. Kupres se opet branio. Te noći na Kupres i okolicu palo je oko 430 granata iz teškog oružja. Oko pola noći opaženo je svjetlo od Poganca prema Kupresu. Branitelji su počeli stavljati prepreke. Vozilo ih nije moglo svladati i vratio se nazad. Jedan naš branitelj bacio je bombu i uništio vozilo. Posada je pobjegla. U isto vrijeme partizanske su jedinice iz pravca Odžaka i Vilinih Kuća napravile juriš.

Tada je Kupres branila kupreška milicija i jedna satnija Crne Legije. Obronom je zapovijedao bojnik **Frano Sudar**. Oko Kupresa su bile iskopane **tranšeje** i natkrivene. To je djelo zapovjednika **Vsevoloda Trubeckog**.

1943. nema nekih naročitih borbi oko Kupresa. Ponekad pokoja diverzija. Partizani su se povukli, ostali su samo Srbi dežurajući u svojim selima. Takva jedna diverzija zbila se u lipnju 1943. na selo Goravce. Bila je borba prsa u prsa. U tim borbama **Ante Vučak** hvata jednog partizana. Zvao se **Bajić** iz Vukovskog. Predao ga vlastima u Kupresu. Ovo zatišje traje do rujna 1943. kad Italija kapitulira. Tada se partizani naoružavaju i kreću u ponovnu osvajanje. Kupresu najbliži slobodni gradovi bili su Posušje i Travnik.

Rujna mjeseca 1943. partizani ponovno opkoljavaju Kupres. Nalaze se po okolnim visovima. Tih dana dešava se i jedna diverzija u gradu. Njihovi simpatizeri u gradu pale jednu omanju zgradu.

Tako se Kupres branio sve do 4. listopada 1943. Partizani iz pravca Malovana dolaze na Kupres s tenkovima. Daje se zapovijed da se bojna povlači u pravcu Maleševih kuća. Uz bojnu bježi veliki broj civila, gdje sam bio i ja. Dva dana i dvije noći probijali smo se do Turbeta kroz partizanske položaje. Ulaskom u Kupres partizani počimaju praviti svoja zlodjela. Upadaju u Begovo Selo, kupe muškarce, vode ih u Odžak u štalu **Nurke Alajbegovića** i te ih noći ubijaju. Koliko se ja sjećam, tu je izgubilo život devet ljudi. Dva dana se preživjela taj stravični zločin: **Frano Tura lij a**, koji je i danas živ, i **Bozo Turalija** koji je kasnije podlegao ranama. Sutradan skupljaju sve hrvatsko stanovništvo u tadašnji silos. Muškarce odvajaju i odvode u Odžak, osnivaju neki sud. Studio je neki Crnogorac zvan **Zeko**, uz pomoć nekih naših, koji su bili u ilegalu u Kupresu. Vežu 74 muškarca, većinom starijih ljudi, vode na Ogledala i ubijaju. Prije toga mučili su ih Srbi iz Vukovskog. Ranjenike, koje su zatekli u Kupresu, kao npr. **Franju Turaliju** zvanog Lale, **Jozu Kuštru** itd. ubijaju.

Uz velike gubitke probili smo se do Travnika. Tu se kupreška milicija smješta u vojarne, dobiva vojnička odjela i naziva se Kupreška bojna. Bojna se raspoređuje za obranu Travnika. Trebalje je obraniti Travnik i prugu Sarajevo-Zenica, da ne bi bio odsječen južni dio NDH. Bojna je ostala u Travniku braneći ga punu godinu dana.

Početkom listopada 1944. partizani napadaju Travnik. Vode se teške borbe. Travnik brani Kupreška bojna i jedan puk domobrana. Naša bojna uz velike gubitke povlači se u pravcu Ženice preko Vlašića. Tu su partizani u sukobu s Kupreškom bo-

jnom izgubili još svoja dva heroja: **Josipa Mažara** zvanog Šošu i **Petra Mečavu**. Druga satnija Kupreške bojne otela je jedan tenk od partizana. Oteo ga je **Ivo Čaleta**.

Dolaskom u Zenicu, Kuprešku bojnu Glavni stožer iz Zagreba povlači u Zagorje na zasluzeni odmor. Prvu i Treću satniju smješta u Donju Stubicu i Stubičke Toplice. Drugu i Četvrtu u Bedekovićinu. Dobivaju nova odjela, zvali smo ih "finska". U Toplicama i Stubici bili smo do početka ožujka 1945. Tada Glavni Stožer prebacuje Prvu i treću satniju u Klinča Sela, na jedan težak zadatok. Trebalje je štititi odstupnicu hrvatske vojske i Poglavarsvta prema Sloveniji. Vode se teške borbe. Partizani ne uspijevaju. Tu nam ginu četiri viteza: **Ivan Lozančić** i **Ivan Jezidžić**, **Nikola Jaman** i **Stjepan Jukić**.

Tih dana tuku nas avionima-lovcima. Ginu nam još **Joko Relota** iz Goravaca, **Filip Ćurković** iz Botuna. Filip je tu i sahanjen. Imali smo još i sedamnaest lakše ranjenih. Taj smo položaj branili sve do konačnog povlačenja prema Sloveniji. Kroz Sloveniju bilo je borbi, ali Kupreška bojna i bobanovci bili su glavni oslonac za probijanje tih busija. Jedne noći upali su nam diverzanti i ubili **Jozu Jezidžića**, a pričalo se da je ubijen i diverzant. Ubio ga je **Antun Jezidžić**.

Na Bleiburškom polju odlažemo oružje i predajemo se Englezima. Boban dolazi u Kuprešku bojnu i traži da se ne predajemo i ne odlažemo oružje, nego da idemo s njim zajedno. Nismo se odazvali pozivu.

Iza ovoga dolazi naš Križni put. Te patnje ne bih opisivao. Zamolio bih naše insti-

tute koji se bave poviješću da istraže gdje su poubijani naši vojnici koji su bili određeni za broj jedan na raspoređivanju u Maribor.

Kuprešake ubijaju osim na križnom putu i na drugim mjestima kao npr. u Travniku na povratku svojim kućama.

Radi toga dio kuprešaka bježi u šumu. Nazivali su ih križari. Bilo ih 23. Preživilo ih devet, od kojih su i danas živi **Frano Barišić (Pliskić)**, **Mirko Lovrić** zvani Firmić, **Mile Šarić** i **Mirko Čolić**. Za **Matu Lozančića-Matukića** ni danas se ne zna.

Kuprešaci se i dalje bore za ciljeve Hrvatske. U grupi koja je 1947. upala iz Madžarske nalaze se i **Branko Kuštro** i **Kazimir Kuna**.

Posljednji vitez Kupreške bojne bio je **Božo Radić** zvan Milan, koji je likvidiran s grupom hrabrih vitezova kod Rijeke 1961.

Kuprešaci braneći NDH leže danas u crnoj zemlji od Stožera do Klinča Sela. Na Stožeru i danas leži Jozo Jezidžić, a u Klinča Selu Filip Ćurković Rojkin.

Kupreška tragedija nastavlja se i poslije rata. Kuprešacima se sudi, ubijaju ih, zatvaraju ih, gdje sam bio i ja.

U posebno težkom stanju su kupreške udovice, koje ostaju bez ikakve zaštite, izložene raznim ponižavanjima.

Kupres se ugnjetava na sve načine: ekonomski, kulturno, politički. Pučanstvo se raseljava više zbog političkih, nego ekonomskih razloga. Drugi emigriraju po Evropi, Australiji, Americi i Kanadi... •

S. Lazzari: AFORIZMI

U ex Jugoslaviji - svi otoci su pripadali Titu. Jedino je Goli otok pripadao narodu.

Kažu: U bivšoj Jugoslaviji nitko nije slušao narod. A što su onda radili dousnici?!

U kapitalizmu je sramota biti u zatvoru. U komunizmu je sramota biti na slobodi.

Dok je revolucija tekla, mnogi su otekli.

Za ološ komunizam nije bio loš.

Čobani koji su došli na vlast 1945. narod su smatrali ovcama.

Juga nije mogla biti zemlja snova, jer su svi stanovnici morali biti stalno budni.

Bogataši su se rodili na cilju. Siro-masi nisu stigli ni do starta.

I kad se nađe lijek protiv raka, ne gine ti-raka.

U ex-Jugoslaviji je za ulog na banki jamčila država. Za državu nije nitko jamčio.

Gospod te stvorio, a gospoda te iskoristavaju.

IVO GRGUREV: SVJEDOČANSTVO (JEDNOGA I MNOGIH STRADANJA)

Nedavno su u nakladi splitske podružnice Hrvatskoga društva političkih zatvorenika objavljene uzničke uspomene pok. prof. Ive Grgureva. Knjiga je, u organizaciji Matice hrvatske Split, predstavljena 17. lipnja 1999. u vjeroučnoj dvorani Samostana Gospe od Zdravlja u Splitu.

Nakon uvodnih riječi predsjednika Matice hrvatske Split, prof. Ivana Boškovića, o knjizi su govorili dr. fra Petar Bezina i prof. Josip Bepo Dominis. Uz njihova izlaganja objavljujemo i redke izkњige koje je pročitao sin pok. auktora, dr. Smiljan Grgurev, kao i pjesmu "Moj đed", koju je na kraju pročitao auktorov unuk, mali Luka Grgurev.

POVIJESNI I DRUŠTVENI KONTEKST NASTANKA OVOG SVJEDOČANSTVA

Političke i gospodarske prilike prije Drugoga svjetskog rata uz nemirile su gotovo čitav svijet. Sjedne strane bile su sile Osovine, te potpisnici pakta protiv Kominterne: Njemačka, Italija i Japan, a s druge strane Velika Britanija, Sjeverna Amerika i njihovi saveznici, na prvom mjestu Sovjetski Savez. Prilike su se iz dana u dan sve to više zaoštravale dok nije konačno nastao rat kada je Njemačka 1939. napala Poljsku.

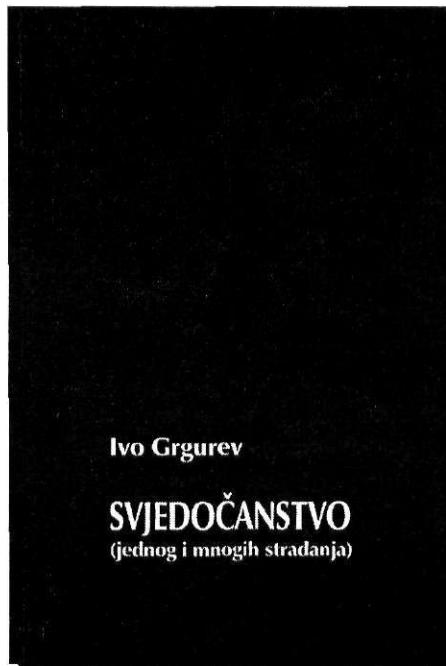
Hrvatska na zemljopisnim kartama i u povijesnim knjigama stvarno i pravno nije postojala. Nije postojala ni u svijesti svjetskih moćnika. Ali postojala je u srcima i svijesti našeg čovjeka. Težnja da hrvatski narod živi u svojoj samostalnoj i slobodnoj državi je neotuđivo pravo. Ona je duboko u nama, u našim pretcima i u budućim pokoljenima. U želji da nas drže u ropstvu, to pravo su joj oduzimali, Rim, Beč, Budimpešta, Carigrad, Beograd.

Početkom travnja 1941. srušena je Jugoslavija. A odmah 7. travnja 1941. u Čakovcu, 8. travnja u Bjelovaru, a 10. travnja 1941. u Zagrebu proglašena je Nezavisna Država Hrvatska. Vođa seljačke stranke Vlatko Maček odbio je biti na čelu države. Prihvaća Ante Pavelić, izbjeglica od 1929. kad su četnici, Puniša Račić, ubili u parlamentu u Beogradu nekoliko narodnih zastupnika, a među njima Stipana Radića. U tuđini se bori za samostalnost hrvatskog naroda.

Država je proglašena voljom i težnjom hrvatskog naroda. Nije došla kao dar ili volja Hitlera ili Mussolinija.

Čitav narod s oduševljenjem je dočekao proglašenje Nezavisne Države Hrvatske. Naš narod nije znao što je komunizam ili fašizam ili drugi razni sistemi. Išli su u borbu da ostvare pravo hrvatskog naroda.

Međutim, buna Srba i pojave komunista, onemogućavale su normalan život nastale države Hrvatske. Na više mjesta nastali su nemiri. I hrvatski se vojnici bore protiv takvih.

Jedan dio naroda i u Šibeniku, kao i u okolici, bio je zaveden komunističkom promidžbom. S druge strane Italija je anektirala Šibenik i jedan dio okolice. Svećenstvo i narod bili su protiv takve talijanske politike. Komunisti preuzimaju vodstvo otpora, a Talijani za uzvrat uzvrćaju im uhićenjima i ubijanjem.

Talijani su 19. travnja 1941. digli hrvatsku zastavu s tvrđave sv. Ane, a već su 21. travnja 1941. preuzeli političku i

civilnu vlast nad Šibenikom. Početkom svibnja 1941. plijene sve hrvatske novine.

Već u studenom iste godine počelo je masovno uhićivanje posebno intelektualaca. Biskup Jeronim Mileta i odbor uglednijih Šibenčana, njih trideset i tri s monsignorom Rudolfom Pianom, posredovali su kod načelnika dr. Nicollija. Omogućio im je audijenciju kod generala Cole.

Talijani ne štede ni svećenike. Uhićuju fra Stanka Huljića, fra Ivana Romca, gotovo sve biskupijske svećenike. Tjeraju ih sa župa, zatvaraju i proganjuju.

Dana 26. srpnja 1943. talijanski je radio javio da je Mussolini svoju 21-godišnju ulogu završio. Kralj je preuzeo sve poslove u svoje ruke. Italija je 8. rujna 1943. kapitulirala, a talijanski radio 9. rujna 1943. javio da je Italija s Engleskom sklopila primirje.

Partizani slobodno ulaze u Šibenik, uhićuju svoje protivnike, vode na "komandu" u Vrpolje i strijeljaju. Među njima je pravoslavni pop Kojo, sudac Matić i još desetak drugih.

Poslije nekoliko dana došla je Njemačka i Hrvatska vojska. Partizani odlaže i sa sobom povlače velik broj ljudi u šumu u borbu protiv Nijemaca i Hrvatske vojske.

Nakon povlačenja Nijemaca iz Šibenika, odmah na početku studenog 1944. partizani su mimo bez ijednog metka preuzeli Šibenik.

Počeli su s uhićenjima. Uhićuju pravoslavnog popa Prostrana, ubijaju velik broj ljudi.

U ovakvim prilikama živio je pisac knjige **Svjedočanstvo**, Ivo Grgurev.

Grgurev je bio još prije rata kao mladi intelektualac istaknuta ličnost. Bio je religiozni i nacionalno izgrađen. Nastupao je često govorima, predavanjima, a posebno člancima po raznim listovima i časopisima. Komunistima je bio trn u oku. Svojim radom branio je načela vjere i nacije. A u to ratno vrijeme nije bilo lako tako nastupati kad i civilima i svećenicima oduzimaju život. U knjizi "Šibenska biskupijskakrozdvarata" opisao sam prilike te biskupije i donio mnoge žrtve osobito svećenika, od kojih su neki ubijeni, a drugi zatvoreni. I Ivo Grgurev morao je biti žrtva.

Trebalo je tražiti povod da ga se ukloni iz sredine koja gaje neobično cijenila.

Po njihovu mišljenju bio je jedan od opasnijih religioznih i nacionalnih ideologa. Stoga ga je trebalo ukloniti. I početkom 1945. u siječnju zatvaraju ga. Bilo je teško suditi čovjeku oblijubljenom od naroda. Trebalo mu je pripisati razna kaznena djela.

Bojali su ga se i kao zatvorenika. Ozna, tadašnja tajna policija, predvođena braćom Rončević, u suglasnosti sa šibenskom policijom i šibenskim sudom, doveli su javnog tužitelja i suca iz Splita, da mu sude, s uvjerenjem da će mu splitski sud moći dokazati pripisana kaznena djela.

Sudski postupak bio je nedostojan civilizirane sudske rasprave. Obrana ništa nije značila.

U Ljetopisu sv. Lovre u Šibeniku piše da je 11. veljače 1945. bila rasprava Ivi Grgurevu, rodom iz Vodica. Inkriminirali su mu daje lanjske godine u kolovozu pisao u "Hrvatskom Jadranu" protiv NOO i Tita. Na tu raspravu, dan prije, šibenska je razglasna postaja upozorila građanstvo i pozvala da joj prisustvuje. Bili su pozvani i neki razredi gimnazije. Predsjednik suda i branitelj javnih interesa došli su iz Splita, jer da šibenski sud poznaje Ivu Grgureva, pa da će biti pristrani. Inače Grgurev je imao svog branitelja, dr. Tafru.

Osuđen je na petnaest godina prisilnog rada i robije.

Kaznu je izdržavao u Staroj Gradiški u kojoj je našao brojne kolege. Svojim ponašanjem, razgovorima, a posebno govorima, ulijevao je nadu u bolju budućnost. Davao im je osvježenje. Či-

tavo vrijeme robovanja bio je pod posebnim nadzorom.

Zahvatila ga je amnestija i prije izdržane kazne pušten je na slobodu.

O svojem robovanju napisao je realne, objektivne zapise koji su objelodanjeni u ovoj knjizi SVJEDOČANSTVO. U njima je iznesen način života u logoru i postupak zatvorskih službenika kojima je bila svrha ideološki slomiti zatvorenika, odnosno preodgojiti ga. Svjedočanstvo prikazuje ubijanje duha u čovjeku.

Neka ova knjiga bude ljudima za pouku. Uzmi i čitaj!

Mnogo više će o tome reći profesor Josip Dominis.

Fra Petar Bezina

Ivo Grgurev

Pjevam svojoj ljubimici

Sve mislim da si mi bila dosuđena, kao najljepša i najpristalija, dok se, još neroden, skrivah pod toplim srcem majčinim.

I uvijek si mi lijepa, svježa, nasmijana!

Ljepša od zore, divnija od sunca - i danas si mi više no ikada, ljubimica, a bit ćeš mi, siguran sam, do grobne ploče - i dovijeka!

Tvoje ime je: SLOBODA!

Pozivam za svjedočke svoje djetinjstvo, mladost i muževnost: - uvijek bijah zaljubljen u te! Ali nikad tako strastveno, bezgranično i ludo kao ovih dana, kad se

nađoh iza teških hrastovih vrata i gvozdenih rešetaka.

Bila si, kroz stoljeća i tisućljeća, najdražom draganom svih velikih i nesputanih duhova: Ovida, Cellinija, Wildea, Verlainea, Dostojevskog, Bogovića, Harambašića, Radića, Matoša, Budaka., koji se, više no jednom, okupaše suzama u tamničkoj tami.

Kao ni zdravlje, ni slobodu ne zna nitko pravo cijeniti, dok je posjeduje. Sine nam u potpunom sjaju i krasoti: tek kad je izgubimo!

Kako si, slobodarski Byrone, u prologu svog "Chillonskog uznika", vješto ulovio krik utamničenika svih vjekova:

"Ti, vječna zubljo nesputane duše, Slobodo, najljepše sjaš u tamnici!"

Na što danju utamničenik misli? - Na slobodu!

O čemu noću sanja? - O slobodi!

Što čezne? Za čim plače i uzdiše od zore do mraka, od mraka do zore? - Za slobodom!

.....
Jedan među tisućama

.....
Opet sam u samici.

Prema dosadašnjem iskustvu: spremam se za službeni razgovor tek kasno uvečer. - Međutim: prevarih se; danas me pozvate već u tri sata popodne.

Pisarnica je ugrijana. Duhana imam, pa je ugodno čavrjanje. Ovog puta: Grubišić i ja. Bez tajnika i svjedoka.

Krivnja je priznata. U par riječi mogla bi se unijeti u zapisnik i OZNA bi sa mnom završila. Ali on želi doznati i putove, koji su me doveli do "zločinstva"; političke razloge i psihološke pobude.

Za izvor i utok smatraju neku moju "ustašku usmjerenošć". Zato, pošto poto, že od mene izmamiti priznanje da sam uvjereni Ustaša.

Alija ne prihvataćam njihovu rukavicu. Pitam ga koga on smatra Ustašom. - Uvjeravam ga da nisam nikad bio članom ustaškog pokreta, a niti ikad položih ustašku zakletvu, pa ni onda kad je polagahu svi lječnici i činovnici šibenske bolnice, u kojoj, tada, bijah župnikom.

Ako se smatraju Ustašama svi Hrvati, koji čeznu za slobodom hrvatskog naroda i nezavisnošću hrvatske države, onda slobodno i mene može ubrojiti među takve Ustaše!

- A može li -pitam ga -postojati ijedan čestit Hrvat, koji ne bi želio, da njegov narod, slobodan i nezavisan, živi u vlastitoj državi?!

A u partizanima nisam gledao narodnooslobodilačku vojsku, već komunističke odrede, kojima je svrha: prigrabiti svu vlast i provesti komunizam.

Ništa me nije toliko mučilo i razdiralo u toku rata kao misao, da, u bratoubilačkoj borbi i međusobnom nemilosrdnom obračunavanju, hrvatski narod može biti istrijebjen i uništen.

A smatrah, da baš partizanska borba, pored ostalog, vodi do tog istrebljenja i samouništenja.

(Iz **Svjedočanstva** Ive Grgureva)

SLOVO O SVJEDOČANSTVU IVE GRGUREVA

Prof. Ivo Grgurev, autor knjige koju Vam danas predstavljamo, rođen je u Vodicama 1909. Umro je u rodnom mjestu 1992. Klasičnu gimnaziju pohađao je u Senju, Šibeniku i Splitu, gdje je i maturirao 1929. Potom je studirao teologiju u Splitu, Mariboru, Ljubljani i Zagrebu, gdje je i diplomirao 1936. Završio je i 4 semestra na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Kao svećenik služio je u Šibeniku, Primoštenu i Vodicama.

Uhićen je koncem 1944. po dolazku partizana u Vodice. Izveden je pred tzv. narodni sud u Šibeniku u veljači 1945. i osuđen "U ime naroda" na 15 godina tamnovanja. Robijao je u Šibeniku i Staroj Gradiški ukupno 3 godine - tri godine misleći i šuteći na svih 8 jezika s koliko ih se je služio!

Godine 1949. prihvaća drugo zvanje. Kao izvanredni slušač na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomira 1956. narodni jezik i književnost. Zatim je profesor na gimnaziji u Osijeku, Konjicu i Sarajevu.

MOJ DJED

Sjetim li se tebe, preda mnom se dižu planinske hridi, visoke i sure;
sjetim li se tebe, preda mnom se nižu stupovi granita i zapuši bure.

S golom si rukom ubijao vola
i hvatao guste rojeve pčela.
Kamen si kršio o prsa gola,
ko prvi junak okolišnih sela.

Imao si jedinca, sina Frana,
i taj ti pode u daleki svijet,
a ja ostah, da ti budem hrana,
kad na glavi twojoj nikne sijedi cvijet.

Visok, jak i kršan si mi bio,
a u grudima srce bilo meko.
Uvijek si o meni ti najljepše mnio
i gledao u me ko u čudo neko.

Djede moj dragi, što da ti sada dam,
kad već su ti pjevali opijelo?
Djede, dragimoj djede, vratи seknam,
da te žarko ljubim u staračko čelo.

Nu klicaji moji ginu u svemiru...
Zato, dok jutrom misim na oltaru,
molin, da živiš u vječnomu miru,
dok li duša blista u Božjemu žaru. O

Predavao je i latinski, francuski, povijest i filozofiju sve do umirovljenja 1972.

Kao književnik i novinar objavljivao je pjesme, prozu, putopise i brojne članke u raznim časopisima. Bio je priznati stručnjak za jezik, te je napisao udžbenik "Naš jezik" u izdanju sarajevske "Svjetlosti".

Iza smrti ostali su njegovi spisi: zbirka pjesama "Svemirski mirisi" (objavljeno u izdanju Biblioteke "Symposion" u Splitu) i "Svjedočanstvo" u kojem piše o svom kažnjavanju i tamnovanju u ratnim i prvim poslijeratnim godinama).

"Svjedočanstvo" predstavlja vrijedan doprinos naporima bivših hrvatskih

političkih sužanja da stradanja Hrvata pod jugokomunizmom ne padnu u zaborav.

Velika je šteta što je uznik takvih sposobnosti zapažanja i tako oštrog pera prekinuo svoje memoare u trenutku dolaska u kaznionicu Stara Gradiška. Ta je kaznionica bila jedna od najnečovječnijih u bivšoj Jugoslaviji. I samo spominjanje St. Gradiške izaziva jezu kod uznika koji su u njoj robijali, pa bi opis tamnovanja u tom mučilištu bio nadasve zanimljiv.

Kroz tamnice bivše Jugoslavije prošlo je preko 100.000 političkih stradalnika. Prosječno vrijeme njihovog robijanja iznosi oko 4,5 godine, što bi ukupno iznosilo 450.000 godina tamnice. No, ako uzmem u obzir činjenicu da zbog protoka vremena, likvidiranja čitavih obitelji, brišanja nekih sela s lica zemlje, zbog toga što su mnogi robijaši odavno pomrli a nemaju nikoga da ih prijavi, a mnogi se još uvijek boje navesti nekoga od svoje rodbine kao bivšeg robijaša, itsl., onda možemo opravdano zaključiti da su bivši hrvatski politički uznici izdržali u bivšoj Jugoslaviji preko 500.000 godina robije!

Koliko ubijenih, koliko duševno i tjelesno osakačenih? Kolikima je onemogućeno imati potomstvo, nastaviti školovanje, normalno raditi i zaradivati, steći stanarsko pravo i priskrbiti sredstva za mirnu i spokojnu starost. No, nisu bili kažnjeni samo oni koji su bili osuđeni na robiju. Svi članovi njihovih obitelji snosili su težke posljedice zbog njihova sudske progona. Bili su žigosani kao "neprijatelji naroda i države", sa svim posljedicama koje su iz toga proizlazile.

Patnje koje su pretrpjeli hrvatski politički sužnji neizrecive su i nenaplative. Čime se može nadoknaditi izgubljena mladost i narušeno zdravlje, čime obeštititi težak robovski rad, samice, okovi, gladovanje, uvrede i ponizavanje, gaženje ljudskog dostojanstva, otežano zapošljavanje pretežito na slabije plaćenim radnim mjestima?

Boljševički sustav koji je uspostavljen u Jugoslaviji nakon Drugoga svjetskog rata pobio je, zatvorio i opljačkao daleko više ljudi nego Nijemci, Talijani, četnici i ustaše zajedno. To je Milovan Đilas kazao 1950. u New Yorku prigodom posjeta kiparu Ivanu Meštroviću. A Đilas je bio dobro upoznat sa zločinima jugokomunizma!

Nažalost, to zaboravljuju danas oni koji osnivaju društva ljubitelja druga Tita. Do-

voljno je ovdje citirati što je o Titu kazao njegov učitelj Staljin, prigodom prijama poljskih diplomata koje je ukorio zbog blagosti prema neprijateljima: "Tito je pametan momak. On nema problema s neprijateljima. On ih se svih oslobođio!" (M. Djilas: Tito and Stalin, 1984).

Tragična podjela Hrvata u Drugome svjetskom ratu na partizane, domobrane i ustaše imala je za posljedicu goleme gubitke u ljudstvu i materijalnim dobrima. Ta tragedija ogleda se i kroz stradanja obitelji Grgurev iz Vodica. Prof. Ivo Grgurev bio je istaknuti hrvatski domoljub, nacionalist, kojega su komunisti osudili i utamničili. Njegov brat Tonči nalazio se kao istaknuti vodički komunist na drugoj strani barikade. Poginuo je u borbi s Taljanima u Bilicama kod Šibenika. Nakon rata, jedna ulica u Vodicama nazvana je njegovim imenom. Ipak, u nedavnom Domovinskom ratu ostvarena je ideja o pomirbi svih Hrvata. Svi Hrvati borili su se na istoj strani barikade. 1 pobijedili!

Međutim, mi hrvatski nacionalisti ipak govorimo o pomirbi sa stanovitom gorčinom. Naime, gotovo sve važnije položaje u državnoj upravi zauzimaju bivši boljevici, udbaši, partijski sekretari i crveni obavještajci. Bivšim domobranima, ustašama i njihovoj djeci ni danas nije priznata "politička podobnost". Oni, nažalost, ne uživaju povjerenje današnje demokratske Hrvatske!

Rušeći Jugoslaviju od dana njezine uzpostave, podnjeli su bivši hrvatski politički sužnji silne žrtve, davši golemi doprinos u stvaranju demokratske i nezavisne Republike Hrvatske.

Potrebno je sjećati se, pamtiti i pisati o počinjenim zločinima. Ne zbog toga da bismo se osvećivali, već da bismo postavili stvari na svoje mjesto, da bismo ispravili neistine i klevete koje su ispisali pobjednici drugog svjetskog rata.

Prof. Josip-Bepo Dominis •

Knjigu **SVJEDOČANSTVO**
možete naručiti pismenim putem
na adresi:

**Dr. Smiljan Grgurev, Osječka 5
A, 21000 Split**

Cijena knjige iznosi 40,00 Kn +
poštarina pouzećem

Mirko Marjanović: "Treći svjetski rat", Naklada Jurčić - ZIRAL, Zagreb - Mostar, 1999.

Piše: Mario BILIĆ

U ovom žanrovskom kolopletu od ogleda, pisama, interviewva i pjesama izranga ogledalo ispita savjeti koje je u zlo vrijeme načinio Mirko Marjanović. Složio je mozaik filozofskih upita koji će tek odgovori uobičiti ujasnu i prepoznatljivu sliku svakoga od nas. A to je slika naše vlastite upletenosti i odgovornosti za sve zlo koje nas je snašlo u zadnjih desetak godina na prostorima hrvatskih zemalja. Marjanović se u ovoj knjizi prepoznaće kao ljetopisac zle kobi koja je pritisnula Hrvate i Bošnjake ne izjednačavajući krvnika i njegovu žrtvu već precizno povlačeći moralnu crtu koja sa zločina i zločinca skida stoljetne maske. On također, kako bi ogolio zlo, struže s njega sloj po sloj ideoloških naplavina koje prepoznaće u **Naćertaniju** Ilike Garašanina te nam na taj način nuđa čistu sliku velikosrpskih jahača Apokalipse koji su slomili zube u Irvatskoj i Herceg Bosni.

Mirko Marjanović, kao neposredni svjedok ratnih događanja u Sarajevu tijekom rata u Bosni i Hercegovini, izlazi neoštećen iz pakla u kojem se našao jer nije žrtvovao ništa od onoga što je u nj usadio kršćanski nauk. Slobodan od mržnje on kliče ljubavi, miru i oprštanju. On kao prorok upire prstom u razvaline ljudskoga uma i duše, ali i vida duboke rane, lijeći stresove i traume kroz koje su zajedno prošli Bošnjaci i Hrvati. Tek u kartarzi, u pročišćenju, Marjanović vidi izlaz, lijek i spas od mržnje. Koja izjeda mrzitelja do samouništenja. Kročeći kroz povijest hrvatskih zemalja, Marjanović ni nas Hrvate ne oslobađa povijesne odgovornosti zbog čijeg se manjka tako kroz stotinu i pedeset godina razgoropadićlo i razgranalo velikosrpsko zlo.

Svrstan na stranu poniženih i unesrećenih, Marjanović uranja u taj silnijad i plače suzama cijelog naroda kako bi tim suzama izbistrio sliku naše povijesne patnje na ovim prostorima za opomenu naraštajima kojih dolaze.

Marjanović je ovom knjigom još jednom opovrgnuo onu kako pjesnik šuti kad govori oružje jer je moralni poticaj u njemu bio tako bolan da bi pjesnik svisnuo od muke da nam se u ovoj knjizi nije ovako temeljito isповjedio. Povijesti za inat i usprkos.

Stjepan Blažanović:
SATNIK ANTE PORTAS

Piše: Bruno ZORIĆ

U organizaciji i Matice hrvatske u Zadru, kluba "Napredak" u Zadru i Podružnice HDPZ u Zadru, 16. lipnja 1999. održana je promocija knjige dr. prof. Stjepana Blažanovića ml. u prostorijama novoootvorene Gradske knjižnice u Zadru.

Knjiga je objavljena u izdanju RAČKI d.o.o. Zagreb, urednik je Ivan Biondić, dok su recenzenti Dubravko Horvatić i Josip Palada.

Dr. prof. Stjepan Blažanović, poznatije sveučilišni profesor u Zadru, rođenje 1953. u Hasiću, kod Bosanskog Šamca.

Već u djelatnosti počinje se baviti književnošću i objavljuje svoje prve literarne radove, koji su često bili nagrađivani.

Do sada je objavio: U SPOMEN (knjigu aforizama, '1972.), PRIČE SA ŽENDRAGA, 1973., PJESME IZ DNEVNIKA, 1980., SMJENA KRILATIH VITEZOVA, zbirka pripovijedaka, 1987., te trilogiju ROTOSLOVLJA, pisao je od 1995-1998. od koje je objavio prvi dio 1999. pod nazivom SATNIK ANTE PORTAS.

Satnik ANTE proživljava svu tragiku hrvatskoga čovjeka u domovinskom ratu, gonjen svim nevoljama i nedaćama, ali ustrajan u svome nezaustavlјivom hodu k jedinom cilju, obrani svoje domovine. Glavni lik, satnik Ante, nije ocrtan samo s fizičke strane, već je pisac (i sam satnik Ante, to je autobiografski roman, prvi naš ratni roman u novoj i slobodnoj Hrvatskoj), ocrtao lik kao snažnu i osebujuću osobu u kojem prevladavaju osjećaji i strasti, strepnje i nade, a nadasve ljubav čovjeka - pojedinca, koji postaje heroj u jednom nepoštenom i surovom ratu, koji znači borbu za nečije postojanje, odnosno bivstvovanje.

Satnik Ante je snažna psihološka ličnost, oko kojega se vrte događaji i ljudi, kao prikaze, kao sjene, koji se nižu u sklopu određenih događaja.

Dok se bilo rata nesmiljeno osjeća u svakom koraku, osjećaj kao glavna vodilja, ali i inat da se dokaže, da postoji, da je neuništiv, da mu neprijateljske granate i puščani metci ne mogu ništa, satnik Ante uspravno i hrabro proživljava svoju golgotu i nesmiljeno juri ka svome cilju obrani našeg čovjeka, obrani svoje grude, ali i još više od toga, obrani da smo svoji na svome i da nas nitko i ništa ne može uništiti.

Hrvatska je u njegovom srcu, on satnik Ante je u Hrvatskoj, na hrvatskoj grudi, natopljenoj krvlju, suzama i patnjama, maloga hrvatskoga čovjeka koji je naučio krvari i koji opet, po tko zna koji put, krvari na svome, za svoje.

Za Vukovar, za Hrvatsku...

Satnik Ante je junak našeg vremena.

Iz uspomena jednoga hrvatskog robijaša (XIX.)

ŠUMARIJA LIPOVLJANI "TRAŽI" RADNIKE

Piše:

Augustin TOMLINOVIĆ-SAMAC

Ponovo se ukrcavam u teretni vlak pravac istok. Do Novske je samo jedan kolosjek i moj vlak, po starom običaju, mora svima putničkim vlakovima davati prvenstvo. To znači: dugo stajati na svakoj stanici. A vlakovođe uvijek "zaborave uključiti grijanje" među balvane, tako da cijelo vrijeme moram drhtati od zime. A vani udarila teška mjesecina, tako da su po slavonskim poljima i šumama nikli divni kristalići leda, pjesničkim dušama raj za oči, a latalici bjeguncu pakao za dušu i tijelo.

Taljigamo se tako cijelu noć, da bismo u zoru stigli u Lipovljane. Iskačem iz vlaka, ne samo radi nadolazećeg dana, nego zato da se u Novskoj ne zateknem u vagonu. To je veća stanica, pa bi mogli pretražiti vlak.

Čekam da se potpuno razdani, da mogu ući u neku kuću i zamoliti malo hrane. Kad se razdanilo, ulazim u jedno dvorište. Dočekuje me dvoje starijih ljudi u gradskoj odjeći. Nespretno lažem da sam pošao u potragu za zaposlenjem u šumariji u Gorskem Kotaru, ali sam usput čuo da lipovljanska šumarijra također traži radnike. Pokušao bih se zaposliti ovdje.

Muškarac očito nije naivac, pa me je "procitao", jer kaže: "Da si ti pošao u Gorsk Kotar radi zaposlenja, ne bi se ti ovdje zaustavlja, nego bi išao ravno tamo". Pokušavam ga uvjeriti da nije ovo bliže kući i da bih radnje bio ovdje, ali stari lisac se ne da: "Bježi odmah odavde dok nisam pozvao miliciju!". Vidim da nikakva filozofija ne pomaže pa odlazim. Bojam se da bi on ipak mogao obavijestiti miliciju, pa se više ne usuđujem zalaziti u kuće. Odlazim duboko u šumu. Tražim nešto za pojesti. Nalazim samo malo šipka i to jedem. Kad je malo otoplilo, sjeo sam na suho lišće i malo drijemao. Čekam večer. U sumrak izlazim iz šume i ćestom se upućujem prema Novskoj. Tu također imam prijatelje, ali nisam spreman izgubiti još jednu iluziju, pa ih i ne tražim. Strpit ću se još malo do svoje Nove Gradiške. Umoran sam, pospan, gladan i žedan, hodam spavajući. Skoro je potpuna

noć.

Najednom ni s leđa dolazi čovjek na biciklu, zaustavlja se, silazi s bicikla i pita me: "Kamo druže"? Onako pospan, sporo mislim i još sporije odgovaram da sam došao radi zaposlenja u šumariji Lipovljani, jer sam čuo da traže šumske radnike. On nastavlja pitanjima, a ja se sve više zapličem u svoje pospane laži. Vidi čovjek da petljam, pa me pita imam li osobne dokumente..

"Razumije se da imam".

"E pa onda ih pokaži"!

"Pa tu je i tako mrak, pa ne bi ništa video".

"Onda hajde sa mnom na miliciju, pa ćemo tamo sve vidjeti".

"Ne idem ja s tobom nikamo, ja ću svojim putem a ti svojim"

"Pa rekao si da tražiš posao, podi onda sa mnom, pokazat ću ti gdje je šumarija"

"Nisam tražio tvoju pomoć".

"Ali sumnjiv si, moraš poći sa mnom".

"Već sam ti rekao da ne idem".

Okrećem se i polako krećem u suprotnom smjeru.

"Stani, pucat ću"!

"Samo ti pucaj".

"Još jednom te upozoravam, pucat ću!"

Šutke idem dalje. Nakon dvadesetak koraka okrećem malo glavu i vidim da on još uvijek stoji. Vjerojatno je i on amater-policajac kao i drug tajnik iz Ostrne. U ovoj sretnoj zemlji su valjda svi ili policijacili ili robijaši!

Nastavljam svojim putem, primičem se Novskoj. Obilazim željezničku stanicu u širokom luku. Tu stoji mnoštvo kompozicija. Polako se primičem jednoj koja upravo kreće. Uskačem u jedan zgodan vagon. Ne namjeravam izaći u Novoj Gradiški. Međutim, suprotno očekivanju, ovaj vlak ne staje ni na jednoj stanici, čak gotovo ni ne usporava. I kroz N. Gradišku prolazi, ali tu nisam ni namjeravao izaći. Nadam se da će u Zapolju bar malo usporiti. Stižemo u Zapoli. Vlak tek malo usporava. Vidim nema šale, treba iskakati, inači bih mogao otići do Vinkovaca. Pripremam se za iskakanje, vlak već ubrzava, iskačem. Kotrljam se niz željeznički na-sip. Dobro sam se izudarao, ali čitav sam.

(nastavlja se)

SVIBANJ 1945. U BRITANSKIM DOKUMENTIMA (X.)

Dokument br. 9

OBRAZAC ZA PORUKE

Šalje: 38. (Irska) pješačka brigada

Prima: Glavni stožer 46. divizije 'G'

0.1 (.) izvješća s terena 1.15 (.) 200.000 naoružanih HRVATA, koje slijedi 1.000.000 civila, a zatim elementi dviju njemačkih divizija južno od BLEIBURGA i LAVAMUNDA traže zaštitu od Britanaca(.) Dopuštenje da priđu granicu odbijeno (.) Veliki broj Jugoslavena napada ovu kolonu (.) Trenutno vodeće skupine HRVATA neposredno južno od naše nadzorne točke u BLEIBURGU NE pokušavaju prijeći i NISU zametnule sukob s JUGOSLAVENIMA.

Ova se poruka može poslati na svaki način

ukl./isklj. bežično

Stupanj žurnosti

Odmah

(potpis nečitak)

Dokument br. 10

OBRAZAC ZA PORUKE

Šalje : 38 (Irska) pješačka brigada

Prima: (za izvedbu) glavni stožer 78. divizije

(na znanje) 2. INNISKS 2 LIR 1 R.I.R.F. STOŽER RA 78. DIVIZIJE 11. BRIGADE 36. BRIGADE

0.6 (.) POVJERLJIVO (.) IZVJEŠĆE S TERENA 251800B(.)

2. INNISKS kontrolni punktovi postavljeni prema sljedećem: 875804 872803 864791 878777 887812 886814 877756 879757 891779 904790 905816 894811 892810 (.) Odlagalište ručnog oružja pod stražom u MEDJEZ VOJARNI (.) Stražarkod streljiva 883802 (.) Cestovne patrole sjeveroistočno od S. ANDRA C 9183 pokupili su 5 NIJEMACA, 3 UKRAJINCA, 1 RUSA (.) Svi smješteni u zarobljenički logor (.) Izviđači stožernog bataljona i sve postrojbe MEDJEZ VOJARNE C 870807(.)

2. LIR (.) Jedna postrojba pomaknuta prema BODENSDORFU C 9788 (.) Ostatak bojne i stožer ostaju u VELDENU D 0380 (.)

1. R. IR.F. (.) Nadzorne točke postavljene prema sljedećem: 856754

809704 (granični punkt) 728721 (granični punkt) (.) Konjanici u ophodnji premaju jugoslavenskoj granici izvjestili da nije bilo incidenata, a odnosi s TITOVI trupama vrlo prijateljski (.) Izviđači (.) stožer bojne LATSCHACH C 942739 stožer A postrojbe u ARNOLDSTEINU uz vod C 809704 C 728721 C 858746 postrojba B kod MALLESTIG C 902745 postrojba C kod FAAKA C 926752 postrojbe D i S kod C 919762 (.)

kraj informacije

Ako postoji opasnost da padne u neprijateljske ruke ova poruka mora biti poslana ŠIFRIRANO

Stupanj žurnosti

Odmah

Dokument br. 11

OBRAZAC ZA PORUKE

Šalje : 38 (Irska) pješačka brigada

Prima: 2. INNISKS 2 LIR 1 R.I.R.F.

113 (.) POVJERLJIVO (.) Zaštitne postrojbe IZVJEŠĆE S TERENA(.)

OSMA VOJNAO) 46. divizija (.) Zamjena SJEVERNE BRIGADE u sektoru 1 AGRA završena (.) Prestrojavanje divizije u tijeku (.) Zadovoljavajući dogovor glede graničnog područja kod BLEIBURGA D 6178 postignut između 128. brigade i jugoslavenskog brigadira (.) Jugoslavenske postrojbe koje se nalaze u području Y 7905 prema izvještajima nalaze se pod zapovjedništvom 6. RUSKOG KORPUSA, a vjeruje se da se spontano povlače prema području LANDSBERGA Y 9302 (.) 138. BRIGADAO 6 Y i L(.)

Postrojbe se nalaze kod ST. STEFANA Y 6402 dvije postrojbe kod ST MARDARETHENA Y 6107 ST MICHELA Y 6005(.) 5. FORRESTERS (šumska brigada) se nalazi kod EBERSTEINA Y 4201 (.) 1 AGRA (.) 27. L pod zapovjed (.) Izviđači MEDICINSKE POSTROJBE s jednom eskadrilom 27. L pod zapovjed. u području KOFLACHA B 5736(.) 4. MEDICINSKA POSTROJBA u području KLEINLOBLING B 8864 VVEISSKIRCHEN B 3064 OBDACH B 2754(.) 61. HY POSTROJBA umanjena za jednu bateriju kod JUDENBURGA B 2465(.) 27. L umanjena za 2 eskadrike kod JUDENBURGA 26. MEDICINSKA POSTROJBA uz zapovjed. jedne eskadrike 27. L(.) područje kod ST PETERA B 1866 ST GEORGENA B 1168 UNZMARKTA B 0767 SCHEIFLINGA B 0561 (.) STOŽER 1. AGRA JUDENBURG(.) 6. BRITANSKE OKLOPNE DIVIZIJE (.) Predaja HRVATA JUGOSLAVENIMA završena (.) Predaja SRBA u tijeku(.)

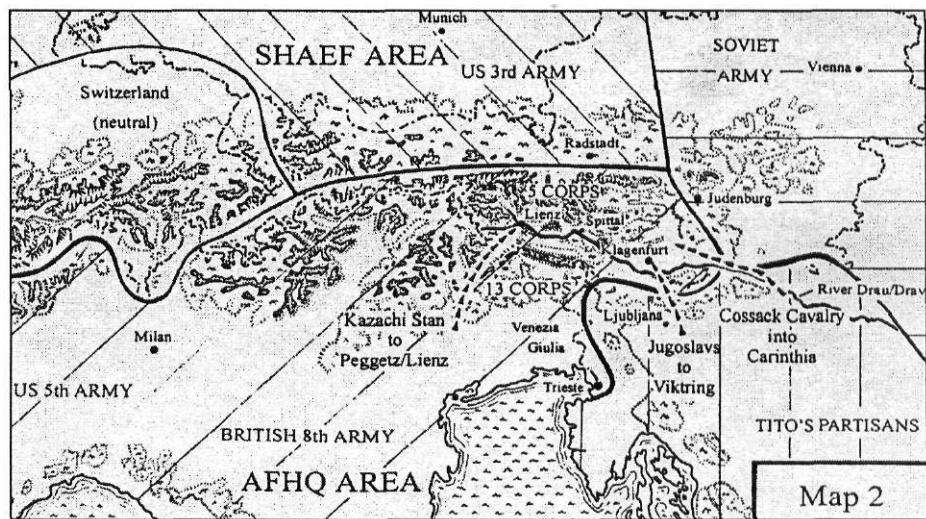
PETA ARMIIA (.) 10. AMERIČKA PLANINSKA DIVIZIJAC lokacije (.) STOŽER RACCO C 4925(.) 85. PLANINSKA POSTROJBA TERCENTO C 3937(.) 87 PLANINSKA POSTROJBA CAPORETTO C 6840(.) A0. A tenkovski BATALJON CAMOLONGO C 4735(.)

kraj informacije

Ako postoji opasnost da padne u neprijateljske ruke ova poruka mora biti poslana ŠIFRIRANO

Stupanj žurnosti

Izvorni naputak IH

Crte razgraničenja između američkih, britanskih, sovjetskih i jugoslavenskih snaga u drugoj pol. svibnja 1945.

POPIS OSOBA KOJIMA JE IZPLAĆENA NAKNADA (NASTAVAK)

ME	PREZIME	MJESTO	GOD. ROD.	IZNOS
Marko	Frankić	Zagreb	1925.	34.492,50
Antun	Franulović	Blato	1931.	2.835,00
Petar	Franulović	Blato	1933.	9.855,00
Niko	Franušić	Dubrovnik	1925.	3.240,00
Nikola	Franje	Hrv. Leskovac	1923.	16.848,00
Ivan	Franjić	Gašinci	1931.	14.553,00
[van	Franjković	Sl. Brod	1926.	19.710,00
Rudolf	Frčko	(Konjčina	1925.	19.710,00
Rudolf	Frčko	Konjčina	1925.	3.240,00
Franjo	Friedl	Bjelovar	1928.	15.444,00
Danica	Frigan	Belovar	1923.	4.927,50
Rudolf	Frisch	Pakrac	1934.	1.053,00
Blaž	Frka PeteSić	Sali	1925.	7.114,50
Mara	Frković	Gospic	1915.	4.374,00
Stanko	Frković	Zagreb	1926.	9.855,00
Jula	Fucijski	Zagreb	1925.	41.418,00
Ana	Fumić	Budinčina	1918.	9855,00
Ivan	Furdek	Novigrad Podr.	1928.	39.663,00
Zvonimir	Furić	Davor	1930.	23.179,50
Josip	Fuštar	Split	1925.	5.791,50
Danica	Futak	Zagreb	1925.	14.364,00
Srećko	Fužinac	Bakar	1926.	4.509,00
Mario	Gabrilović	Split	1922.	4.050,00
Srećko	Gabrilovac	Zagreb	1927.	9.882,00
Franjo	Gabud	M. Bistrica	1929.	13.135,50
Jure	Gagro	Zagreb	1928.	2.430,00
Ivan	Gal	Osijek	1931.	10.260,00
Janja	Galić	Požega	1927.	7.357,50
Milka	Galić	Mostar	1924.	13.608,00
Nikola	Galić	Kaštel Stari	1927.	8.977,50
Mara	Galošević	Vinogradci	1917.	9.855,00
Stjepan	Galošević	Valpovo	1929.	24.408,00
Milan	Garac	Osijek	1933.	10.516,50
Regina	Gardavski	Mostar	1921.	14.782,50
Manda	Gariločić	Čagun	1925.	1.147,50
Stjepan	Gašparac	Kastav	1934.	10.597,50
Alojzija	Gašparić	Zagreb	1920.	14.782,50
Drago	Gavran	Pula	1930.	10.098,00
Ivan	Gavran	Požega	1914.	33.763,50
Stanislav	Gavran	Kiseljak	1925.	5.332,50
Ivan	Gavranić	Bjelovar	1925.	5.467,50
Juro	Gavranić	Sl. Brod	1913.	4.482,00
Ivan	Gazdović	Cernik	1926.	11.556,00
Marija	Gazdović	Zagreb	1925.	4.927,50
Amalija	Gazibara	Zagreb	1923.	19.737,00
Milivoj	Gazi	Zagreb	1925.	10.705,50
Dragutin	Gebaček	Zaostrog	1924.	20.925,00
Ankica	Gecan	Draganić	1927.	13.419,00
Vladimir	Gelenčer	Virovitica	1929.	13.567,50
Josip	Gene	Ivanec	1925.	18.670,50
Slavko	Generalić	Osijek	1920.	4.603,50
Vera	Gerard Šipošić	Osijek	1925.	1.944,00
Slavko	Gerec	D. Miholjac	1925.	63.774,00
Gustav	Germošek	Zagreb	1930.	16.389,00
Slavko	Gersić	Sl. Brod	1924.	24.637,50
Vjekoslav	Gilić	Zagreb	1925.	30.199,50
Vjera	Gilić Šorak	Split	1928.	22.896,00
Ivan	Gilijanović	Split	1926.	2.106,00
Josip	Gilijanović	Split	1918.	4.927,50
Pavao	Gilijanović	Baška	1927.	14.364,00
Miljenko	Girin	Betina	1928.	14.782,50
Karmelo	Gjadinić	Split	1921.	405,00
Ivan	Gjajić	Kutjevo	1926.	4.050,00
Ljubica	Gjuranić	Kapela Ravenska	1927.	9.855,00
Božidar	Gjurgina	Zagreb	1927.	3.307,50
Marija	Gjurgević Biondić	Virovitica	1927.	49.275,00
Veljko	Gjuriš	Zagreb	1925.	7.357,50
Krešimir	Glavaš	Grude	1926.	2.295,00
Ana	Glavičić	Zagreb	1927.	9.855,00
Konstantin	Glavić	Mlini	1918.	4.927,50
Mara	Glavina	Mostar	1923.	7.357,50
Mijo	Glavina	Klis	1927.	49.275,00
Suzana	Glavina	Zagreb	1925.	7.357,50
Šimun	Glavina	Makarska	1931.	2.430,00

IME; ;	PREZIME	MJESTO	GOD. ROD.	IZNOS
Pero	Glavinić	Dubrovnik	1923.	10.651,50
Ivan	Glavurđić	Livno	1922.	391,50
Marijan	Glavurđić	Livno	1909.	20.898,00
Paulina	Gluhaković	Vrbica	1925.	14.580,00
Giordano	Godena	Rovinj	1921.	32.778,00
Janoš	Godo	Županja	1920.	19.710,00
Albert	Gogala	Split	1928.	3.847,50
Giacomo	Goglia	Labin	1926.	34.546,50
Nike	Gojan	Gruda	1921.	2.146,50
Pero	Gojan	Dubrovnik	1928.	7.020,00
Nikola	Gojanović	Karlovac	1931.	4.050,00
Bozo	Gojević	Virovitica	1924.	54.324,00
Šonja	Gold	Varaždin	1926.	14.148,00
Jure	Golek	Bjelovar	1932.	540,00
Nikola	Golem	Benkovac	1926.	4.927,50
Anica	Golemac	Mostar	1924.	1.890,00
Jela	Golemac	Mostar	1921.	7.357,50
Lucija	Golemac	Mostar	1926.	7.357,50
Marica	Golemac	Mostar	1923.	7.357,50
Mile	Golić	Čavle	1926.	3.645,00
Ivan	Golob	Zagreb	1921.	18.792,00
Antun	Goluban	Zabok	1927.	14.040,00
Rudolf	Golubić	Klanjec	1923.	14.431,50
Andro	Goluža	Požega	1927.	5.737,50
Stjepan	Gorski	Koromačno	1926.	9.760,50
Vikario	Gortan	Vodice	1931.	6.372,00
Ivo	Gospodnetić	Makarska	1925.	13.459,50
Ljubomir	Gotovac	Zagreb	1931.	52.110,00
Stipe	Gović	Rijeka	1920.	15.592,50
Pavao	Grabar	Zagreb	1925.	23.760,00
Slavka	Grabarević	Rijeka	1918.	9.855,00
Salih	Gradaščević	Zagreb	1926.	56.848,50
Pavao	Grafina	Zagreb	1927.	2.997,00
Mara	Grahek	Zagreb	1927.	16.470,00
Vinko	Grandov	Sali	1931.	4.927,50
Milan	Granić	Vodice	1928.	3.240,00
Slavica	Grbac	Rijeka	1921.	10.732,50
Ivan	Grbavac	Kiseljak	1920.	10.489,50
Ivan	Grbeša	Šibenik	1934.	5.737,50
Nedjeljka	Grbeša	Virovitica	1927.	9.247,50
Anica	Grbešić	Široki Brijeg	1922.	7.168,50
Marko	Grbešić	Malinska	1925.	19.710,00
Šimun	Grbešić	Široki Brijeg	1914.	9.855,00
Kata	Grcić	Dmisi	1930.	3.240,00
Duro	Grčević	G. Bogičevci	1928.	15.255,00
Janko	Grđina	Rečica	1927.	11.596,50
Kruno	Gregov	Preko	1926.	55.620,00
Vladimir	Gregurić	Ban. Jaruga	1931.	23.220,00
Ivan	Grepo	Runović	1925.	9.153,00
Vladimir	Gretić	Sarajevo	1922.	10.449,00
Nikola	Grgeč	Donja Bistra	1929.	14.782,50
Radovan	Grgeč	Zagreb	1929.	19.710,00
Milan	Grgić	Ljubuški	1932.	2.538,00
Ante	Grgurica	Unešić	1930.	3.078,00
Marijan	Grgurić	Lokve	1925.	3.928,50
Zvonko	Grgurić	Ravna Gora	1921.	14.620,50
Andrija	Grivić	Novo Virje	1930.	9.855,00
Duro	Grižić	Zagreb	1930.	4.927,50
Milan	Grospić	Gospic	1928.	1.080,00
Doma	Grubešić	Sarajevo	1925.	17.347,50
Nikola	Grabić	Rasinja (Koprivnica)	1926.	11.259,00
Aleksandar	Grabišić	Split	1934.	9.018,00
Anica	Grabišić	Kiseljak	1933.	9.855,00
Blago	Grabišić	Grude	1914.	14.782,50
Frano	Grabišić	Sl. Brod	1927.	3.240,00
Franjo	Grabišić	Split	1927.	9.855,00
Gabro	Grabišić	Zagreb	1926.	9.855,00
Mirko	Grabišić	Pula	1924.	9.855,00
Mladen	Grabišić	Rab	1917.	1.012,50
Ruža	Grabišić	Brinje	1924.	9.855,00
Boris	Grund	Zapreb	1925.	12.352,50
Marijan-Dominik	Gudej	Split	1928.	6.547,50

(nastavit će se)

BALKAN I BALKANOMANI

Ami Boue /1794.-18817, francuzki geolog i narodopisac /etnograf/, član biv. JAZU, danas HAZU, nazvao je bugarsku **Staru planinu** oronimom **Balkan** /tur. balkan ili balkan = šumovite planine/. Njemački zemljopisac J.A. Zeune je godine 1809. prvi uporabio ime **Balkanski poluotok**, skraćeno **Balkan**. Na to gaje potaknulo njegovo pogrešno mišljenje o **Staroj planini** kao "središnjem planinskom sustavu" u jugoiztočnoj Europi. Naš pogled na zemljovid Europe odkriva nam da Zeuneov tzv. **Balkanski poluotok** ili **Balkan** može biti samo jugoiztočni dio evropskoga kontinentalnog trupa. Na takvome kopnu izdvajaju se dva prostorno veća poluotoka: poluotok Istra i neimenovan grčko-albanski poluotok /v. priloženi zemljovid!/.

Takožvani **Balkanski poluotok** ili **Balkan** omeđuju mora - Jadransko, Jonsko, Egejsko, Mramorno i Crno more. Dvije su inačice njegove sjeverne međe: IM Dunav-Sava-Kupa-Riječki zaljev i 121 Dunav-Sava-Ljubljansko polje-Idrijica-Soča do njezina ušća u Tršćanski zaljev. **Balkanski poluotok** unutar takvih svojih međa ima ploštinu od 505 tisuća četvornih km. Zračna udaljenost od najzapadnije do najiztočnije točke međe 12. inačice/, izmjerena po 45. uzporednici sjeverne zemljopisne širine, iznosi 1260 km, a zračna udaljenost od navedene paralele do najjužnije točke u Grčkoj iznosi 950 km. Drugim riječima, Szczecin /Ščerin u Poljskoj/ je Trstu u zračnoj crti bliži negoli crnomorska obala.

Neposredno nakon što je Zeune izmislio znanstveno i jezično neutemeljeno ime **Balkanski poluotok** /Balkan/, počeli su se javljati zemljopisci koji takvo ime nisu prihvaćali. Stoga je bilo pokušaja da se zamišljenom crtom, povučenom od bugarske crnomorske luke Burgasa do Drimskoga zaljeva, odredi međa novome poluotoku s novim /nebalkanskim/ imenom. Takav je pokušaj u zemljopisnoj literaturi propao.

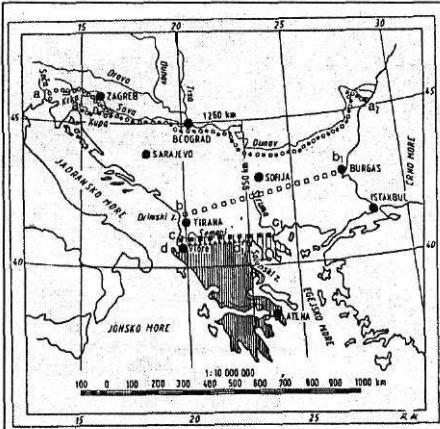
Beogradski su vlastodržci već u Kraljevini Jugoslaviji shvatili da bi zemljopisno ime **Balkanski poluotok** ili skraćeno **Balkan** dobrodošlo u tvorbi kriлатice "balkanska istorijska tradicija" koja bi imala važnu ulogu u osvajanju i potlačivanju nesrbских naroda na teritoriju Jugoslavije, monarhističke i socijalističke. Glavni nositelji i širitelji ideje o "balkanskoj istorijskoj tradiciji" bili su srbski "naučnici" /čit. znanstvenici/ i političari. Najažniju ulogu u tome imao je Jovan Cvijić /1865.-1927./, zemljopisac i balkanolog, a istodobno zadrti balkanoman /tur. balkan + grč mania = bjesnoća, bijes, bjesnilo, ludilo; balkanomanija je naziv za snažnu, gotovo bolestnu strast, zanos za održavanjem zemljopisnoga imena **Balkanski poluotok** ili **Balkan**. Evo primjera koji nam pokazuju kako balkano-

Piše:

Dr. Ratimir KALMETA

man Cvijić "naučno" obraduje narode s područja **Balkana** /Balkanskoga poluo-toka/. S takvim nas sadržajem upoznaje srbski zemljopisac Vojislav Radovanović u svojoj knjizi **JOVAN CVIJIĆ**, Beograd, 1958. Njegova smo priobćenja svrstali u deset neznanstvenih tumačenja.

IM Srbi su u vrijeme Prvoga srpskog ustanka izrazili bezkrajno snažno čuđstvo koje se u novostvorenoj srbskoj državi očitovalo u oslobođilačkim pohodima Karađorđevićevih ustanika prema zapadu i istoku.

Jugoiztočna Europa: njezini "poluotoci" i poluotoci.

Izraziti oblik horizontalne razvedenosti kao poluotoka ima Istra. Poluotocene značajke ima i kopno koje se sastoji od najvećeg dijela Grčke i južne Albanije.

Znatev zemljopisno neutemeljeni **Balkanski poluotok** ili **Balkan** ima dvije inačice sjeverne međe, a, a,a; međa b-bj je proizvodljivo povučena međa "poluotoka" koji bi trebao nadomjestiti odbacivanje pojma **Balkanskoga poluotoka**; pod oznakom c-Ci i d-dj su dvije inačice stvarnoga grčka-balkanskoga poluotoka kojemu bi znanstvenici trebali dati ime. Prema tomu, najveći dio tzv. **Balkanskoga poluotoka** ili tzv. **Balkana** dio je evropskoga kontinentalnog trupa.

Srbijanski seljak je gibak, elastičan, intelligentan, misaon, u sebi posjeduje skrivene pojedinačne inicijative, čuvstven je, njegovi živci brzo i s velikom amplitudom vibriraju.

121 Narod Bosne i Hercegovine je jedan od najsvježijih i najjačih dijelova srbskoga naroda, a u nacionalnome smislu tvori cjelevitost s narodom Zapadne Srbije, Novopazarskoga Sandžaka i Crne Gore. Bosanski katolici su bezimena etnička skupina, sastavljena od Hrvata, Srba i saksonskih rujdara.

/3/ Bosna i Hercegovina su za Srbiju ono što je Moskovska oblast za Rusiju.

IM Najveći dio Hrvatske je napućen izmješanim pučanstvom koje se iztiče "balkanskom istorijskom tradicijom". (?)

151 Pučanstvo Jadranškoga primorja najviše vremena provodi izvan kuće, vrlo je osjetljivo na plemićke titule i odličja. To je regija koja je dala veliki broj pustolova.

Idi Hrvati su Srbi rimokatoličke vjeroizpovijedi.

III "Slavonski varijetet" nas podsjeća na "rusku dušu".

18/ Mongoloidni tipovi su na prostoru Jugoslavije slabije intelektualne i čudoredne energije i vrlo brzo popuste u borbi za svoj obstanak; takve su značajke prirođene pučanstvu Baranje, Bačke i Banata.

19/ Makedonci su "amorfna slavenska masa".

1/O Bugari ne odišu istinoljubivošću i oštromljem.

Takvo Cvijićevu učenje je nacionalističko-velikosrbsko, šovinističko, hegemonističko, imperijalističko i rasističko. Suvremenim bi srbjansko-jugoslavenski vlastodržci morali pred početak XXI. stoljeća napustiti svoj srednjovjekovni način ponašanja, kako prema svome vlastitom narodu, tako i prema svima ostalim slobodoljubivim i demokratskim narodima u svijetu. Bilo bi vrijeme da Srbi napuste njima svojstvene **balkansko-bizantske trikove**, "balkansku istorijsku tradiciju", **balkanski mrak**, **balkansku krčmu** i **balkanski "danse macabre"** /balkansko "mrtvačko kolo"/. Izgleda nam da srbjanski balkanomani još uvijek vjeruju da su "nebeski narod" i da im stoga nitko ne može ništa!

Međunarodna zajednica tako ne misli i srbo-jugoslavenski mitomansi inat kažnjava na svoj način, uporabom vojne sile. Danas je na pomolu kraj srbo-jugoslavenske balkanomani.

Kako se suvremena hrvatska zemljopisna znanost odnosi prema imenu i pojmu **Balkanskoga poluotoka** ili **Balkana**?

Hrvatski znanstvenici u bivšim Jugoslavijama, monarhističkoj i socijalističkoj, nisu smjeli previše otvoreno izticati prednost zemljopisnoga položaja Hrvatske /Jugoslavije kao jadranskih ili sredozemnih zemalja. U nastavi zemljopisa u našim školama morali smo govoriti o prednostima "podunavsko-gospodarske orientacije". Ipak, mnogi su hrvatski znanstvenici s vremenom, zahvaljujući njihovoj vjeri u znanstvenu istinu i njihovome nacionalnom osjećaju, počeli najprije onako "potih", pa sve otvoreni i glasnije, zapostavljati neznanstveno i protuhrvatsko zemljopisno ime **Balkanski poluotok** ili **Balkan**. U suvremenim zemljopisnim učbenicima nema ni spomena na nekakav **Balkanski poluotok**

Bilo je i ranije prodora srbjanskih "ustanika" prema zapadu. Tako, primjerice, Filip Lastrić IX 700.-17837, franjevac i bosanski pisac, piše i sljedeće: "Mi u njima ljuće neprijatelje imamo negoli su sami Turci, jer nikada ne prestaju raditi na tomu, kako da nas pod svoju vlast sprave."

IN MEMORIAM SREĆKU PŠENIČNIKU

Piše: Kaja PEREKOVIĆ

/Balkan/. U nastavi zemljopisa učimo našu mladež da je Republika Hrvatska *IM* srednjoeuropska država i *121* jadranska ili mediteranska država. Međutim, za našu Republiku možemo reći da se nalazi u jugo-iztočnom dijelu Europe, te da se prostire na *IV* dinarskome, *121* panonskome i *13*/po-dunavskome prostoru. Zar nam sve to ne dokazuje da Republika Hrvatska ima vrlo dobar zemljopisni položaj. Ona se nalazi na raskriju svjetskih kopnenih, morsko-riječnih i zračnih prometnih puteva.

Kako će se Hrvati ponašati prema inozemnim balkanomanima? Beogradski su vlastodržci 80 godina obmanjivali zapadnjačke političare i znanstvenike, uvjeravajući ih u političku i znanstvenu "vrijednost" krilatice "balkanska istorijska tradicija", ne samo za europsku već i svjetsku politiku i svjetsku znanost. Naivni su Zapadnjaci vjerovali u takvu smicalicu! Tek u najnovije vrijeme počinju vjerovati u to da je "balkanska istorijska tradicija" najobičnija lažna srbska krilatica, koja je pridonosila stvaranju "Veleke Srbije" na štetu nesrbskih naroda u bivšim Jugoslavijama! Istina je, Hrvati ne će moći tako lako i brzo izkorijeniti neznanstveno i protuhrvatsko zemljopisno ime Balkanski poluotok ili Balkan! To nas ne bi smjelo obezhrabriti! Kad neke suvremene velevlasti objave da su imenovale svoga "izaslanika na Balkan", onda neka naši političari prilikom susreta s takvim "izaslanikom" kažu da Republika Hrvatska nije "balkanska država", već je srednjoeuropska i mediteranska država! Ako se gospodin Carl Bildt jednoga dana pojavi u Zagrebu kao "izaslanik UN za Balkan", onda će mu Hrvati kao kulturni narod zaželjeti dobrodošlicu! Međutim, trebalo bi mu istodobno reći da je došao u Republiku Hrvatsku kao srednjoeuropsku i mediteransku državu! Predpostavljamo da Republika Hrvatska ne bi odibila bilo čiji poziv da kao nebalkanska država sudjeluje kao promatrač na nekakvoj "balkanskoj konferenciji".

Naposljedu, kako ćemo se ponašati u "sudaru" s Balkanskim poluotokom ili Balkanom u hrvatskome standardnom jeziku? Vrlo jednostavno!

III Ako hrvatski pisac u svome hrvatskome štalu napiše Balkanski poluotok ili Balkan, lektor je dužan pred takva imena dopisati riječ takozvani ili navedena imena staviti pod navodne znakove.

12/ Ako hrvatski govornik prepričava štivo u kojem je pročitao imena Balkanski poluotok i Balkan, onda u tom slučaju pred takvima imenima će izgovoriti i riječ takozvani. U pisanome će obliku također tako postupiti, ali s napomenom da ova imena može staviti i pod navodne znakove.

13/ Prevoditelj štiva, napisano na bilo kojem stranom jeziku, unutar kojega se nalaze i izvorna strana imena za Balkanski poluotok ili Balkan, ne bi smio mijenjati doslovec prevedena zemljopisna imena; npr. njem. Balkanhalbinsel i fr. Péninsule balkanique prevodimo u ova slučaja kao Balkanski poluotok bez ikakve njihove promjene,

Umro je gosp. Srećko Pšeničnik, glavni urednik lista *Nezavisna Država Hrvatska*. Njegove posmrtnе ostatke ispratili su 12. kolovoza u zagrebačkom Krematoriju, uz članove njegove uže obitelji, suprugu Mirjanu i kćи Ivanu, mnogobrojni prijatelji i njegovi školski kolege. Iz Australije predstavništvo HOP-a vodio je gosp. Dilberović, a iz Kanade gosp. Marković. Zapaženi su i prijatelji iz Argentine s gosp. Perinićem.

Sa sprovoda Srećka Pšeničnika

Iako je vrijeme godišnjih odmora, mnogi njegovi prijatelji došli su na isprācij iz poštovanja prema ovom čovjeku čiji se život istrošio na uređivanju lista i promicanju istine o NDH. Uz odar našeg člana, pokojnog Srećka, oprostila se predsjednica sljedećim riječima:

Cijenjena rodbino, poštovani prijatelji i čelnici stranke HOP-a!

Evo nas da izkažemo poštovanje i zahvalnost čovjeku koji je čitav život neu-morno radio za HRVATSKU. Bio je član HDPZ. Njegova je ljubav, rekla bih, nadnarvana, što potvrđuje njegov tvrdoglav i uporan rad da se širom svijeta pronese istina o Hrvatskoj.

Čim smo postali slobodni, Srećko dolazi u Hrvatsku i ovdje nastavlja izdavati svoje novine, svima nama tako drage jer su govorile jezikom kojeg smo razumjeli i porukom koja je snažila nadu...

Prečesto je nailazio na krive suradnike i nepoštene ljudi, koji su kroz taj list željeli ispučavati strijele u pogrešne mete, ali su brzo odklonjeni. Srećko je želio da "Nezavisna Država Hrvatska" bude prigrljena od čitatelja, zato je, iako teško bolestan, uredivao list: sam pripremao članke, oblikovao tehnički izgled i uglavnom sam distribuirao...

Zadnji smo se put susreli prigodom promocije knjige gosp. Sagraka o Dr. Milanu Šufflayu. Još i tada Srećko ima plan kako HOP uvesti u izbornu kampanju ove godine. U razgovoru sam ga upozorila da bar sad mora misliti na svoje zdravlje. Nije se dao zaustaviti...

Ali evo, zaustavila ga je njegova teška bolest, a on joj je prkosio neumornim radom do zadnjeg časka.

Srećko je ispunio svoju dužnost... Njegov i naš HOP je završen jer je HRVATSKA SLOBODNA!! Ali, HRVATSKA i dalje treba ljudi koji će izgrađivati ovu Hrvatsku, koji će onu ljubav koja je u našoj mladosti planula i, hvala Bogu, i dalje gori, prenesti u srca ove generacije hrvatskih ljudi... Zato se trudio naš dragi i poštovani Srećko! Mi moramo nastaviti njegovo djelo. Srećko, obećavamo ti da ćemo ostati vjerni ideji koju si ti širio...

Zahvalni smo ti za sve nevolje i odricanja koje si podnosio za našu Nezavisnu Državu Hrvatsku!

Sad počivaj u miru Božjem! •

Pokojnikova obitelj

SJEĆANJE JOZO MASLAĆ

(20.8.1990.-20.8.1999.)
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

NEDILJKO PERIĆIĆ

rođen 13.listopada 1946. u Sukošanu, Zadar,
preminuo u lipnju 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!
HDPZ Podružnica Zadar

U SPOMEN

TOMO SULIMANEC

umro u 81. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja!
HDPZ Podružnica koprivničko-križevačke županije

U SPOMEN

JOSIP TROPŠEK

umro u 73. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja!
HDPZ Podružnica koprivničko-križevačke županije

U SPOMEN

IVANA BILIĆ

umrla 14.07.1999.
Laka joj bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

KATA BROZOVIĆ

Laka joj bila hrvatska zemlja!
Ogranak HDPZ-a Nova Gradiška

U SPOMEN

LJUBICA IVANOVIĆ

umrla 19. kolovoza 1999.
Laka joj bila hrvatska zemlja!
HDPZ Podružnica Rijeka

U SPOMEN

član Podružnice dubrovačko-neretvanske

ANTUN TONČI CRNJAK

preminuo u 70-oj godini života u Atlanti - država Gorgia.
Robijao 3 godine 9 mjeseci i 23 dana.
Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

NIKOLA ŠIMIĆ

rođen 8.srpna 1924. u Sarajevu, preminuo u siječnju 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!
HDPZ Podružnica Zadar

U SPOMEN

IVAN SOBOTA

umro u 82. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja!
HDPZ Podružnica koprivničko-križevačke županije

U SPOMEN

ANA KUČAN

umrla u 89. godini života
Laka joj bila hrvatska zemlja!
HDPZ Podružnica koprivničko-križevačke županije

U SPOMEN

IVAN DELAFABRO

Laka mu bila hrvatska zemlja!
Ogranak HDPZ-a Nova Gradiška

U SPOMEN

JANKO BARIN TURICA

umro 26. srpnja 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!
HDPZ Podružnica Rijeka

U SPOMEN

MIRKO KRŠULJA

rođen 1927. u mjestu Sali, Dugi otok, preminuo 31. srpnja 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja!
HDPZ Podružnica Zadar

U SPOMEN

ANA RUPIĆ

umrla u 77-oj godini života
Laka joj bila hrvatska zemlja!
HDPZ Podružnica županije koprivničko-križevačke

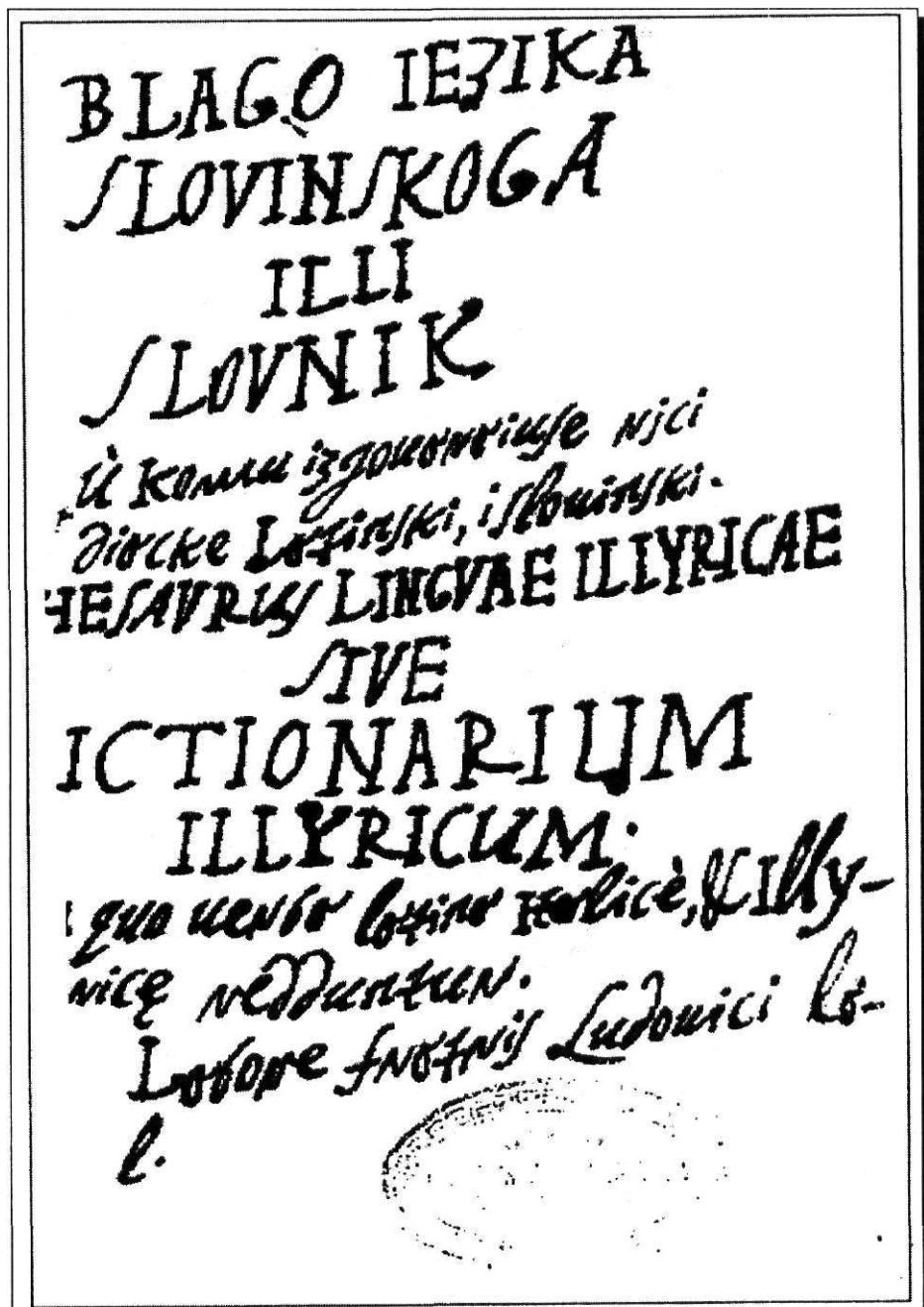
IN THIS ISSUE

In a recent interview given to Croatian Television, the president of the Republic expressed himself principally in a positive manner about the former Yugoslav dictator **Josip Broz Tito**. In an analytical review of that interview, Jozo Ivičević cautions that throughout his entire life, Tito was a faithful follower of atrocious communist ideology. Misconceptions of him and of a "rose coloured type communism" are just part of the successful propaganda campaign which the Western media succumbed to for the purpose of watering down the communist bloc. Above all, Ivičević recalls that Tito was directly responsible for the mass murder of several hundred thousand people (mostly Croats) at the end of World War II and later for the oppression and murder of political opponents.

Many facts about the Masonry are not widely known to the general public. In Croatia, the theme was banned for over half a century. Some fifteen years ago, it was brought to light by the Croatian historian **Dr. Ivan Mužić**. Following a series of debates of the political and social activities of the Freemasons, Mužić recently published a book of documents on the attitude of the Catholic Church towards the Masons. We will bring the entire foreword by the author of the book entitled "The Metaphysics of the Masonry".

In this issue, several authors touch on the Stability Pact for South East Europe, particularly **Kaja Pereković** and **Dr. Darko Gašparović**. Their joint attitude is : Croatia has no interests to, nor wishes to access any Balkan associations. The tragic experience in both Yugoslav states clearly tell us that Croatia's path is West, to which it belongs to traditionally and culturally and has for the past thirteen centuries. Nevertheless, by co-operating with the West, Croatia should not lose its vital features of independence and sovereignty.

In neighbouring Slovenia, each day new mass grave sites are being discov-

Recently discovered Croatian dictionary written by Friar Ljudevit Lalić — approximately 300 years old.

ered. In these graves lie the victims of Yugoslav Communist Partisans who in May and June of 1945 buried upon thousands of prisoners of war, civilians, women and children. These people were murdered cruelly after being handed over by Allied forces under British command to the Communists. The Croatian public is inundated with this topic and is attempting

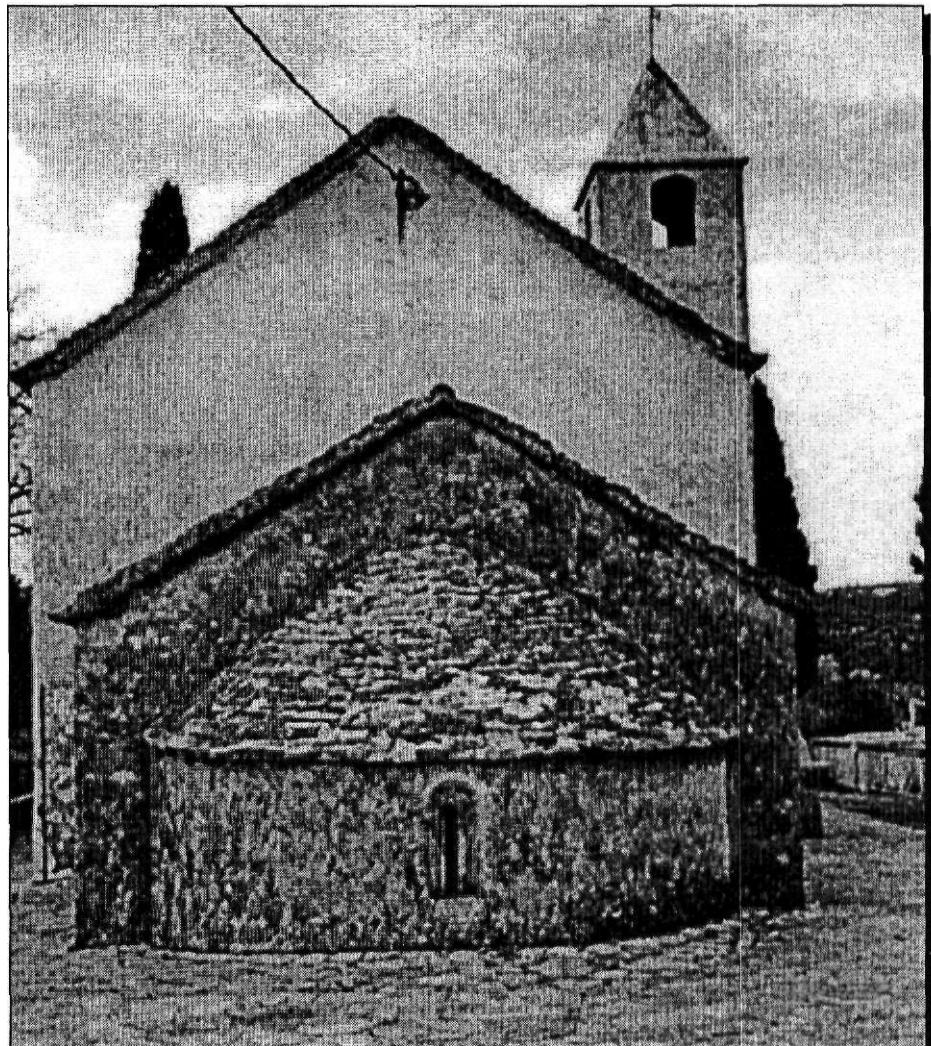
to heal its wounds. The Croatian Association of Political Prisoners has submitted appropriate criminal proceedings demanding that those guilty be punished by law. The fact is, they came out of the war as the victors however, this should not mean that they should be allowed to get away with their crimes.

IN DIESEM HEFT

In einem kürzlichen Gespräch für das Kroatische Fernsehen äußerte sich der Präsident der Republik Kroatien prinzipiell positiv über den jugoslawischen Diktator **Josip Broz Tito**. In seinem polemischen Rückblick auf dieses Gespräch warnt **Jozo Ivičević**, dass Tito sein ganzes Leben ein aufrechter Anhänger der verbrecherischen kommunistischen Ideologie war. Die Vorstellungen über ihn als „rosaroten Kommunisten“ sind nur ein Teil einer erfolgreichen Propagandakampagne, auf die die westlichen Medien wegen der Zersetzung des kommunistischen Blocks eingegangen sind. Darüber hinaus weist Ivicevic darauf hin, dass Tito direkt für die Massenmorde von mehreren hunderttausend Menschen (vorwiegend Kroaten) nach Beendigung des Krieges, und für die späteren Vertreibungen und Morde an politischen Gefangenen, verantwortlich ist.

Viele Tatsachen über das Freimaurertum sind den breiten Kreisen nicht bekannt. In Kroatien war dieses Thema fast ein halbes Jahrhundert verboten, und vor etwa fünfzehn Jahren eröffnete dieses der anerkannte kroatische Historiker **Dr. Ivan Mužić**. Nach einer Reihe von Diskussionen über die politische und gesellschaftliche Wirkung der Freimaurer, hat Mužić vor kurzem ein Buch mit Dokumenten über den Standpunkt der Katholischen Kirche gegenüber dem Freimaurertum veröffentlicht. Aus diesem Buch werden wir im Ganzen das Vorwort des Autor unter dem Titel „Die Metaphysik der Freimaurer“ übertragen.

In dieser Ausgabe befassen sich mehrere Autoren mit dem Pakt für Stabilität in Südosteuropa, vor allem **Kaja Pereković** und **Dr. Darko Gašparović**.

Die Kirche des St. Georg in Prhovo bei Primosten

Deren gemeinsamer Standpunkt ist: Kroatien hat kein Interesse und will keiner balkanischen Assoziation beitreten. Die tragische Erfahrung mit zwei jugoslawischen Staaten spricht klar dafür, dass Kroatien ihren Weg im Westen sucht, dem sie traditionell und kulturell seit dreizehn Jahrhunderten angehört. Kroatien dürfte jedoch in der Zusammenarbeit mit dem Westen nicht die wichtigen Merkmale ihrer Unabhängigkeit und Souveränität verlieren.

In der benachbarten Republik Slowenien werden täglich neue Massengräber entdeckt. In ihnen hatten die jugo-

slawischen kommunistischen Partisanen im Mai und Juni 1945 hunderttausende Gefangene, Zivilisten, Frauen und Kinder begraben. Diese Menschen wurden grausam ermordet, nachdem sie Alliierte, unter der britischer Befehlsgewalt, an die Kommunisten ausgeliefert haben. Die kroatische Öffentlichkeit ist mit dem Aufreissen und der Heilung dieser Wunden beschäftigt, und die Kroatische Gesellschaft der Politischen Häftlinge hat entsprechende Strafanzeige erstattet, mit der Forderung, dass gemäß des Gesetztes Schuldige verfolgt werden. Die Tatsache, dass sie aus dem Krieg als Gewinner hervorgekommen sind, dürfte nicht bedeuten, dass es ihnen erlaubt ist, Verbrechen zu begehen.

TEZNO KOD MARIBORA

(30. SRPNJA 1999.)

